การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

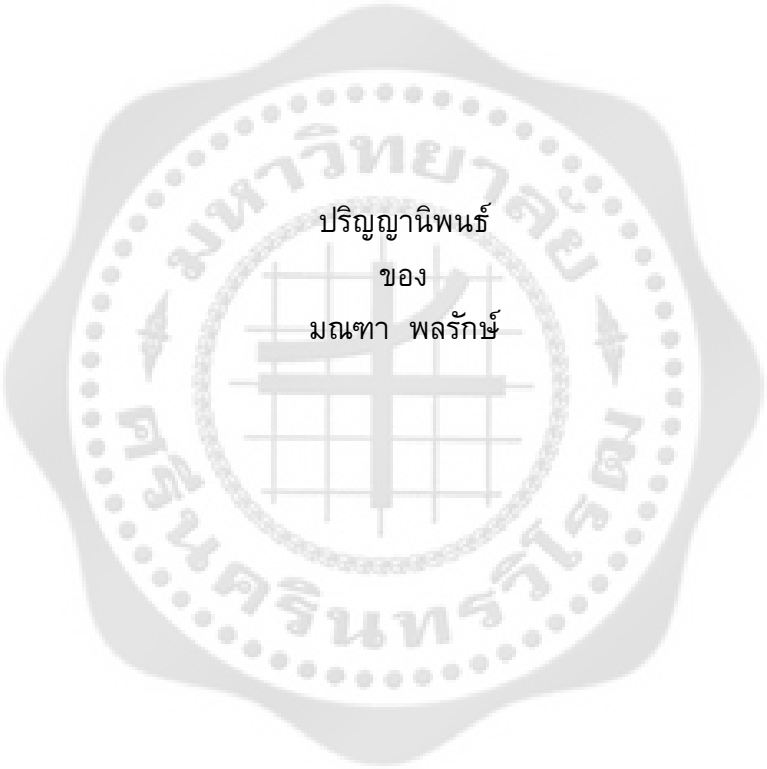

ปริญญานิพนธ์

ของ

มณฑา พลรักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา
กันยายน 2559

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

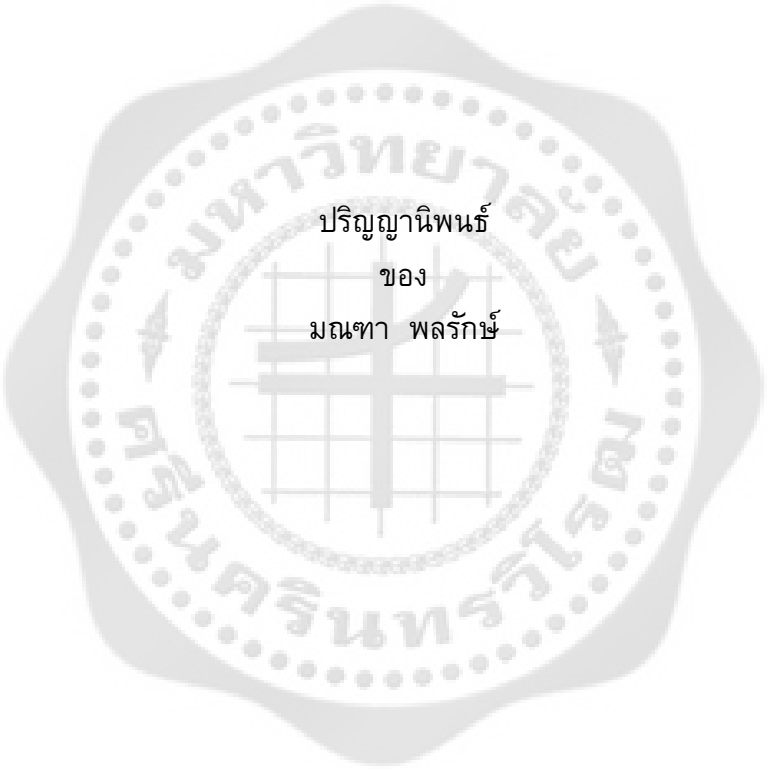

ปริญญานิพนธ์

ของ

มณฑา พลรักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กันยายน 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

บทคัดย่อ

ของ

มณฑา พลรักษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
กันยายน 2559

มณฑา พลรักษ์. (2559).*การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า*.ปริญญานิพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์: อาจารย์เรือเอก ดร. อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์, อาจารย์ ดร.สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์, อาจารย์ ดร.อนันต์ มาลารัตน์

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และ 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ดำเนินการโดยการศึกษา วิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ขั้นตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในขั้นนี้ดำเนินการโดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก และหาคุณภาพเครื่องมือเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปทำการสอบถามนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้งสามพระจอม จำนวน 1,502 คน และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโดยใช้โปรแกรม LISREL 8.53 ค่าสถิติในการพิจารณา ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มี 3 องค์ประกอบย่อย 40 ตัวบ่งชี้ 2) มุมมองปัจเจกบุคคล มี 3 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้3) มุมมองคุณธรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย 37ตัวบ่งชี้ และ 4) มุมมองความยุติธรรม มี3 องค์ประกอบย่อย 38 ตัวบ่งชี้ 2. โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL RESPONSIBILITY INDICATORS ON ETHICAL RESPONSIBILITIES OF UNDERGRADUATE STUDENT IN KING MONGKUT'S INSTITUTES OF TECHNOLOGY

AN ABSTRACT

BY

MONTHA POLRAK

Presented in partial fulfillment of the requirements for the

Doctor of Educational degree in Educational Administration

at Srinakharinwirot University

September 2016

Montha Polrak. (2016). *The Development of Social Responsibility Indicators on Ethical Responsibilities of Undergraduate Student in King Mongkut's Institute of Technology.*Dissertation, Ed.D. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Capt. Dr. Apitee Songbundit, Dr.Somboon Burasirirak, Dr. Anan Malarat.

The purposes of the research were to study the development of social responsibility indicators on ethical responsibilities of undergraduate students at King Mongkut's Institute of Technology and then to test the consistency of the measurement model on social responsibility indicators. The research procedures were divided into two step. Steps One was setting the development of indicators on ethical responsibilities by studying, analyzing, synthesizing the related literature and by in-depth intervievs with seventeen experts. Step two the consistency of the measurement model on the social responsibility indicators was testing by using the questionnaire to collect data from fifteen hundred and two undergraduate students of King Mongkut Institute of technology at the number of 1,502. The data were analyzed by using the confirmatory factor analysis of lisrell 8.53. Followed by Chi Square (χ^2) ,Goodness of Fit Index (GFI) and Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) foranalysis.

The research results were as follows: 1.) The indicators of social responsibility on the ethical responsibilities of undergraduate students at King Mongkut's Institute of Technology consisted of four views: 1) the benefit view consisted of forty indicators, 2) the individual view consisted of thirty five indicators, 3) the moral of tirty seven 37 indicators and 4) fairly of thirty eight with 38 indicators. 2. The measurement model on the social responsibility indicators of undergraduate student in King Mongkut's Institute of Technology was related to the empirical data a stahshcally signi trateoy .05 significantly.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
ของ
มณฑา พลรักษ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)
วันที่ ..... เดือน..... พ.ศ. 2559

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

.....ที่ปรึกษาหลัก
(อาจารย์ เรือเอก ดร.อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์)

.....ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร.สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์)

.....ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ ดร.อนันต์ มาลารัตน์)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ เรือเอก ดร.อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อนันต์ มาลารัตน์)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จาก
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ เรือเอก ดร.อภิธีร์ ทรงบัณฑิตย์ อาจารย์ ดร.สมบูรณ์ บูรศิริรักษ์ และ อาจารย์ ดร.อนันต์ มาลารัตน์ กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ให้ความเมตตา แนะนำ ตรวจทานแก้ไขงานวิจัย ติดตาม และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ และอาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์ พร้อมข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้งานปริญญานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ปริญญานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่สนับสนุนทุนการศึกษาและทุนวิจัย รวมทั้งขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาการบริหารการศึกษาทุกท่าน ตลอดจนบูรพคณาจารย์ทั้งหลาย ที่มีส่วนสำคัญให้ปริญญานิพนธ์สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปขยายผลให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศชาติอย่างเต็มความรู้ความสามารถต่อไป

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้รับความกรุณาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงค์ฤทธิ์ วิบูลกิจธนากร คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญภักดิ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม อาจารย์ประจำศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ดร. สาธิต รื่นเริงใจ อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ดร.สายฝน วิบูลย์รังสรรค์ อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่กรุณาเสียสละเวลาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้มีคุณภาพ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.สาธิต รื่นเริงใจ พี่ชายที่คอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจให้ผู้วิจัยมีพลังและก้าวเดินต่อไป และ ดร.ศิริพร สลีวงศ์ น้องสาวผู้คอยกระตุ้นและให้คำปรึกษาที่ดีตลอดมา

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่ ๆ ผู้มีพระคุณเป็นที่สุด ตลอดจนเพื่อนๆ ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนจนผู้วิจัยมีกำลังใจอย่างเต็มเปี่ยมในการทำวิจัยครั้งนี้

มณฑา พลรักษ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	**บทนำ**.....	1
	ภูมิหลัง	1
	คำถามการวิจัย.....	10
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	10
	สมมติฐานของการวิจัย	10
	ความสำคัญของการวิจัย	10
	ขอบเขตของการวิจัย.....	10
	นิยามศัพท์เฉพาะ	12
	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
2	**เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**.....	18
	ความเป็นมาของสถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า.....	19
	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.....	19
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.....	20
	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.....	21
	ความรับผิดชอบต่อสังคม.....	23
	ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม.....	25
	หลักการความรับผิดชอบต่อสังคม.....	26
	แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ.....	27
	ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม.....	29
	ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม.....	30
	ขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม.....	38
	ระดับขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม.....	39
	ปัจจัยขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม.....	40
	แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม.....	44
	ความหมายและองค์ประกอบของจริยธรรม.....	45
	ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม.....	49
	ระดับความมีจริยธรรมของบุคคล.....	53
	คุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทยและนานาประเทศ.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2	(ต่อ)	
	กระบวนการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรม……..	59
	บทบาทของสถาบันที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคุณธรรม จริยธรรม.....	62
	การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม……..	66
	คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษา……..	69
	การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม……	77
	มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ……..	77
	มุมมองปัจเจกบุคคล……..	83
	มุมมองคุณธรรม.....	92
	มุมมองความยุติธรรม.....	98
	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน.....	103
	กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน.....	103
	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง.....	104
	แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับตัวบ่งชี้.....	114
	ความหมายของตัวบ่งชี้.....	114
	ประโยชน์ของตัวบ่งชี้.....	117
	ประเภทของตัวบ่งชี้.....	118
	ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดี.....	121
	เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้.....	123
	กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้.....	127
	การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้.....	132
	ข้อจำกัดบางประการของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน.....	135
	รูปแบบการนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมาใช้.....	135
	เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	137
	งานวิจัยในประเทศ.....	137
	งานวิจัยในต่างประเทศ.....	142

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	**วิธีดำเนินการวิจัย**.....	145
	ตอนที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า.....	145
	ตอนที่ 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์.....	148
4	**ผลการวิเคราะห์ข้อมูล**.....	154
	ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า.....	155
	ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า กับข้อมูลเชิงประจักษ์.....	163
5	**สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**.....	217
	สรุปผลการวิจัย	217
	อภิปรายผลการวิจัย	218
	ข้อเสนอแนะ	233
บรรณานุกรม.....		234
ภาคผนวก		260
	ภาคผนวก ก	261
	ภาคผนวก ข	263
	ภาคผนวก ค	266
	ภาคผนวก ง	275
ประวัติย่อผู้วิจัย.....		281

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม	43
2	คุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม	57
3	จริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาในประเทศ	75
4	จริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาต่างประเทศ	76
5	สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง	153
6	การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักศึกษา	155
7	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า	163
8	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	171
9	การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	171
10	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	173
11	การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	173
12	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด	175
13	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด	176
14	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค่ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี	178
15	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยมีความสามัคคี	179

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
16	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ.....	181
17	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญองค์ประกอบย่อยด้านมีมีจิตสาธารณะ.....	182
18	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล.....	184
19	การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล.....	186
20	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้.....	186
21	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้.....	187
22	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น.	189
23	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น.	190
24	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที.	192
25	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที.	193
26	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม.....	195
27	การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม.....	195
28	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์.....	197
29	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์.....	198

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
30	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา.....	200
31	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา.....	201
32	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ.....	203
33	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ.....	204
34	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม.....	206
35	การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม.....	206
36	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร.....	208
37	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร.....	209
38	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย.....	211
39	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย.....	212
40	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยด้านความรับผิดชอบ.....	214
41	การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยด้านความรับผิดชอบ.....	215

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	17
2	ลำดับชั้นของผู้มีส่วนได้เสียในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม.....	23
3	หลักการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของ EDC.....	27
4	ปิรามิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ แคร์รอล……	33
5	แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ เอลคิงตัน.....	34
6	ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของคาร์รอล.....	35
7	ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ โบวีและคณะ……	37
8	ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ ชวาร์ต และแคร์รอลล์……..	37
9	ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ โพส ลอร์เรนซ์ และ เว็บเบอร์..	38
10	ปัจจัยการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ DFID……	42
11	ปัจจัยการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ APEC……	43
12	โครงสร้างทางจิต 6 ขั้นของจริยธรรมในมนุษย์…….....	53
13	ตัวแบบกระบวนการตัดสินใจของ Thorne ……..	59
14	การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง……..	104
15	การทดสอบความสอดคล้องของโมเดล.....	105
16	แผนภาพสายสัมพันธ์เชิงทฤษฎี.....	108
17	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย……	153
18	โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม…	172
19	โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ……..	174
20	โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด……	177
21	โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยมีความสามัคคี..	180
22	โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ	183
23	โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล……	185

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ **หน้า**

24 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้..... 188

25 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยด้านมีความอดทนอดกลั้น 191

26 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที..... 194

27 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม..... 196

28 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์.... 199

29 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา..... 202

30 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ.... 205

31 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม..... 207

32 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร..... 210

33 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย..... 213

34 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ.. 216

บทที่ 1
บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันมีการตื่นตัวเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การต่าง ๆ (Corporate Social Responsibility: ความรับผิดชอบต่อสังคม) ซึ่งได้ทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในประเทศตะวันตก หลังจากที่สังคมตะวันตกได้รับบทเรียนจากการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยละเลยผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคม เช่น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม หรือปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหารจัดการของธุรกิจขนาดใหญ่ สำหรับประเทศในทวีปยุโรป ลูกค้าส่วนใหญ่ทางยุโรปยินดีที่จะซื้อสินค้าจากบริษัทที่ถึงแม้จะมีราคาแพงกว่า แต่เป็นบริษัทที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือคืนประโยชน์ให้กับสังคมบ้าง (Ruggie. 2002: 27) องค์การในปัจจุบันจึงได้นำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม มาใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้มีสวนได้ส่วนเสียขององค์การเพิ่มมากขึ้น (Marsden. 2000: 9; McAlister. 2002: 690) ในปี 2545 เฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการประมาณการว่ามีการใช้จ่ายในกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นจำนวนเงินถึง 828 ล้านเหรียญสหรัฐ (Porter. 2002: 59) กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมมีประโยชน์ต่อองค์การหลายประการด้วยกัน เช่น สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืน โดยที่จะเป็นการสร้างชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์การทำให้การดำเนินงานขององค์การมีประสิทธิภาพ มีพันธมิตรในการประกอบธุรกิจ อีกทั้งยังส่งผลต่อภาพลักษณ์และทำให้เกิดความเชื่อถือต่อตราสินค้า สามารถเพิ่มยอดขาย (Creyer; & Ross.1997: 428) สร้างความพึงพอใจ ความจงรักภักดีของลูกค้า อีกทั้งยังสามารถดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ได้อีกด้วย (สิริวุฒิ บูรณพิร. 2551: 94) ทั้งนี้เนื่องมาจากภาพลักษณ์ที่ดีจะมีอิทธิพลต่อคติและพฤติกรรมของผู้บริโภค (Brown; & Dacin. 1997: 79) โดยการสร้างความเกี่ยวพันกับผู้บริโภคทั้งส่วนของอารมณ์และเหตุผล ดังนั้น แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การนี้จึงกำลังเป็นที่นิยมในองค์การจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จ (Balabanis; et al.1998: 29)

กระบวนการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมได้ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์กรทั้งภาคธุรกิจและเอกชนโดยใช้คำว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข (สถาบันไทยพัฒน์. 2555: 256-257) กิจกรรมภายใน หมายถึง การคิด การพูด และการกระทำ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การรบริหารจัดการ และการดำเนินงานขององค์กร ส่วนสังคมในความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม มุ่งไปที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนอกองค์กร สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ สังคมใกล้ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับองค์การโดยตรง ได้แก่ ลูกค้า คู่ค้า ครอบครัวของพนักงาน ชุมชนที่

องค์กรตั้งอยู่ ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศ และสังคมไกล คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยอ้อม ได้แก่ คู่แข่งทางธุรกิจ ประชาชนทั่วไป เป็นต้น การเจริญเติบโตของกิจการหนึ่ง ๆ มาจากการพัฒนาองค์กรให้มีความ “เก่ง” อยู่ในตัว ในขณะที่การพัฒนาองค์กรให้มีความ “ดี” อยู่ในตัวก่อให้เกิดความยั่งยืนของกิจการนั้น ๆ ขณะที่คณะกรรมการยุโรป ได้นิยามว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมว่า เป็นแนวคิดที่ผสมผสานความใส่ใจต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไว้ในกระบวนการดำเนินธุรกิจและการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้พื้นฐานการกระทำด้วยความสมัครใจ (สุทธิศักดิ์ ไกสรสุทธาสินี. 2550: 6) หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อองค์กรถึงผลกระกระทบต่อสังคมในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานขององค์กรและมีการพิจารณาแนวทางด้วยการใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรในการจัดประโยชน์ตอบแทนกับลูกค้า ผู้ถือหุ้น ชุมชนและสภาพแวดล้อมเพื่อทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สำหรับในประเทศไทย แนวคิดเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับการสถาปนาธุรกิจในสังคมไทยมายาวนาน ในรูปของการทำบุญ การบริจาคเพื่อการกุศลหรือการอาสาช่วยเหลืองานส่วนรวม กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมในเมืองไทยเริ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมในปี พ.ศ. 2549 และได้ถูกบรรจุเป็นแนวปฏิบัติที่ผนวกกับการดำเนินธุรกิจ นอกเหนือไปจากการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบที่อยู่นอกกระบวนการทางธุรกิจ เช่น การบริจาค หรือการอาสาช่วยเหลือสังคม โดยคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ไว้ 4 ขั้น คือ 1) ข้อกำหนดตามกฎหมาย หมายถึง การที่ธุรกิจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปที่ตามกฎหมายกำหนดและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง 2) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ธุรกิจคำนึงถึงความสามารถในการอยู่รอดและให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้นและที่สำคัญ คือ กำไรที่ได้ต้องไม่เบียดเบียนสังคม 3) จรรยาบรรณทางธุรกิจ หมายถึง การที่ธุรกิจสามารถสร้างกำไรแก่ผู้ถือหุ้นในอัตราที่เหมาะสมและผู้ประกอบการใส่ใจให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมที่อยู่ใกล้จะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดี และ 4) ความสมัครใจ หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่กับการปฏิบัติตามแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยความสมัครใจ มุ่งประโยชน์ต่อสังคมเป็นสำคัญ โดยไม่ถูกเรียกร้องจากสังคมแต่อย่างใด ทั้งนี้ต้องดำเนินการตามเกณฑ์ข้อที่ 1 เป็นอย่างน้อย (เวธกา กลิ่นวิชิต. 2555: 3-4) ดังที่ อัจฉริยา บุญเนตร. (2554: 2) ตั้งข้อสังเกตว่าบทบาทด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรน่าจะมีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ขององค์กรโดยที่องค์กร ไม่จำเป็นต้องอาศัยการโฆษณาเป็นกลยุทธ์หลักเพื่อสร้างภาพลักษณ์องค์กร แต่สามารถนำกิจกรรมหรือโครงการที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการยอมรับและชื่นชมองค์กร ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมยังก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และช่วยในการขับเคลื่อนภาพลักษณ์เชิงบวกขององค์กร

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วโลกได้นำมาปรับใช้เป็นหนึ่ง ในนโยบายหลักในแง่ของการสร้างกรอบของความรับผิดชอบที่องค์กรควรมีต่อสังคม การแสดงความรับผิดชอบดังกล่าวส่วนใหญ่เกิดจากความรับผิดชอบต่อผลกระทบทั้งที่เกิดขึ้นแล้วและที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม จากการดำเนินกิจการขององค์กรไม่ว่าจะในลักษณะใดต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนรวมถึงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผู้คนเหล่านั้นไม่ว่าจะในแง่ของการเมือง เศรษฐกิจหรือสังคม ด้วยเหตุนี้ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมขององค์กรจึงถือว่าเป็นพันธกิจที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องนำไปปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการสร้างประโยชน์และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ผู้คนในทุกภาคส่วน ไม่เว้นแม้ในวงการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรในระดับอุดมศึกษาไม่ว่าจะเป็นในระดับสากลหรือในระดับประเทศ ต่างมีความตื่นตัวเกี่ยวกับเรื่องนี้มาเป็นเวลากว่าทศวรรษ จะเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรจะถูกนำมาปรับใช้เป็นนโยบายหลักและกลยุทธ์ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย หากยังรวมถึงการวางแผน และการลงมือทำโครงการต่าง ๆ ในหลากหลายด้านเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับข้อตกลงที่ให้ไว้ในนโยบาย ทั้งนี้ เพื่อจรรโลงไว้ซึ่งสังคมที่ดี และน่าอยู่อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

จากแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมในภาคธุรกิจมาสู่ภาคการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กรในปัจจุบันคงไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ขององค์กรในภาคธุรกิจเท่านั้น หากแต่ทุกหน่วยงานบนโลกใบนี้จะต้องให้ความสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนด้วย ตัวอย่างเช่น ในการประชุมระดับโลกด้านการอุดมศึกษา (World Conference on Higher Education: WCHE) เมื่อวันที่ 5-8 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ณ สำนักงานใหญ่องค์การยูเนสโก กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เรื่องของบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development) ทั้งนี้เพราะสังคมมีความคาดหวังสูงต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ มหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรระดับอุดมศึกษาจึงไม่ควรทำหน้าที่แต่เพียงการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการวิชาการต่อสังคมแต่เพียงเท่านั้น หากแต่มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องสิทธิมนุษยชน เรื่องสิ่งแวดล้อม ฯลฯ อีกด้วย มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ประกอบกิจการการอุดมศึกษาต้องเร่งสร้างกลไกในการที่จะให้การช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจและสร้างสันติภาพมุ่งหวังให้การอุดมศึกษาเข้ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนา และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยที่ประชุมนี้ได้มีมติความคิดเห็นว่าการอุดมศึกษาถือเป็นพลเมืองที่ดีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างพื้นฐานทางด้านการวิจัย และนวัตกรรม อุดมศึกษาไม่เป็นแค่เพียงสถาบันในการผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงานในปัจจุบัน และในอนาคต แต่ยังเป็นหน่วยงานที่ต้องสร้าง และผลิตพลเมืองของโลกที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีจริยธรรมอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยต้องมีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการตอบสนองความต้องการของสังคม ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความคิดให้แก่สังคมทำการสื่อสารกับสังคมในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่นักวิชาการที่สังคมจับต้องไม่ได้และเป็นผู้เชี่ยวชาญในสังกัดขององค์กรธุรกิจแต่เพียงเท่านั้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีการให้รางวัลกับมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานดีเด่น ในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ควรมีการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความใส่ใจกับประเด็นในเรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและช่วยลดปัญหาการเสียเปรียบทางสังคมด้วย โดยความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยต้องตอบสนองความต้องการของสังคม สื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคม ความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษาและลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

เมื่อแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคม เข้าสู่ระบบการบริหารจัดการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้นำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาพัฒนา กำหนดนโยบายการบริหารจัดการสถาบันผ่านภารกิจองค์กรในทุกด้าน ผสมผสานเป็นเนื้อเดียวกันกับการปฏิบัติงานของคณาจารย์และบุคลากรตามแผนงานและกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษาที่บริหารและกำกับดูแลโดยฝ่ายบริหารและสภามหาวิทยาลัย มีการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอน มีการเผยแพร่กิจกรรมการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมสู่สาธารณะ มีการพัฒนาด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษาให้มีเป้าหมายหลัก ซึ่งเป็นเป็นเป้าหมายร่วม คือ ความยั่งยืน ของสถาบันอุดมศึกษา การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักศึกษา เพื่อสร้างต้นทุนชีวิตของนักศึกษา บัณฑิตอุดมคติจึงควรมีบุคลิกภาพที่ต้องพัฒนา คือ บุคลิกภาพของบัณฑิต บุคลิกภาพด้านวิชาชีพ และบุคลิกภาพด้านพลเมือง คือ มีวินัย มีความกล้าหาญทางจริยธรรม มีความภูมิใจในตัวเอง รู้ความชอบ ความถนัดของตนเอง มีแรงบันดาลใจ มีจิตอาสา มีความรู้ และทักษะที่เพียงพอ ซึ่งจะก่อให้เกิดคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา คือ เป็นผู้มีความภูมิใจในตนเอง และสถาบัน รู้และตระหนักความเป็นไปของสังคม สำนึกในหน้าที่และบทบาทของตนในฐานะผู้เรียน ยึดมั่นจรรณยาบรรณวิชาชีพ มีสำนึกรักษาสิ่งแวดล้อมและการแบ่งปัน ในฐานะที่มหาวิทยาลัยเป็นผู้พัฒนาบัณฑิตให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงต้อง เริ่มที่การปลูกฝังการสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมระดับบุคคลก่อน เพื่อสร้างพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545) หมวด 5 มาตรา 34 ให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นผู้จัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยมีพันธกิจหลักตามมาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน 1) การผลิตบัณฑิต ดำเนินการรับนักศึกษาเข้าเรียนที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการรับนักศึกษาและ

สอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ สถาบันผลิตบัณฑิตได้ตามคุณลักษณะจุดเน้นของสถาบัน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด และจัดให้มีข้อสนเทศที่ชัดเจน เผยแพร่ต่อสาธารณะในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนคณาจารย์ ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร และตอบสนองความต้องการของนักศึกษา 2) การวิจัย มีการดำเนินพันธกิจด้านการวิจัยอย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพ และภายใต้จุดเน้นเฉพาะ โดยมีการดำเนินการตามนโยบายแผน งบประมาณ มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์นักวิจัย บุคลากรให้มีสมรรถนะในการทำวิจัยส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์ และงานริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีประโยชน์ สนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ในวงกว้างและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน 3) การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม มีการให้บริการทางวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในวงกว้างและกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการโดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลได้ในหลายลักษณะ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัย การค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การให้บริการทางวิชาการนี้สามารถจัดในรูปแบบของการให้บริการแบบให้เปล่าหรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และ 4) การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม มีการดำเนินการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับหน่วยงานและระดับสถาบัน มีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบันได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพมีวิถีชีวิตที่ปรารถนาและเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้สถาบันมีการควบคุมการดำเนินงานด้านนี้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการทำนุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบัน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

บัณฑิตจึงต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มี 1) ความฉลาดทางพลานามัย คือ การมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความมั่นใจในการเคลื่อนไหว การที่มีร่างกายที่แข็งแรงเป็นพื้นฐานที่ดีในการทำกิจกรรมต่าง ๆ 2) ความฉลาดทางสติปัญญา คือ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การคำนวณ การใช้เหตุผล การเชื่อมโยง ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการรับรู้ เข้าใจอารมณ์ตนเองและผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และยับยั้งชั่งใจตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสม รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา รู้จักรอคอย รู้จักกฎเกณฑ์ระเบียบวินัย มีจิตใจร่าเริงแจ่มใส มองโลกในแง่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม สถานการณ์รอบข้างได้ดี 3) ความฉลาดในการริเริ่มสร้างสรรค์ คือ มีความคิดจินตนาการ ก็จะสามารถสร้างนวัตกรรมหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้ 4) ความฉลาดทางศีลธรรม จริยธรรม คือ มีความประพฤติดี รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรมและ

จริยธรรม และ 5) ความฉลาดในการแก้ไขปัญหา เผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ หรือความยากลำบากต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตได้ มีความสามารถในการควบคุมสถานการณ์หรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ ความสามารถในการเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552: ออนไลน์)

จากการติดตามข่าวจากสื่อต่าง ๆ คือ เกิดอะไรขึ้นกับเยาวชนของชาติไทย นับวันจะมีแต่ข่าวที่แสดงถึงความรุนแรง ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมมากขึ้นทุกวัน ภาพที่เห็นได้ชัด คือ การเสพและการค้ายาเสพติด กำลังแพร่ระบาดในกลุ่มเยาวชนไทย ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา การแต่งกายล่อแหลม เป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศ การเพิ่มขึ้นของปัญหายาเสพติดของนักศึกษา การที่นักศึกษาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามี-ภรรยา สามารถพบได้ตามหอพักต่าง ๆ ที่นักศึกษาอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก การทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งที่เกิดขึ้นภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบัน (พระบำรุง ปญฺญาพโล (โพธิ์ศรี). 2554: 2) ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชน ทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรมและจริยธรรม อย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวรขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร. 2550: 49)

ปัจจุบัน สังคมไทยประสบปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับขั้นวิกฤติ ซึ่งปัญหาเหล่านี้แสดงออกให้เห็นได้จากจำนวนการประพฤติผิดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมของคนไทยทุกกลุ่ม การกระทำผิดเหล่านี้ปรากฏให้เห็นได้ในรายงานจากสื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ จากสถิติข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน ในเรื่องการกระทำผิดคุณธรรม จริยธรรมของคนไทย พบข้อมูลตรงกันว่าคนไทยมีการกระทำผิดด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมมากขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งนักวิชาการของไทยในหลากหลายอาชีพได้ให้ความเห็นและให้ข้อสรุปร่วมกันว่า ปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนไทยและสังคมไทยอยู่ในระดับร้ายแรง และจะทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ จึงจำเป็นต้องหาทางดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยเร็วที่สุด สาเหตุของปัญหาการขาดคุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทย มาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสังคมไทย การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตก วัฒนธรรมภายนอก เทคโนโลยีที่ทันสมัย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพสังคม สถาบันต่าง ๆ จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนตาม หากแต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สถาบันหลายสถาบันเกิดความล้าหลังในการทำหน้าที่ สถาบันถูกลดบทบาทและความสำคัญลงเมื่อสถาบันสำคัญไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ ขณะที่เทคโนโลยี ความทันสมัยได้ถาโถมเข้าสู่สังคมไทยย่อมทำให้สภาพจิตใจคนปรับเปลี่ยนไม่ทัน จึงทำให้เกิดปัญหาการเสื่อมถอยทางจริยธรรมเกิดขึ้นดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาความเสื่อมถอยทางจริยธรรมแล้ว จึงส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ตามมาเป็นจำนวนมาก สถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมความตระหนักทางจริยธรรมให้เกิดแก่บุคลากรในสังคม สถาบันอุดมศึกษาเป็นสถาบันทางการศึกษาที่เป็นที่คาดหวังของสังคมว่าจะผลิตบัณฑิตที่มี

คุณภาพทั้ง ทางวิชาการและทางด้านคุณธรรมจริยธรรมออกสู่สังคม จึงต้องให้ความสำคัญและเข้มงวดการปลูกฝังทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปมีความเป็นเลิศทั้งทางวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สถาบันการศึกษาต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างชัดเจน ที่ผ่านมาแม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาจะตระหนักถึงปัญหาและให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ควบคู่กับการพัฒนาด้านอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางการปฏิบัติด้านการพัฒนาจริยธรรมยังไม่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากนัก สถาบันอุดมศึกษาประสบกับปัญหาความไม่เข้าใจในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม อาจารย์ผู้สอนคิดว่าคุณธรรมจริยธรรมไม่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการเรียนการสอน เพราะรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่ปรากฏรายวิชาที่มีเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมโดยตรง และนักศึกษาเองยังไม่เห็นความสำคัญของการที่ต้องได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากในการสอบเข้าศึกษาต่อ การสมัครงานไม่มีการสอบเรื่องคุณธรรม จริยธรรม (ชลวิทย์ เจียรจิตต์. มปป.: ออนไลน์)

ปัญหาดังกล่าวมีความรุนแรง และขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างน่าวิตก เมื่อพิจารณาถึงรากเหง้าของปัญหาทำให้ทราบได้ว่าเกิดจากการขาดการบูรณาการทางความคิด และการดำเนินงานร่วมกันของสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องนำมาสู่กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมที่ไร้ประสิทธิภาพ ไม่ครอบคลุมทุกมิติของปัญหาและมิติของการพัฒนา ประกอบกับสภาวการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบันตกอยู่ในขั้นวิกฤต เกิดวิกฤตศีลธรรมและจรรยาบรรณในตัวบุคคล อันนำไปสู่ปัญหาความไม่สอดคล้องกันของคนในชาติ ขาดซึ่งการมีอุดมการณ์ ความรักชาติ และการมีจิตสำนึกร่วมกันของคนในชาติ ในการพัฒนานักศึกษานั้นจะดำเนินการเป็นส่วน ๆ หรือส่วนย่อยเพียงลำพังไม่ได้ แต่ต้องพัฒนาเป็นส่วนรวม อีกทั้งยังต้องเข้าใจธรรมชาติ และการพัฒนาการของนักศึกษา ดังนั้นกระบวนการพัฒนานักศึกษาจึงจำเป็นต้องสร้างโอกาสให้เยาวชนในการฝึกพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม เพื่อให้เกิดการหล่อหลอมคุณธรรม และจริยธรรมให้กับนักศึกษา (พระบำรุง ปญฺญาพโล (โพธิ์ศรี). 2554: 2)

อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของวิทยาการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม ที่หลั่งไหลเข้ามาตามกระแสโลกาภิวัฒน์ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก่อให้เกิดอิทธิพลครอบงำความคิดและวิถีชีวิตของนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคลื่นวัฒนธรรมใหม่ที่ทับถมมากับสื่อสารสนเทศและสื่อบันเทิงได้เข้ามาลบล้างเอกลักษณ์และวิถีชีวิตที่มีคุณค่าอันมีลักษณะพึ่งพาอาศัย สงเคราะห์ซึ่งกันและกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมของสังคมไทย ทำให้นักศึกษามีวัฒนธรรมต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีวิถีชีวิตที่เป็นอิสระในด้านต่าง ๆ มากขึ้น ใช้ชีวิตสนุกสนานตามสถานเริงรมย์ ศูนย์การค้า มีวัฒนธรรมบริโภคนิยม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย และสนใจพัฒนาตนเองเพื่อแสวงหาโอกาสและทางเลือกที่ดีที่สุดให้แก่ตนเอง เพื่อความมั่นคงโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาในฐานะแหล่งรวมของภูมิปัญญาระดับสูง ย่อมมีหน้าที่ต้องนำพาสังคมให้ก้าวไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง มีเอกลักษณ์ มีจริยธรรม เข้มแข็งและมีศักดิ์ศรี (สุวพร ตั้งสมวรพงษ์. 2545: 1)

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความเป็นพลเมืองในระบบการศึกษา คือ 1) สร้างกระบวนการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) บูรณาการการเรียนรู้ให้หลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต ศิลปะ ดนตรี วัฒนธรรม ศาสนา และความเป็นไทย 3) พัฒนากระบวนการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมือง ปลูกฝังเสริมสร้างมีวินัย ความสามัคคี และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถานศึกษาในการบ่มเพาะ และพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนทุกระดับ/ ประเภทการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2555: 18)

สถาบันอุดมศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามทางด้านสติปัญญาและความคิด เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและผลิตบุคลากรในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษาควรตระหนักและเน้นให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมอย่างกระจ่างชัดเจน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กำหนด มาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในระดับปริญญาตรี ด้านคุณธรรมจริยธรรม สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรมและวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจโลก เป็นต้น มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้มีความรู้ในสาขาวิชาและวิชาชีพควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมที่ปลูกฝังเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ 3 รูปแบบ คือ 1) การจัดกิจกรรมเฉพาะที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมหรือสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมต่าง ๆ 2) การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในทุกกระบวนวิชา 3) การสร้างรายวิชาเฉพาะ หรือหลักสูตรเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรม (มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. 2558: ออนไลน์) กล่าวได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่สำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันของโลกและจักรวาล เพื่อให้มนุษย์ และสรรพสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เรียบง่าย และมีความยั่งยืน เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขนั้น บุคคลในสังคมต้องได้รับการชี้นำให้มีคุณธรรมและจริยธรรม (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. 2543: 1)

จะเห็นได้ว่า หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาและการพัฒนามนุษย์ได้ให้ความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่ครู อาจารย์ นักเรียน และนักศึกษา จึงได้กำหนดไว้เป็นคุณลักษณะที่สำคัญข้อหนึ่งในแต่ละแผนพัฒนาต่าง ๆ เพราะต่างฝ่ายต่างมีความเห็นพ้องต้องกันว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรากฐานแห่งความเจริญรุ่งเรือง ความมั่นคง และความสงบสุขของบุคคล สังคม และประเทศชาติ ดังนั้น สถาบันเทคโน มหาวิทยาลัย และ

มหาวิทยาลัยทั้ง 3 สถาบัน ที่มีต้นกำเนิดมาจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ในฐานะที่เป็นตัวแทนของการอบรมทางสังคม ย่อมมีอิทธิพลและสามารถที่จะจัดกระบวนการต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ ปลูกฝังทัศนคติ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามให้บังเกิดแก่นักศึกษาได้ จึงมุ่งพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาด้านจริยธรรม ให้เป็นไปตามตัวชี้วัดการตรวจประเมินคุณภาพภายใน องค์ประกอบที่ 2 ด้านการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่ 2.8 การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา โดยการกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงให้นักศึกษาใหม่ทุกคนเข้าร่วมการอบรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามศาสนาที่นับถือ เพื่อให้นักศึกษาเป็นนักศึกษาที่ดี มีความรับผิดชอบ และเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ในกรอบของการเป็นนักศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคม ดำรงตนเป็นคนดีตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ธำรงไว้ซึ่งเกียรติและความมีระเบียบวินัยของสถาบัน

ดังนั้น การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม เป็นการสร้างองค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ๆ รวมกันเพื่อแสดงคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติโดยการกำหนดโมเดลโครงสร้างความสัมพันธ์ว่าตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และอย่างไร โดยมีทฤษฎีเป็นพื้นฐานรองรับ โมเดลที่ได้เป็นโมเดลการวัด (Measurement Model) ที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรย่อยซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) กับตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแปรแฝง (Latent Variables) และเป็นการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อยจากข้อมูลเชิงประจักษ์โดยการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล กล่าวคือ ผู้วิจัยต้องรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ตัวแปรย่อยทั้งหลายตามโมเดลที่พัฒนาขึ้น แล้วนำมาวิเคราะห์ให้ได้ค่าน้ำหนัก ตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้และสามารถตรวจสอบความตรงของโมเดลการวัดโดยพิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2551: ออนไลน์) การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาจะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินกิจกรรม/ โครงการพัฒนานักศึกษาได้อย่างมีทิศทาง เป็นระบบและต่อเนื่อง อันจะสามารถช่วยให้นักศึกษาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามความต้องการของสถาบันการศึกษา สังคม และประเทศชาติสืบไป

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษา กระตุ้นให้ผู้บริหารมหาวิทยาลัย เห็นความสำคัญ และนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมมาใช้ ในการวางแผนพัฒนาและกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนานักศึกษาต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีอะไรบ้าง

2. โมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า กับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานของการวิจัย

โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสำคัญ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ที่สามารถนำไปสร้างเกณฑ์การประเมิน

2. ผลจากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานซึ่งจะยังผลไปสู่คุณภาพของนักศึกษา

3. สถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาสามารถ
นำตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ผ่านการพัฒนาจนมีคุณภาพไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารจัดการได้

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในบริบทของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยศึกษาเฉพาะในด้านตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม โดยยึดหลักแนวคิด ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม มาเป็นกรอบความคิดในการวิจัย และสร้างเครื่องมือในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย

1. มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความประหยัด 2) มีความสามัคคี และ 3) มีจิตสาธารณะ

2. มุมมองปัจเจกบุคคล มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความใฝ่รู้ 2) มีความอดทนอดกลั้น และ 3) มีความกตัญญูกตเวที

3. มุมมองคุณธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์ 2) มีความเมตตากรุณา และ 3) มีความเสียสละ

4. มุมมองของความยุติธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความเพียร 2) ความมีวินัย และ 3) มีความรับผิดชอบ

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ขั้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติของผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเครือ พระจอมเกล้า จำนวน 17 คน ประกอบด้วย

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 คน

1.2 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

1.3 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

1.4 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

1.5 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

1.6 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

1.7 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

ตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า จำนวน 48,247 คน ประกอบด้วย

1.1 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 17,852 คน

1.2 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 18(646 คน

1.3 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 11,749 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1,502 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้น กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของแฮร์และคณะ (Hair; et al. 2006: 102) กำหนดโดยยึดหลัก 10 เท่าของตัวบ่งชี้ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จากสถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้ง 3 แห่ง ประกอบด้วย

1.2.1 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 556 คน

1.2.2 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 580 คน

1.2.3 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 366 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การดำเนินการขององค์กรภายใต้หลักกฎหมาย จริยธรรม และการจัดการที่ดี คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคม และสิ่งแวดล้อม กระทำด้วยความสมัครใจ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถาบันอุดมศึกษามีกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคมและชุมชน ดำเนินกิจกรรมขององค์กรตามหลักกฎหมาย คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ ดำเนินกิจกรรมขององค์กรที่บูรณาการสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน และสมัครใจในการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

3. ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษา หมายถึง การดำเนินการขององค์กรภายใต้หลักกฎหมาย จริยธรรม และการจัดการที่ดี คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และกระทำด้วยความสมัครใจ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ใน 4 มุมมอง ประกอบด้วย

3.1 มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมส่งผลดีต่อคนในสังคมมากที่สุด คำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ มุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำกิจการหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน สัญญาในการทำให้สำเร็จด้วยความพยายาม และความเพียร ความละเอียดรอบคอบ ได้แก่

3.1.1 มีความประหยัด หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการรู้จักวางแผนใช้จ่ายเงิน เวลา สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตนและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ มีการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงาน ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปาทั้งที่บ้าน สถาบันการศึกษา และในที่สาธารณะ

3.1.2 มีความสามัคคี หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความร่วมมือ ร่วมใจอย่างพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะในการประกอบกิจกรรม เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ รู้จักแบ่งงานแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกตามความสามารถ ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม

3.1.3 ความมีจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรู้สึกตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกที่ปรารถนาจะร่วม และมีส่วนช่วยเหลือสังคม โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

3.2 มุมมองปัจเจกบุคคล หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมของบุคคล ทำให้เกิดผลระยะยาว เป็นข้อพึงปฏิบัติของมนุษย์จากความตกลงของคนในสังคมที่มีความเห็นและยอมรับร่วมกัน ปรากฏออกมาในรูปของกฎหมาย ระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และหลักศาสนา หลักความเชื่อของตน เป็นหลักในการดำรงชีวิต หลักความเชื่อของตนเป็นหลักในการดำรงชีวิต ได้แก่

3.2.1 มีความใฝ่รู้ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการมีความสนใจและเพียรพยายามในการเสาะแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ ชอบศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง

3.2.2 มีความอดทนอดกลั้น หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรค ต่อสู้กับความทุกข์ยากที่ต้องตรากตรำทำงานอย่างหนัก ทำใจกับความผิดหวัง ความปวดร้าว และความขมขื่นแล้ว มีความหวังและศรัทธาว่าจะมีความสำเร็จในวันข้างหน้า ไม่ยอมแพ้ หรือยกเลิกกลางคัน และยอมรับสภาวะที่ไม่พึงประสงค์

3.2.3 มีความกตัญญูกตเวที หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการตระหนักรู้ระลึกถึงบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งใด ๆ มีต่อตนเอง แล้วกระทำการตอบแทนบุญคุณต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ที่มีพระคุณต่อตน อาสาช่วยเหลืองานของผู้อื่น สำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส

3.3 มุมมองคุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมทางจริยธรรมที่แสดงถึงการเคารพสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งหมายรวมถึงความดีงามที่อยู่ในจิตใจบุคคล ได้แก่

3.3.1 มีความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความซื่อตรงต่อตนเอง ต่อหน้าที่ ต่อบุคคล ต่อครูอาจารย์ ต่อครอบครัว ต่อเพื่อน ประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติ รับรู้หน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

3.3.2 มีความเมตตากรุณา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความรู้สึก สงสารเมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์ เสมือนความทุกข์อันนั้นตนได้รับเอง แล้วพยายามช่วยเหลือเขา ถึงแม้ต้องเสียความสุขตนเองก็ยอมสละได้ มีความปรารถนาอยากให้เขาพ้นทุกข์ภัยทั้งปวง

3.3.3 มีความเสียสละ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น เสียสละทรัพย์สิ่งของ เสียสละกำลังกาย เสียสละสติปัญญา เสียสละเวลาและเสียสละความสุขสบาย

3.4 มุมมองความยุติธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมบนพื้นฐานตามกฎหมายและมาตรฐาน ซึ่งจะต้องมีความเป็นกลาง และความเสมอภาค ได้แก่

3.4.1 มีความเพียร หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความตั้งใจ ใส่ใจ มีความมานะพยายาม กระตือรือร้น มุ่งมั่น อดทน ทุ่มเท ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมาย ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม และปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งของตนและสังคม

3.4.2 มีวินัย หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความสามารถที่จะควบคุมตนเองในด้านของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ตลอดจน

การแก้ไขความประพฤติของตนเองหรือของผู้อื่น โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการดูแลให้คำแนะนำ โดยใช้หลักเหตุผลหรือวิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

3.4.3 มีความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกถึงความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเอาใจใส่ มุ่งมั่น เพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

4. ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่นำมาวัดหรือชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นค่าที่สังเกตได้ทั้งเชิงปริมาณหรือคุณภาพที่บอกความหมายหรือสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ โดยอาจมีเงื่อนไขของเวลาหรือสถานที่กำกับและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการวางแผนการบริหารงานการติดตามผลการดำเนินงานและการจัดลำดับการพัฒนา

5. การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในรูปของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคม กับข้อมูลเชิงประจักษ์

6. น้ำหนักองค์ประกอบ หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวบ่งชี้กับองค์ประกอบ โดยพิจารณาจากการคัดเลือกองค์ประกอบที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่า .30

7. โมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง รูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

8. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน หมายถึง วิธีการทางสถิติที่วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของตัวแปรย่อย โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading)

9. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง หมายถึง การวิเคราะห์เพื่อศึกษาว่าองค์ประกอบย่อยที่ได้อยู่ภายใต้องค์ประกอบใหญ่เดียวกันหรือไม่ องค์ประกอบย่อยใดมีความสำคัญมากกว่ากัน

10. ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หมายถึง ผลการวิเคราะห์ทางสถิติโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล โดยค่าไค-สแควร์ต่ำหรือไม่มีนัยสำคัญทางสถิติมีความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนีความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1

11. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า หมายถึง สถาบันและหรือมหาวิทยาลัยในกลุ่มพระจอมเกล้า ประกอบด้วย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมทั้งภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษา และแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้ง 3 สถาบัน พบว่า มีมุมมองที่ควรนำมาศึกษา 4 มุมมองตามแนวคิดของ Gerald F. Cavanagh, Dennis J. Moberg and Manuel Velasquez (Schermerhorn, JR. 2011: 55-56) ประกอบด้วย

1. มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความประหยัด 2) มีความสามัคคี และ 3) มีจิตสาธารณะ

2. มุมมองปัจเจกบุคคล มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีความใฝ่รู้ 2) มีความอดทนอดกลั้น 3) มีความกตัญญูกตเวที

3. มุมมองคุณธรรม มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์ 2) ความเมตตากรุณา และ 3) มีความเสียสละ

4. มุมมองของความยุติธรรม มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) มีวินัย 2) มีความเพียร และ 3) มีความรับผิดชอบ

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยนำเสนอกรอบแนวคิดตามภาพประกอบ 1 ดังนี้

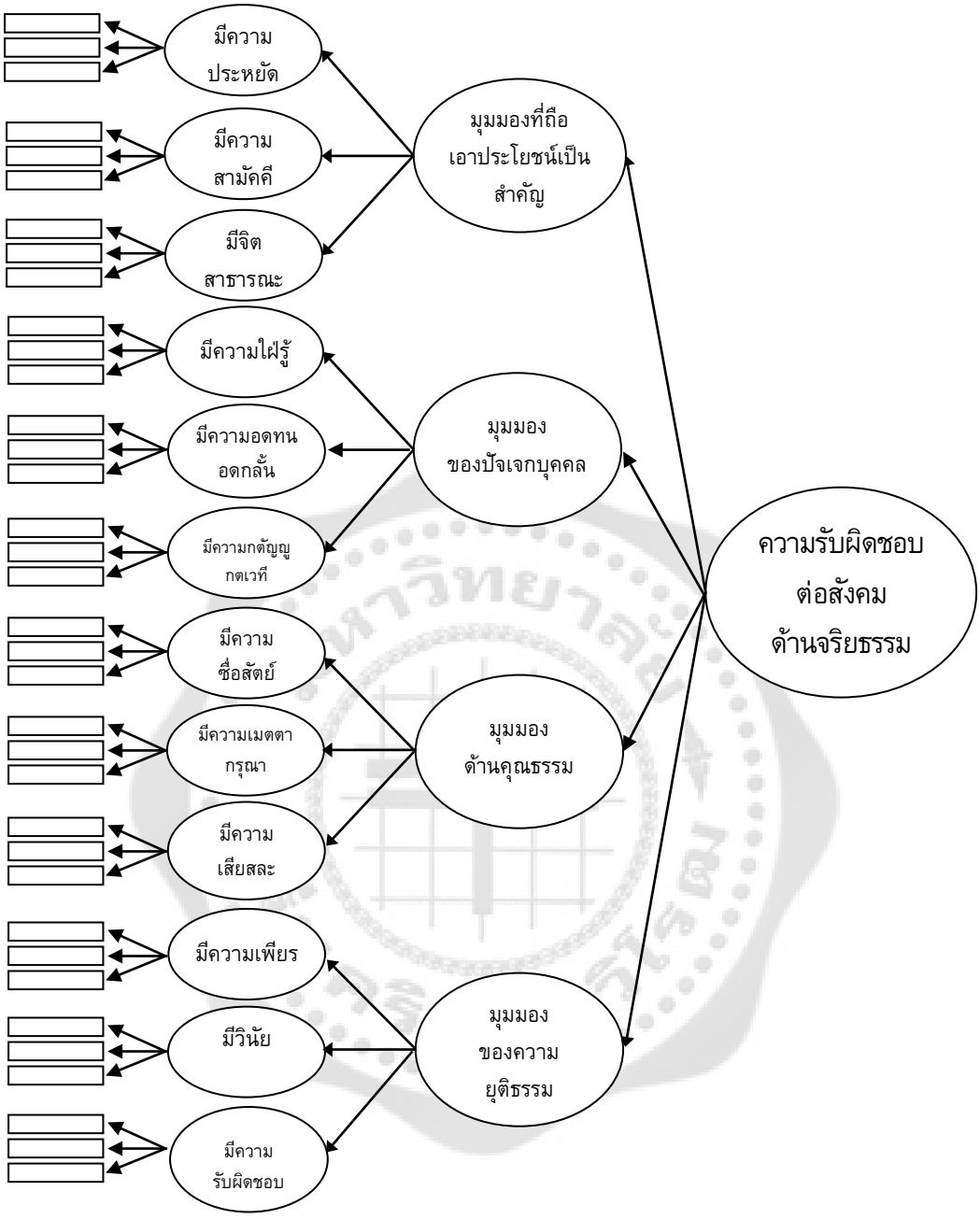

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ผู้วิจัยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความเป็นมาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
   - 1.1 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
   - 1.2 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
   - 1.3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.1 ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.2 หลักการความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.3 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ
   - 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.5 ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.6 ขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.7 ระดับขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม
   - 2.8 ปัจจัยขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม
3. แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา
   - 3.1 ความหมายและองค์ประกอบของจริยธรรม
   - 3.2 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม
   - 3.3 ระดับความมีจริยธรรมของบุคคล
   - 3.4 คุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทยและนานาประเทศ
   - 3.5 กระบวนการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรม
   - 3.6 บทบาทของสถาบันที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคุณธรรม จริยธรรม
   - 3.7 การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม
   - 3.8 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษา
4. การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม
   - 4.1 มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ
   - 4.2 มุมมองปัจเจกบุคคล
   - 4.3 มุมมองคุณธรรม
   - 4.4 มุมมองความยุติธรรม

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
    5.1 กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
    5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง
6. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับตัวบ่งชี้
    6.1 ความหมายของตัวบ่งชี้
    6.2 ประโยชน์ของตัวบ่งชี้
    6.3 ประเภทของตัวบ่งชี้
    6.4 ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดี
    6.5 เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้
    6.6 กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้
    6.7 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้
    6.8 ข้อจำกัดบางประการของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน
    6.9 รูปแบบการนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมาใช้
7. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
    7.1 งานวิจัยในประเทศ
    7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. ความเป็นมาของสถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

1.1 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ความเป็นมา (http://www.kmitl.ac.th/about.main.php)

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528 เป็นนิติบุคคล มีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย ปัจจุบันสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริมและให้บริการวิชาการทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และครุศาสตร์อุตสาหกรรม รวมทั้งทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ

ปัจจุบันสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเปิดสอนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ทั้งหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรภาคสมทบประกอบด้วยคณะทั้งหมด 10 คณะ ได้แก่ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะครุอุตสาหกรรม คณะอุตสาหกรรมเกษตร คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ วิทยาลัยนาโน วิทยาลัยการบริหารและการจัดการ และวิทยาลัยนวัตกรรมและการจัดการข้อมูล

- มีนักศึกษาทุกสาขาวิชาและระดับปริญญาตรีประมาณ 10,500 คน (พ.ศ.2557) ซึ่งจำนวนนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปีเนื่องจากการเพิ่มจำนวนของคณะ

ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (พ.ศ. 2555-2563)

ปรัชญา

การศึกษา วิจัย ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาประเทศ

ปณิธาน

มุ่งมั่นให้การศึกษาและวิจัยเพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่จริยธรรม และรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีของประเทศ

วิสัยทัศน์

เป็นสถาบันอุดมศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1 ใน 10 ของภูมิภาคอาเซียน ในปี ค.ศ. 2020

พันธกิจ

ตามพระราชบัญญัติสถาบัน ที่กำหนดไว้ 4 ด้านคือ

- การจัดการเรียนการสอน
- การวิจัย
- บริการวิชาการ
- ทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

1.2 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ความเป็นมา (http://www.kmutnb.ac.th/introduction.php)

ปี พ.ศ. 2502

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้ง **โรงเรียนเทคนิคพระนครเหนือ** สังกัดกรมอาชีวศึกษา เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตช่างฝีมือที่เน้นการปฏิบัติและประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนาม **"เทคนิคไทย - เยอรมัน"** ต่อมาได้มีการลงนามในสัญญาความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง รัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ฉบับแรก ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2502

ปี พ.ศ. 2507 เปิดสอนในระดับที่สูงขึ้น กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศยกฐานะโรงเรียนพระนครเหนือขึ้นเป็น “วิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ” โดยยังได้รับความช่วยเหลือ ในด้านเครื่องมือ เครื่องจักร และอุปกรณ์การศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญและทุนการศึกษาจากรัฐบาลสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ปี พ.ศ. 2529 มีประกาศพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2528 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 โดยให้แยกสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าออกเป็นสถานศึกษา 3 แห่ง เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงานของแต่ละสถาบัน วิทยาเขตพระนครเหนือ

ใช้ชื่อว่า "สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ" มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อผลิตบุคลากรทำหน้าที่เป็นช่างเทคนิค นักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยี วิศวกร ครูช่าง และผู้บริหารในสถาบันการศึกษา ธุรกิจ
และอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนในการพัฒนาประเทศ

ปรัชญา ปณิธาน อัตลักษณ์ และเอกลักษณ์

ปรัชญา

พัฒนาคน พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปณิธาน

มุ่งมั่นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ความเป็นเลิศทางวิชาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิชาการชั้นสูงที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้คู่คุณธรรม เพื่อเป็นผู้พัฒนาและสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่เหมาะสม อันก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

อัตลักษณ์

บัณฑิตที่คิดเป็น ทำเป็น

เอกลักษณ์

มจพ. คือ มหาวิทยาลัยแห่งการสร้างสรรค์ประดิษฐกรรมสู่นวัตกรรม

1.3 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ความเป็นมา (http://www2.kmutt.ac.th/thai/abt_history/)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีสถาปนาขึ้นมาจากวิทยาลัยเทคนิคธนบุรี ซึ่งเป็นวิทยาลัยในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2503 และในปี 2514 ได้รวมกับวิทยาลัยเทคนิคพระนครเหนือ วิทยาลัยเทคนิคโทรคมนาคมเข้าด้วยกัน เป็นสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาในปี 2517 ได้ยกฐานะเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และในปี 2529 สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เป็นนิติบุคคลมีฐานะเป็นกรมในทบวงมหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ. 2541 ได้กำหนด ให้มีฐานะเป็น มหาวิทยาลัยของรัฐ ที่ไม่เป็นส่วนราชการ แต่อยู่ในกำกับ ดูแลของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคล พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี ได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนที่ 11 เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2541 มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 7 มีนาคม 2541

วิสัยทัศน์ เป้าหมาย

วิสัยทัศน์ 5 มุ่ง

มุ่งมั่น เป็นมหาวิทยาลัยที่ใฝ่เรียนรู้

มุ่งสู่ ความเป็นเลิศในเทคโนโลยีและการวิจัย

มุ่งธำรง ปณิธานในการสร้างบัณฑิตที่เก่งและดี

มุ่งสร้าง ชื่อเสียงและเกียรติภูมิให้เป็นที่ภูมิใจของประชาคม

มุ่งก้าว ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำในระดับโลก

มุ่งมั่น เป็นมหาวิทยาลัยที่ใฝ่เรียนรู้

เป้าหมายของมหาวิทยาลัย 6+1 Flagships

การสร้างให้เกิดองค์กรที่ใฝ่เรียนรู้

1. Science Strengthening

การนำหลักการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีการคิดอย่างเป็นระบบและมีเหตุมีผล มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการสร้างองค์ความรู้และนำไปสู่การแก้ปัญหาในการทำงานและการดำรงชีวิต

2. Management Strengthening

การสร้างศักยภาพของบุคลากร โดยการนำแนวคิดทางด้านการบริหารมาใช้ในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพอย่างมีระบบและสามารถวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อการทำงานตลอดจนการสร้างบุคลาการให้มี ความสามารถในเชิงบริหารที่มีประสิทธิภาพ

3. The Best and The Brightest

การสร้างบัณฑิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ได้ในสังคมไทยเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ใฝ่รู้ และเรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และพัฒนา คิดได้ ทำเป็น สามารถปรับตัวได้ ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

4. Research University

มหาวิทยาลัยที่ดำเนินการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างองค์ความรู้ ใหม่ สำหรับสนับสนุนกิจกรรมด้านการเรียนการสอน การบริการวิชาการ และเป็นการวิจัยที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ ทางด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

5. Electronics University (e-University)

มหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมภายในมหาวิทยาลัยโดยนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronics) เข้ามาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรม ทางการศึกษาทั้งด้านการเรียนการสอน การบริหารจัดการ การวิจัย รวมถึง การให้บริการต่าง ๆ ซึ่งสามารถเข้าถึง จากทุกที่ได้ตลอดเวลา และสามารถ เรียนรู้ด้วยตนเองได้

6. Learning Organization

องค์กรที่ขยายขีดความสามารถและเพิ่มศักยภาพเพื่อสร้างผลงานและสร้างอนาคตอย่างต่อเนื่องโดยผู้คนในองค์กรต่างก็เรียนรู้ด้วยกันอย่างต่อเนื่อง มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้คิดทั้งระบบและมีความเป็นหนึ่งของส่วนรวม

7. Revenue Driven & Cost Conscious

มหาวิทยาลัยที่มีระบบบริหารจัดการรายได้และต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีเกณฑ์กลางร่วมกัน โดยบุคลากรในองค์กรมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญในด้านรายได้และต้นทุน

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นคำย่อจากภาษาอังกฤษว่าCorporate Social Responsibility (CSR) หรือ บรรษัทบริบาล หมายถึง การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในองค์กรและในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกัน ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

หากพิจารณาแยกเป็นรายคำศัพท์ คำว่า Corporate มุ่งหมายถึงกิจการที่ดำเนินไปเพื่อแสวงหาผลกำไร (หมายรวมถึงองค์กรประเภทอื่นได้ด้วย) ส่วนคำว่า Social ในที่นี้มุ่งหมายถึงกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันหรือมีวิถีร่วมกันทั้งโดยธรรมชาติหรือโดยเจตนา รวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่นและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบ และคำว่า Responsibility หมายถึง การยอมรับทั้งผลที่ไม่ดีและผลที่ดีในกิจการที่ได้ทำลงไปหรือที่อยู่ในความดูแลของกิจการนั้น ๆ ตลอดจนการรับภาระหรือเป็นธุระดำเนินการป้องกันและปรับปรุงแก้ไขผลที่ไม่ดี รวมถึงการสร้างสรรค์และบำรุงรักษาผลที่ดีซึ่งส่งกระทบไปยังผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ

ภาพประกอบ 2 ลำดับชั้นของผู้มีส่วนได้เสียในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

ที่มา: สถาบันไทยพัฒน์. (2555).ซีเอสอาร์มีประโยชน์อย่างไร.หน้า 11 คำว่า กิจกรรม (Activities) ในความหมายข้างต้น หมายรวมถึง การคิด การพูด และการกระทำ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ และการดำเนินงานขององค์กร

สังคมในความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ จะพิจารณาตั้งแต่ผู้มีส่วนได้เสียในองค์กร ได้แก่ ผู้ถือหุ้น ผู้บริหาร พนักงาน และผู้มีส่วนได้เสียนอกองค์กร ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ สังคมใกล้ และสังคมไกล

สังคมใกล้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับองค์กรโดยตรง ได้แก่ ลูกค้า คู่ค้า ครอบครัวของพนักงาน ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมรอบข้าง

สังคมไกล คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยอ้อม ได้แก่ คู่แข่งขันทางธุรกิจ ประชาชนทั่วไป ระบบนิเวศโดยรวม เป็นต้น

ในระดับของผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุน ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การเคารพสิทธิของผู้ถือหุ้น การปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้นอย่างเท่าเทียมกัน การให้ข้อมูลแก่ผู้ถือหุ้นหรือผู้ลงทุนอย่างเพียงพอต่อการตัดสินใจลงทุน หรือที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของกิจการ การไม่นำข้อมูลภายในไปเปิดเผยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารหรือกรรมการซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ถือหุ้นโดยรวม เป็นต้น

ในระดับของผู้บริหารหรือกรรมการบริษัท ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลกิจการที่ดี มีระบบการบริหารจัดการและการกำหนดค่าตอบแทนที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการจัดทำและเปิดเผยข้อมูลรายงานทางการเงินและข้อมูลที่มิใช่ข้อมูลทางการเงินอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา รวมถึงการอุทิศเวลาและความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น

ในระดับของพนักงาน ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การจ่ายค่าจ้างและผลตอบแทนที่เป็นธรรมและตรงต่อเวลา การจัดสวัสดิการแก่ลูกจ้างตามที่กฎหมายกำหนด การดูแลสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน การพัฒนาบุคลากรและการฝึกอบรมในสถานที่ปฏิบัติงาน เป็นต้น

ในระดับของลูกค้าและผู้บริโภค ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ ความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภค การให้บริการลูกค้าอย่างตรงไปตรงมา การให้ข้อมูลขององค์กรและตัวผลิตภัณฑ์อย่างเพียงพอและอย่างถูกต้องเที่ยงตรง การปกป้องสุขภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภค การยุติข้อโต้แย้งและข้อร้องเรียนของผู้บริโภค เป็นต้น

ในระดับของคู่ค้า ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การยึดถือข้อปฏิบัติทางสัญญาที่เป็นธรรม การดำเนินงานในทางต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการกรรโชก และการรับหรือให้สินบนในทุกรูปแบบ การเคารพต่อสิทธิในทรัพย์สินหรือกรรมสิทธิ์ของคู่ค้า การไม่เอารัดเอาเปรียบต่อคู่ค้า การส่งเสริมให้คู่ค้าดำเนินความรับผิดชอบด้านสังคมร่วมกับองค์กร เป็นต้น

ในระดับของชุมชนและสภาพแวดล้อม ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การสงเคราะห์เกื้อกูลชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ การส่งเสริมแรงงานท้องถิ่นให้มีโอกาสในตำแหน่งงานต่าง ๆ ในองค์กร การสนับสนุนแนวทางการระแวดระวังในการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ และการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข เป็นต้น

ในระดับของประชาสังคม ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มหรือเครือข่ายอื่น ๆ ในการพัฒนาสังคม การตรวจตราดูแลมิให้กิจการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชน การรับฟังข้อมูลหรือทำประชาพิจารณ์ต่อการดำเนินกิจการที่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม และการทำหน้าที่ในการเสียภาษีอากรให้รัฐอย่างตรงไปตรงมา เป็นต้น

ในระดับของคู่แข่งขันทางธุรกิจ ตัวอย่างความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ได้แก่ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การดูแลกิจการมิให้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแข่งขันด้วยวิธีการทุ่มตลาด การกลั่นแกล้งหรือใช้อิทธิพลในการกีดกันเพื่อมิให้เกิดการแข่งขัน เป็นต้น (สถาบันไทยพัฒน์. 2555: ออนไลน์)

2.1 ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม

สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุทธาสินี (2550: 6)นิยามความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมที่แท้จริงขององค์กรอยู่ที่การแสดงความรับผิดชอบกับผลกระทบ โดยเฉพาะด้าสิ่งแวดล้อมและสังคมต่อผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ในทุกขั้นตอนของกระบวนการดำเนินธุรกิจ โดยผู้ที่มีส่วนได้เสียนั้นสามารถเป็นไปได้ตั้งแต่ผู้ถือหุ้น พนักงาน ชุมชน ลูกค้า คู่ค้า ไปจนถึงสังคมส่วนรวม

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2551: ออนไลน์) นิยามความรับผิดชอบต่อสังคมหรือบรรษัทบริบาลว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กรในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข นอกจากนั้นยังได้ขยายความต่อไปอีกว่าเป็นกิจกรรมที่รวบทั้งการคิด การพูด และการกระทำซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและการดำเนินงานขององค์กรที่ดำเนินการในพื้นที่ของสังคม โดยที่สังคมใกล้ ซึ่งหมายถึง ลูกค้า คู่ค้า ครอบครัวพนักงาน ชุมชนที่องค์กรตั้งอยู่ ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศน์ และสังคมไกล ซึ่งหมายถึง ผู้เกี่ยวข้องกับองค์กรโดยอ้อม ได้แก่ คู่แข่งขันทางธุรกิจ ประชาชนทั่วไป เป็นต้น และได้จัดประเภทของงานที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบต่อสังคมแยกจากกระบวนการหลัก (CSR-After-Process) เป็นการดำเนินกิจกรรมที่แยกต่างหากจากการดำเนินธุรกิจที่เป็นกระบวนการหลักของกิจการ รวมความถึงกิจกรรมที่เกิดจากผลต่อเนื่องของกระบวนการดำเนินการธุรกิจ เช่น การแจกจ่ายสิ่งของบรรเทาสา

ธารณภัย การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ และการเยียวยาชุมชนที่ได้รับผลกระทบทางมลพิษจากการประกอบการ

2. ความรับผิดชอบต่อสังคมในกระบวนการหลัก (CSR-in-Process) เป็นการดำเนินความรับผิดชอบต่อสังคมที่อยู่ในกระบวนหลักของกิจการหรือเป็นการทำธุรกิจที่หากำไรอย่างมีความรับผิดชอบ เช่น การป้องกัน หรือกำจัดมลพิษในกระบวนการผลิตเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อชุมชน การผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามข้อกำหนดในฉลากผลิตภัณฑ์ การเปิดเผยข้อมูลผลิตภัณฑ์ต่อผู้บริโภคอย่างถูกต้องครบถ้วน การชดเชย ความเสียหายให้แก่ลูกค้าที่เกิดจากความผิดพลาดและความบกพร่องของพนักงาน ซึ่งการดำเนินความรับผิดชอบเหล่านี้ถือเป็นกิจกรรมที่อยู่เวลาทำงานปกติของกิจการ

3. ความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นกระบวนการหลัก (CSR-as-Process) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานโดยองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรให้กับตนเอง เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อมุ่งสร้างประโยชน์ต่อสังคมเป็นด้านหลัก เช่น มูลนิธิ สมาคมการกุศล ที่เป็นองค์กรสาธารณประโยชน์องค์กรประชาชนและส่วนราชการ

จากความหมายข้างต้น ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การดำเนินการขององค์กรภายใต้หลักกฎหมาย จริยธรรม และการจัดการที่ดี คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และกระทำด้วยความสมัครใจ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

2.2 หลักการความรับผิดชอบต่อสังคม

ซุลลิแวน (Sullivan. 2005: ออนไลน์) สร้างหลักการที่เรียกว่า The Global Sullivan Principles ขึ้น เพื่อส่งเสริมทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและความยุติธรรมทางการเมืองที่องค์การตั้งดำเนินธุรกิจอยู่รวมทั้งการเคารพสิทธิมนุษยชนและโอกาสการทำงานที่เท่าเทียมกัน โดยหลักการประกอบด้วยการสนับสนุนสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล การสนับสนุนโอกาสความเท่าเทียมสำหรับพนักงานทุกระดับขององค์การ การเคารพต่อเสรีภาพของพนักงานในองค์การ การให้ค่าตอบแทนเพื่อสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของพนักงาน การจัดอบรมทักษะความสามารถเพื่อเพิ่มโอกาสทางด้านสังคม และทางด้านเศรษฐกิจ การจัดสถานที่ทำงานให้ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย การส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการแข่งขันที่ยุติธรรม การเคารพสิทธิทางปัญญาและทรัพย์สินอื่น ๆ และการไม่เสนอหรือรับสินบน รวมทั้งการทำงานกับรัฐบาล และชุมชนที่องค์การดำเนินธุรกิจเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ส่วน Caux Round Table (2003: Online) มีหลักการ CRT เป็นหลักการที่แสดงถึงวิสัยทัศน์ทางจริยธรรมและความรับผิดชอบของธุรกิจทั่วโลก มีรากฐานมาจากแนวคิดพื้นฐานทางจริยธรรมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) เป็นแนวคิดของญี่ปุ่นที่เรียกว่า Kyosei หมายถึง การมีชีวิตอยู่และทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและหลักการของ Export Development Canada (EDC) (2004: 3) ที่อธิบายถึง การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ห้าประการ ประกอบด้วย จริยธรรมทางธุรกิจ การดำเนิน

ธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์และความยุติธรรม สิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจ ความโปร่งใส การรักษาดุลยภาพระหว่างหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสาธารณชนและความใส่ใจในความสัมพันธ์กับลูกค้า การลงทุนในชุมชน การลงทุนและส่งเสริมให้พนักงานกระตือรือร้นในการติดต่อกับชุมชน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในการทำงาน โดยองค์การพยายามสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาผลการปฏิบัติงาน

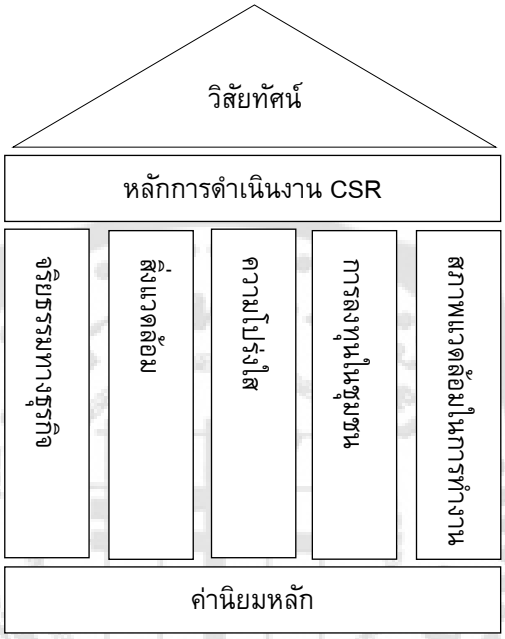

ภาพประกอบ 3 หลักการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของ EDC

ที่มา: สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร.หน้า 223.*

2.3 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ

พอตเตอร์ และ คาเมอร์ (Porter; & Kramer. 2006: 78-92) กล่าวว่า ปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ 4 แนวคิดที่ได้ให้น้ำหนักกับการรับผิดชอบต่อสังคมในแง่มุมที่แตกต่างกันดังนี้

1. แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านจริยธรรม (Moral Obligation) เป็นการเรียกร้องให้องค์การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีด้วยการกระทำสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับของสังคมอย่างเคร่งครัด ถือเป็นมุมมองหลักที่องค์การส่วนใหญ่ในปัจจุบันยึดถือ

2. แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมและชุมชน เป็นการเรียกร้องให้องค์การรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและชุมชน พอตเตอร์ และ คาเมอร์ ได้สรุปไว้ว่าเป็นการที่องค์การพยายาม บรรลุวัตถุประสงค์ระยะยาวด้วยการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคม หรือทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงเป็นการวัดความสำเร็จขององค์การจากผลลัพธ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่นอกเหนือจากการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส การจ้างงานอย่างเป็นธรรม และการเคารพในสิทธิมนุษยชนแล้ว นั่นคือ องค์การต้องพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ร่วมอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเต็มความสามารถ

3. แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านฉันทานุมัติในการดำเนินธุรกิจ (License to Operate) มีที่มาจากความคิดที่ว่า “องค์การ จะดำเนินธุรกิจได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากภาครัฐ ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย” พอตเตอร์ และ คาเมอร์ เห็นว่า มุมมองนี้นำเสนอแนวทางที่มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด เนื่องจากชี้นำให้องค์การค้นหาประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย แล้วตัดสินใจทำกิจกรรมในทิศทางที่ไม่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อต้าน ส่งผลให้องค์การตระหนักถึงความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็น การทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย

4. แนวคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านภาพลักษณ์ขององค์การ (Reputation) การรับผิดชอบต่อสังคมช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์การ สร้างความแข็งแกร่งของตราสินค้า เพิ่มขวัญกำลังใจของพนักงาน และเพิ่มมูลค่าหุ้นขององค์การ ในบางองค์การทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเป็นหลักประกันล่วงหน้าว่าสังคมจะลดการวิพากษ์วิจารณ์และการต่อต้านหากในอนาคตองค์การต้องเผชิญกับสถานการณ์วิกฤตที่ก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยของสังคม การทำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระยะยาว โดย พอตเตอร์ และ คาเมอร์ เห็นว่า องค์การได้รับประโยชน์จากมุมมองนี้น้อยมาก และยังให้ความสำคัญกับความรู้สึก ความคิดเห็นและความพึงพอใจของบุคคลภายนอกองค์การ

ดังนั้น กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองนี้จะไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับองค์การและสังคมโดยรวมอย่างเต็มที่

พอตเตอร์ และ คาเมอร์ (Porter; & Kramer. 2006: 78-92) ได้กล่าวสรุปว่าแนวคิด

เพียงฝ่ายเดียวองค์การทั้งหลายจึงไม่ได้กำหนดกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขึ้นในลักษณะที่ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การตามมุมมองทั้ง 4 ยังขาดความสมบูรณ์ เนื่องจากมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ การมองธุรกิจและสังคมในลักษณะของหน่วยที่มีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน แทนที่จะมองว่าเป็นหน่วยที่ต้องพึ่งพากัน ดังนั้นกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นเสมือนค่าใช้จ่ายขององค์การที่สังคมจะได้รับประโยชน์สอดคล้องกับกลยุทธ์และกิจกรรมอื่นขององค์การ ทำให้ขาดแนวทางชี้นำกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะที่เป็นการสร้างประโยชน์ให้กับองค์การและสังคมอย่างเต็มที่และเท่าเทียมกัน

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

อนันตชัย ยูรประถม (2007: 26-28) ได้สรุป ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในนิตยสาร Productivity World ดังนี้ คือ

1. ความชอบธรรมทางสังคม (Legitimacy Theory)

มุมมองของความรับผิดชอบต่อสังคม จากแนวคิดนี้ เป็นการมองในประเด็นของความชอบธรรมในการดำเนินธุรกิจที่เชื่อว่า อำนาจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรบุคคลขององค์กรนั้นไม่เกิดจากความต้องการขององค์กรเอง แต่แท้ที่จริงอำนาจและสิทธิเหล่านี้ได้มาจากการยอมรับของสังคมที่จะเป็นผู้พิจารณาว่าการดำเนินธุรกิจขององค์กรนั้น ๆ เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมโดยรวมหรือไม่ และสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ได้รับอนุญาตจากสังคมนี้เป็นการยอมรับชั่วคราวเท่านั้น เนื่องจากสังคมเองจะทำการตรวจสอบการดำเนินธุรกิจขององค์กรอยู่เสมอ เมื่อใดที่สังคมเห็นว่าการกระทำขององค์กรไม่ชอบด้วยประการทั้งปวงแล้ว ก็พร้อมที่จะเพิกถอนอำนาจและสิทธินั้นได้ทุกเมื่อ ความอยู่รอดหรือความเจริญเติบโตขององค์กรธุรกิจเอง จึงขึ้นอยู่กับว่าการดำเนินธุรกิจขององค์กรตรงตามความหวังของสังคมหรือไม่เพียงใด ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากมุมมองของความชอบธรรมทางสังคมนี้ จึงเป็นเสมือนกับการตระหนักและความสัมพันธ์ของธุรกิจกับชุมชน ที่ฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ อีกฝ่ายหนึ่งทำการตรวจสอบ โดยที่ฝ่ายธุรกิจซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติต้องทำการตรวจสอบประเมินตนเองอยู่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้แน่ใจว่าการปฏิบัติของตนเองเป็นที่ยอมรับและบรรลุความคาดหวังของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นและขยายขอบเขตออกไปในวงกว้างอยู่ตลอดเวลา จากมุมมองแนวคิดนี้จะเห็นได้ว่าแท้ที่จริงแล้วสังคมต่างหากเป็นผู้กำหนดสิ่งที่องค์กรธุรกิจควรจะทำ

2. ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Responsibility)

แนวความคิดนี้เป็นการกำหนดให้องค์กรต้องรับผิดชอบต่อผลที่ได้ (Outcome) จากการดำเนินธุรกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยตรงและพื้นที่ต่อเนื่อง ซึ่งกลายเป็นประเด็นทางสังคม (Social Issues) ต่าง ๆ ในเวลาต่อมา โดยสังคมเป็นผู้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งต่อจากนั้นองค์กรมีหน้าที่จะต้องวางนโยบายและแนวทางการตัดสินใจให้ตรงตามวัตถุประสงค์และคุณค่าที่สังคมปรารถนา

3. ผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder)

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียนี้เชื่อมโยงอย่างเหนียวแน่นกับเรื่องของความชอบธรรม (Legitimacy) โดยมุมมองจากทฤษฎีนี้มุ่งไปยังนโยบายขององค์กรธุรกิจ ที่สร้างผลกระทบให้เกิดกับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ไม่ว่าจะเป็น ลูกค้า พนักงาน ผู้ถือหุ้น คู่ค้า คู่แข่ง ภาครัฐและชุมชน เป็นต้น โดยองค์กรมีภาระรับผิดชอบที่จะต้องตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียของตนเอง หรืออีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีนี้เป็นเรื่องของการบริหารจัดการผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Management) ขององค์กรธุรกิจ โดยพิจารณาถึงความจำเป็น (Need) ความสนใจ (Interest) และผลกระทบ (Effect) ที่เกิดขึ้นจากนโยบายและการดำเนินงานขององค์กร เพราะการที่องค์กรจะ

สามารถดำรงอยู่ ดำเนินการ เจริญก้าวหน้า หรือล่มสลาย ถือเป็นความชอบธรรมของผู้ที่มีส่วนได้เสียขององค์กรที่จะเป็นผู้กำหนดนั่นเอง

4. จริยธรรมทางธุรกิจ (Business Ethics)

จริยธรรมทางธุรกิจขององค์กรจะเกี่ยวพันถึงทฤษฎีปทัสถานหรือ Norm theory ซึ่งหมายถึง การที่ผู้นำขององค์กรธุรกิจเป็นผู้รับผิดชอบในการใช้ศีลธรรม (Moral) เป็นเครื่องมือ ในการตัดสินใจกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ขององค์กร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีผู้นำที่มีศีลธรรม (Moral Leadership) เป็นผู้กำหนดแนวทางการปฏิบัติขององค์กรที่ก่อให้เกิดคุณค่ามากกว่าข้อกำหนดขององค์กร หรือตามความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้เสีย โดยคำนึงถึงคุณค่าทางจริยธรรมอื่น ๆ เช่น ความเสมอภาค เสรีภาพและความเป็นธรรม อีกด้วย

5. การเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (Corporate Citizenship)

แนวความคิดนี้มองว่าองค์กรธุรกิจเป็นหน่วยหนึ่งหรือเทียบเท่ากับบุคคล และต้องมีหน้าที่เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมนั้น ๆ เช่นเดียวกัน จากแนวคิดของ บูชโฮซ์ (Buchholz. 2009: 35) ความรับผิดชอบอย่างที่ 4 ของพลเมืองที่ดี (Economic, Legal, Ethical; Philanthropic Responsibilities) ก็คือความรับผิดชอบด้านการให้เพื่อสังคม (Philanthropic Responsibility) เพื่อช่วยให้สังคมเกิดการพัฒนา โดยเป็นการมององค์กรในระดับเดียวกับบุคคลนั่นก็คือ องค์กรควรมีการบริจาค สนับสนุนช่วยเหลือโดยความสมัครใจ เพื่อช่วยให้สังคมดีขึ้นอย่างยั่งยืนนั่นเอง

2.5 ประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม

นักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบต่อสังคม ไว้หลายประเภท ดังนี้

จินตนา บุญบงการ (2544: 34) ได้เสนอองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมเป็น 4 ด้าน คือ

1. ความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) เพื่อผลิตสินค้าและบริการตามที่ประชาชนต้องการ และนามาขายเพื่อให้เกิดกำไรแก่เจ้าของกิจการ (ในกรณีที่เป็นองค์การทำเพื่อกำไร) นับได้ว่าเป็นความรับผิดชอบหลักและความรับผิดชอบดั้งเดิมของการดำเนินการจนอาจกล่าวได้ว่า นอกจากความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจแล้ว ผู้บริหารในอดีตบางคนไม่เคยคำนำถึงความรับผิดชอบในด้านอื่นเลย

2. ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (Legal Responsibility) เพื่อดำเนินกิจการไปตามครรลองของกฎหมายและกฎข้อบังคับต่าง ๆ อย่างไรก็ตามกฎหมายของกฎข้อบังคับไม่สามารถจะครอบคลุมการกระทำทุกอย่างที่องค์การกระทำได้ การกระทำบางอย่างไม่ผิดกฎหมาย แต่องค์การควรจะกระทำหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของผู้บริหารองค์การนั้น ๆ

3. ความรับผิดชอบทางจริยธรรม (Ethical Responsibility) การกระทำบางอย่างไม่ใช่สิ่งที่กฎหมายบังคับ แต่องค์การไม่ทาก็ไม่ผิดกฎหมาย แต่องค์การเลือกกระทำเพราะเห็นว่าเป็นความรับผิดชอบทางจริยธรรม เช่น การให้สวัสดิการด้านเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย เงินกู้ยืม อาหารกลางวัน รถรับส่งพนักงาน การจัดนาเที่ยว เป็นต้น

4. ความรับผิดชอบในการใช้ดุลยพินิจ (Discretionary Responsibility) ความรับผิดชอบในระดับนี้เป็นความสมัครใจของผู้บริหารองค์การโดยตรง และขึ้นอยู่กับการตัดสินใจเลือกระทำของผู้บริหารแต่ละคน ความรับผิดชอบนี้ไม่ได้บังคับไว้เป็นกฎหมาย หรือเป็นสิ่งที่พนักงานคิดว่าควรได้รับตามหลักจริยธรรม เช่น ผู้บริหารไม่สนับสนุนให้พนักงานทำงานล่วงเวลาแต่กลับจ้างพนักงานเพิ่ม เพิ่มเครื่องจักร เพิ่มเงินเดือน ทั้งนี้เพราะผู้บริหารพินิจพิเคราะห์อย่างสุขุมแล้วว่าการทำงานล่วงเวลาทำให้สุขภาพของพนักงานเสื่อมโทรมและเป็นการบั่นทอนคุณภาพชีวิต

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2545: 57-58) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibility) เป็นการพิจารณาว่าองค์การจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมนอกเหนือจากการแสวงหากำไร

2. ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย (Legal Responsibility) เป็นกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนดทั้งหมด

3. ความรับผิดชอบด้านจรรยาบรรณ (Ethical Responsibility) เป็นภาระความรับผิดชอบขององค์การเกี่ยวกับหลักศีลธรรมและค่านิยม ซึ่งควบคุมการทำงานและการตัดสินใจขององค์การ

4. ความรับผิดชอบในการใช้ดุลยพินิจ (Discretionary Responsibility) ความรับผิดชอบด้านนี้ขึ้นอยู่กับวิจารณญาณและทางเลือกทางส่วนตัว โดยคิดว่าบริษัทควรมีซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกฎหมาย

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (2551: 7) แบ่งความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ 4 ประเภท คือ 1) ข้อกำหนดทางกฎหมาย 2) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ 3) จรรยาบรรณทางธุรกิจ และ 4) ความสมัครใจ

แคร์รอล (Carroll. 1991) ได้พัฒนาแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท โดยนำเสนอแบบจำลองปิรามิดของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบของบริษัทออกเป็น 4 มิติ ดังนี้

1. ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ ที่เน้นการดำเนินธุรกิจให้เกิดกำไร เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้ก่อตั้งองค์กรธุรกิจ ซึ่งเป็นการดำเนินการตามความต้องการลัทธิทุนนิยม โดยมีมุมมองว่าองค์การธุรกิจเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจในสังคม ดังนั้นองค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ จึงประกอบด้วย การดำเนินการในลักษณะที่สอดคล้องกับกำไรสุทธิต่อหุ้นสูงสุด มุ่งมั่นให้เกิดผลกำไรมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เน้นการรักษษตำแหน่งในการแข่งขันที่แข็งแกร่ง เน้นการรักษาไว้ซึ่งการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพในระดับสูง บริษัทที่ประสบความสำเร็จถูกกำหนดจากการมีกำไร

2. ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย เน้นการตอบสนองต่อกฎหมาย เนื่องจากกฎหมาย คือ การรวบรวมของสังคมที่จะสามารถระบุว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ดังนั้น องค์การต้องแสดงบทบาทที่เหมาะสมในการทำธุรกิจ เนื่องจากสังคมไม่ได้รับอนุมัติให้ธุรกิจเพียงเพื่อดำเนินการตามแรงจูงใจจากกำไรเท่านั้น ในเวลาเดียวกันธุรกิจถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่ประกาศใช้โดยรัฐ รัฐบาลกลาง และรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งเป็นกฎระเบียบพื้นฐานที่ธุรกิจจะต้องดำเนินการ ซึ่งถือเป็นพันธะทางสังคมระหว่างธุรกิจและสังคม ดังนั้น องค์ประกอบของความรับผิดชอบ ต่อสังคมด้านกฎหมาย จึงต้องดำเนินการในลักษณะสอดคล้องกับความคาดหวังของภาครัฐ และกฎหมาย มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ ทั้งของรัฐ รัฐบาลกลาง และท้องถิ่น เป็นบริษัทที่มีความเป็นพลเมืองโดยปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมั่นคง การประสบความสำเร็จของบริษัทกำหนดจากการตอบสนองภาระผูกพันทางกฎหมาย การจัดหาสินค้าและบริการอย่างน้อยที่สุดต้องสามารถตอบสนองความต้องการตามกฎหมาย

3. ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม เน้นการมีจริยธรรม เนื่องจากองค์การมีภาระหน้าที่ที่จะต้องทำในสิ่งที่ถูกต้อง ยุติธรรม และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ผิดหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการดำเนินการตามความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือสมาชิกในสังคม ความรับผิดชอบทางจริยธรรมมักปรากฏในมาตรฐาน บรรทัดฐาน หรือความคาดหวังที่สะท้อนถึงความกังวลสำหรับผู้บริโภค พนักงาน ผู้ถือหุ้น และชุมชน ที่พิจารณาถึงความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม หรือการรักษาด้วยความนับถือหรือปกป้องสิทธิทางศิลธรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมอาจจะดูเหมือนเป็นการรวบรวมค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคมที่เกิดขึ้นใหม่ที่คาดหวังให้ธุรกิจตอบสนอง ดังนั้น องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม จึงประกอบด้วย การดำเนินการในลักษณะที่สอดคล้องกับความคาดหวังของธรรมเนียมทางสังคม และบรรทัดฐานทางจริยธรรม การตระหนักถึงบรรทัดฐานทางจริยธรรมใหม่หรือพัฒนาเพื่อนำไปใช้ในสังคม การป้องกันบรรทัดฐานทางจริยธรรมจากการประนีประนอมเพื่อที่จะประสบความสำเร็จในเป้าหทายขององค์การ การเป็นพลเมืองที่ดีของบริษัทถูกกำหนดให้กระทำในสิ่งที่เป็นความคาดหวังทางศิลธรรมหรือจริยธรรม พฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมขององค์การ ก้าวไปไกลกว่าเพียงปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ

4. ความรับผิดชอบด้านความใจบุญ หรือการกุศล ครอบคลุมการดำเนินการของบริษัทซึ่งตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม อาทิ การสนับสนุนจากธุรกิจในทรัพยากรต่าง ๆ สู่ชุมชนทั้งทางการเงินหรือเวลาของผู้บริหาร สนับสนุนศิลปะ การศึกษา หรือชุมชน

โดยสรุป ปิรามิดความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถอธิบายได้ 4 มิติ ดังนี้

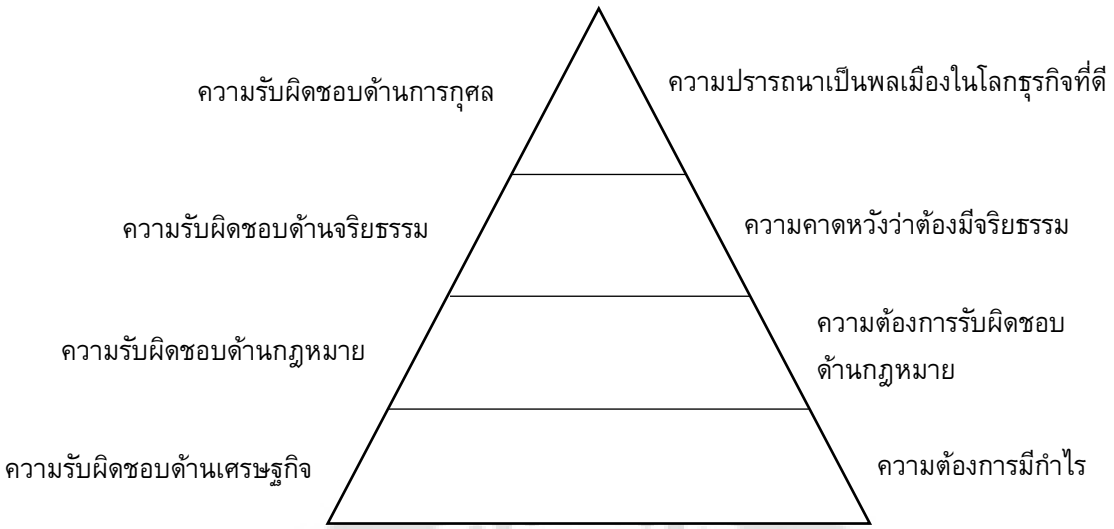

ภาพประกอบ 4 ปิรามิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ แคร์รอล

ที่มา: Carroll, A. B., (1991). *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: หน้า 39.*

เอลคิงตัน (Elkington, 1997; อ้างอิงจาก สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. 2556: 5-6) ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดเดิมที่ Brundtland Commission ขององค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้เมื่อปี 1987 โดยเน้น เรื่อง People Planet และ Profit คือให้ความสำคัญกับการมองคุณค่าและประเมินความสำเร็จองค์กรอย่างสมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ (การทำให้ธุรกิจเติบโต) สังคม (การเกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง) และสิ่งแวดล้อม (การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม) รวมถึงดำเนินกิจการด้วยความโปร่งใส มีธรรมาภิบาล ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถประเมินความเสี่ยงและตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างครบถ้วน อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กร

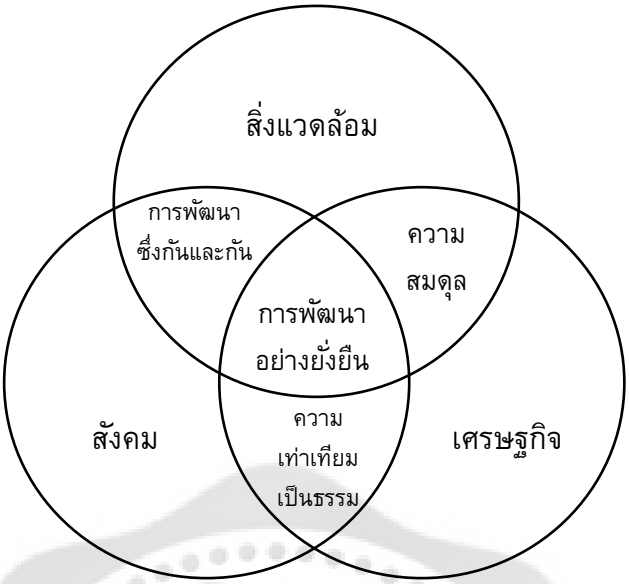

ภาพประกอบ 5 แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ เอลคิงตัน

ที่มา: Atkinson, R.F Conduct., (1969). *An Introduction to Moral Philosophy*. หน้า 84.

คาร์รอลล์ และ บุชโฮซ์ (Carroll & Buchholtz (2009: 57-58) แบ่งความรับผิดชอบต่อสังคมไว้สามมิติ คือ

1. มิติด้านปรัชญาหรือรูปแบบของการตอบสนองทางสังคม ได้แก่ การดำเนินงานแบบเชิงรุก การดำเนินงานแบบปรับตัว การดำเนินงานแบบป้องกัน และการดำเนินงานแบบเชิงตั้งรับ

2. มิติด้านประเด็นที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ถือหุ้น ความปลอดภัยในการทำงาน ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ การเลือกปฏิบัติ สิ่งแวดล้อม และลัทธิผู้บริโภคนิยม

3. มิติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย

3.1 ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ (Economic Responsibilities)

3.2 ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย (Legal Responsibilities)

3.3 ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม (Ethical Responsibilities)

3.4 ความรับผิดชอบด้านมนุษยธรรมหรือความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจิตสำนึก (Philanthropy/ Discretionary Responsibilities)

ภาพประกอบ 6 ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของคาร์รอล

ที่มา: Carroll, A. B., (1991). *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: หน้า 115.*

เครน และ แมทเทิน (Crane; & Matten. 2007: 29-35) กล่าวไว้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมได้รับการยอมรับจากผู้ประกอบธุรกิจที่มีคุณธรรม โดยผู้ประกอบธุรกิจเหล่านั้นได้ยอมรับว่าความรับผิดชอบขององค์การธุรกิจจะเป็นทางที่นำไปสู่การยอมรับทางสังคม ซึ่งองค์การจะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมใน 4 ด้านด้วยกัน คือ 1) ความรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ 2) ความรับผิดชอบทางด้านกฎหมาย 3) ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรม และ 4) ความรับผิดชอบเชิงสาธารณะประโยชน์

1. ความรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ

ในอดีตองค์การธุรกิจได้ออกแบบและสร้างสรรค์ จัดหาสินค้าและบริการให้เป็นไปตามสภาวะความเป็นจริงของสมาชิกทางสังคม โดยในขั้นแรกนั้นจะจูงใจโดยการกระตุ้นนักลงทุนก่อน เพราะองค์การธุรกิจเป็นหน่วยธุรกิจพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคม ดังเช่น การผลิตสินค้าและบริการนั้นเป็นบทบาทหลักที่สำคัญที่สุดที่จำเป็นต่อผู้ริโภค และความต้องการในการยอมรับกระบวนในการสร้างผลกำไร โดยบางประเด็นทางด้านความคิดที่จูงใจโดยกำไรนั้น สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสามารถนำไปสู่ผลกำไรที่สูงสุดได้ เพราะเป็นองค์การธุรกิจที่ตั้งอยู่บนรากฐานความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน สร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์การธุรกิจได้

2. ความรับผิดชอบทางด้านกฎหมาย

สังคมเพียงอย่างเดียวไม่สามารถลงโทษองค์การธุรกิจที่พยายามจะสร้างกำไรโดยการจูงใจ ในขณะเดียวกันนั้น องค์การธุรกิจได้คาดหวังว่าจะต้องเชื่อฟังยินยอมปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎหมายและบทบัญญัติที่ได้ประกาศไว้โดยรัฐบาล องค์การธุรกิจต้องปฏิบัติตามภายใต้กฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านั้น โดยเป็นการเติมเต็มของข้อผูกพันทางสังคมระหว่างองค์การธุรกิจ และสังคม อีกทั้งองค์การได้คาดหวังไว้ว่าจะต้องทำตามข้อกำหนดทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบของกฎหมาย โดยความรับผิดชอบทางด้านกฎหมายนั้นได้สะท้อนมุมมองของระบบปฏิบัติ ดังนั้นองค์การธุรกิจที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม จึงต้องปฏิบัติตามภายใต้กรอบของกฎหมาย

3. ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรม

แม้ว่าความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจและกฎหมายได้แสดงให้เห็นถึงมาตรฐานทางด้านจริยธรรมว่ามีความเกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์สุจริตและความยุติธรรมนั้น สังคมมีความคาดหวังต่อการยอมรับในกิจกรรมการปฏิบัติทางด้านความรับผิดชอบด้านจริยธรรมขององค์การด้วย แม้ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรมจะได้ประมวลไปสู่ความเป็นกฎหมาย แต่ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรมได้ชี้ให้เห็นมาตรฐาน บรรทัดฐาน หรือความคาดหวังที่สะท้อนถึงความสนใจของผู้บริโภค ลูกจ้าง ผู้ถือหุ้น และสังคมในด้านการคำนึงถึงความยุติธรรม หรือเป็นการปกป้องผู้ถือหุ้นให้อยู่ในกฎระเบียบที่ถูกต้อง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านจริยธรรม หรือการเห็นคุณค่าของความเป็นมาของกฎหมาย จะกลายเป็นแรงผลักดันหรือพลังขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์ทางกฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ตัวอย่าง เช่น ด้านสิ่งแวดบ้อม สิทธิความเป็นพลเมืองของประเทศ และการที่ผู้บริโภคได้สะท้อนแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในคุณประโยชน์ทางสังคม ความรับผิดชอบทางด้านจริยธรรมอาจจะเป็นการรวมเข้าด้วยกันให้มีของคุณประโยชน์และกฎเกณฑ์ทางสังคมที่องค์การธุรกิจต้องเผชิญ แม้ว่าคุณประโยชน์และกฎเกณฑ์ทางสังคมอาจสะท้อนมาตรฐานการปฏิบัติได้สูงกว่าการยอมรับการเรียกร้องทางด้านกฎหมาย

4.ความรับผิดชอบเชิงสาธารณะประโยชน์

เป็นการกระทำที่องค์การธุรกิจให้ความช่วยเหลือหรือบริจาคเพื่อเป็นการตอบสนองความคาดหวังของสังคมด้วยความเป็นพลเมืองที่ดีขององค์การธุรกิจ อาจรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการกระทำที่สนับสนุนความผาสุกของมนุษย์หรือความสัมพันธ์อันดีในทางธุรกิจ โดยทั้งผู้บริหารและลูกจ้างมีส่วนร่วมโดยการเป็นอาสาสมัครเพื่อร่วมช่วยเหลือสังคมท้องถิ่นหรือปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนสังคม ให้ดีขึ้น หรือการที่องค์การธุรกิจได้มีส่วนช่วยเหลือสังคมด้วยการบริจาคเงิน การช่วยเหลือสนับสนุนงานทางด้านศิลปะ การศึกษาต่าง ๆ

โบวี่; ทิล; วูด และ โดเวล (Bovee; Thill; Wood; & Dovel, 1993: 104) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็น 4 ประเภท คือ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม และ 4) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจิตสำนึก

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ	Economic Responsibilities
ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย	Legal Responsibilities
ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	Ethical Responsibilities
ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจิตสำนึก	Discretionary Responsibilities

ภาพประกอบ 7 ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ โบวีและคณะ

ที่มา: Bovee. (1993). *Management*. หน้า 6.

ชวาร์ต และ แคร์รอล (Schwartz & Carroll. 2003) เสนอแนวทาง 3 ขอบเขต (Three Domain Approach) ในการดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท เน้นความรับผิดชอบหลัก 3 ด้านที่ต้องสอดประสานกัน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านกฎหมาย และ 3) ด้านจริยธรรม นอกจากนี้ยังเสนอ Venn Model Framework ที่สามารถแบ่งความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทได้ 7 ประเภท ซึ่งเป็นผลจากการทับซ้อนกันของความรับผิดชอบ 3 ด้าน ซึ่งแนวความคิดนี้มีความซับซ้อน แต่เป็นแนวคิดที่ยังคงเป็นสิ่งจำเป็น ดังภาพประกอบ 10

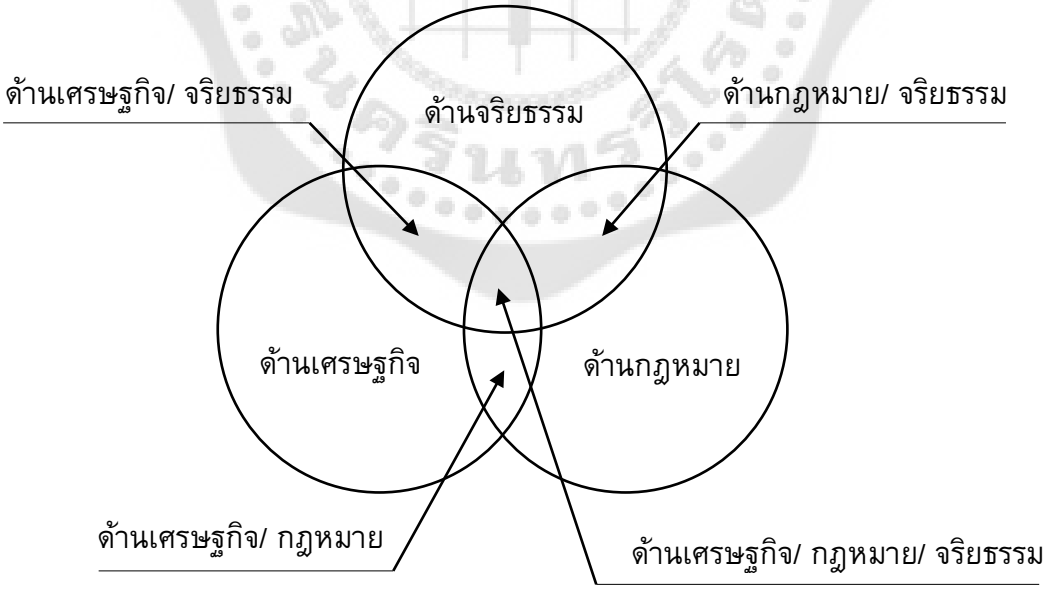

ภาพประกอบ 8 ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ ชวาร์ต และแคร์รอลล์

ที่มา: Carroll, A. B., (1991). *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: หน้า 59.*

โพส ลอร์เรนซ์ และ เว็บเบอร์ (Post; Lawrence; & Weber. 2005: 55-56) แบ่งประเภทความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ 3 ด้าน คือ ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย โดยแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน ดังภาพประกอบ 11

ภาพประกอบ 9 ความรับผิดชอบต่อสังคมตามแนวคิดของ เบลเลอร์ ลอร์เรนซ์ และ เว็บเบอร์

ที่มา: Bentler. & Webber, D.G. (1980). Significance Test and Goodness of in the Analysis of Covariance Structure. *หน้า* 588-606.

2.6 ขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545: 95) กล่าวถึง ขอบเขตความรับผิดชอบต่อสังคม (Areas of Social Responsibility) มีทั้งหมด 7 ด้าน ดังนี้ คือ

1. ด้านชุมชน (The Community) องค์กรที่รับผิดชอบต่อสังคมจะต้องสร้างจุดเด่นขึ้นในชุมชน เช่น การเป็นผู้นำในการช่วยเหลือและแก้ปัญหาสังคม

2. ด้านสุขภาพและสวัสดิการ (Health and Welfare) องค์กรมีความเชื่อว่า การลงทุนในสุขภาพและการจัดสวัสดิการให้กับชุมชน เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีคุณค่าและจำเป็นต่อพนักงาน บริษัท และชุมชนขนาดใหญ่ ตัวอย่างโครงการด้านสุขภาพและสังคมจะสร้างค่านิยมในชุมชน ซึ่งจะทำให้บริษัทมีอิทธิพลต่อผู้ลงทุนและสร้างภาพที่ดีให้กับบริษัทด้วย

3. ด้านการศึกษา (Education) องค์กรจำนวนมากมีความสนใจความรับผิดชอบด้านการศึกษา ผู้บริหารมีความตระหนักว่าจะต้องปรับปรุงการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการบริจาคเงิน ด้านการศึกษา
การประชาสัมพันธ์ และด้านอื่น ๆ

4. ด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights) บางองค์กรมุ่งความรับผิดชอบด้านสังคมในการรณรงค์สิทธิมนุษยชน เช่น ความเท่าเทียมกันของเพศชายและเพศหญิงในการได้รับการจ้างงาน

5. ด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ (The Natural Environment) องค์กรจำนวนมากได้ตัดสินใจเลือกการแก้ปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการสร้างจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การไม่ใช้สาร CFC ในเครื่องปรับอากาศและตู้เย็น

6. ด้านสิทธิของผู้บริโภค (Consumer Rights) บางองค์กรได้เน้นในเรื่องสิทธิของผู้บริโภค โดยคำนึงถึงผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัย และการโฆษณาที่เป็นความจริง (Truthful advertising)

7. ด้านวัฒนธรรม (Culture) เป็นการเรียนรู้ การคิดร่วมกัน ตลอดจนการแสดงออกระหว่างกลุ่มบุคคลหรือสังคม ธุรกิจที่ให้การสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรมเชื่อว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสามารถส่งเสริมการรู้จักบริษัท ตลอดจนสร้างความรู้สึกและทัศนคติที่ดีให้เกิดกับบริษัทได้ แนวคิดที่ให้การสนับสนุนด้านวัฒนธรรมถือว่าเป็นการลงทุนด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสำหรับลูกค้าชุมชนในท้องถิ่น บุคลากร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กร

2.7 ระดับความรับผิดชอบต่อสังคม

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (2551: 7)ได้กำหนดการปฏิบัติตามหลัก CSR ที่นำมา ประยุกต์ใช้ควบคู่กับธุรกิจ แบ่งได้เป็น 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 Mandatory level: ข้อกำหนดตามกฎหมาย (Legislation) หมายถึง การที่ธุรกิจมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายแรงงาน การจ่ายภาษี เป็นต้น

ขั้นที่ 2 Elementary Levels: ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Profit) หมายถึง การที่ธุรกิจคำนึงถึงความสามารถในการอยู่รอดและให้ผลตอบแทนแก่ผู้ถือหุ้น ซึ่งในขั้นนี้ธุรกิจควรหมั่นตรวจตราว่า กำไรที่ได้นั้นต้องมิใช่กำไรซึ่งเกิดจากการเบียดเบียนสังคม

ขั้นที่ 3 Preemptive Levels: จรรยาบรรณทางธุรกิจ (Business Code of Conduct) หมายถึง การที่ธุรกิจสามารถสร้างกำไรแก่ผู้ถือหุ้นได้ในอัตราที่เหมาะสม และผู้ประกอบธุรกิจได้ใส่ใจเพื่อให้ประโยชน์ตอบแทนแก่สังคมมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมใกล้ที่อยู่รอบข้างที่มีความคาดหวังว่าจะได้รับการดูแลหรือเอาใจใส่จากผู้ประกอบธุรกิจ

ขั้นที่ 4 Voluntary Level: ความสมัครใจ (Voluntary Action) หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่กับการปฏิบัติตามแนวทาง CSR ด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้ถูกเรียกร้องจากสังคมแต่อย่างใด ซึ่งในขั้นนี้ การประกอบธุรกิจจะอยู่บนพื้นฐานของการมุ่งประโยชน์ของสังคมเป็นสำคัญ และการดำเนินการ CSR ในส่วนนี้สมควรได้รับความยกย่องชื่นชมจากสังคมอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ธุรกิจต้องดำเนินการตามเกณฑ์ในขั้นที่ 1 เป็นอย่างน้อย ส่วนการดำเนินการในขั้นต่อไป ให้ขึ้นกับความพร้อมของธุรกิจแต่ละแห่งที่แตกต่างกันโดยหลักสำคัญของการปฏิบัติตามแนวทาง CSR ควรอยู่บนหลักพอประมาณที่ธุรกิจต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และขณะเดียวกันก็ต้องไม่เบียดเบียนสังคม

2.8 ปัจจัยขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

ปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่

1. ผู้บริหารระดับสูง ค่านิยมของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม (Waldmanet al. 2006: 835) ผู้นำในองค์การมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม การศึกษาของ Lee พบว่า พันธะผูกพันของผู้บริหารระดับสูงมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลยุทธ์ การตอบสนองความรับผิดชอบต่อสังคม (Lee. 2007: 229) นั่นคือ การตัดสินใจการเลือก “ทำในสิ่งที่ถูกต้อง” (Communication & Information Resource Centre Administrator (CIRCA). (2004a. 8: Online) ค่านิยมของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับการประเมินความสำคัญของความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และการบริจาค (Sharfman; Pinkston; & Sigerstad. 2000: 144) และการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมจะเป็นเรื่องที่ยากสำหรับผู้บริหารระดับปฏิบัติในการประสานการดำเนินงานกับเพื่อนร่วมงานเพื่อดำเนินการด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม ถ้าปราศจากการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง (Yanti. 2007: 8)

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสองกลุ่ม คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในองค์การ ได้แก่ ผู้ถือหุ้นและนักลงทุน พนักงาน ลูกค้า ผู้ผลิต ฝ่ายปกครองและชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์การ ได้แก่ สื่อและกลุ่มผลประโยชน์เฉพาะต่าง ๆ (Clarkson. 1995: 106-107) โดยการดำเนินงานดังกล่าว องค์การต้องตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจาก ลูกค้า พนักงาน ชุมชน และผู้ถือหุ้น (McWilliams; & Siegel. 2001: 125) ซึ่งการวิเคราะห์ความต้องการและผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยให้องค์การสามารถจัดอันดับการสนองความต้องการก่อนหลังได้ดีขึ้น (Businessballs. 2008: Online) รวมถึงแรงกดดันจากภายนอก ได้แก่ นักลงทุน ความคาดหวังจากผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่ต้องการให้องค์การคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อมในการบริหารงานขององค์การเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล (Business for Social Responsibility (BSR).2007: 4-5) และการศึกษาของ Edelman Public Relations APAC (2004: Online) พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความสำคัญต่อการศึกษาด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าร้อยละ 20 เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้ากับองค์การระยะยาว เมื่อถามว่าทำไมความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น ร้อยละ 65 ของผู้ตอบอ้าง

ว่าองค์การต้องการทำ เพื่อ “รับผิดชอบต่อสังคมหรือใส่ใจต่อสังคม” ซึ่งเดิมมีเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น ในปี 2003 ที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้

3. ทรัพยากรด้านการเงิน ลูกค้าและนักลงทุนต่างให้ความสนใจต่อการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น และต้องการข้อมูลว่าองค์การจัดการกับปัญหาความเสี่ยงและโอกาสที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไร (IISD. 2007: 7)

สโคลเท่น (Scholtens. 2006: 28) ก็กล่าวว่า การเงินมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและต่อการดำเนินงานด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านการเงินมีการผูกพันกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่

1. โลกาภิวัตน์ บริษัททั่วโลกต่างต้องการรักษาความสามารถทางการแข่งขันและอันดับทางการตลาดระดับโลกไว้เนื่องจากโลกาภิวัตน์สนับสนุนการค้าเสรี การจัดส่ง และการผลิตไปทั่วโลกเป็นความท้าทายให้องค์การมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรม โดยการนำการจัดการเชิงกลยุทธ์และนโยบายด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มีประสิทธิผลมาใช้ (Panapanaan; Linnanen; Karvonen; & Phan. 2003: 138) โดยเฉพาะกลุ่มองค์การธุรกิจที่เน้นการส่งออกในประเทศที่เพิ่งเกิดใหม่ (IISD. 2007: 7)

2. เศรษฐกิจ ประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบมุ่งการส่งออกจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลจากตลาดโลก โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้วให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากดังนั้นประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยจำเป็นต้องนำ ความรับผิดชอบต่อสังคม มาใช้เพื่อรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด เพื่อให้เศรษฐกิจอยู่รอดและแข่งขันในด้านการค้าระหว่างประเทศได้ สำหรับประเทศไทยช่วงการเกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย ปี พ.ศ. 2540 ทำให้ไทยหันมาใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคม เองก็เป็นพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้การพัฒนาอย่างยั่งยืน (International Institute for Trade and Development (ITD). 2008: Online)

3. เทคโนโลยี การปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารไร้พรมแดน ระบบการสื่อสารที่มีการส่งข้อมูลถึงกันทั่วโลกทำให้ความรับผิดชอบต่อสังคม ยิ่งมีความสำคัญสำหรับธุรกิจปัจจุบันมากขึ้น เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างก็อยู่ในบริบทขอสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจของโลก (Werther & Chandler. 2006: 4) ทำให้หลายบริษัทมีการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการและการหาข้อมูลของผู้ผลิตโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และทำให้ข้อมูลนี้เป็นสินทรัพย์เชิงกลยุทธ์ (BSR. 2007: 4)

4. กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนดโดยรัฐบาล (Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC). 2005: 3) องค์การเผชิญกับกฎเกณฑ์ทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการผลิตสินค้าที่จะจำหน่ายไปทั่วโลก (BSR. 2007: 4) เช่น มาตรฐานกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในการประกอบอาชีพของสหรัฐอเมริกา (Occupational Safety and Health Administration: OHSA) (Bateman; & Snell. 2004: 43) และมาตรฐานสิ่งแวดล้อมสากลที่นิยมใช้เป็นหลักในการปฏิบัติ อาทิเช่น GRI. AA1000 และ ISO 26000

ปัจจัยผลักดันให้เกิดการดำเนินงานด้าน ความรับผิดชอบต่อสังคม ของ DFID (2008: 6) พบว่า ปัจจัยภายใน ได้แก่ สถานที่ทำงาน (พนักงานและคณะกรรมการบริหาร) และปัจจัยภายนอก ได้แก่บรรยากาศการลงทุน (กฎระเบียบข้อบังคับจากรัฐบาล) ตลาด (ลูกค้า นักลงทุน คู่แข่ง) และประชาสังคม (องค์การพัฒนาเอกชน ชุมชนท้องถิ่น และสื่อ)

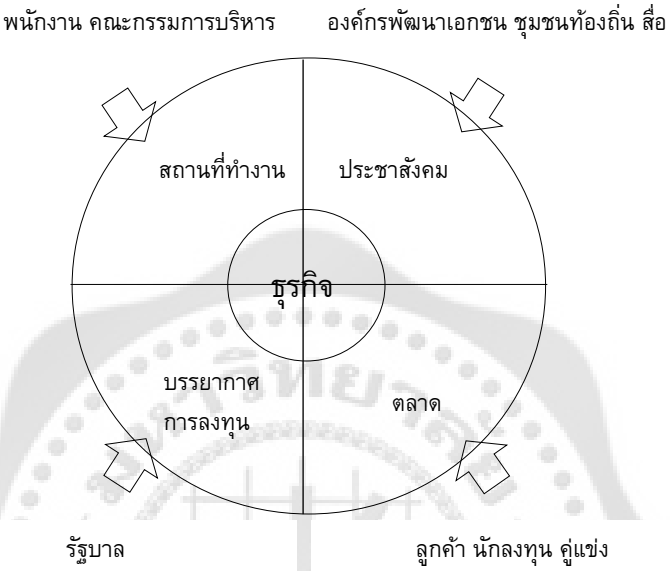

ภาพประกอบ 10 ปัจจัยการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ DFID

ที่มา: สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร.หน้า 187.*

APEC (2005: 49) ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ พฤติกรรมการบริหารจัดการของแต่ละบุคคล ประสิทธิภาพการดำเนินงาน และกลยุทธ์หรือโอกาสทางธุรกิจ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ กฎหมายและกฎข้อบังคับ แรงผลักดันทางการตลาด (Market Forces) และความต้องการทางสังคม ในขณะที่ความรับผิดชอบต่อสังคม ทัศนีย์ เหลืองตระกาลกูร (2552: 17 อ้างอิงจาก Quest: 2008a: Online) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความต้องการของนักลงทุน การลงทุนที่รับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Investment: SRI) ความต้องการของลูกค้า ในการซื้อสินค้าที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Green Buying) แรงกดดันจากรัฐบาล ในการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ และแรงกดดันจากสาธารณชน ความวางใจจากสาธารณชน

ภาพประกอบ 11 ปัจจัยการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ APEC

ที่มา: สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร.หน้า 233.*

จากแนวคิดของนักการศึกษา และสถาบันที่เกี่ยวข้องด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ดังตาราง 1

ตาราง 1 องค์ประกอบของความรับผิดชอบต่อสังคม

ที่มา	ความรับผิดชอบต่อสังคม											
	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านกฎหมาย	ด้านจริยธรรม	ด้านมนุษยธรรม	ด้านสังคม	ด้านดุลพินิจ	ด้านจรรยาบรรณ	ด้านความใจบุญ และการกุศล	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านเชิง สาธารณะ	ด้านความสม่ำเสมอ
จินตนา บุญบงการ (2544)	✓	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	-	
ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545)	✓	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	-
สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม (2551)	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓
Carroll (1991)	✓	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	-	
Bovee; Thill; Wood & Dovel (1993)	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-
Elkington (1997)	✓	-	-	-	✓	-	-		✓	-	-
Schwart & Carroll (2003)	✓	✓	-	-	-	-	✓	-	-	-	-

ตาราง 1 (ต่อ)

ที่มา	ความรับผิดชอบต่อสังคม										
	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านกฎหมาย	ด้านจริยธรรม	ด้านมนุษยธรรม	ด้านสังคม	ด้านดุลพินิจ	ด้านจรรยาบรรณ	ด้านความใจบุญ	ด้านการกุศล	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านเชิงสาธารณะ	ด้านความสมัครใจ
Post; Lawrence & Weber (2005)	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-		-
Crane & Matten (2007)	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	✓		-
Buchholtz (2009)	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-		-
ความถี่	10	10	5	2	2	2	3	1	1	1		1

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมข้างต้น พบว่ามีองค์ประกอบที่มีการศึกษา คือ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเศรษฐกิจ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านกฎหมาย 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม 4) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านมนุษยธรรม 5) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสังคม 6) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านดุลพินิจ 7) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจรรยาบรรณ 8) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านความใจบุญ และการกุศล 9) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสิ่งแวดล้อม 10) ความรับผิดชอบ ต่อสังคมด้านเชิงสาธารณะประโยชน์ และ 11) ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านความสมัครใจ โดยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับนักศึกษาโดยตรง เนื่องจากมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดการตรวจประเมินคุณภาพภายใน องค์ประกอบที่ 2 ด้านการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่ 2.8 การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3. แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

จริยธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมยอมรับร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและควรแก่การยึดถือมาปฏิบัติทั้งในชีวิตประจำวันและในหน้าที่การงาน โดยเฉพาะข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการแก่ประชาชน และมีความใกล้ชิดกับประโยชน์สาธารณะ สมควรอย่างยิ่งที่จะนำหลักจริยธรรมเข้ามาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย เช่น บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส เสียสละ มีความจริงใจในการทำหน้าที่และประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว มักพบเห็นอยู่เสมอว่าปัญหาในการบริหารราชการของหน่วยงานของรัฐบางแห่งเกิดจากการขาดจริยธรรมของข้าราชการ เช่น ปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่ซื่อสัตย์สุจริต และไม่บริสุทธิ์ใจซึ่งก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง

และพวกพ้อง และปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมจึงถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากจริยธรรมเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น จับต้องไม่ได้ จึงมักก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษา ความหมาย และแนวคิดของจริยธรรม โดยเฉพาะจริยธรรมของข้าราชการอย่างถ่องแท้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและสามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในการประพฤติและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรม (ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ และคณะ. 2553: 10)

3.1 ความหมายและองค์ประกอบของจริยธรรม

จริยธรรมมีความหมายค่อนข้างกว้าง และมีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่าจริยธรรมเอาไว้มากมาย ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่องจริยธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจกับความหมายและองค์ประกอบของจริยธรรม เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจในส่วนของพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากจริยธรรมต่อไป

จริยธรรม เป็นคำสมาสมาจากคำว่า “จริยะ” หรือ “จริยา” กับคำว่า “ธรรม” คำว่า “จริยะ” หมายถึง ความประพฤติหรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า “ธรรม” มีความหมายหลายอย่าง เช่น คุณความดี, หลักคำสอนของศาสนา หลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็น “จริยธรรม” จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางการประพฤติ” (พระเมธีธรรมาภรณ์. 2534: 74) ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับที่ วิทย์ วิศวเวทย์ และ เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2537: ก) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือและปฏิบัติตาม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 291) ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่าหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Ethic” มีรากศัพท์มาจากคำว่า “Ethos” ในภาษากรีก ซึ่งหมายถึงข้อกำหนดหรือหลักการประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องและตรงกับคำในภาษาลาตินว่า “Mores” ซึ่งต่อมากลายเป็นคำว่า “Morality” ในภาษาอังกฤษ และมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “จริยศาสตร์” (Ethics) ในปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องของการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้องหรือดี และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่วไม่ควรประพฤติ แล้วกำหนดเป็นมาตรฐานไว้ (ขวัญฤดี ขำซ่อนสัตย์. 2542: 14; อ้างอิงจาก พระยาอุมานราชธน. 2516: 409) และ พจนานุกรมของลองแมน (Longman. 2004: 478) อธิบายความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า เป็นความถูกต้องหรือความบริสุทธิ์ของพฤติกรรมของการกระทำสิ่งหนึ่ง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ เพ็ญแข ประจนปัจจนึก (2520: 3-4) อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ มีลักษณะ คือ ลักษณะที่สังคมต้องการให้สมาชิกในสังคมนั้นมีอยู่ คือเป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบในการสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม อีกลักษณะหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ พยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร ดังนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากและประเภทหลังน้อย และสุวรรณา วชิรปราการสกุล (2533: 11) สรุปความหมายของจริยธรรมไว้อย่างสอดคล้องกันว่า เป็นแนวทางในการปฏิบัติอันเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ และประเมินแล้วว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งผู้กระทำก็จะได้รับความ พึงพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

โกศล มีคุณ (2533: 5) จำแนกความหมายของจริยธรรมไว้ 2 แนวทาง คือ แนวหนึ่งพิจารณาว่าจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่อยู่กับตัวบุคคล เป็นลักษณะทางจิตหรือพฤติกรรมอันแสดงออก เป็นเหตุของการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมดี ละเว้นชั่ว ส่วนอีกแนวหนึ่งพิจารณาว่าจริยธรรมเป็นระเบียบ กฎเกณฑ์ กติกาหรือเงื่อนไขจากภายนอกที่ทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมอันพึงปรารถนา สำหรับประภาศรี สีหอำไพ (2540: 25) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมว่าหมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผน ตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ควรในการประพฤติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีโดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

บุญมี แท่นแก้ว (2539: 7-8) กล่าวถึงจริยธรรมว่า เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่ดีงาม ถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องปลูกฝัง ฝึกหัด โดยเริ่มจากการปลูกฝังคุณธรรมลงในใจก่อน ซึ่งการปลูกฝังคุณธรรมต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา ได้แก่ ศีล อันหมายถึง หลักหรือกฎเกณฑ์การประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดกาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นปกติ กล่าวคือ จะพูดหรือทำสิ่งใด ให้เป็นไปตามปกติ ส่วน สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539: 2-4) ได้กล่าวถึงจริยธรรมในมุมมองของนักวิชาการหรือนักวิจัยว่า จริยธรรมสามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน คือ “จริย” และ “ธรรม” คำว่า “จริย” แปลว่า ดีงาม ส่วนคำว่า“ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง โดยสรุปจริยธรรม จึงหมายถึง ความถูกต้องที่ดีงาม ซึ่งสังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา บรรทัดฐานของตนว่าอะไรคือสิ่งที่ดีงาม และอะไรคือความถูกต้อง

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546: 8; อ้างอิงจาก Piaget. 1960: 1) ได้อธิบายไว้ว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือ กับการจัดเตรียมทางสังคมในเรื่องความสนใจ อนามัยบุคคล และความสัมพันธ์ร่วมกันในรูปของสิ่งที่ควร

กระทำและสิทธิ ส่วนกู๊ด (Good; & Merle. 1973: 2) กล่าวถึง จริยธรรมว่าเป็นการปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม และแอตคินสัน (Atkinson. 1969: 10) กล่าวว่า จริยธรรมเป็นเขตของความเชื่อในสังคมหนึ่ง ๆ เกี่ยวกับอุปนิสัยและความประพฤติ ว่าอะไรเป็นสิ่งที่คนทั้งหลายพยายามจะประพฤติปฏิบัติ สำหรับโคลเบอร์ก (Kohlberg. 1984: 518-522) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ 2 ประการ คือ

1) จริยธรรมหรือความรับผิดชอบส่วนบุคคล หมายถึง การที่บุคคลตัดสินว่าการกระทำอันไหนถูกต้องมีจริยธรรม ก็จะตัดสินใจกระทำสิ่งนั้นหรือการกระทำนั้น เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่บุคคลอื่น เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยัน ความอดทน เป็นต้น

2) จริยธรรมสากล หมายถึง สิ่งใดที่สังคมส่วนใหญ่เห็นว่าถูกต้องดีงาม ก็เอาเกณฑ์นั้นมาใช้เป็นจริยธรรมสากล เป็นการกระทำที่ทำลงไปแล้วบุคคลอื่น ๆ เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นความดี เช่น การมีจิตใจเอื้ออารีการเสียสละ เป็นต้น

นอกจากนี้ สุภาพร พิศาลบุตร (2548: 3-4) โดยจำแนกจริยธรรมไว้ในสองลักษณะซึ่ง ลักษณะที่หนึ่ง หมายถึง หลักหรือแนวทางความประพฤติที่ดีงามเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม ซึ่งพิจารณาได้หลายด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา จริยธรรมจะสอดคล้องกับศีลห้าในศาสนาพุทธ และสำหรับศาสนาคริสต์จะหมายถึงการให้ความรักกับเพื่อนมนุษย์ด้านกฎหมายพิจารณาถึงการเคารพสิทธิของผู้อื่น ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม เช่น คนไทยมีความสุภาพ เคารพนอบน้อมผู้ใหญ่ และด้านปรัชญาวิชาชีพ โดยกำหนดขึ้นเป็นจรรยาบรรณ (Code of Ethics) ส่วนลักษณะที่สอง หมายถึง การรู้จักไตร่ตรองว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ โดยใช้เหตุผลและวิจารณญาณ เพื่อแก้ปัญหาแต่ละสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม จากความหมายทั้งสองลักษณะดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจริยธรรมยังครอบคลุมถึงเรื่องของจิตสำนึกและความประพฤติอย่างถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวิชาชีพ กฎหมาย ประเพณี และค่านิยมของแต่ละประเทศ นอกเหนือไปจากการประพฤติตามหลักศีลธรรมแต่เพียงอย่างเดียว โดยในส่วนของจิตสำนึกเชิงจริยธรรม และ พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์ (2549: 84) ได้ให้แนวคิดเพิ่มเติมไว้ว่า เป็นการรู้สึกผิด การละอาย การไม่สบายใจ เมื่อไม่ได้ทำในสิ่งที่ควรทำ หากสิ่งที่กระทำเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง เมื่อกระทำไปแล้วยังไม่รู้สึกผิด ไม่ละอาย เป็นปัญหาของจิตสำนึก

เมนเซล (Menzel. 2007: 6) ให้ความหมายของจริยธรรมว่าเป็นค่านิยมและหลักการที่จะบ่งชี้ในเรื่องพฤติกรรมถูกและผิด ซึ่งแตกต่างจากศีลธรรม (morals) ที่หมายถึงความเชื่อหลักเกี่ยวกับชีวิต มนุษยธรรม และธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับการไปสงคราม การประหารชีวิต อาชญากร ขณะที่ บอยลัน (Boylan. 2000: 2) กล่าวว่าจริยธรรมเป็นศาสตร์ (science) อย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในสิ่งที่ถูกหรือสิ่งที่ผิด (right and wrong) ของมนุษย์ โดยศาสตร์ในที่นี้หมายถึงการศึกษาอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบเพื่อหาข้อสรุปที่แน่นอน

ซูสเนอร์ (Zeuschner. 2001: 3) ได้ให้ความหมายจริยธรรมในอีกแง่หนึ่งว่าเป็นการศึกษาหลักการที่ใช้ชี้นำการกระทำด้านศีลธรรม หรือเป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางด้านศีลธรรมที่คนมักจะทำตาม หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ การศึกษาเกี่ยวกับศีลธรรม (the study of morality)

ความหมายของจริยธรรมในทัศนะของ Zeuschner มองจริยธรรมว่าเป็นแนวทางในการนำไปสู่ความมีศีลธรรม (morals) หรือแนวทางไปสู่การแสดงออกซึ่งความประพฤติของบุคคล

มุมมองทางจริยธรรม หมายถึง การกระทำที่ดีงามโดยเกิดจากพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมตั้งแต่ได้ถือกำเนิดมาจนเป็นผู้ใหญ่ในสังคม มุมมองทางจริยธรรมใช้เป็นหลักยึดเหนี่ยวให้บุคคลกระทำความดี มีจิตสำนึกในความดี มีความยั้งคิด มีสติ ช่วยให้กระทำแต่สิ่งที่ดี ซึ่ง Gerald F. Cavanagh, Dennis J. Moberg and Manuel Velasquez (Schermerhorn, JR. 2011: 55-56) ได้กล่าวถึงมุมมองทางจริยธรรม ไว้ 4 มุมมอง ดังนี้

1. มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมส่งผลดีต่อคนในสังคมมากที่สุด คำนึงถึงส่วนรวมเป็นสำคัญ มุ่งมั่นตั้งใจที่จะกระทำกิจการหรือปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน สัญญาในการทำให้สำเร็จด้วยความพยายาม และความเพียร ความละเอียดรอบคอบเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายและปรับปรุงแก้ไขหากมีข้อผิดพลาด ยอมรับให้ผลดีผลเสียที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง มีความรับผิดชอบ เอาใจใส่กิจการงาน มีการทำงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ละทิ้งหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนในทางมิชอบ เคารพต่อกฎ ระเบียบของสังคม และหลักเกณฑ์การทำงานของหมู่คณะ มีระเบียบวินัยในตนเอง มีความหนักแน่นเมื่อเผชิญปัญหาอุปสรรค มีความเพียรพยายาม มีเหตุผล มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ
มีความสามัคคี มีความประหยัด และมีความอุตสาหะ

2. มุมมองของปัจเจกบุคล หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมของบุคคล ทำให้เกิดผลระยะยาว เพราะมนุษย์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ดังนั้นมุมมองจริยธรรมด้านปัจเจกบุคล จึงเป็นข้อพึงปฏิบัติของมนุษย์จากความตกลงของคนในสังคมที่มีความเห็นและยอมรับร่วมกัน ความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคมอาจแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของคนในแต่ละประเทศ แต่ละซีกโลกซึ่งมีอารยะธรรมแตกต่างกัน กฎเกณฑ์ของคนในสังคมเหล่านั้นอาจปรากฏออกมาในรูปของกฎหมาย ระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และหลักศาสนา หลักความเชื่อของตน เป็นหลักในการดำรงชีวิต หลักความเชื่อของตนเป็นหลักในการดำรงชีวิต ทั้งนี้อาจประกอบไปด้วยความใฝ่รู้ ความอดทนอดกลั้น ความกตัญญูกตเวที ความเคารพในชีวิตและร่างกายของผู้อื่น ไม่มุ่งทำร้ายผู้อื่น ความเคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ทุจริตฉ้อโกง ความเคารพในความจริง ไม่กล่าวเท็จ และเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3. มุมมองด้านคุณธรรม หมายถึง พฤติกรรมทางจริยธรรมที่แสดงถึงการเคารพสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งหมายรวมถึงความดีงามที่อยู่ในจิตใจบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์ ความเสียละ ความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจ ความพากเพียรอุตสาหะ ความเห็นอกเห็นใจ ความละอายต่อความชั่ว ความกล้าที่จะกระทำความดี ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณหรือบุคคลที่ควรกตัญญูทดแทนคุณตามหลักคุณธรรมที่ถูกต้องและดีงาม

4. มุมมองด้านความยุติธรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มีจริยธรรมบนพื้นฐานตามกฎหมายและมาตรฐาน ซึ่งจะต้องมีความเป็นกลาง และความเสมอภาค เช่น ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความรอบคอบ ความเพียร ความพร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความพอเพียง และความพอประมาณ เพื่อให้การเกิดและสร้างกฎเกณฑ์ภายในสังคมตามกฎหมาย และลดปัญหา โดยเริ่มต้นจากการที่มนุษย์ทุกคนมีจริยธรรมในตัวตน สังคม และความยุติธรรม ก็จะมีในสังคมทุกสังคมตลอดไป

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ การกระทำที่ดีงามที่เกิดจากการมีคุณธรรมในเรื่องนั้น ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม จากการศึกษาความหมายของ “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าคำสองคำนี้มีความหมายที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ คุณธรรมเป็นสภาพความดีงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล เป็นความรู้สึกนึกคิดที่จะประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี ส่วนจริยธรรมเป็นความประพฤติที่ดีงามแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม และเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม อีกทั้งยังเป็นตามความสำนึกที่ดีในจิตใจ กระทำเพราะเป็นสิ่งที่ดีงามถูกต้อง ไม่ใช่กระทำเพราะมีกฎระเบียบหรือสถานการณ์บีบบังคับ คุณธรรมและจริยธรรมจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่จะมีขอบเขตไม่เท่ากัน คุณธรรมนั้นมีขอบเขตรวมสิ่งที่ดีงามถูกต้องที่ทุกสังคมยอมรับแต่จริยธรรมจะเป็นสิ่งที่บุคคลควรประพฤติโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวม และเมื่อนำมาคำสองคำนี้มารวมกันแล้ว สรุปได้ว่า “คุณธรรมและจริยธรรม” หมายถึง คุณลักษณะที่ดีงามและถูกต้องที่มีอยู่ในจิตสำนึกของบุคคลและส่งผลให้บุคคลประพฤติตนเป็นคนดี มีความประพฤติที่ดีงามแสดงออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมและเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม เพื่อประโยชน์ของตนเองและส่วนรวมมุมมองทางจริยธรรม มี 4 มุมมอง ได้แก่ มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มุมมองของปัจเจกบุคคล มุมมองด้านคุณธรรม และมุมมองด้านความยุติธรรม

3.2 ความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรม

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งความเจริญทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่สามารถสื่อสารถึงกันทั่วทั้งโลกภายในระยะเวลาอันสั้น ส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ศิลปวัฒนธรรม รูปแบบการดำรงชีวิตของเพื่อนร่วมโลก และถือเป็นตัวแบบในการดำรงชีวิตของตนโดยขาดการคิดวิเคราะห์ถึงความเป็นมาและเหตุผลที่แท้จริงอย่างถูกต้อง ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในที่สุด (กรมวิชาการ. 2539: 1) ดังจะเห็นได้จากข่าวการฉ้อฉลของผู้มีอำนาจทางการเมือง การประพฤติผิดทางเพศ การทุจริตคอรัปชั่นในวงราชการ การทุจริตในการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือ รวมทั้งปัญหาการขายบริการทางเพศของนิสิตนักศึกษา เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการหย่อนยานทางด้านคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในชาติเป็นอย่างมาก และควรที่จะได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

โสเครตีส (Socratis) และเพลโต (Plato) มีความเชื่อว่า คุณธรรม คือ ตัวนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและการประพฤติที่ถูกต้อง และเชื่อว่าถ้าบุคคลรู้ว่าชีวิตที่ดีคืออะไร มนุษย์จะไม่ทำในสิ่งที่ผิด การกระทำผิดเกิดจากการขาดความรู้ ถ้ามนุษย์สามารถรู้ว่าอะไรคือความถูกต้อง เขาจะไม่กระทำความผิด (พระมหาจู่ล้อม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Stroll; & Popkink. 1993: 3) ดังนั้นการสอนให้คนรู้จักคิดหรือคิดเป็นจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนำไปสู่ความเป็นผู้มีคุณธรรม และคุณธรรมหลักที่ถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐาน 4 ประการ คือ ความยุติธรรม (Justice) ความรอบคอบ (Prudence) ความกล้าหาญอดทน (Fortitude) และรู้จักประมาณตน (Temperance) คุณธรรมเหล่านี้เป็นตัวนำให้บุคคลมีชีวิตที่ดีและมีการกระทำที่ถูกต้อง
(พระมหาจู่ล้อม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์)

ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) ได้อธิบายเรื่องชีวิตมนุษย์และคุณธรรมไว้ในผลงานสำคัญชื่อ Nicomachean Ethics ไว้ว่า การที่บุคคลจะเป็นผู้มีคุณธรรมได้ไม่ได้หมายถึงการที่บุคคลนั้นมีความรู้เรื่องของคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความยุติธรรมแล้วประพฤติปฏิบัติตามหลักการนั้นอย่างมั่นคง อริสโตเติลถือว่าการที่บุคคลมีความรู้เรื่องความกล้าหาญ ความยุติธรรมแล้วสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติได้โดยใช้เหตุผลเป็นพื้นฐานอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และตัวบุคคล บุคคลเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีคุณธรรม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อริสโตเติลเน้นลักษณะที่การแสดงออกถึงคุณธรรมมากกว่าการมีความรู้เรื่องคุณธรรม เพราะบางคนรู้ว่าคุณธรรมคืออะไร แต่ก็อาจไม่ปฏิบัติตามนั้น ตามทรรศนะของอริสโตเติลผู้มีคุณธรรมจะต้องเป็นผู้ที่มีการกระทำที่แสดงออกถึงลักษณะของคุณธรรม เช่น ความกล้าหาญ ความรู้จักประมาณตน ความเป็นผู้มีปัญญาและความยุติธรรม อย่างสม่ำเสมอ (พระมหาจู่ล้อม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Edge; & Groves.1999: 30)

อริสโตเติล (Aristotle) อธิบายไว้ว่า คุณธรรมมีสองชนิด คือ คุณธรรมทางปัญญา (Intellectual virtue) และคุณธรรมทางศีลธรรม (Moral virtue) คุณธรรมทางปัญญาเกิดจากการพัฒนาและการอบรมสั่งสอนซึ่งต้องใช้ประสบการณ์และเวลา ส่วนคุณธรรมทางศีลธรรมเป็นผลจากการประพฤติปฏิบัติ (ซึ่งมาจากคำในภาษากรีกว่า "Etos" ที่แปลว่านิสัย) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่ปรากฏชัดว่า ไม่มีคุณธรรมทางลักษณะนิสัยอันใดที่จะเกิดแก่มนุษย์โดยธรรมชาติ หมายความว่า มนุษย์ไม่ได้เกิดมามีคุณธรรมโดยกำเนิดและไม่มีสิ่งที่เกิดในธรรมชาติอันใดจะก่อให้เกิดลักษณะที่ตรงกันข้ามกับธรรมชาติของสิ่งนั้นได้ คุณธรรมเกี่ยวเนื่องอยู่กับความรู้สึกและการกระทำ ถ้ามากหรือน้อยเกินไปก็จัดได้ว่าผิดเป้าหมาย ในขณะที่ถ้าอยู่ในความพอดีก็จัดได้ว่าถูกต้อง ดังนั้นคุณธรรมก็คือวิถีกึ่งกลาง บุคคลอาจจะผิดพลาดต่อการมุ่งไปสู่เป้าหมายในหลาย ๆ วิธี แต่เขาสามารถกระทำถูกต้องต่อสิ่งเหล่านั้นเพียงวิธีเดียว และความมีเหตุผลก็อยู่ในฐานะเป็นสิ่งที่ดี ความมากและน้อยเกินไปเป็นลักษณะของความไม่ดี ขณะที่ความพอดีเป็นลักษณะของคุณธรรม ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นสภาวะที่เกี่ยวเนื่องอยู่กับการเลือกที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในความพอดีที่สัมพันธ์อยู่กับตัวบุคคลและถูกกำหนดด้วยความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้มีปัญญาหรือเหตุผลทางการปฏิบัติจะกำหนดได้ซึ่งเป็นความพอดีระหว่างความสุดโต่งทั้งสอง กล่าวคือ ความมากและน้อยเกินไป ดังนั้นคุณธรรมจึงเป็นความพอดีที่อยู่ใน

ความรู้สึกและการกระทำ (พระมหาจู่ล้อม ชูเลื่อน. 2546: ออนไลน์; อ้างอิงจาก Aristotle: Ethics and the Virtues. 2000: online)

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (ปราณี ตั้งใจดี. 2540: 9; อ้างอิงจาก โกสินทร์ รังสยาพันธ์. ม.ป.ป.) ได้รวบรวมข้อความที่ผู้รู้ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม สรุปได้ดังนี้ คุณธรรมเป็นพื้นฐานการแสดงออกของการกระทำที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทั้งคุณธรรมที่เป็นบ่อเกิดของจริยธรรมและเป็นแก่นของค่านิยม คุณธรรมเป็นสิ่งที่ดีงามที่ควรปลูกฝังและดำรงรักษา คุณธรรมนั้นผูกพันอยู่กับความสุข คือเป็นเหตุให้พบความสุข และเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง จึงควรสร้างสมคุณธรรมเพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี และความเต็มสมบูรณ์ในชีวิต คุณธรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับคนดีและความดี และเป็นสิ่งที่อยู่ในความควบคุมของตัวเราเกี่ยวพันอยู่กับความเคยชินของการประพฤติดี และก่อให้เกิดคุณธรรมอื่น ๆ คือ เมื่อฝึกคุณธรรมด้านหนึ่งแล้วจะเกิดคุณธรรมด้านอื่น ๆ ไปด้วย

สำหรับจริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นมากในการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมใดประกอบด้วยบุคคลที่มีจริยธรรมสูงจำนวนมาก ย่อมเต็มไปด้วยความสงบสุขและเอื้อต่อการพัฒนา ในทางตรงกันข้ามสังคมใดประกอบด้วยผู้ที่มีจริยธรรมต่ำจำนวนมาก สังคมนั้นจะยุ่งเหยิง รุนแรง และอาจนำไปสู่ความวิบัติได้ สำหรับสภาพสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 กล่าวได้ว่าอยู่ในภาวะวิกฤตทางจริยธรรม ทั้งนี้เนื่องมาจากความล้มเหลวทางเศรษฐกิจขั้นรุนแรงอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ความซับซ้อนของปัญหาเหล่านี้จะยังคงอยู่ ถ้าหากไม่มีการพัฒนาคุณภาพทางด้านจริยธรรมของบุคคล (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543: 1)

โดยทั่วไปจริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา ทั้งนี้ เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคมดังคำกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ว่า จริยธรรมของสังคมไทยขึ้นอยู่กับระบบศีลธรรมของพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำไว้อย่างไร นั่นหมายความว่า ได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นจริยธรรมหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณี โดยนัยนี้ บางคนเรียกหลักแห่งความประพฤติอันเนื่องมาจากคำสอนทางศาสนาว่า "ศีลธรรม" และเรียกหลักแห่งความประพฤติอันพัฒนามาจากแหล่งอื่น ๆ ว่า "จริยธรรม" ศีลธรรมกับจริยธรรมจึงเป็นอันเดียวกันในทรรศนะของนักวิชาการกลุ่มนี้ ความแตกต่างอยู่ตรงแหล่งที่มา

ถ้าแหล่งที่มาแห่งความประพฤตินั้นมาจากศาสนาหรือเป็นข้อบัญญัติของศาสนาเป็น “ศีลธรรม” แต่ถ้าเป็นหลักทั่ว ๆ ไปไม่เกี่ยวกับศาสนา คือ อาจเป็นคำสอนของนักปรัชญาก็ได้ นั่นเป็น “จริยธรรม” อีกทั้งจริยธรรมมิใช่กฎหมาย ทั้งนี้เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตามและมีบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน ดังนั้นสาเหตุที่คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ในขณะที่จริยธรรมไม่มีบทลงโทษ ดังนั้นคนจึงมีจริยธรรมเพราะมีแรงจูงใจ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนจากภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม (ดวงเด่น นุเรมรัมย์. 2547: ออนไลน์)

จริยธรรมถือได้ว่ามีความสำคัญมากไม่ว่าจะมองในลักษณะใด กล่าวคือ ถ้าเรามองว่าจริยธรรมว่าหมายถึง คุณสมบัติของจิตใจคนซึ่งจะกำกับหรือบันดาลพฤติกรรมของบุคคล ก็ย่อมอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามแนวคิดเชิงจริยธรรมของเขา หรือถ้ามองว่าจริยธรรมหมายถึงกฎเกณฑ์หรือมาตรฐานของสังคม ก็สามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของบุคคลย่อมเป็นไปตามจริยธรรมของสังคมอยู่นั่นเอง ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญแก่จริยธรรมเสมอ เมื่อพิจารณาถึงความสงบสุขของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพของสังคมปัจจุบันซึ่งสภาวะแวดล้อมของสังคมก่อให้เกิดความกดดันแก่มนุษย์เป็นอย่างมาก (ชาญชัย อินทรประวัติ. 2535: 10) และการที่ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการใหม่ ๆ และมีการพัฒนามากขึ้น รูปแบบของสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยเป็นสังคมที่เคยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน กลายเป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ผู้คนหาเช้ากินค่ำ มีปฏิสัมพันธ์กันน้อยลงระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงกัน หรือแม้แต่ในครอบครัว สังคมมีแต่ความแก่งแย่งชิงดีกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองต้องการ โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมมากขึ้น เช่น ปัญหาความเครียดอันเกิดเนื่องมาจากความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรมทางเพศ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องมาจากการขาดจริยธรรมของบุคคลในสังคม ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 103) ได้กล่าวไว้ว่า “คุณธรรมและจริยธรรมในสังคมเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม” คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญและล่มสลายของสังคมและประเทศชาติ เมื่อใดก็ตามที่บุคคลในสังคมละเลยมิติแห่งคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมแล้ว ก็เท่ากับเป็นการทำลายโครงสร้างสังคมให้พังทลายลงทีเดียว ซึ่งมีความสอดคล้องกับความเห็นของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2547: 171) ที่ได้กล่าวไว้ว่าจริยธรรมของบุคคลเป็นจุดสูงสุดของความเป็นมนุษย์ สังคมและโลกจะอยู่ได้อย่างร่มเย็นเป็นสุขและมั่นคง หรือในทางตรงข้าม อยู่กันอย่างหวาดกลัวภัย เพราะมีการเอาเปรียบกัน เบียดเบียนกัน จนเกิดการทำลายล้างเผ่าพันธุ์ก็อยู่ที่จริยธรรมของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคตนั่นเอง ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ควรมีการปลูกฝังและสร้างเสริมในคนรุ่นใหม่ โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ดังที่ สาโรช บัวศรี (ชาญชัย อินทรประวัติ. 2535: 10; อ้างอิงจาก สาโรช บัวศรี. 2527: 30) ได้แสดงทรรศนะไว้ว่าการพัฒนามนุษย์ให้เกิดความเฉลียวฉลาดในเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific intelligence) เพียงอย่างเดียว อาจทำให้สังคมมนุษย์เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและทางวัตถุ แต่ไม่สามารถทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขได้ จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างหรือพัฒนาความฉลาดที่จะอยู่ร่วมกัน (Social intelligence) เพื่อก่อให้เกิดสันติสุขโดยอาศัยจริยธรรมมากขึ้น

จากความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรมมีความสำคัญมาก เพราะเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรืองของสังคม และเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญและความล่มสลายของสังคม ดังนั้นผู้บริหารประเทศ นักวิชาการด้านการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในการที่จะแก้ปัญหา เร่งพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมของบุคคลในทุกระดับชั้น ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคุณธรรมและจริยธรรมในสังคม และหาทางปลูกฝังให้บุคคลในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้บุคคลสามารถที่จะดำรงชีวิต

อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยกันทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันอุดมศึกษา จะต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่นักศึกษาเพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในทางที่ถูกและเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ คือ เป็นทั้งคนดีและคนเก่ง อันส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างสงบสุข

3.3 ระดับความมีจริยธรรมของบุคคล

จากความหมายและลักษณะของจริยธรรมดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า จริยธรรมมีทั้งส่วนที่เป็นนามธรรมคือเรื่องของจิตสำนึกและส่วนที่เป็นรูปธรรม อันได้แก่ พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่บุคคลแสดงออกมา นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลมีหรือไม่มีจริยธรรมซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง อย่างไรก็ตามเรายังสามารถแยกแยะระดับความมีจริยธรรมของบุคคลได้จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory) ของโคลเบิร์ก (Kohlberg. 1976: 4-5 อ้างอิงจาก ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ และ คณะ. 2553: 10) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการพัฒนาจริยธรรมในเด็กว่าในการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ นั้น เด็กได้มีการใช้เหตุผลจริยธรรมในระดับใดโดยได้มีการแบ่งโครงสร้างจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 6 ขั้น ดังภาพประกอบ 12

ภาพประกอบ 12 โครงสร้างทางจิต 6 ขั้นของจริยธรรมในมนุษย์ (Kohlberg, 1976)

ที่มา: Kohlberg, L., (1984). *The Psychology of Moral Development*. หน้า 123-126

โคลเบิร์ก ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (stages) ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กจึงมีทั้งหมด 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre-Conventional) ในระดับนี้เด็กจะได้รับกฎเกณฑ์และข้อกำหนดของพฤติกรรมที่ “ดี” “ไม่ดี” จากผู้มีอำนาจเหนือตน เช่น บิดา มารดา ครูหรือเด็กที่โตกว่าและมักจะคิดถึงผลที่ตามมาคือรางวัลหรือการลงโทษเป็นหลักโดยที่พฤติกรรม “ดี” เป็น

พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล ส่วนพฤติกรรม “ไม่ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้วจะได้รับโทษ จริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคมนี้

โคลเบิร์ก ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 การลงโทษ และการเชื่อฟัง (punishment and obedience orientation)

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตน (instrumental relativist orientation)

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (conventional) พัฒนาการจริยธรรมระดับนี้ บุคคลจะถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดา มารดาหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นสิ่งที่ควรจะทำหรือหลีกเลี่ยงการกระทำความผิดเพราะกลัวว่าตนจะไม่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้แสดงพฤติกรรมในระดับนี้จะไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง โดยถือว่าความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่ที่จะรักษามาตรฐานทางจริยธรรม Kohlberg แบ่งจริยธรรมในระดับนี้ออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคมสำ หรับ “เด็กดี” (interpersonal concordance of “good boy, nice girl” orientation)

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ (“law and order” orientation) การไม่ประพฤติผิด คือ การทำตามหน้าที่โดยประพฤติตนไม่ผิดกฎหมายและรักษาระเบียบแบบแผนของสังคม

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณหรือระดับเหนือกฎเกณฑ์ของสังคม (post-conventional level) พัฒนาการทางจริยธรรมระดับนี้เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักฐานของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสิน “ถูก” “ผิด” หรือ “ควร” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง ปราศจากอิทธิพล ของผู้มีอำนาจหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกกฎเกณฑ์หรือกฎหมาย จะต้องตั้งอยู่บนหลักของความยุติธรรมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคมที่ตนอยู่ Kohlberg แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรม ระดับนี้ออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 การทำเพื่อส่วนรวม เป็นความภาคภูมิใจ

ขั้นที่ 6 ยึดมั่นในจริยธรรมสากล หรือคำนึงถึงสิทธิของความเป็นมนุษย์

จากทฤษฎีดังกล่าวจะสังเกตได้ว่า ในขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 2 บุคคลจะประพฤติปฏิบัติโดยคำนึงถึงตนเองเป็นสำคัญ กล่าวคือพฤติกรรมในการมีจริยธรรมของบุคคลนั้นจะเกิดจากความกลัวอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองหรือหลบหลีกการตำหนิ ส่งผลให้บุคคลไม่กล้ากระทำผิด หากบุคคลจะมีพฤติกรรมในทางที่ดีออกมาก็จะเป็นเพราะต้องการผลตอบแทน Kohlberg ได้กำหนดระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลใน 2 ขั้นนี้ ว่าเป็นระดับก่อนกฎเกณฑ์หรือไม่ได้ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ใด ๆ กล่าวคือเกิดจากปัจจัยภายในเป็นหลักหรือสภาพจิตใจมากำหนดพฤติกรรม เมื่อมาอยู่ร่วมในสังคมและมีกฎเกณฑ์เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือศาสนา บุคคลก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาตามที่ถูกจำกัดไว้ด้วยกฎเกณฑ์เหล่านี้ คือขั้นที่ 3-4 อันเป็นจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ของสังคม และหากบุคคลคำนึงถึงส่วนรวมหรือมีจิตสำนึกต่อความถูกต้องดีงามอย่างแท้จริง การแสดง

พฤติกรรมของบุคคลจะเป็นไปอย่างสอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ และสถานการณ์ขณะนั้นอย่างเหมาะสม ด้วยจิตสำนึกของบุคคลเองตรงกับขั้นที่ 5-6 ซึ่ง Kohlberg กำหนดอยู่ในระดับจริยธรรมตามหลักการด้วยวิจารณญาณ อันเป็นระดับสูงสุดของความมีจริยธรรมในบุคคล

3.4 คุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทยและนานาประเทศ

คุณลักษณะนิสัยของคนไทยที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นบทวิเคราะห์ ของจุรี วิจิตรวาทการ (2553. ออนไลน์) ได้ศึกษางานของ รูทส์ เบเนดิคท์ (Ruth Benedict) ที่ศึกษาวัฒนธรรมและพฤติกรรมคนไทย (Thai Culture and Behavior) และกลุ่ม Cornell Thailand Project โดย Herbert Phillips ศึกษาพฤติกรรมของคนที่หมู่บ้านบางชัน มีนบุรี กรุงเทพ ได้ข้อสรุปจากการศึกษาว่า คนไทยมีวัฒนธรรมแบบกลาง ๆ พอมีพอกิน สบาย ๆ มีความสุขตามอัตภาพ บุคลิกคนไทยจึงเป็นแบบเฉื่อย ๆ เนือย ๆ เน้นพอมีพอกิน รักสงบ เดินสายกลาง ใจเย็น มีดุลยภาพ จิตใจสงบไม่กระตือรือร้น สังคมน่าอยู่ ซึ่งในขณะที่ศึกษาเรื่องนี้สังคมไทยยังมีทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ได้เข้าสู่วัฒนธรรมบริโภคนิยมมากเท่าปัจจุบัน ผู้ชายไทยมีสถานภาพเหนือกว่าผู้หญิงแต่จะไม่กดขี่ผู้หญิง ผู้ชายเป็นความหวังของครอบครัว แต่พ่อแม่จะรักลูกสาว เห็นว่าลูกสาวมีค่าและจะให้ของมีค่ามากกว่าลูกชายจากวัฒนธรรมดังกล่าวได้ส่งผลต่อบุคลิกภาพของคนไทย (Thai Person Personality) พอสรุปโดยรวมได้ ดังนี้

1. คนไทยมีบุคลิกเกรงใจผู้อื่น มีความอดทนสูง ไม่ชอบการเผชิญหน้า ไม่ชอบโต้แย้งไม่แสดงความรู้สึกลึก ๆ ต่อกัน จะยิ้มให้ตลอดแต่บอกไม่ได้ว่าคิดอะไร เป็นคนมีปฏิสัมพันธ์ดี ชอบความราบรื่นกลมกลืนทางสังคม ด้วยบุคลิกลักษณะดังกล่าวนี้คนไทยจะทำงานร่วมกันได้ แต่ทำงานเป็นทีมไม่ค่อยได้ผลดี เพราะเมื่อมีการประชุมไม่แสดงความคิดเห็นโต้แย้ง แต่ในทางปฏิบัติก็มักไม่ทำตามมติที่ประชุมและสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นบ่อย ๆ

2. คนไทยมีบุคลิกรักสนุก มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ชอบการผูกมัด จะทำสิ่งใดจึงมักไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ไม่ชอบวางแผนระยะยาว เปลี่ยนแปลงอะไรได้ง่าย ทำอะไรเฉพาะหน้าแก้ปัญหาเก่ง ปรับตัวได้ง่าย เราจึงมักพบเหตุการณ์ “วัวหาย ล้อมคอก” ในสังคมไทยเสมอ ๆ

3. คนไทยมีบุคลิกความเป็นปัจเจกชนสูง ตัวใครตัวมัน ไม่ชอบถูกบังคับ ไม่มีวินัยดังนั้นเราจึงมักเห็นคนไทยชอบทำอะไรตามใจตัวเอง แม้ว่าจะเข้าใจกฎระเบียบและกติกาทางสังคมเป็นอย่างดีแต่ก็ละเมิด ไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง สาเหตุเป็นเพราะการอบรมเลี้ยงดูมาของครอบครัว รวมทั้งกระบวนการทางสังคมไม่มีการลงโทษที่เอาจริงเอาจัง มักเป็นลักษณะลูบหน้าปะจมูก คือ เมื่อจะลงโทษจริงจังก็เกรงว่าจะไปกระทบพวกพ้อง ผู้หลักผู้ใหญ่ ลูกท่านหลานเธอ ด้วยความที่สังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ มีความสัมพันธ์แบบเป็นส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมทำให้ขาดจิตวิญญาณสาธารณะ เรื่องของส่วนรวมจึงมักถูกเพิกเฉยธุระไม่ใช่ แต่ถ้าใครมีบุญคุณต่อตนเองก็จะไม่ลืม

จากคุณลักษณะนิสัยของคนไทยจะเห็นว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสียที่เป็นทั้งเสน่ห์และสิ่งที่น่าเบื่อหน่ายรำคาญทั้งแก่คนไทยเองและคนต่างชาติที่ได้มาสัมผัสความเป็นคนไทย สำหรับคุณลักษณะทางจริยธรรมดั้งเดิมของไทยได้ผูกติดกับความเชื่อทางศาสนา (กิ่งดาว จินดาเทวิน. 2555: 14-16 อ้างอิงจาก สุลักษณ์ ศิวรักษ์. 2550: 212-216) ซึ่งเป็นที่ยอมรับจนกลายเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยคนไทยมีพุทธศาสนาเป็นตัวกำหนดคุณค่าทางจริยธรรม เน้นการไม่เอาเปรียบตนเองและไม่เอาเปรียบผู้อื่น ให้คุณค่าของการให้มากกว่าการรับ การถือสัจจะวาจามีค่า ร่วมมือร่วมใจมีค่ากว่าการแก่งแย่งแข่งขัน ความอ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูกตเวที เคารพผู้สูงอายุและมีศีลธรรม การหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่ง การปิดทองหลังพระ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะได้รับการยกย่องสรรเสริญยิ่งกว่าการเป็นผู้มียศ มีอำนาจและมีเงิน นอกจากนี้วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนายังเป็นตัวกำหนดให้ทุกคนได้มีโอกาสร่วมกันในการเจริญงอกงามในคุณความดีด้วยกันอีกด้วย ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า คุณลักษณะจริยธรรมในสังคมไทย ประกอบด้วย 1) มีวาจาสัตย์ 2) มีความอดทน 3) มีความซื่อสัตย์ 4) รู้จักการให้เกียรติผู้อื่น 5) รักสันติ รักความสงบ 6) มีน้ำใจเอื้ออาทร แบ่งปัน 7) ให้ความเคารพผู้อาวุโส 8) มีความกตัญญูกตเวที และ 9) มีความอ่อนน้อมถ่อมตน

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าสังคมไทย แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทั้งชาติพันธ์ ศาสนา ชนชั้น แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติ ไม่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งทำให้ประเทศไทยอยู่รอดมาได้จนถึงปัจจุบันที่นับวันสังคมจะมีปัญหาและความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น

คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนานาประเทศ

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขาภิรมย์ (2550: 9-23) ได้ศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเอเชีย 5 ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐเกาหลี ไต้หวัน สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ศรีลังกาและอินเดีย กลุ่มประเทศในยุโรป 3 ประเทศ ได้แก่ ฟินแลนด์ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันและสวิตเซอร์แลนด์ กลุ่มประเทศในอเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ ได้แก่ แคนาดาและนิวซีแลนด์ ไว้อย่างน่าสนใจซึ่งจะได้นำมาสรุป วิเคราะห์ให้ได้ศึกษาถึงคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเหล่านั้น ตลอดจนกระบวนการในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ที่ส่งผลให้ประเทศเหล่านั้นได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว และสำหรับความเห็นใจในฐานะที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา

คุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมของแต่ละประเทศ ที่มีข้อเหมือนกันและข้อที่ต่างกัน ซึ่งสามารถแยกได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่เหมือนกัน หรือร่วมกันของกลุ่มประเทศ

1.1 กลุ่มประเทศในเอเชีย มีคุณลักษณะร่วม คือ

1.1.1 ความขยัน อดทน ทำงานหนักและรักการศึกษาหาความรู้ ได้แก่ คนเกาหลี ไต้หวัน เวียดนามและอินเดีย

1.1.2 ความกตัญญู ได้แก่ คนเกาหลี เวียดนามและศรีลังกา

1.1.3 ความรักชาติ ได้แก่ คนเกาหลีและเวียดนาม

1.1.4 ความอ่อนน้อม ได้แก่ คนไต้หวันและศรีลังกา

1.1.5 ความประหยัด ได้แก่ คนไต้หวันและอินเดีย

1.1.6 ความซื่อสัตย์ ได้แก่ คนศรีลังกาและไต้หวัน

1.1.7 ความมีวินัย เคร่งครัดในระเบียบ ได้แก่ คนเกาหลีและไต้หวัน

1.1.8 รู้จักหน้าที่ รับผิดชอบ ได้แก่ คนเกาหลีและอินเดีย

1.2 กลุ่มประเทศยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ มีคุณลักษณะร่วม คือ ความมีวินัย ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน แคนาดา นิวซีแลนด์ จนกระทั่งประเทศเหล่านี้ได้รับการยอมรับและไว้วางใจจากนานาประเทศ เช่น 1) ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กลายเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้านการเงินการธนาคาร 2) ประเทศฟินแลนด์ได้รับการจัดอันดับจากองค์กรความโปร่งใสสากล ให้เป็นประเทศที่มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงน้อยที่สุดติดต่อกันหลายปี 3) ประเทศเยอรมันได้รับการยอมรับเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมากในทุกด้านอย่างสมดุล ยั่งยืนด้วยคุณภาพของคนเยอรมัน

2. คุณลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่แตกต่างของกลุ่มประเทศ

2.1 กลุ่มประเทศในเอเชีย คุณลักษณะเฉพาะที่เด่นของแต่ละประเทศ เช่น คนเกาหลีมีความละอายต่อการกระทำผิด มีความเสียสละส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความมุ่งมั่นตั้งใจ ส่วนคนไต้หวันมีจิตสำนึกเรื่องการตรงต่อเวลา การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ตื่นตัวทางการเมือง กล้าให้กล้าบริจาค สำหรับคนอินเดียเชื่อในโชคชะตา จึงมุ่งทำกรรมดี ชอบความเรียบง่าย สะดวกและอหิงสา นอกจากนั้นคนศรีลังกายังใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

2.2 กลุ่มประเทศยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ จะมีคุณลักษณะเด่นเฉพาะของตนเอง เช่น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์จะเด่นเรื่องตรงต่อเวลา มีความละเอียดอ่อน ส่วนคนเยอรมันเป็นคนขยันขันแข็ง มีความสามัคคีในการทำงาน ประหยัด ชาวแคนาดามีความเป็นเหตุเป็นผล มีจิตใจเข้มแข็ง อดทน รักสันติและมีความเป็นกลาง

ลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในประเทศต่าง ๆ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขาภิรมย์. 2550: 13) ดังนี้

ตาราง 2 คุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม

ประเทศ	คุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม
เกาหลีใต้	ขยัน อดทน ทุ่มเททการทำงาน รักชาติ รักองค์กร กตัญญู รักการศึกษา มีวินัย เคารพในผู้อาวุโส รู้หน้าที่และปฏิบัติอย่างแข็งขัน
ไต้หวัน	ทำงานหนัก ประหยัด อดทน จริงจัง ขยันศึกษาหาความรู้ อ่อนน้อม เคร่งครัดในระเบียบวินัย มีสำนึกและตื่นตัวเรื่องเวลา การเมือง กล้าบริจาค เป็นตัวของตัวเอง และมีความเชื่อว่าชีวิตต้องต่อสู้จึงจะชนะ
เวียดนาม	ขยัน อดทน รักชาติ กตัญญู รักการศึกษาเล่าเรียน

ตาราง 2 (ต่อ)

ประเทศ	คุณลักษณะเด่นด้านคุณธรรมจริยธรรม
เยอรมัน	มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ รู้จักหน้าที่ สุจริต ซื่อตรง ตรงต่อเวลา ประหยัด
แคนาดา	มีระเบียบวินัย เป็นคนมีเหตุผล มีจิตใจเข้มแข็ง รักสันติ อดทนอดกลั้น ไม่นิยมความรุนแรง ให้เกียรติเพื่อนมนุษย์ ใฝ่รู้ รักการอ่าน
นิวซีแลนด์	มีวินัย ซื่อสัตย์ เคารพในความแตกต่าง เคารพคนอื่น
ญี่ปุ่น	ตรงต่อเวลา รับผิดชอบ อ่อนน้อมถ่อมตน ซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดี ประหยัด ใส่ใจรายละเอียด ทำงานเป็นทีม รู้คุณคน สะอาดเป็นระเบียบ แยกแยะเรื่องส่วนตัวและหน้าที่ ทำงานอย่างกระตือรือร้น
อังกฤษ	ตรงต่อเวลา มีระเบียบ รักษาความสะอาด อิสระ ประหยัด รู้ค่าเงิน รักการผจญภัย
ศรีลังกา	อ่อนน้อม กตัญญู เคารพในอาวุโส ซื่อตรง รับผิดชอบต่อตนเองและใช้ชีวิตแบบพอเพียง
อินเดีย	ขยัน ประหยัด อดทน ขยันอ่านหนังสือ ค้นคว้าหาความรู้ รู้จักแยกแยะและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เรียบง่าย เคร่งครัดในศาสนาและวัฒนธรรม เชื่อโชคชะตา จิตใจอ่อนโยน ไม่เบียดเบียน
สวิตเซอร์แลนด์	ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบ ใส่ใจและพิถีพิถัน มีวินัยเป็นตัวของตัวเอง
ฟินแลนด์	ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย

คุณลักษณะด้านจริยธรรมของประเทศแต่ละกลุ่ม จะมีลักษณะที่คล้ายคลึง หรือใกล้เคียงกัน เช่น คนในกลุ่มเอเชียที่มีลักษณะของคนที่อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้อาวุโส มีความขยันอดทน กตัญญู ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีความเชื่อในเรื่องของบุญกุศล การให้ทาน ส่วนกลุ่มยุโรปอเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ จะมีลักษณะของคนที่มีระเบียบวินัย รับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุมีผล เคารพผู้อื่นและเคารพในความแตกต่าง สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันทั้งด้านสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ประสบการณ์และบทเรียนของแต่ละประเทศ ปรัชญา หลักคำสอน ความเชื่อ วัฒนธรรม บทบาทของผู้นำ ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่เป็นคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในกลุ่มประเทศนั้น ๆ

3.5 กระบวนการ และปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรม

จากความหมายของจริยธรรมข้างต้น จะพบว่าจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจอันส่งผลต่อพฤติกรรมในสิ่งที่ถูกหรือผิดของบุคคล ด้วยเหตุนี้จึงได้มีนักวิชาการหลายท่านกำหนดตัวแบบการตัดสินใจเชิงจริยธรรม (ethical decision making)ขึ้นมาเพื่ออธิบายกระบวนการและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความมีจริยธรรมของบุคคล

บุคคลจะมีความรู้สึกนึกคิดหรือแสดงพฤติกรรมที่มีจริยธรรมหรือไม่มีจริยธรรมออกมานั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน ปัจจัยเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคล ซึ่งในเรื่องนี้ Thorne (1998: 291-308) ได้ให้ความเห็นว่าลักษณะเฉพาะของบุคคล เช่น เพศ ส่งผลให้การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของบุคคลแตกต่างกันออกไป โดยเพศหญิงจะมีลักษณะของความรู้สึกเห็นอกเห็นใจหรือเอาใจใส่มากกว่าเพศชาย จึงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมในเชิงศีลธรรมมากกว่าเพศชาย นอกจากนี้ Thorne ยังได้พัฒนาตัวแบบที่อธิบายถึงคุณลักษณะของบุคคลอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเอาไว้ ดังนี้

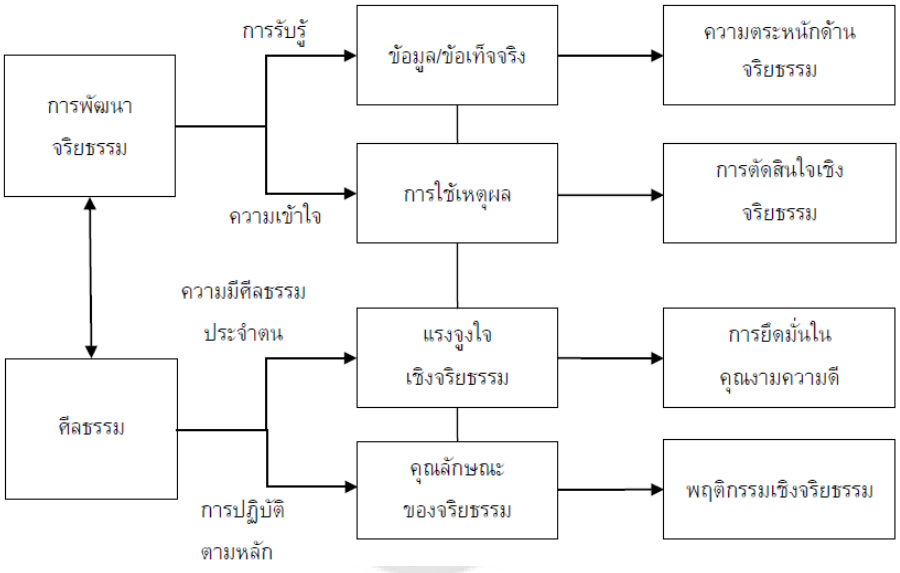

ภาพประกอบ 13 ตัวแบบกระบวนการตัดสินใจของ Thorne ปรับปรุงจาก Thorne, 1998. และ McGrill; & Slocum, 1993

ที่มา: McAlister. D. T. & Ferrell L., (2002). The Role of Strategic Philanthropy in Marketing. หน้า 222.

จากตัวแบบข้างต้น Thorne อธิบายว่าบุคคลจะมีการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องเหมาะสมหรือมีการตัดสินใจในเชิงจริยธรรมได้นั้น มาจากการได้รับการพัฒนาหรือปลูกฝังเรื่องจริยธรรมส่งผลให้บุคคลมีการใช้ไหวพริบและเหตุผลในการตัดสินใจต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ขณะเดียวกันศีลธรรมจะเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจเชิงจริยธรรม อันจะนำไปสู่ความยึดมั่น ในคุณงามความดี

ของบุคคล นอกจากนี้การนำหลักศีลธรรมไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม คุณลักษณะของศีลธรรมนั้นจะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมในเชิงจริยธรรมได้

ในส่วนทฤษฎีของนักวิชาการไทยที่ได้รับความนิยมในการนำมาอธิบายถึงปัจจัยเชิงเหตุต่าง ๆ รวมถึงประยุกต์ใช้ในการวิจัยด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมบุคคล คือ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2538: 95-96) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุและผลของจริยธรรมบุคคลเอาไว้อย่างชัดเจน โดยอาศัยลักษณะของต้นไม้ที่ประกอบด้วยส่วนของผล ลำต้น และรากเข้ามาช่วยในการอธิบาย

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นดอกและผล หมายถึง พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เช่น การทำดีละเว้นความชั่ว หรือการทำงานอย่างแข็งขันเพื่อส่วนรวม ส่วนที่เป็นลำต้น หมายถึง สาเหตุทางจิตใจอันก่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ 1)เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง 3) ความเชื่ออำนาจในตน 4)แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 5) ทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือสถานการณ์นั้น ส่วนที่เป็นราก หมายถึง จิตลักษณะอันก่อให้เกิดพฤติกรรมชุดที่ 2 ซึ่งเป็นส่วนที่ไปส่งเสริมจิตลักษณะชุดแรก ประกอบด้วย สติปัญญา ประสบการณ์ทำงานและสุขภาพจิต

เมื่อพิจารณาจากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการที่บุคคลจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่มีคุณธรรมจริยธรรมได้นั้น จะต้องมีแรงผลักดันมาจากภายใน คือ เรื่องของจิตลักษณะ แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของบุคคลด้วย หากบุคคลมีความพร้อมทางด้านจิตใจและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมก็จะก่อให้เกิดพฤติกรรมอันดีงาม แต่หากบุคคลขาดความพร้อมของจิตลักษณะหรือได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาทางด้านจิตใจแล้ว ก็ย่อมก่อให้เกิดพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมขึ้นได้เช่นเดียวกัน

นอกจากทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแล้วยังมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อจริยธรรมของบุคคล ได้แก่ สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2542: 98) ได้อธิบายถึงปัจจัยภายในและภายนอกที่มีผลต่อความมีจริยธรรมของบุคคล โดยใช้คำว่า “แหล่งกำเนิดคุณธรรมและจริยธรรม” ซึ่งมีผลต่อการมีจริยธรรมของบุคคลเอาไว้ ประกอบกับแนวคิดเรื่องแหล่งกำเนิดคุณธรรมของอริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกก็ได้แยกแยะแหล่งกำเนิดคุณธรรมว่าเป็นคุณธรรมอันเกิดจากปัญญา และเป็นคุณธรรมในระดับปัจเจกบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีสติปัญญามักจะสามารถพัฒนาจริยธรรมได้ด้วยหลักของการคิดไตร่ตรอง ส่วนคุณธรรมอันเกิดจากศีลธรรมและจริยธรรมนั้นเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติจริงด้วยการเรียนรู้จากการอยู่ร่วมกัน เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องซึ่งนำไปสู่สภาวะของความเป็นสุข

สุภัททา ปิณฑะแพทย์ (2542: 94-96) อธิบายว่า การที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่มีคุณธรรมจริยธรรมได้นั้น ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง เช่น อายุ สติปัญญา สภาพจิตใจ กฎหมาย ศาสนา และกระแสหรือแบบแผนปฏิบัติในสังคมนั้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จะส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกสำนึกในความผิดชอบชั่วดี การยับยั้งชั่งใจหรือที่เรียกว่า

จริยธรรมที่เป็นนามธรรม ขณะเดียวกันก็ยังส่งเสริมให้เกิดการแสดงออกในเชิงพฤติกรรมหรือจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมได้ นอกจากนี้ จริยธรรมด้านความรู้สึกนึกคิดยังส่งผลต่อจริยธรรมด้านพฤติกรรมได้อีกด้วย เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลจะเริ่มต้นจากความรู้สึกนึกคิดสั่งการ โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน คือ ปัจจัยอันจะนำไปสู่การมีคุณธรรมจริยธรรม หรืออาจก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติละเมิดต่อจริยธรรมก็เป็นได้ เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลจากภายใน ประกอบไปด้วย อายุ ระดับการศึกษา สติปัญญาและสภาพจิตใจ อายุและสติปัญญาจะถูกกำหนดและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่พันธุกรรม ตลอดจนอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อม ในส่วนของสภาพจิตใจ มาจากแนวความคิดที่ว่าจริยธรรมมีแหล่งกำเนิดจากความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซึ่งเกิดขึ้นจากมโนธรรมที่อยู่ในความรู้สึกนึกคิด สภาพของจิตนั้นทำให้บุคคลจดจำสิ่งที่เคียดแค้น บาดหมางใจ หรือรู้สึกผิดตลอดเวลากับการตัดสินใจที่พลาดพลั้งไป ก่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกที่อาจนำไปสู่การมีจริยธรรมและการขาดจริยธรรมได้เท่า ๆ กัน

ดังนั้น หากบุคคลมีทั้งสติปัญญาและจิตใจที่สามารถแยกแยะความถูก ความผิดได้เป็นพื้นฐาน จะทำให้บุคคลนั้นมีจริยธรรมในด้านความรู้สึกนึกคิดและการกระทำ โดยการส่งเสริมปัจจัยในด้านนี้คือการให้การศึกษาที่ดีมีคุณภาพแก่บุคคลไม่ว่าจะเป็นการศึกษาจากครอบครัว โรงเรียนและสังคม รวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีงามอยู่เสมอ

2. ปัจจัยภายนอก คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดจริยธรรมของบุคคล โดยส่วนใหญ่จะมีสภาพบังคับหรือยับยั้งไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ละเมิดต่อจริยธรรม ตามที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538: 55) กล่าวว่า การที่บุคคลนั้นจะทำความดี หรือละเว้นการกระทำที่ไม่น่าพึงปรารถนามากน้อยเพียงใดนั้น สาเหตุที่สำคัญ คือ คนรอบข้าง กฎระเบียบ สังคม วัฒนธรรมและสถานการณ์ที่บุคคลประสบอยู่ ปัจจัยภายนอกนี้จึงประกอบไปด้วยกฎหมาย ศาสนาและสังคม ตัวบทกฎหมายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษรจะมีหน้าที่บัญญัติพฤติกรรมที่ห้ามกระทำ เรียกได้ว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจริยธรรมที่เป็นรูปธรรมโดยตรง ขณะเดียวกันก็ยับยั้งความรู้สึกนึกคิดในการละเมิดจริยธรรมที่เป็นด้วยบทลงโทษ ในส่วนของสังคมจะเป็นแรงกดดันให้บุคคลเกิดความละอาย เกรงใจ หากบุคคลฝ่าฝืนกระแสสังคมหรือจารีตประเพณี รวมไปถึงมารยาทที่ปฏิบัติกันมา ก็อาจถูกลงโทษทางสังคม นอกจากนี้ยังมีเรื่องของศาสนาหรือกฎศีลธรรม ที่ควบคุมความประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้แสดงออกแต่สิ่งที่ดีงาม ปัจจัยเหล่านี้มักมีอิทธิพลต่อจริยธรรมในส่วนที่เป็นรูปธรรมมากกว่าจริยธรรมที่เป็นนามธรรม กล่าวคือ แม้จะควบคุมไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ผิดหลักจริยธรรมได้ แต่ไม่อาจที่จะควบคุมถึงภายในจิตใจไม่ให้คิด ไม่ให้รู้สึกได้ แต่อาจก่อให้เกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำได้ การส่งเสริมปัจจัยในด้านนี้จะต้องพัฒนาในเรื่องของการเป็น นิติรัฐ คือ มีการบังคับใช้กฎหมาย

อย่างเด็ดขาด และเท่าเทียมกัน รวมไปถึงบุคคลทุกคนในสังคมต้องช่วยกันสร้างวัฒนธรรมแห่งความดีขึ้นเพื่อเป็นมาตรฐานในการดำรงตนตามหลักจริยธรรม โดยอาจยึดหลักธรรมจากศาสนาเข้ามาใช้

โดยสรุป บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มีจริยธรรมหรือไม่มีจริยธรรมออกมานั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักที่สำคัญสองประการ คือ จิตลักษณะหรือสภาพของความรู้สึกนึกคิด ความรู้ความเข้าใจ ค่านิยมหรือทัศนคติและการใช้วิจารณญาณของบุคคล สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถที่จะพัฒนาหรือปลูกฝังให้เกิดขึ้น ประกอบเข้ากับปัจจัยอีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมที่บุคคลนั้นอยู่ ได้แก่ บุคคลรอบข้าง กฎระเบียบหรือมาตรฐานในสังคมนั้น ๆ และวิชาชีพของบุคคล เมื่อหล่อหลอมเข้ากับจิตลักษณะของบุคคลแล้วก็จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม

3.6 บทบาทของสถาบันที่ทำหน้าที่ขัดเกลาคุณธรรมจริยธรรม

การขัดเกลาทางสังคมเป็นปัจจัยที่เชื่อว่าเป็นกุญแจของความสำเร็จในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของคนแต่ละประเทศ ซึ่งนักวิชาการต่าง ให้การยอมรับถึงความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สังคมต้องการ การที่บุคคลคนหนึ่งจะเรียนรู้ว่าเมื่อตนอยู่ในฐานะตำแหน่งใด ควรมีบทบาทอย่างไรได้นั้นเป็นเพราะได้รับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม ด้วยความเชื่อที่ว่า มนุษย์เราสามารถฝึกฝนได้ สถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการทำหน้าที่ ได้แก่ สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยแรกที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อสมาชิกในครอบครัว เนื่องจากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแนบแน่น ลำดับต่อมา คือ สถาบันการศึกษาที่เป็นศูนย์รวมของการบ่มเพาะความรู้ คุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนในสังคม ด้วยบทบาทส่งเสริมช่วยเหลือและประสานงานกับสถาบันครอบครัว ตลอดจนสถาบันทางศาสนาซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ทั้ง 3 สถาบันทำบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยต่างฝ่ายต่างทำหน้าที่เป็นเบ้าหลอมด้านความรู้และคุณธรรมจริยธรรม โดยที่บรูมและเซลซนิค (สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ. 2554. ออนไลน์; อ้างอิงจาก Broom and Selznick. 1958. Sociology: A text with Adapted) อธิบายถึงการขัดเกลาทางสังคมเพื่อจุดมุ่งหมาย 4 ประการ คือ 1) ปลูกฝังระเบียบวินัยการทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนดที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการทำกิจกรรมและการอยู่ร่วมกัน 2) การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตที่กลุ่มยอมรับ เช่น ค่านิยม ยกย่องคนที่มีการศึกษาสูง เมื่อคนมีค่านิยมเช่นนี้ก็จะมุ่งหวังและผลักดันตนเองให้บรรลุเป้าหมายนั้นในชีวิตของตน 3) การกำหนดบทบาทในสังคม เช่น การรู้จักวางตัวให้เหมาะสมตามสถานภาพความสัมพันธ์ต่อบุคคล สถานที่ เวลา และ 4) การให้เกิดทักษะความชำนาญ เช่น การถ่ายทอดเทคโนโลยี วิชาชีพ เป็นต้น บทบาทที่องค์กรทางสังคม รวมถึงบทบาทของผู้นำต่าง ๆ ทางสังคมเช่น ผู้นำการปกครอง ผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนประวัติศาสตร์ การต่อสู้ ประสบการณ์และบทเรียนต่าง ๆ ได้หล่อหลอมกลายเป็นอุดมการณ์และปรัชญาในการดำเนินชีวิต ที่มีคุณลักษณะเด่นเฉพาะของแต่ละคน สังคมและประเทศ บทบาทเป็นการแสดงพฤติกรรมทางกาย ความคิด ทัศนคติของ

คนเรา ซึ่งจะแสดงออกตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่ คนที่อยู่ในสถานภาพ ตำแหน่งที่แตกต่างกันก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาต่างกัน คนที่แสดงพฤติกรรม ความคิดเหมือนกัน เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่คล้ายกัน

เทอร์เนอร์ (Turner. 2002: 233) ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการปลูกฝังคุณลักษณะของคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นประกอบด้วย ปัจจัยดังต่อไปนี้

1. บทบาทผู้นำการปกครอง มีความสัมพันธ์และเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการหล่อหลอมคุณลักษณะของประชากรที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาในตัวผู้นำก็จะน้อมนำคำสั่งสอนนั้นมาใช้ในการดำเนินชีวิต ประเทศในกลุ่มเอเชียจะมีประวัติศาสตร์ที่คล้ายคลึงกันในด้านการต่อสู้ เพื่อปลดแอกตัวเองจากการเป็นเมืองขึ้น บทบาทผู้นำจึงมีอิทธิพลในการถ่ายทอดอุดมการณ์และสืบทอดกันต่อมา เช่น ประเทศเวียดนามมีประธานาธิบดีโฮจิมินห์ เป็นแบบอย่างของผู้มีความรักชาติ ขยันอดทนและเสียสละ ไต้หวันมีประธานาธิบดีเจียงไคเช็ค ที่มือสะอาดและมีศีลธรรม อินเดียมีมหาตมะคานธี ที่ใช้การต่อสู้แบบอหิงสา การดำเนินชีวิตสมถะ ไม่เบียดเบียน ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา นอกจากเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว วิสัยทัศน์ของผู้นำและคุณลักษณะของผู้นำก็เป็นสิ่งหล่อหลอมประชากรในประเทศนั้น เช่น ประธานาธิบดีปาร์ค จองฮี ของเกาหลีใต้ มีวิสัยทัศน์ในการนำโครงการแซมาอึลวุนดง ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาชนบทแนวใหม่มาสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนชนบทให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ โดยใช้ความขยัน ความมุ่งมั่น ตั้งใจช่วยตัวเองและความร่วมมือ การเสียสละแก่ส่วนรวม เหล่านี้เป็นคุณธรรมจริยธรรมที่สืบทอดสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2. บทบาทผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นศูนย์รวมของความศรัทธาทางศาสนา เช่น ประเทศไต้หวันที่ภิกษุ ภิกษุณี มีบทบาทในการถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างของการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรม เช่น ภิกษุณีเจิ้งเหยียน ผู้ก่อตั้งองค์กรพุทธฉือจี้และใช้หลักการพุทธมหายาน ตามแนวทางพระโพธิสัตว์ ผู้มีจิตใจเมตตากรุณาต่อมวลสรรพสัตว์สรรพชีวิตให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน ส่วนภิกษุซิงหวินและภิกษุเซิ่งเหยียน ได้ตั้งองค์กรแสงพุทธธรรมและองค์กรกลองธรรมะ ซึ่งทั้งสามองค์กรที่ได้จัดตั้งขึ้นมีหลักการที่คล้ายคลึงกันในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาสังคม เผยแผ่ธรรมะ ให้การศึกษา สร้างแหล่งเรียนรู้ทางธรรมะ ที่ผ่านมาบทบาทของผู้นำทั้งสามท่านได้ประสบผลสำเร็จในการขยายกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยการจัดตั้งสาขาและการใช้เครื่องมือสื่อสารเทคโนโลยีข้ามประเทศ

3. ผู้นำทางปัญญา ได้กลายเป็นศูนย์รวมความศรัทธา โดยเฉพาะสังคมฝั่งยุโรปมีเหล่านักคิด นักปราชญ์และผู้ทรงคุณความรู้ ที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมของประเทศ เช่น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีนักการศึกษาที่มีชื่อว่า โยฮาน ไฮริท เพสโตโลส์ซี่ (Johann Heinrich Pestalozzi) มีแนวคิดเกี่ยวกับเป้าหมายของการศึกษา คือ การสร้างคนให้มีคุณธรรมและเห็นว่าครอบครัว คือ ฐานที่แท้จริงของการศึกษา การหล่อหลอมคุณธรรมจึงเริ่มที่ครอบครัว โดยเฉพาะจากแม่ ไม่มีครูคนไหนจะแทนที่ความเป็นพ่อเป็นแม่ได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนประเทศเยอรมันมีนักปราชญ์มากมายหลายสาขาวิชา โดยที่นักปราชญ์เหล่านี้เป็นผู้วางรากฐานแนวคิดการพัฒนาประชาชนของประเทศให้มีคุณภาพและเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร

ผู้ที่มีอิทธิพล ได้แก่ มาร์ติน ลูเธอร์ (Martin Luther) นักการศาสนาโดยการเชื่อมโยงการศึกษากับการศาสนาด้วยแนวคิดที่ว่ารัฐจะต้องสร้างคนให้ฉลาดหลักแหลม รู้จักรักเกียรติยศโดยไม่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของพ่อแม่อย่างเดียว เด็กเล็กต้องอ่านคัมภีร์ให้แตกฉาน อีกคนที่จะกล่าวถึง คือ โยฮาน เฟดเดอร์ริท เฮอร์บาร์ท (Johann Friedrich Herbart) มีแนวคิดว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การสร้างอุปนิสัยและคุณธรรมเพื่อให้เป็นคนดี จึงต้องสร้างระเบียบความคิด ให้เด็กมีอิสระในการคิดและความคุ้นเคยกับความคิดที่ชอบธรรม ให้เห็นแจ้งด้วยตนเองว่าอะไรผิดถูก ดีชั่ว

4. ศาสนา ปรัชญาและความเชื่อ มีบทบาทโดยตรงในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของทุกประเทศ จะแตกต่างที่ระดับของความเข้มข้น เช่น ประเทศในกลุ่มเอเชีย ไต้หวัน เวียดนามและเกาหลี ส่วนใหญ่นับถือพุทธนิกายมหายานและได้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนของขงจื้อ ศรีลังกานับถือพุทธแบบเถรวาท มีหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นรากฐานคุณธรรมมาอย่างยาวนาน อินเดียนับถือฮินดูมีความเคร่งครัดในศาสนา ประเทศไต้หวันมีผู้นำองค์กรศาสนาที่เป็นตัวอย่างที่ดีทั้งการปฏิบัติส่วนตัวและการนำปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ สามารถผลิตนักบวชที่มีคุณภาพ ประเทศศรีลังกามีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 8,900 แห่ง มีผู้เข้าเรียน 2.2 ล้านคนในการถ่ายทอดคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชน ประเทศอินเดียสอนจริยธรรมผ่านคัมภีร์พระเวทในศาสนาฮินดู ส่วนประเทศในกลุ่มยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์ ทุกวันอาทิตย์ครอบครัวก็จะพากันไปโบสถ์ ปฏิบัติศาสนกิจและพิธีกรรมที่เป็นการถ่ายทอดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม

5. บทบาทของสถาบันครอบครัว เป็นที่ยอมรับว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของสมาชิก ในกลุ่มประเทศเอเชียครอบครัวจะเป็นผู้ถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม โดยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้อาวุโสในครอบครัวและมีหลักคำสอนจากต้นแบบบุคคล เช่น คำสอนของขงจื้อ คำสอนของลุงโฮ คำสอนของศาสดาในศาสนา ส่วนกลุ่มประเทศยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ ให้ความสำคัญกับครอบครัวอย่างสูง เพราะมีบทบาทในการวางรากฐานในการสร้างคุณลักษณะของประชาชนทุกด้าน

6. บทบาทสถาบันการศึกษา ประเทศที่เคยบอบช้ำจากภาวะสงคราม เคยตกเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของประเทศมหาอำนาจมาก่อน จึงได้ผ่านการต่อสู้กับประเทศมหาอำนาจมาอย่างยาวนาน จึงต่างมีประสบการณ์และบทเรียนที่ต้องจดจำ ประเทศในกลุ่มเอเชียนี้ ได้แก่ อินเดีย ไต้หวัน เกาหลี เวียดนาม ต่างให้ความสำคัญกับการศึกษาและใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ทั้งด้านทักษะและจิตวิญญาณคุณธรรมจริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่เด็กและได้จัดไว้ในหลักสูตรให้มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมไปตามช่วงวัยที่เหมาะสม สำหรับกลุ่มประเทศยุโรป อเมริกาเหนือและแปซิฟิคใต้ เป็นประเทศที่มีนักคิด นักปราชญ์และนักการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ มากมายและได้วางฐานการศึกษาเพื่อจุดมุ่งหมายให้ได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น การปลูกฝังการยอมรับความแตกต่าง การให้เกียรติกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการแก้ไขปัญหาที่ไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง การรู้จักคิด การคิดแบบมีเหตุมีผล

7. บทบาทของรัฐ ในการกำหนดนโยบายเพื่อแสดงถึงทิศทางที่รัฐต้องการจะก้าวไปสู่เป้าหมายอะไร รัฐบาลของแต่ละประเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดการปลูกฝังและการ

ผลักดันคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนในประเทศ โดยสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมไปถึงการออกมาตรการอื่น เช่น กฎระเบียบ กฎหมาย หรือกฎกติกาทางสังคม ส่วนความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ รัฐบาลต้องมีการปฏิบัติที่เคร่งครัดจริงจัง เช่น เกาหลีจะมีบทลงโทษตามกฎหมายที่รุนแรงและเคร่งครัดในการใช้กฎหมาย ทำให้ประชาชนเกรงกลัวไม่กล้าที่จะทำผิด

8. บทบาทของสื่อมวลชน ถือว่าเป็นกลุ่มวิชาชีพที่มีอิทธิพลในการพัฒนาสังคม สามารถเป็นผู้ให้ข้อคิด ให้ข้อเสนอแนะแนวทางที่ถูกต้องแก่สังคมได้ ดังหลักการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี 3 ประการคือ 1) เสรีภาพในการสื่อสาร 2) จิตสำนึกที่ดี 3) ต้องมีจิตวิญญาณความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อผลงาน ดังนั้นในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมรัฐสามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือ เช่น ประเทศเวียดนามที่ปกครองโดยระบอบสังคมนิยม ดังนั้นสื่อมวลชนจึงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ การที่จะนำเสนอเนื้อหาและรายการต่าง ๆ จึงเป็นไปตามนโยบายที่มีการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมให้กับประชาชนในประเทศ เช่น มีการฉายภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ผ่านสื่อโทรทัศน์ เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึงการต่อสู้ที่ยากลำบากและการเสียสละของบรรพบุรุษ ปลูกฝังความรักชาติ และให้ความสำคัญในการสร้างค่านิยมของการรักเรียนให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยมีการนำเสนอข่าวการศึกษา 4 หน้าเป็นประจำทุกวัน เป็นต้น

9. บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน ความสำคัญของการเข้าร่วมรวมกันเป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน มีปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมประเพณี ชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในชุมชน เช่น ประเทศศรีลังกา ใช้ความร่วมมือของชุมชนสนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์กลางปฏิบัติธรรม เป็นโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ให้ประชาชนเข้าร่วมจัดพิธีการแจกรางวัลแก่ผู้สอบได้คะแนนสูงสุด หรือชุมชนมีส่วนในการถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรมจากจารีตประเพณี เป็นต้น ประเทศฟินแลนด์มีองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเด็กและเยาวชน เช่น องค์กรลูกเสือ องค์กรด้านกีฬา องค์การเมเด็กฯ โดยรัฐบาลให้การส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณเป็นรายปี ซึ่งสามารถป้องกันปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเยาวชนได้ ทั้งนี้ได้มีการร่วมมือกับชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมที่มีรูปแบบเปิดกว้าง องค์กรที่สะท้อนความสำเร็จ คือ องค์กรลูกเสือและเนตรนารี ทำให้เยาวชนสามารถทำงานเป็นทีม รู้จักการพึ่งตนเอง รู้จักการร่วมมือ มีเจตคติที่ดีต่อศาสนา ภักดีต่อแผ่นดิน รู้จักรับผิดชอบตนเองและสิ่งแวดล้อม เหล่านี้เป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน

10. ประวัติศาสตร์ ประสบการณ์และบทเรียน ของแต่ละประเทศจะมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง ซึ่งกลุ่มประเทศเอเชียที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้มีประวัติศาสตร์ที่เจ็บปวด ขมขื่นจากการตกอยู่ใต้การปกครองของประเทศมหาอำนาจและต้องต่อสู้เป็นเวลายาวนานเพื่ออิสรภาพของตน ประสบการณ์ที่เลวร้าย เจ็บปวดได้หล่อหลอมให้เกิดความกล้าหาญอดทนและมีความแข็งแกร่งต่อสู้ชีวิต ไม่ยอมจำนนต่อโชคชะตา แต่ได้นำวิกฤต เหล่านั้นมาเป็นบทเรียนถ่ายทอดสอนคนรุ่นหลัง ได้เห็นถึงการต่อสู้ของบรรพบุรุษ ทำให้เข้าใจวัฒนธรรมรากเหง้าของตนเอง แม้แต่ประเทศในกลุ่มยุโรป อเมริกาเหนือ และแปซิฟิคใต้ ในหลายประเทศต่างก็ผ่านประวัติศาสตร์ของการสร้างประเทศก็ล้วนแต่ผ่านความเจ็บปวดมาด้วยกันทั้งนั้น ต้องต่อสู้เพื่อการ

รวมเผ่าพันธุ์ที่หลากหลายให้เป็นเอกภาพสามารถยอมรับซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติ ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งของการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในชาติของตน เช่น การจะยอมรับคนนอกเผ่าพันธุ์กับตนจะต้องเป็นคนที่เคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์เคารพต่อชาติพันธุ์ที่แตกต่าง

11. สภาพภูมิศาสตร์ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ดินฟ้าอากาศ สภาพทางกายภาพเหล่านี้ล้วนมีส่วนในการหล่อหลอมคุณลักษณะของคน เช่น ประเทศที่มีพื้นที่น้อย มีทรัพยากรจำกัด ประเทศที่เจอภาวะความแปรปรวนของอากาศ เจอพิบัติภัยธรรมชาติทุกปี อากาศหนาวจัด แผ่นดินไหว การต้องประสบพบกับธรรมชาติที่โหดร้ายบ่อย ๆ ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการปรับตัว มีความอดทน ตื่นตัวกระตือรือร้น ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง เช่น สวิตเซอร์แลนด์เป็นประเทศที่ขาดแคลนวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ดังนั้น จึงเรียนรู้การนำกลับมาใช้ (Recycle) โดยปลูกฝังประชาชนตั้งแต่เด็ก ให้รู้จักการแยกขยะ ชนิดของขยะที่เป็นเหล็ก แก้ว ขยะเปียก เศษอาหารจะนำไปทำปุ๋ย โดยจะมีคำชี้แจงถึงผลเสียของการไม่ปฏิบัติตามด้วยการใช้ระบบการขนขยะที่จะไม่เข้าไปบริการเก็บขยะที่บ้านของคน ๆ นั้น หรือแคนาดาซึ่งเป็นประเทศที่มีพื้นที่อยู่อาศัยน้อยเป็นประเทศที่เกิดขึ้นใหม่มีอายุเพียง 125 ปี ไม่มีรากเหง้าวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง เพราะเป็นที่รวมของผู้อพยพจากหลากหลายวัฒนธรรม หลายเชื้อชาติ ศาสนา แต่ยอมรับเอาวัฒนธรรมที่หลากหลายนั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศทำให้ไม่มีความแปลกแยกและไม่ขัดแย้ง สามารถสร้างอัตลักษณ์ความเป็นหนึ่งเดียวของประเทศตนเองด้วยการวางรากฐานคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นระบบ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

3.7 การศึกษาระดับอุดมศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

สังคมไทยในปัจจุบันมีระดับมาตรฐานของคุณธรรมและจริยธรรมต่ำลง ทั้งที่คุณธรรมจริยธรรมและความดีงามของคนในสังคมถือว่าเป็นรากฐานการดำรงอยู่ของสังคมนั้น ๆ สาเหตุเนื่องมาจากค่านิยมการเป็นสังคมที่เปิดรับอิทธิพลและค่านิยมจากภายนอกประเทศได้ง่ายผ่านสื่อต่าง ๆ โดยขาดการกลั่นกรองส่วนบุคคลในการนำมาใช้อย่างรอบคอบ ประกอบกับระบบการศึกษาของไทยที่อยู่ในลักษณะของการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมมากกว่าการสอนให้รู้จักประเมินคุณค่าและประยุกต์วัฒนธรรมและค่านิยมที่รับมาจึงเป็นเหตุให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมตกต่ำลง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539: 20-23) พฤติกรรมของบุคคลในสังคมโน้มเอียงไปทางมักง่าย ตามใจตน ละเมิดกฎระเบียบวินัย และหย่อนยานในความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาเน้นพัฒนาแข่งขันความรู้ด้านวิชาการมากกว่าการปลูกฝังระเบียบวินัยและคุณธรรมให้แก่บุคคล ภาพสะท้อนของสังคมดังกล่าวบ่งบอกว่า การศึกษาไม่สามารถพัฒนาคนทางด้านจิตใจให้เป็นไปตามเป้าหมายได้ (สุภาพ เครือเนตร. 2542: 13-31) นอกจากนั้นแล้วระบบการศึกษาของไทยได้แยกส่วนระหว่าง “วิชาการ” กับ “จริยธรรม” อย่างชัดเจน เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมจริยธรรมมักจะคำนึงถึงเพียงการสอน “วิชาจริยธรรม” ที่สอนให้รู้ว่าทำดีเป็นอย่างไร สิ่งใดที่ควรทำ สิ่งใดที่ไม่

ควรทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีแต่มักจะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติจริง เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถประยุกต์จริยธรรมที่เรียนให้เข้ากับวิชาชีพของตนได้ ดังนั้นผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาควรหวนกลับมาคำนึงถึงระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึกทางจริยธรรมภาคปฏิบัติ เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ที่ไม่ก่อปัญหา แต่เป็นคนที่สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่สังคมและประเทศชาติ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541: 109-110) กระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ โดยไม่ต้องมีวิชาคุณธรรมให้เรียนเป็นพิเศษ เพราะคุณธรรมที่พึงประสงค์สามารถสร้างให้เกิดได้โดยการผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน ทั้งงานส่วนบุคคลและการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ที่ดีจึงควรเป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ การทดลองทำงาน ฝึกทดลองด้วยตนเอง หรือทำร่วมกับผู้อื่น การศึกษาค้นคว้าและทดลองปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อมูลและข้อค้นพบระหว่างผู้เรียนด้วยกัน หรือระหว่างผู้เรียนกับผู้รู้ กระบวนการเหล่านี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องคุณธรรมโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องสอนวิชาคุณธรรมเพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เขาต้องเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา ความอดทน เสียสละ ความซื่อสัตย์สุจริต ต้องรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ ถ้าเขาได้ทำมาก ๆ ก็จะสานก่อเป็นเจตคติ เป็นความเชื่อและถ้าเขาปฏิบัติอยู่เสมอก็จะเป็นความเคยชิน เป็นสำนึกที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า การศึกษาต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จึงเป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่งที่ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้และคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน (พนม พงษ์ไพบูลย์. 2543: ออนไลน์) ดังนั้น การศึกษามีหน้าที่สำคัญที่จะต้องช่วยให้คนฝึกฝนพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง หรือรู้จักดำเนินชีวิตให้เป็น การดำเนินชีวิตเฉพาะบุคคลในการอยู่ร่วมกัน หรือในการทำงานร่วมกับผู้อื่นก็ดี ควรคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ด้านชีวิตด้านสังคม และด้านธรรมชาติแวดล้อมว่าจะได้รับผลกระทบอย่างไร เพราะทั้งสามด้านต้องเกื้อกูลประสานกันและพัฒนาไปพร้อมกัน เมื่อคิดได้แบบนี้จริยธรรมก็จะถูกโยงถึงและตามมา เพราะจริยธรรม คือ การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริงของสิ่งทั้งหลาย เพื่อให้เกิดผลดีกับชีวิต (พระธรรมปิฎก. 2546: 70-88)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่เหมาะสม แต่เจตคติเป็นสิ่งที่สร้างยาก จึงยอมที่จะถดถอยดูแลเฉพาะด้านความรู้ ยิ่งมีเนื้อหาความรู้มาก เนื้อหาสาระที่ต้องบรรจุในหลักสูตรมีมากจนหลักสูตรแน่น ไม่มีเวลาให้ผู้เรียนคิดหรือสร้างเจตคติ วิชาชีพทุกสาขาจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณ และคุณธรรมกำกับความรู้ของตน โดยเฉพาะในสาขาที่มีกฎหมายรับรองให้มีสิทธิการประกอบวิชาชีพ สามารถกระทำการเฉพาะเรื่องเป็นพิเศษได้ เช่น แพทย์ วิศวกร สถาปนิก นักบัญชี เป็นต้น การสร้างคุณธรรมจริยธรรมต้องให้เกิดเป็นวิถีชีวิตที่นิสิตนักศึกษามีครูอาจารย์เป็นแบบอย่าง สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกออกจากสิ่งที่ผิดได้ การเรียนเชิงปฏิบัติหรือด้วยประสบการณ์ที่ผสานคุณธรรมเข้าไปด้วยจึงมีความสำคัญจริยธรรมทางวิชาการก็มีข้อกำหนดไม่ให้ลักขโมยความคิดของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ให้ลอกผู้อื่นโดยไม่แจ้งที่มาของความคิดไม่ให้พูดหรือเขียนสิ่งที่เป็นเท็จ เป็นต้น ผู้ที่ทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงทั้งในหมู่

นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ และบุคคลต่าง ๆ เป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอยู่ไม่น้อย จึงมีเสียงเรียกร้องจากสังคมให้เน้นการสร้างจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่บัณฑิต ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรมของบัณฑิต ประเทศจะเจริญอย่างมั่นคงแข็งแรง ต้องเน้นการสร้างคุณธรรมจริยธรรมในสังคมรวมทั้งผู้ที่ได้รับการศึกษาดี ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมดีเป็นสัดส่วนไปด้วย (จรัส สุวรรณเวลา. 2542: 15-19)

สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันปรับตัวตามกระแสสังคมที่เน้นวัตถุนิยม โดยเปิดทำการสอนในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานสูงและเมื่อเรียนจบออกมาแล้วมีรายได้ดีมากกว่าการเปิดทำการสอนในสาขาวิชาที่มุ่งเน้นปรัชญาการศึกษาและการสะสมความรู้ และเมื่อรวมกับระบบการคัดเลือกนักศึกษาเข้าสู่ระบบที่มีการแข่งขันสูง ทำให้เกิดการแข่งขันที่สร้างค่านิยมที่ผิดให้กับเยาวชนไทย ส่งผลให้เยาวชนไทยกลายเป็นคนที่เรียนเพื่อสามารถทำงานที่ได้รายได้ตอบแทนสูงและทำงานเพื่อทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น การเรียนจึงไม่ทำให้เกิดความตระหนักในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม หรือการคิดเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม หรือการช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาสกว่าในสังคมกลายเป็นว่าการศึกษาในปัจจุบันได้ทำให้คนเห็นแก่ตัว ขาดความเมตตากรุณา ขาดความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนิสิตนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งเพาะคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่นิสิตนักศึกษา เพื่อให้นิสิตนักศึกษามีจุดยืนที่ถูกต้องเหมาะสมในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในทางที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติได้ กล่าวคือ เป็นทั้งคนเก่งและคนดี อันส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเจริญก้าวหน้าอย่างสงบสุข (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541: 51-52) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนิสิตนักศึกษาถือเป็นหน้าที่หนึ่งที่สถาบันอุดมศึกษาที่ดีจะต้องรับผิดชอบต่อชีวิตและอนาคตของเยาวชนของชาติ จะต้องให้เกิดการประพฤติตนในกรอบศีลธรรมจริยธรรม มีความขยันหมั่นเพียร มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเองและผู้อื่น มีความบากบั่น อุตสาหะโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีพฤติกรรมในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีพฤติกรรมสอดคล้องกับความทะเยอทะยานที่จะทำให้ชีวิตตนเองและครอบครัวดีขึ้น มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (กระปุกการศึกษา. 2546: ออนไลน์)

แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว 15 ปี เพื่อการปฏิรูปการศึกษา โดยการนำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติอย่างได้ผลต่อการศึกษา และเป็นแผนชี้นำกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนาการอุดมศึกษา และแผนพัฒนาด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เป็นแผนพัฒนาระยะ 5 ปี เพื่อให้มีการพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันทั้งประเทศ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 1 มาตรา 6 ที่เน้นลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ โดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. 2545ข: 5)

ดังนั้น จุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาอุดมศึกษา คือ การทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนและชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีดุลยภาพทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อม ให้คนไทยรู้เท่าทันโลก สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยมีจุดเน้นการพัฒนานิสิตนักศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 11 คือ ผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพ มีศักยภาพตรงตามความต้องการของสังคม มีความสามารถคิดวิเคราะห์มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะการสื่อสารการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ มีสุขภาวะทั้งร่างกายและจิตใจ เน้นการใช้กลยุทธ์ผ่านการนำองค์กรเชิงรุก และกลยุทธ์การเงิน รวมทั้งพัฒนาอาจารย์ให้มีความเชี่ยวชาญด้านการสอน และ การวิจัย เพื่อให้ได้บัณฑิตที่พึงประสงค์ทำให้สังคมมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 33) และกำหนดยุทธศาสตร์ยกระดับคุณภาพบัณฑิตอย่างก้าวกระโดด คือ ยกระดับคุณภาพบัณฑิต โดยเปลี่ยนกระบวนทัศน์การเรียนรู้ของบัณฑิต ให้มีคุณภาพตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา อย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีกระบวนทัศน์ใหม่ในการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของโลก ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บัณฑิตมีดุลยภาพระหว่างเก่งงานและเก่งความดี โดยเน้นความรับผิดชอบ มีสุขภาวะ ทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อตนเองและสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพงานที่เปลี่ยนแปลง โดยมีการติดตามประเมินคุณภาพและพัฒนาบัณฑิตหลังเข้าสู่ตลาดงาน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2555: 40)

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2549) และ แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือ เป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในระบบวิถีชีวิตที่ดีงาม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

3.8 คุณธรรมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษา

ปัจจุบันสังคมประเทศมีปัญหาและสร้างปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ ความคิดเพื่อมหาชนของประชาชนในชาติลดน้อยลง ขาดจิตสำนึกอันเป็นสาธารณประโยชน์ ขาดนิสัยแห่งการเสียสละ ขาดความรักความสามัคคี หลงติดอยู่กับวัตถุ รักความสะดวกสบาย ขาดนิสัยรักการทำงานอย่างมีอุตสาหะมานะพากเพียร มีความฉ้อฉลทั้งในด้านความคิด คำพูด และการกระทำ ใช้ความรู้

ความสามารถไปในทางเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องโดยไม่คำนึงผลประโยชน์ของชาติ ขาดจิตสำนึกที่ถูกต้องในทางคุณธรรมจริยธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องเตรียมพลเมืองให้กับประเทศ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ มีความรู้กว้างขวาง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีจิตใจใฝ่คุณธรรม นั่นคือ สถาบันอุดมศึกษาจะต้องสามารถหล่อหลอมให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการและกระบวนการในการแสวงหาความรู้และนำความรู้ที่มีในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง รู้จักคิด พูด ทำ อย่างมีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักตัวเอง รู้จักทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์และเพื่อชาติ (สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. 2543: 90)

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2541: 101-109) ได้เสนอคุณธรรม จริยธรรม และทัศนคติที่ควรพัฒนาให้กับเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้ คือ

1. คุณธรรม จริยธรรมที่ควรพัฒนา ได้แก่
    1.1 ความซื่อสัตย์สุจริต
    1.2 ความรับผิดชอบ
    1.3 ความอดทน อุตสาหะ
2. ทัศนคติที่ควรพัฒนา ได้แก่
    2.1 ทัศนคติในการเรียนรู้ตลอดชีวิต
    2.2 ทัศนคติในการเรียนรู้เพื่อปวงประชา
    2.3 ทัศนคติในการเห็นคุณค่าของการงานและวิชาชีพ
    2.4 ทัศนคติในการสร้างลักษณะนิสัยที่ถูกต้อง
    2.5 การมีทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตย
    2.6 การมีทัศนคติที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

ปราณี วิฐุรวานิชย์ (2542: 269) สรุปคุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญที่บุคคลพึงมีในการประกอบอาชีพไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ต้องเป็นคนสู้งาน หนักเอาเบาสู้ มีความมุมานะ อดทน อดกลั้นและทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย

2. ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง และมีความจริงใจในการประกอบอาชีพ มีความจริงใจต่ออุดมการณ์ของตน เข้าใจด้วยตนเองอย่างชัดแจ้งถึงการไม่ควรทุจริต คดโกง หรือการไม่ซื่อสัตย์ต่อการดำรงชีวิตของตน

3. การตรงต่อเวลา หมายถึง การเป็นคนที่เคารพต่อเวลา โดยการรักษาเวลาที่นัดหมายไว้อย่างเที่ยงตรง เข้าทำงานและเลิกทำงานตามกำหนดเวลา ไม่มาทำงานสาย บ่ายเบี่ยงหน้าที่จนทำให้เสียเวลา

4. ความเมตตากรุณา หมายถึง การแสดงออกถึงความเข้าใจเห็นใจผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยการมองเห็นสัจธรรมของคนอื่น ๆ ว่ามีความทุกข์เช่นเดียวกัน หากเขาทำผิดพลาดหรือบกพร่องไปด้วยความไม่รู้ก็จงเมตตา เห็นใจ และให้อภัย โดยช่วยเหลือแนะนำให้เขาทำในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม

5. ความรับผิดชอบ หมายถึง ความสำนึกในหน้าที่ของตนซึ่งจะต้องกระทำด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี ให้เต็มกำลังความสามารถ และระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งส่วนตนและส่วนรวม ผู้ที่มีสำนึกความรับผิดชอบดีจะมีคุณธรรมของความอดทนสอดแทรกอยู่ด้วย

ไสว มาลาทอง (2542: 1-2) กล่าวว่า คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยที่ประเทศชาติต้องการและมีความจำเป็นต้องปลูกฝังให้ถึงพร้อมในสถานการณ์ปัจจุบัน มี 10 ประการ ดังนี้

1. ความมีระเบียบวินัย
2. ความซื่อสัตย์สุจริต และความยุติธรรม
3. ความขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาอาชีพ
4. การมีจิตสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. การรู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. ความกระตือรือร้นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
7. การมีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
8. การรู้จักพึ่งพาตนเองและมีอุดมคติ
9. การมีความภาคภูมิใจและรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
10. การมีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูกตเวที กล้าหาญและสามัคคี

คณะซิสเตอร์และครูของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรมต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ 6 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ข: 66-68) ได้แก่

1. ความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
    1.1 มีความกระตือรือร้น
    1.2 กล้าแสดงความคิดเห็น
    1.3 ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
    1.4 มีนิสัยรักการอ่าน
    1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
2. ความรับผิดชอบ
    2.1 ประหยัด อดออม
    2.2 ตรงต่อเวลา
    2.3 มีวินัยในตนเอง มีระเบียบ

2.4 รู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน

3. การเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

3.1 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

3.2 เคารพกฎกติกาของสังคม

3.3 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3.4 มีความเสียสละ

3.5 มีความสุภาพอ่อนโยน มีสัมมาคารวะ

3.6 มีความสามัคคี

4. ความอดทน อดกลั้น

4.1 ให้อภัยผู้อื่น

4.2 กล้ายอมรับในสิ่งที่ผิดพลาด

4.3 มีความขยันหมั่นเพียร

5. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

5.1 สร้างผลงานได้ด้วยตนเอง

5.2 สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

5.3 คิดสิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์

5.4 ถ่ายโยงความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่

6. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

6.1 วิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

6.2 มีความรอบคอบในการคิด

6.3 แยกแยะสิ่งที่ถูก สิ่งที่ผิดได้อย่างเหมาะสม

6.4 เลือกปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีงาม

สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (2547: 5) กำหนดตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนในมาตรฐานที่ 1 ไว้ว่า ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ

ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีความประหยัด

ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความเกรงใจผู้อื่น เมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม

ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548: 3-4) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติไว้จำนวน 3 มาตรฐาน 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ มาตรฐานด้านแนวการจัดการศึกษา และมาตรฐานด้านแนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยในมาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ได้ปรากฏตัวบ่งชี้ด้านคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ในความเป็นพลเมือง ไว้ดังนี้

1. คนไทยดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

2. คนไทยมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมและสังคม มีจิตสำนึกในเกียรติภูมิของความเป็นคนไทยมีความภูมิใจในชนชาติไทย รักแผ่นดินไทย และปฏิบัติตนตามระบบประชาธิปไตย โดยเป็นสมาชิกที่ดี เป็นอาสาสมัครเพื่อชุมชนและสังคมในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2554) ได้มีประกาศสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เรื่อง นโยบายส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษา ว่าประกอบด้วย

1. นักศึกษาต้องมีจิตสาธารณะ ทำประโยชน์เพื่อสังคม

2. นักศึกษาต้องแต่งกายชุดนักศึกษาที่ถูกต้องตามระเบียบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (2555) ได้มีมติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ครั้งที่ 3/2555 วันพุธที่ 28 มีนาคม 2555 เรื่อง ทบทวนอัตลักษณ์ของสถาบัน จากเดิม “ใฝ่รู้ สู้งาน” เป็น “ซื่อสัตย์ ใฝ่รู้ สู้งาน”

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (2554) ได้มีประกาศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เรื่อง การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ จึงกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ดังนี้

1. มีความขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน พากเพียรพยายาม มีความมานะอดทนไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค เพื่อความสำเร็จในอนาคต

2. มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3. มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรือคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง ไม่ใช้วิชาชีพไปในทางมิชอบ

4. มีความกตัญญู คือ ผู้ที่รู้คุณ และตอบแทนบุญคุณท่านผู้นั้น บุญคุณที่มีมิใช่ว่าตอบแทนกันแล้วจะหมดกัน แต่หมายถึงการรำลึกถึงพระคุณที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพยิ่ง

5. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรและประเทศโดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่าง เต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติรวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม เคารพผู้อื่น เคารพกติกา

6. มีความสุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย

7. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจ

และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

8. มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแต่งต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

9. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม มีจิตสาธารณะ รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (2555) ได้มีประกาศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เรื่อง กำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา จึงได้กำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

1. Integrity ยึดมั่นในคุณธรรม ยืนหยัดบนความถูกต้อง นักศึกษายึดมั่นในคุณธรรมความถูกต้อง ไม่คัดลอกงานอื่นที่ไม่ใช่ของตน และต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำไป รวมถึงผลของการกระทำนั้น และปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบของมหาวิทยาลัย ด้วยความเข้าใจในเจตนารมณ์

2. Respect and Care ให้เกียรติและใส่ใจ นักศึกษาพึงให้เกียรติและใส่ใจตนเอง ผู้อื่น สังคมแวดล้อม รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน โดยเคารพคุณค่าของการกระทำที่ดีและถูกต้องเป็นหลัก แสวงหาโอกาสในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมเสมอ

3. Continuous Improvement พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน และใช้ความคิดเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อจะไม่ให้มีวันใดที่ผ่านไปโดยไม่ได้พัฒนาตนเอง

4. Do Something ไม่ดูดาย นักศึกษาจะไม่ดูดายเมื่อพบการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ขัดต่อจริยธรรมอันดี ทั้งด้านการเรียนและการใช้ชีวิต

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปจริยธรรมที่พึงประสงค์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปได้ ดังตาราง 3 และ 4

ตาราง 3 จริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาในประเทศ

ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านจริยธรรม	ที่มา										
	เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์.	ปราณี วิธุรวานิชย์ (2542	ไสว มาลาทอง (2542)	คณะซิสเตอร์และครู โรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์	สำนักงานรับรองมาตรฐานการศึกษา (2547)	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	ความถี่
1. มีความซื่อสัตย์	✓	✓	✓	-	✓	✓	✓	-	6
2. มีวินัย	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	8
3. มีความอดทน อดกลั้น	✓	-	-	✓	-	-	-	-	2
4. มีความเมตตากรุณา	-	✓	-	-	✓	-	-	-	2
5. มีความประหยัด	-	-	✓	-	✓	-	✓	-	3
6. มีจิตสำนึกในหน้าที่	-	-	✓	-	-	-	-	-	1
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	-	-	✓	✓	-	-	-	-	2
8. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	-	-	✓	✓	-	-	-	-	2
9. มีความกตัญญูกตเวที	-	-	✓	-	-	✓	✓	-	3
10. มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	-	-	-	✓	✓	-	✓	-	3
11. มีจิตสาธารณะ	-	-	-	-	-	✓	✓	✓	3
12. มีความรับผิดชอบ	✓	✓	-	✓	-	-	✓	✓	5
13. มีความเสียสละ	-	✓	✓	-	✓	-	-	-	3
14. มีความสามัคคี	-	-	-	✓	-	-	✓	✓	3
15. มีความเพียร	-	-	✓	-	-	-	✓	✓	3

ตาราง 4 จริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาต่างประเทศ

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	ที่มา												
	เกาหลีใต้	ไต้หวัน	มาเลเซีย	ศรีลังกา	อินเดีย	สวิตเซอร์แลนด์	ฟินแลนด์	นอร์เวย์	แคนาดา	นิวซีแลนด์	ญี่ปุ่น	อังกฤษ	รวมที่
1. มีความซื่อสัตย์สุจริต	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	6
2. มีวินัย	✓	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	7
3. มีความอดทน อดกลั้น	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	5
4. มีความเมตตากรุณา	-	-	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-	-	2
5. มีความประหยัด	-	✓	-	-	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	5
6. มีจิตสำนึกในหน้าที่	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
7. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
8. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
9. มีความกตัญญูกตเวที	✓	-	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	-	3
10. มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-	-	-	-	5
11. มีจิตสาธารณะ	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	4
12. มีความรับผิดชอบ	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓	-	5
13. มีความเสียสละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
14. มีความสามัคคี	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	✓	-	1
15. มีความเพียร	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	-	-	-	4

จากตาราง 4 และ ตาราง 5 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบย่อยของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม จากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ จำนวน 15 องค์ประกอบย่อยนั้น ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์และสรุปเป็นองค์ประกอบย่อยของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ตามความถี่ขององค์ประกอบย่อย การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาจากความถี่ขององค์ประกอบย่อยที่นักวิชาการส่วนใหญ่เลือก (ในที่นี้คือความถี่ตั้งแต่ 3 ความถี่ขึ้นไป) พบว่าสามารถคัดสรรองค์ประกอบย่อยของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ได้ 12 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) มีความซื่อสัตย์สุจริต 2) มีวินัย 3) มีความอดทนอดกลั้น 4) มีความเมตตากรุณา 5) มีความประหยัด 6) มีความกตัญญูกตเวที 7) มีความใฝ่รู้ 8) มีจิตสาธารณะ 9) มีความรับผิดชอบ 10) มีความglupl]t 11) มีความสามัคคี และ 12) มีความเพียร

ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจะศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์หาตัวบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยต่อไป

4. การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยใช้มุมมองของ Gerald F. Cavanagh, Dennis J. Moberg and Manuel Velasquez (Schermerhorn, JR. 2011: 55-56) โดยเชื่อมโยงกับประกาศของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ด้านจริยธรรม โดยปรับภาษาของข้อความที่มีความหมายเหมือนหรือใกล้เคียงกัน เพื่อสะดวกในการวิจัย ดังนี้

4.1 มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.1.1 ความประหยัด

ความหมาย

ศิรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ (2530: 4-5) และ พวงพยอม ชิดทอง (2536: 5-6) ได้อธิบายความหมายของความประหยัดไว้ว่า หมายถึง การใช้เงิน เวลา และสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมอย่างคุ้มค่าที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีขอบข่าย ดังนี้

การประหยัดเงิน หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดเหมาะสมกับรายรับ มีการเก็บออม รู้จักยับยั้งความต้องการของตนอันมีผลทำให้ใช้เงินอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ตัดสินใจใช้เงินอย่างรอบคอบโดยคำนึงถึงประโยชน์ ความคุ้มค่า ความจำเป็นของตนเอง และไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักวางแผนการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด ได้แก่ การใช้เวลาเดินทางไปโรงเรียน เดินทางกลับบ้าน ศึกษาเล่าเรียน ทำแบบฝึกหัด ทบทวนบทเรียน หาความรู้เพิ่มเติม ทำธุรกิจส่วนตัว ใช้เวลาในการนอน การทำงานอดิเรก ช่วยเหลืองานบ้าน ชุมชน และสังคม

การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ของตนและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นด้วยความเคยชินหรือความสะดวกสบายส่วนตัว ได้แก่ ประหยัดไฟฟ้า น้ำประปา และการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ

ดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2547: ออนไลน์) ได้สรุปความหมายของความประหยัดไว้ว่า คือ การใช้สิ่งทั้งหลายอย่างพอเหมาะพอควรเพื่อให้ได้ประโยชน์มากที่สุด การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัดว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักคุณค่าของเวลา มิยอมให้เวลาหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ แต่นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ในการหาความรู้ ในการสร้างความดี ในการสร้างสมรรถภาพ ในการสร้างอำนาจ ในการสร้างทรัพย์

2. การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและเหมาะสม

2.1 พยายามใช้จ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็น สมควรแก่อัตภาพ

2.2 รู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควรแก่กำลังทรัพย์

2.3 รู้จักเก็บรวบรวมรายได้อันสมควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง

2.4 ทำทรัพย์ที่มีอยู่ในเจริญงอกงาม

2.5 คุ้มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย

2.6 บูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่

2.7 ใช้และถนอมของใช้ และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นาน ๆ

2.8 รู้จักทำของใช้เอง อย่าคิดแต่จะซื้อหรือจ้างเขาทำร่ำไป

2.9 ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อ ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์

2.10 ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป

2.11 ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติม

สรุปได้ว่า ความประหยัด เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการรู้จักวางแผนการใช้จ่ายเงิน เวลา สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตนและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ มีการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ มีการเก็บสะสมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้อยู่เสมอ ช่วยดูแลและประหยัดการใช้พลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปาทั้งที่บ้าน สถาบันการศึกษา และในที่สาธารณะ

4.1.2 ความสามัคคี

ความหมาย

สามัคคี หมายความว่า ความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 1178) บัณฑิต พัดเย็น (2527: 5) ให้ความหมายของความสามัคคีว่า หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันกระทำกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ทำนองเดียวกับ สุรีรัตน์ พันธุ์ดี (2529: 51) กล่าวถึงความสามัคคีว่า จะต้องแสดงออกในเรื่อง ดังต่อไปนี้ คือ รู้จักทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ มีความรักใคร่ปรองดองไม่ก่อการทะเลาะวิวาทปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดี เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ศิริลักษณ์ พรหมงาม (2546: 38) กล่าวว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่มด้วยใจรัก มีการร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพ และ กัลยา ศรีปาน (2542: 39) ให้ความหมายความสามัคคีว่า หมายถึง การแสดงออกถึงการร่วมแรงร่วมใจ ความพร้อมเพียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกัน

วนิดา สายสินธ์ (2551: 5) กล่าวว่าความสามัคคี หมายถึง การรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามความต้องการ ของกลุ่มหรือสังคม และกำลังที่รวมกันนั้น เป็นกำลังกาย กำลังความคิด กำลังความรู้ กำลังความสามารถ ร่วมกันทำงานด้วยความกลมเกลียว โดยไม่มีการทะเลาะ คิดทาลายหรือแก่งแย่งชิงดีกัน

ปิยพร ทองสิงห์ (2552: 26) กล่าวว่า ความสามัคคีหมายถึง การที่บุคคลในกลุ่มร่วมแรงร่วมใจ รวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อทำงานให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของกลุ่ม และกำลังที่รวมกันนั้นเป็นได้ทั้งกำลังกาย กำลังความคิดเห็น กำลังความรู้ และกำลังทรัพย์

นุกูล บุญพิทักษ์ (2554: 5) กล่าวว่า พฤติกรรมความสามัคคีหมายถึง การกระทำของบุคคล ที่แสดงออกต่อหมู่คณะ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ซึ่งแสดงออกถึง การรับผิดชอบต่อส่วนรวม การสานประโยชน์ของส่วนรวม การไม่แบ่งพวกเขาพวกเรา และการรวมพลังเป็นหนึ่ง

ธวัชชัย เพ็ญสุริยะ (2554: 3) กล่าวว่าพฤติกรรมความสามัคคี หมายถึง การทำกิจกรรมหรือการแสดงออก ของบุคคลที่เห็น ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม ด้วยความเต็มใจ มีความรักใคร่ กลมเกลียว เห็นอกเห็นใจ รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่ทะเลาะวิวาท แก่งแย่งชิงดีกัน ไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ประสานสามัคคีในหมู่คณะ ร่วมแสดงความคิดเห็น และเคารพในการตัดสินใจ ของคนส่วนใหญ่ สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ ร่วมมือกันทำงานเพื่อความสำเร็จของหมู่คณะ รู้จักแบ่งงานแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกทาตามความสามารถโดยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีความผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้น สมาชิกร่วมกันรับผิดชอบ โดยไม่โยนความผิดให้กันและกัน

สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง ความร่วมมือ ร่วมใจอย่างพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะในการประกอบกิจกรรม เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ รู้จักแบ่งงานแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกตามความสามารถ

ความสำคัญของความสามัคคี

ปิยพร ทองสิงห์ (2552: 32) กล่าวว่า ความสามัคคีทำให้เกิดความสุข ความเจริญส่งผลให้ชาติไทยดำรงเอกราชมาตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้นความสามัคคีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ธวัชชัย เพ็ญสุริยะ (2554: 22) กล่าวว่า การที่เราจะกระทำสิ่งใด นั้น ถ้าหากว่าเราร่วมมือกันผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียว ทั้งแรงกาย แรงใจ แรงความคิด มีจุดมุ่งหมายในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จร่วมกัน แม้ว่างานนั้นจะยาก หรือง่ายเพียงใดก็ตาม ก็ช่วยกันปฏิบัติงาน ด้วยความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน งานที่ยากก็จะเป็นงานที่ง่าย จะส่งผลให้การทำงานต่าง ๆประสบผลสำเร็จลุล่วง ไปได้ด้วยดี ความสามัคคีถ้าเกิดขึ้น กับสังคมใดแล้วก็จะทำสังคมนั้นมีแต่ความสุข

นุกูล บุญพิทักษ์ (2554: 11) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของพฤติกรรมของความสามัคคี มีความสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อมีขึ้นในหมู่คนกลุ่มใด ก็จะทำให้คนในกลุ่มนั้น ๆ มีความสุข มีความเจริญ การงานก็จะสำเร็จ สมบูรณ์งดงาม ตามประสงค์ทุกอย่าง และถ้าทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจะช่วยให้ประเทศชาติ ดำรงไว้ ซึ่งความเป็นเอกราชของชาติต่อไป

สรุปได้ว่า ความสามัคคีมีขึ้นในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ทำให้คนกลุ่มนั้นมีความสุขความเจริญ ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ถ้าทุกคนรักใคร่ปรองดองกัน ช่วยกันทำงานงานจะประสบความสำเร็จจะส่งผลให้ทุกคน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

พฤติกรรมที่แสดงออกของความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นคุณธรรมและจริยธรรมข้อหนึ่งในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของพฤติกรรมที่แสดงออกของความสามัคคีดังนี้

พิมพ์ประภา พันธุ์พิพัฒน์ (2546: 20) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามัคคี ได้แก่ การที่บุคคลแสดงออกต่อหมู่คณะ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วม ในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมีลักษณะที่แสดงออกถึงความรักใคร่ กลมเกลียว เห็นอกเห็นใจ ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท แก่งแย่งชิงดี ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและเคารพในเหตุผล ของคนส่วนใหญ่ มีความสามารถในการปรับตนเองเข้ากับผู้อื่นได้ ร่วมกันรับผิดชอบงานที่ทำ และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ

ดุจเดือน พันธุมนาวิน (2551: 13) กล่าวว่า พฤติกรรมของความสามัคคีบางพฤติกรรมที่สามารถพัฒนาได้ในเด็กปฐมวัย ได้แก่ พฤติกรรมร่วมกันทำงานหรือพฤติกรรมร่วมมือ พฤติกรรมเรื่องการแบ่งปัน พฤติกรรมการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม พฤติกรรมการช่วยเหลือ พฤติกรรมเรื่องความรับผิดชอบ พฤติกรรมการยอมรับผู้อื่นซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่นำไปสู่ความสามัคคี

ปิยะพร ทองสิงห์ (2552: 28) กล่าวว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมความสามัคคีต้องมีลักษณะต่อไปนี้ มีส่วนร่วมและร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ร่วมกันทำงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีความเสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและพูดจาสุภาพไพเราะกับสมาชิกในกลุ่ม ยอมรับความสามารถและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่นและมีความรักใคร่ปรองดองไม่ทะเลาะวิวาท ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา

สรุปได้ว่า ความสามัคคีต้องมีคุณลักษณะมีความร่วมมือ ร่วมใจอย่างพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะในการประกอบกิจกรรม เพื่อให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีความเห็นอกเห็นใจกันและกัน และให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ รู้จักแบ่งงานแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกตามความสามารถ

4.1.3 ความมีจิตสาธารณะ

ความหมายของจิตสาธารณะ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543: 17) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึงความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจัง และมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

หฤทัย อาจปรุ (2544: 37) ให้ความหมายของจิตสาธารณะสรุปได้ว่า คือความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไป แก้วิกฤติการณ์ โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่า

สามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดย การเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

เหวง โตจิราการ (2552: ออนไลน์) กล่าวถึงจิตสาธารณะสรุปได้ ดังนี้

1. จิตสาธารณะหมายถึง อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูล ส่งเสริม สนับสนุน สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะชนคนหมู่มาก

2. จิตสาธารณะคือการให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนในการต่อสู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตนเพื่อจะได้ดารงตนอย่างปกติสุขในสังคมชุมชน และเข้าร่วมในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่คนในวงกว้าง

3. จิตสาธารณะเป็นบทบาทในการลดทอนอำนาจของกิเลสตัณหาต่าง ๆ ที่จะเพิ่มความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่อง ตัวกูของกู โลภะ โทสะ โมหะ

4. จิตสาธารณะคือสังคมอุดมการณ์ หรือสภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาร่วมกันของมนุษยชาติโดยรวม ซึ่งชาวพุทธเราอาจจะเรียกว่าสังคมพระศรีอาริย์ มีความหมายคือ มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างอยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการเบียดเบียนกัน มีความอุดมสมบูรณ์ในโภคทรัพย์ ทุกคนต่างมีจิตสำนึกที่สูงส่ง ไม่มีความเห็นแก่ตัวเหลืออยู่แม้แต่น้อยนิดไม่ว่าในระดับปัจเจกชนหรือสังคมก็ตาม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552: 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 220) กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยผู้ที่มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การมีจิตที่คิดสร้างสรรค์ เป็นกุศล และคิดในทางที่ดี ที่จะกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน ไม่ทำลาย เบียดเบียนบุคคล สังคม ประเทศชาติ และสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสาธารณะนั้น มีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ดังนี้

ชาย โพธิสิตา และคณะ (2540: 14) ศึกษา เรื่อง จิตสาธารณะต่อสาธารณะสมบัติ ในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือ กลุ่มทำงาน ราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือทำงานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงาน รับจ้าง งานค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว กลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่ามัธยม และผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปองค์ประกอบของจิตสาธารณะต่อสาธารณะสมบัติ 2 ประการ ได้แก่

1. การใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่ก่อให้เกิดความชำรุด เสียหาย ต่อสาธารณะสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิ์ในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบในแง่นี้จึงหมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิ์ในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์
ของผู้อื่น

สมพงษ์ สิงหะพล (2542: 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะว่ามี 3 ระดับ คือ

1. จิตสาธารณะเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้าง ไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2. จิตสาธารณะเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3. จิตสาธารณะเกี่ยวกับสังคม (Social Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือ คำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึกตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกที่ปรารถนาจะร่วมและมีส่วนช่วยเหลือสังคม โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

การวัดและประเมินจิตสาธารณะ

ณัฏฐภรณ์ หลาวทอง (2550: 199-201) เสนอแนะวิธีการวัดไว้ ดังนี้

1. การรายงานตนเอง เป็นการให้ผู้รับการทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่ได้สัมผัส ซึ่งอาจใช้ข้อความหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยผู้ตอบมีโอกาสตอบได้ตามความคิด ความรู้สึกของตนเอง (การตอบแบบปลายเปิด) หรือเลือกคาตอบที่มีการจัดเตรียมให้แล้ว
(การตอบแบบปลายปิด)

2. การสังเกตพฤติกรรม เป็นการใช้ประสาทสัมผัสโดยเฉพาะตา และหู ในการบันทึกจดจาพฤติกรรมอย่างมีจุดมุ่งหมาย แล้วจดลงในแบบบันทึกที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการหรือแบบมาตรประมาณค่า

3. การสังเกตร่องรอยของพฤติกรรม เป็นการตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับจากหลักฐานอื่นที่ใช้อ้างอิงถึงความถี่ของพฤติกรรม เช่น ร่องรอยการไปยืมหนังสือจากห้องสมุด ร่องรอยจากกิจกรรมการแสดงจิตสาธารณะ เป็นต้น

4. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์พูดคุยระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้รับการสัมภาษณ์ ซึ่งอาจสัมภาษณ์เป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ อาจเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือไม่มีโครงสร้าง ซึ่งจะมีความยืดหยุ่นในการสัมภาษณ์สูง

5. เทคนิคการจินตนาการ เป็นการใช้สถานการณ์หรือสิ่งเร้าไปกระตุ้นให้ผู้ทดสอบแสดงพฤติกรรมหรือมีความคิดจินตนาการของตนออกมา เช่น การให้แสดงความรู้สึกจากภาพการแสดงจิตสาธารณะที่กำหนดให้ การแต่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะให้สมบูรณ์ เป็นต้น

4.2 มุมมองปัจเจกบุคคล มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.2.1 ความใฝ่รู้

ความหมาย

ความใฝ่รู้เป็นลักษณะของความพยายามในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และความพอใจใหม่ ๆ เป็นแรงบันดาลใจภายในที่กระตุ้นให้มีความอยากรู้อยากเห็น ความไม่พอใจกับคำตอบหรือสิ่งที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการใฝ่รู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มขึ้น (ยงยุทธ ณ นคร. ม.ป.ป.: ออนไลน์) บุคคลที่มีความใฝ่รู้นั้น ในการที่จะดู จะฟัง หรือจะพูดอะไร ก็จะไม่มุ่งเพียงความสนุกสนานบันเทิงหรือหาความเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังมุ่งหาความรู้ คติ หรือแนวทางที่จะสร้างสรรค์ ที่จะทำให้เกิดความดีงามหรือสิ่งที่มีคุณค่ามีประโยชน์ บุคคลที่มีความใฝ่รู้ คือ บุคคลที่ใฝ่ความจริง เพราะความจริงต้องเข้าถึงด้วยการรู้ ดังนั้นความต้องการความจริงก็คือความใฝ่รู้นั่นเอง ดังนั้น การแสวงหาความรู้ เนื่องจากแรงจูงใจใฝ่รู้ ด้วยการทำสิ่งที่ดีงาม บำเพ็ญประโยชน์สุขแก่เพื่อนมนุษย์และสังคม ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาตนเองยิ่งขึ้นไป ทั้งในด้านปัญญาและความสามารถในด้านอื่น ๆ ในทางพุทธศาสนาเปรียบความใฝ่รู้ว่าคือ “ปัญญา” ซึ่งหมายถึง จิตใจที่ต้องการความรู้กล้าหาญที่จะเรียนรู้ มีจิตใจ ตั้งมั่นต้องการที่จะเรียนรู้ ทำให้เกิดพลังปัญญา (ปัญญาพละ) ความใฝ่รู้เป็นความเข้มแข็งทางปัญญา เพราะเมื่อมีความรู้ขึ้นมาก็จะมีความมั่นใจในตัวเองยิ่งขึ้น และเมื่อรู้ว่าสิ่งที่จะเจอข้างหน้าเป็นอย่างไร จะแก้ไขปัญหาได้อย่างไร จะทำให้สำเร็จได้อย่างไรก็จะเดินหน้าต่อไปได้ ปัจจัยที่ทำให้พยายามหาความรู้ไม่ใช่ความสงสัยแต่เป็นความอยากรู้หรือความใฝ่รู้ ยิ่งมีความใฝ่รู้สูงมาก ความสงสัย

ก็จะกระตุ้นความใฝ่รู้ให้มีกำลังในการที่จะเพียรพยายามมากแต่ถ้าคนไหนไม่มีความใฝ่รู้ พอเกิดความสงสัยขึ้นก็จะไม่เพียรพยายามหาความรู้ ได้แต่ปล่อยความสงสัยให้ค้างคารบกวนใจของตนอยู่

อย่างนั้น ดังนั้น สภาพจิตที่เราจะต้องพัฒนา คือ ความใฝ่รู้หรือความอยากรู้ ไม่ใช่ความสงสัยเมื่อพัฒนาความใฝ่รู้ขึ้นมาแล้ว กระบวนการแห่งเหตุปัจจัยจะทำงานของมันเอง ความสงสัยเกิดขึ้นเมื่อใด ก็จะกระตุ้นให้ความใฝ่รู้นั้นทำงาน คนใฝ่รู้จะเพียรหาความรู้จนกว่าจะกำจัดความสงสัยให้หมดสิ้นไป ความใฝ่รู้เป็นจุดเริ่มต้นที่ผลักดันให้เกิดความพยายามที่จะเรียนรู้ด้วยการฝึกฝนพัฒนาอันจะนำมาซึ่งความเข้าใจที่ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง(พระธรรมปิฎก,ป.อ.ปยุตโต). 2546: 96-98)

พระองค์เจ้ารัชนีแจ่มจรัส (น.ม.ส.) ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “ศึกษิต” ขึ้น โดยหมายถึง บุคคลที่ได้รับการศึกษา มีความหมายเดียวกับคำว่า “ปัญญาชน” หรือ Educated Man โดยมีลักษณะสำคัญอยู่ 6 ประการ และลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในนั้น คือ ความใฝ่รู้ ซึ่งท่านได้กล่าวไว้ว่า ผู้ใฝ่รู้ทำให้เกิดความงอก ซึ่งหมายถึงความงอกงามทางปัญญา ซึ่งได้มาจากการเสาะแสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ คิดอยู่เสมอว่า ความรู้เป็นสิ่งประเทืองปัญญาและเป็นความงอกงามที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยไม่มีเพศ วัย หรือฐานะมาเป็นตัวขีดคั่น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงษ์ศักดิ์. 2539: 15-16)

สรุปได้ว่า ความใฝ่รู้ เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการมีความสนใจและเพียรพยายามในการเสาะแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออก ดังนี้ มีความกระตือรือร้น กล้าแสดงความคิดเห็น มีนิสัยรักการอ่าน ชอบศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่เสมอ รวมทั้งสนใจติดตามข่าวสารที่เป็นประโยชน์

พฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะใฝ่รู้

ใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นคุณลักษณะที่พึงมีและเกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อที่จะเป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539: 15) ได้สรุปพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะใฝ่รู้ ไว้ดังนี้

1. ความชอบและความชื่นชมและเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ
2. ความใฝ่ฝันและจินตนาการ
3. การแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ
4. ความกระตือรือร้น ความอยากรู้อยากเห็น
5. ความตั้งใจ การเอาใจใส่ ทำให้ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ
6. ความกล้า ความริเริ่มและการตัดสินใจ
7. ความเพียรพยายาม มุ่งมั่น บากบั่น มีความสงบ มีสมาธิในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ย่อท้อ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2533: 6-15) ได้สรุปคุณลักษณะที่เป็นตัวบ่งชี้ความใฝ่รู้ ไว้ดังนี้

1. การเป็นคนช่างสังเกต
2. การเป็นคนช่างคิดช่างสงสัย
3. การเป็นคนมีเหตุผล

4. การเป็นคนมีความทะเยอทะยานมีความอดทน

5. การเป็นคนมีความริเริ่ม

6. การเป็นคนทำงานอย่างมีระบบ

วินัย พัฒนรัฐ และคณะ(2538: 2) กล่าวว่าลักษณะของผู้มีความใฝ่รู้ มีดังนี้

1. เป็นคนช่างสังเกตสิ่งต่าง ๆที่อยู่รอบตัว

2. มักสงสัย ชอบซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ สิ่งที่พบเห็นและเรื่องราวต่าง ๆ

3. เป็นคนไม่อยู่นิ่ง ชอบศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ

4. ชอบอ่านหนังสือ ฟังข่าวสาร และสะสมภาพเกี่ยวกับความรู้

5. มีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอ

6. เป็นคนขยัน มานะบากบั่น และมีความสนุกสนานในการเรียนและการทำงาน

คณะซิสเตอร์และครูของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านความใฝ่รู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544ข: 66-68) ไว้ดังนี้ คือ 1) มีความกระตือรือร้น 2) กล้าแสดงความคิดเห็น 3) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง4) มีนิสัยรักการอ่าน และ 5) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จากพฤติกรรมบ่งชี้ของผู้ที่มีคุณลักษณะใฝ่รู้ อาจสรุปเป็นพฤติกรรมบ่งชี้โดยรวม ดังนี้

1. เป็นคนช่างสังเกตอยากรู้อยากเห็น หมายถึง คนที่มีลักษณะชอบฟัง ชอบอ่าน ชอบค้นคว้าหาความรู้ ชอบติดตามข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่เสมอ

2. มีความพยายามและตั้งใจ หมายถึง มีความสนใจ มุ่งมั่นที่จะศึกษาหาความรู้หรือทำกิจกรรมให้สำเร็จตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้อย่างเต็มความสามารถ เช่น ตั้งใจฟังครูสอน ตั้งใจทำการบ้านโดยไม่มีใครมาบังคับ

3. มีความขยันและอดทน หมายถึง การมีความมุ่งมั่นขยันขันแข็งในการศึกษาเล่าเรียน การแสวงหาความรู้โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และความยากลำบาก เช่น ทำการบ้านมากกว่าที่ครูมอบหมาย

4. มีความรับผิดชอบ หมายถึง การเอาใจใส่ต่อการศึกษาเล่าเรียนและการทำงานโดยไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง ติดตามผลงานที่ได้กระทำลงไปเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จที่ดียิ่งขึ้น ยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี เช่น จัดตารางเรียนและเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนมาโรงเรียน

5. มีความคิดริเริ่มมั่นใจในตนเอง หมายถึง การแสดงออกซึ่งความเชื่อมั่น และความกล้าในการทำกิจกรรม และแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เช่นกล้าซักถามครูในสิ่งที่ตนเองสงสัย เข้าร่วมในกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เป็นต้น

4.2.2 ความอดทนอดกลั้น

ความหมาย

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2553: 3) ให้ความหมายของคำว่าอดทนอดกลั้น สามารถสรุปและแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ได้แก่

1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ การคิดในเชิงบวก การควบคุมความรู้สึกให้ใจเย็น พยายามนิ่งไว้ก่อน และปล่อยวาง

1.2 การเก็บอารมณ์รุนแรง การยับยั้งชั่งใจ และการยับยั้งอารมณ์โกรธของตนเอง ไม่ให้ตอบโต้ โต้เถียง หรือแสดงกิริยาท่าทางออกมาในทางที่ไม่ดี หรือแสดงออกถึงความไม่พอใจ ข่มใจตัวเองได้ มีสติไม่ให้คล้อยตามไปตามสิ่งที่มากระทบ

1.3 ควบคุมให้มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ตลอดเวลา อดทนต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ที่มาติดต่อ

1.4 การมีพฤติกรรมและสภาวะอารมณ์ที่ทนต่อภาวะแวดล้อมในสภาพที่กดดัน ไม่แสดงออกทั้งทางอารมณ์ พฤติกรรม และร่างกายให้ผู้อื่นได้เห็น

2. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่

2.1 รับฟังความคิดของผู้อื่น มีสติในการรับฟัง วิเคราะห์ ไตร่ตรอง คิดก่อนพูด

2.2 การแสดงออกและรับรู้ต่อสิ่งที่มากระทบด้วยใจเป็นกลาง ทั้งในขณะที่มีบุคคลอื่นมาติดต่อหรือพูดคุยในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ หรือไม่พร้อมปฏิบัติงาน หรือขณะปฏิบัติงานอื่นอยู่

2.3 เป็นผู้รับฟังที่ดีและพยายามทำความเข้าใจลดความขัดแย้ง

2.4 อดทนต่อผู้มาติดต่องานไม่ว่าจะพูดผิดหรือถูก ควรเก็บอารมณ์ของตนเองไว้และค่อย ๆ อธิบายให้เขาเข้าใจ

3. การมีสติ ได้แก่

3.1 การมีสติอยู่ทุกขณะจิต รู้เท่าทันความคิด อารมณ์ของตนเอง สิ่งที่มากระทบ หรือสิ่งเร้าอื่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุ

3.2 การใช้สติที่จะรับฟังปัญหาต่าง ๆ ที่มากระทบตัวเราทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ ต้องยิ้มรับกับปัญหาทุกอย่างและใช้สติปัญญาในการแก้ไขต่อไป

3.3 การมีสติในการรับฟัง ไม่วู่วามและแสดงปฏิกิริยาที่ไม่ถูกต้องไม่สมควรต่อการใช้อารมณ์โดยไม่มีเหตุผลของผู้พูด ผู้ฟังที่ดีต้องมีความอดทนอดกลั้น ไม่ควรตอบโต้

3.4 การมีสติ รอบรู้ ที่จะมีความเข้าใจในคำถามของผู้อื่น

3.5 การมีสติที่จะนิ่ง หนักแน่น อดทน คิดให้รอบคอบ ควบคุมอารมณ์ให้ได้ ใช้เหตุผลและทำจิตใจให้เยือกเย็น

4. การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ได้แก่

4.1 พูดน้อย ต่อย (ให้บริการ) หนัก

4.2 ตั้งรับทุกข้อมูล ทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4.3 เก็บกดพฤติกรรมของตัวเองเพื่อให้บริการองค์กร

4.4 หากมีปัญหาให้คิดว่าผู้ใหญ่สอนผู้น้อย หรือทำใจให้สบายเสียก่อน แล้วค่อยเอามาคิดว่านี่คืองานของเรา

4.5 แยกความคิดส่วนตัวออกจากงาน ใช้เหตุผล

4.6 เข้าใจความต้องการของผู้รับบริการ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2543: 75) ให้ความหมายของความอดทน (ขันติ) ว่า เป็นความอดได้ทนได้ เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายอันชอบ และ สมสุดา ผู้วัฒน์ และ อัจฉรา ธนะมัย (2543: 4) ได้ให้ความหมายของความอดทนในทำนองเดียวกันว่าหมายถึง ความเข้มแข็งของจิตใจของบุคคลในการที่จะละทิ้งความชั่ว กระทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอ แม้จะกระทบกระทั่งกับสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาก็ตาม สำหรับ ดวงเด่น นุเรนรัมย์ (2547: ออนไลน์) ได้สรุปความหมายของความอดทนไว้ว่า คือ การกระทำทุกอย่างด้วยความตั้งใจ สม่ำเสมอเป็นระยะเวลานาน โดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง ส่วนความอดกลั้น คือ การรู้จักข่มใจในเวลาที่เผชิญกับเหตุการณ์ที่เย้ายวนทุกรูปแบบ อันจะทำให้ไม่เกิดความเสียหายหรือถลำลึกลงไปในความชั่วร้าย หรือความทุจริตทั้งปวง ความเข้มแข็ง ความบึกบึน ความหนักแน่นของจิตใจที่สามารถยืนหยัดต่อสู้การกระทบกระทั่งของสภาพการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่แสดงอาการหวั่นไหวใด ๆ

ความอดทนอดกลั้น นอกจากจะหมายถึง การยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรค ต่อสู้กับความทุกข์ยากที่ต้องตรากตรำทำงานอย่างหนัก ที่ต้องทำใจกับความผิดหวัง ความปวดร้าว และความขมขื่นแล้ว ยังมีความหมายที่สำคัญ คือ จะต้องมีความหวังและศรัทธาว่าจะมีความสำเร็จในวันข้างหน้า ไม่ยอมแพ้หรือยกเลิกกลางคัน และยังหมายถึง การยอมรับสภาวะที่ไม่พึงประสงค์ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ใหญ่กว่าในวันข้างหน้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความอดทน อดกลั้น มีความหมายทั้งความขยันหมั่นเพียร ความมานะบากบั่น การอดออม การรอคอยเวลาที่เหมาะสม ผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในชีวิตจะต้องมีความอดทนอดกลั้น มีความมานะบากบั่น และมีความมุ่งมั่นเป็นฐานสำคัญของการต่อสู้ชีวิตและการทำงาน (ลิขิต ธีรเวคิน. 2548: ออนไลน์)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2520: 381-382) ได้อธิบายว่า ขันติ คือ ความอดทนหรืออดกลั้นต่อความจำเป็นสำหรับชีวิต 4 อย่างด้วยกัน คือ

1. อดกลั้นต่อความเป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ความร้อน ความหนาว ยุง ลม แดด ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้แต่ต้องอดกลั้นด้วยการทำจิตใจไม่ให้เป็นทุกข์ขึ้นมา

2. อดกลั้นต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ต้องรู้จักอดกลั้นเพื่อไม่ให้เกิดความทุกข์ทรมานเพิ่มขึ้น

3. อดกลั้นต่อการอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งคนพาลหรือคนบ้า การกระทำของคนเหล่านี้ทำให้ต้องใช้ความอดทนอดกลั้น ฉะนั้นคนมีกิเลสก็ย่อมล่วงเกินผู้อื่นด้วยการด่าบ้าง หรือดูหมิ่นดูแคลนบ้างก็เป็นเรื่องธรรมดา

4. อดกลั้นอย่างสูง คือ อดกลั้นต่อการบีบคั้นแห่งกิเลสของตน ทุกคนมีกิเลสเป็นพลังผลักดันให้ทำตาม เช่น อยากสูบบุหรี่ อยากไปดูหนัง ดูละคร อยากกินเหล้าเมายา อยากไปแสวงหากามารมณ์ด้วยอำนาจของกิเลสนั้น ๆ ก็ล้วนแต่เป็นเรื่องที่จะต้องอดกลั้น

โชติ จินตแสวง (2542: 97) ได้ให้ความหมายของความอดทน (ขันติ) ว่าหมายถึง การรักษาภาวะปกติของตนไว้ได้ไม่ว่าจะถูกกระทบกระทั่งด้วยสิ่งที่พอใจหรือไม่พอใจ ซึ่งมีลักษณะของความอดทนไว้ดังนี้

1. อดทนต่อความทุกขเวทนา เป็นการอดทนต่อความไม่สบายกายไม่สบายใจ และการเจ็บไข้ได้ป่วย

2. อดทนต่อความยากลำบาก เป็นความอดทนต่อธรรมชาติและการยังชีพ

3. อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นการอดทนต่อความไม่ยุติธรรม

4. อดทนต่ออำนาจกิเลส เป็นการอดทนต่อสิ่งยั่วเย้าหรือความปรารถนาซึ่งเป็นสิ่งให้เกิดความอยากได้

ลิขิต ธีรเวคิน. (2548: ออนไลน์) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้มีความอดทนอดกลั้นไว้ดังต่อไปนี้

1. มีความเข้มแข็ง พยายามเอาชนะปัญหาอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ ได้แก่

1.1 ทำงานที่ยากลำบากเหน็ดเหนื่อยเป็นเวลานานจนสำเร็จ

1.2 ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา

1.3 ไม่หลีกเลี่ยงการงาน

2. มีจิตใจหนักแน่น สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นปกติเมื่อพบกับปัญหาหรือสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ได้แก่

2.1 ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนยั่วยุอารมณ์

2.2 ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนหรือครูตำหนิ หรือผิดหวัง

2.3 ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกเพื่อนยั่วยุ

2.4 ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกครูหรือเพื่อนตำหนิ

2.5 รับคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยจิตใจหนักแน่น

สรุปได้ว่า ความอดทนอดกลั้น หมายถึง การยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรค ต่อสู้กับความทุกข์ยากที่ต้องตรากตรำทำงานอย่างหนัก ทำใจกับความผิดหวัง ความปวดร้าว และความขมขื่นแล้ว มีความหวังและศรัทธาว่าจะมีความสำเร็จในวันข้างหน้า ไม่ยอมแพ้หรือยกเลิกกลางคัน และยอมรับสภาวะที่ไม่พึงประสงค์

4.2.3 ความกตัญญูกตเวที

ความหมายของกตัญญูกตเวที

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2536: 2-12) แบ่งความหมายของความกตัญญูกตเวทิตา ออกเป็น 2 ส่วน คือ

กตัญญุตา หมายถึง ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน

กตเวทิตา หมายถึง การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ

ดังนั้น กตัญญูกตเวทิตา หมายถึง การรู้บุญคุณท่าน แล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 6) ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญู เป็นคำภาษาบาลีและเป็นคำนาม หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำให้ ผู้รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับกตเวที ส่วนคำว่ากตัญญุตา เป็นคำภาษาบาลีและเป็นคำนามหมายถึง ความกตัญญู ความเป็นผู้รู้อุปการคุณที่ท่านทำให้ ความเป็นผู้รู้คุณท่าน คำว่ากตเวที เป็นคำภาษาบาลีและเป็นคำคุณศัพท์หรือกริยาวิเศษณ์ หมายถึง ผู้ประกาศคุณท่าน ผู้สนองคุณท่าน เป็นคำคู่กันกับกตัญญู

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2540: 2) ให้ความหมายของคำว่ากตัญญูกตเวที หมายถึง ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทนแยกออกเป็น 2 คือ กตัญญูรู้คุณท่าน กตเวที ตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวที ว่าโดยขอบเขตแยกได้เป็น 2 ระดับ คือ กตัญญูต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว และกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์หรือมีคุณความดีเกื้อกูลแก่ส่วนรวม

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาตเมธี) (2549: 14) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กตัญญู หมายถึง การสำนึกรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง กตเวที หมายถึง การประกาศ การแสดงออกเพื่อตอบแทนบุญคุณ รวมความแล้วคำว่ากตัญญูกตเวที หมายถึง การรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณของคนอื่นและสิ่งอื่นที่มีแก่ตน แล้วกระทำการตอบแทนอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยคำว่ากตัญญู ที่หมายถึงการสำนึกรู้ในอุปการคุณหรือบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่นเป็นภาวะทางจิตใจ ส่วนคำว่ากตเวที หมายถึงการตอบแทนคุณ เป็นการแสดงการตอบแทนคุณผู้อื่นหรือสิ่งอื่นออกมาทางภายนอกทั้งทางการกระทำและการพูด ดังนั้น กตัญญู จึงจัดเป็นมโนกรรม ส่วนกตเวที จัดเป็นกายกรรมและวจีกรรม

อนุพันธ์ อภิชยานุภาพ.(2548: 8; อ้างอิงจาก สมชาย ฐานวุฑโฒ.2543) ได้ให้ความหมายของความกตัญญูกตเวที หมายถึง ความรู้บุญคุณหรืออุปการะของบุญที่ตนทำไว้แล้ว รู้ว่าที่ตนเองพ้นจากภัยอันตรายทั้งหลาย ได้ดีมีสุขอยู่ในปัจจุบัน ก็เพราะบุญทั้งหลายที่เคยทำไว้อดีตส่งผลให้ จึงไม่ลืมอุปการะของบุญนั้นเลยและตั้งใจสร้างสมบุญให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

จากความหมายที่ประมวลมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าความกตัญญูกตเวที หมายถึง การตระหนักรู้ ระลึกถึงบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งใด ๆ มีต่อตนเอง แล้วกระทำการตอบแทนบุญคุณต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น ๆ ที่พระคุณต่อตน

ความสำคัญของความกตัญญู

พระเทพวิสุทธิเวที (ปัญญานันทภิกขุ) (2536: 6-7) กล่าวถึงความกตัญญูไว้ว่า ความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญและมีความจำเป็นแก่สังคม

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2538: 12) กล่าวถึงความกตัญญูว่า ความกตัญญูนั้นไม่มีเฉพาะมนุษย์เท่านั้น ความรู้คุณของวัตถุสิ่งของก็เป็นกตัญญู ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง บ้านที่พักอาศัย ธรรมชาติแวดล้อมที่เราอยู่ ทุกสิ่งล้วนมีบุญคุณ จึงมีภาษิตว่า “นิมิตฺต สาธุรูปาน กตญฺญูกตเวทิตา” แปลว่าความรู้คุณและประกาศตอบแทนคุณนั้นให้ปรากฏ เป็นเครื่องหมายของคนดี

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี) (2549) กล่าวถึง ความสำคัญของความกตัญญูกตเวทีไว้ดังนี้ ความกตัญญูกตเวทีเป็นพื้นฐานของคนดี กล่าวคือ คุณธรรมนี้เป็นมารดาหรือเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่น ๆ และเป็นฐานช่วยเกื้อหนุนส่งเสริมให้คนกระทำความดียิ่งๆ ขึ้นไป เป็นเครื่องหมายของคนดี กล่าวคือ คุณธรรมนี้เป็นนิมิต หรือเครื่องหมายบ่งบอกคุณสมบัติของความเป็นคนดี เป็นคุณธรรมของสัตบุรุษ บุคคลหาได้ยากในโลก เพราะเหตุว่าบุคคลที่จะมีทั้งความกตัญญูและกตเวทีอย่างสมบูรณ์นั้นหาได้ยาก และก่อให้เกิดมงคลแก่ชีวิต ในด้านการได้รับยกย่องความเจริญรุ่งเรือง และความประสบสุขในโลกนี้และโลกหน้า

ประเภทของความกตัญญู

อนุพันธ์ อภิชยานุภาพ (2548: 8-9) กล่าวถึงประเภทของความกตัญญูแบ่งเป็น 5 ประการ

1. กตัญญูกตเวทีต่อบุคคล คือ ใครก็ตามที่เคยมีพระคุณต่อเรา ไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงไร จะต้องกตัญญูรู้คุณท่าน ติดตามระลึกถึงเสมอด้วยความซาบซึ้งพยายามหาโอกาสตอบแทนบุญคุณท่านให้ได้ โดยเฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์ บิดามารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ พระมหากษัตริย์ หรือผู้ปกครองที่ทรงทศพิธราชธรรม จะต้องตามระลึกนึกถึงพระคุณของท่านให้จงหนัก

2. กตัญญูกตเวทีต่อสัตว์ คือ สัตว์ที่มีคุณต่อเรา เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย ที่ใช้งานจะต้องใช้ด้วยความกรุณาปราณี ไม่เฆี่ยนตีมันจนเหลือเกิน อย่าใช้งานหนักจนเป็นการทรมานขณะเดียวกันต้องเลี้ยงดูให้อาหารอย่าให้อดอยาก ให้ได้กินได้พักผ่อนตามเวลา

3. กตัญญูกตเวทีต่อสิ่งของ คือ ของสิ่งใดก็ตามที่มีคุณต่อเรา เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือเรียน สถานศึกษา วัด ต้นไม้ ป่าไม้ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการหาเลี้ยงชีพ จะต้องปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านี้ให้ดี ไม่ลบหลู่ดูแคลน ไม่ทำลาย

4. กตัญญูกตเวทีต่อบุญ คือ รู้ว่าคนเราเกิดมามีอายุยืนยาว ร่างกายแข็งแรง ผิวพรรณดี สติปัญญาเฉลียวฉลาด มีความสุขความเจริญ มีความก้าวหน้า มีทรัพย์สมบัติมาก ก็เนื่องมาจากผลของบุญ จะไปสวรรค์กระทั่งไปนิพพานได้ก็ด้วยบุญ

5. กตัญญูกตเวทีต่อตนเอง คือรู้ว่าร่างกายของเรานี้เป็นอุปกรณ์สำคัญที่เราจะใช้อาศัยในการทำความดี ใช้ในการสร้างบุญกุศลนานประการ เพื่อความสุข ความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเอง จึงทะนุถนอมดูแลร่างกาย รักษาสุขภาพให้ดี ไม่ทำลายด้วยการกินเหล้า เสพสิ่งเสพติด เที่ยวเตร่ดึก ๆ ดื่น ๆ และไม่นำร่างกายนี้ไปประกอบความชั่ว เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม อันเป็นการทำลายตนเอง

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาติเมธี) (2549: 128) กล่าวถึงประเภทของ□วามกตัญญูกตเวที พบว่า มีอยู่ 6 ลักษณะ

1. ความกตัญญูกตเวทีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ที่พบ เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีที่บุตรกระทำต่อมารดาบิดา ด้วยการปรนนิบัติเลี้ยงดูด้วยปัจจัยสี่ การยอมสละชีวิตเพื่อปกปูองชีวิตมารดาบิดา การเตือนสติมารดาบิดาให้ตั้งมั่นในธรรม การแสดงความกตัญญูกตเวทีของศิษย์ต่อ

อาจารย์ ด้วยการเคารพเชื่อฟังปรนนิบัติรับใช้ ตั้งใจศึกษาการทดแทนคุณระหว่างมิตรกับมิตร ด้วยปัจจัยสี่ การปกปูองมิตรและทรัพย์สมบัติของมิตร การตักเตือนมิตรให้ตั้งในธรรม

2. ความกตัญญูกตเวทีระหว่างมนุษย์กับเทวดา ที่พบ จะเป็นลักษณะการทดแทนคุณกันด้วยการประกาศคุณ การทำเทวตาพลี การปกปูองทรัพย์สมบัติของมิตร

3. ความกตัญญูกตเวทีระหว่างมนุษย์กับอมนุษย์ ที่พบ จะเป็นลักษณะของการอุทิศส่วนบุคคลไปให้แก่บุพพการีที่ล่วงลับ

4. ความกตัญญูกตเวทีระหว่างมนุษย์กับสัตว์เดรัจฉาน ที่พบ จะเป็นลักษณะการเลี้ยงดูด้วยความเมตตาสงสาร และใช้งานพอประมาณ ส่วนสัตว์ก็ทดแทนคุณมนุษย์ด้วยการช่วยทำงาน มีการไถ คราด ลากเกวียน เป็นต้น

5. ความกตัญญูกตเวทีระหว่างสัตว์เดรัจฉานกับสัตว์เดรัจฉาน ที่พบจะเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีของพระโพธิสัตว์ที่กระทำต่อมารดาบิดาด้วยการปรนนิบัติเลี้ยงดู ยอมเสียสละชีวิตเพื่อปกปูองมารดาบิดา ส่วนสัตว์ที่เป็นมิตรสหายก็ทดแทนคุณกันในลักษณะให้ที่อยู่อาศัย อาหาร และการเตือนมิตรไม่ให้ประมาท

6. ความกตัญญูกตเวทีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่พบจะมีการสอนให้รู้จักคุณค่าของธรรมชาติและให้ตอบแทนคุณธรรมชาติด้วยการดูแลและอนุรักษ์ทดแทน ให้เป็นมิตรกับธรรมชาติ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล ได้แก่ บุพการี ครูอาจารย์ และผู้อื่นที่ทำประโยชน์ให้มีพฤติกรรม ดังนี้

1.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น

1.2 ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดี ในการทำคุณความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ

1.3 ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคมในหรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง

1.4 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก

1.5 เคารพรักใคร่ ไว้ใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม

1.6 ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล และผู้มีพระคุณ

1.7 ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ และไม่คิดร้ายต่อผู้มีพระคุณ

2. ความกตัญญูกตเวทีต่อสัตว์ มีพฤติกรรมดังนี้

2.1 ไม่ประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ที่มีบุญคุณ

2.2 ใช้ด้วยความกรุณาปราณี ไม่ใช้เกินกำลัง

2.3 ไม่ปล่อยปละให้อดอยากอิดโรย

2.4 บำรุงเลี้ยงดูปรนเปรอให้เป็นสุข ให้ได้กินได้นอน พักผ่อนตามวาระ

2.5 ให้การดูแลรักษา ไม่ทอดทิ้งเมื่อเจ็บป่วย

2.6 ไม่ผลักใสไล่ส่งหรือทำลาย เมื่อสัตว์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้

3. ความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณะสมบัติ มีพฤติกรรมดังนี้

3.1 จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

3.2 เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ

3.3 ทำนุ–บำรุงศาสนา

3.4 หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน เพื่อให้ตนมีหลักฐานและประเทศชาติรุ่งเรือง

3.5 รักษาและสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

3.6 เพิ่มเติมและปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น

3.7 รักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และประเทศชาติ

3.8 แสดงความเคารพต่อสถาบันที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา

สรุปได้ว่า ความกตัญญูกตเวที เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับการมีความรู้สึกสำนึกหรือการกระทำสิ่งที่ดีหรือเป็นประโยชน์ เพื่อตอบแทนในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณอื่น ๆ ด้วยการกระทำ วาจา หรือสิ่งของ โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกดังนี้ แสดงความเคารพนับถือ ให้การดูแลรักษาและไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่ผู้มีพระคุณและวงศ์ตระกูล ทำให้ผู้มีพระคุณมีความสุขใจ ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรง ช่วยดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติมีจิตสำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด รักษาเกียรติยศและนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว สถาบันการศึกษา และประเทศชาติ และมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4.3 มุมมองคุณธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.3.1 ความซื่อสัตย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2531 ความในตอนหนึ่งว่า "... ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดีมีประโยชน์และมีชีวิตที่สะอาดที่เจริญมั่นคง ..." (กระทรวงการต่างประเทศ. 2549: ออนไลน์) ดังนั้นความซื่อสัตย์สุจริตจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝัง ให้เกิดในทุก ๆ คน เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น ทุกคนจะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทั้งในด้านความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ถ้าทุกคนมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็ย่อมเกิดสันติสุขขึ้นในสังคมนั้น ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงเน้นถึงความซื่อสัตย์สุจริตมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทซึ่งพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย เนื่องในงานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี เมื่อ พ.ศ. 2525 ณ มณฑลพิธีท้อง

สนามหลวง ทรงแนะนำให้คนไทยมีคุณธรรมประจำใจ 4 ประการ (เกษม วัฒนชัย. 2549: ออนไลน์) ดังนี้

1. การรักษาความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

2. การรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกใจตัวเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น

3. การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติลวงความซื่อสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

4. การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

กรมการศาสนา (2521: 146) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ ไว้ว่า หมายถึง ความประสงค์ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบ กลั่นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่นหรือส่วนรวมให้ยึดหลักเหตุผล ระเบียบแบบแผนกฎหมายของสังคมเป็นเกณฑ์ ในความประพฤติทางกาย วาจา ใจ สำหรับยอดชาย แพชนะ (2538: 18) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ลักษณะจิตใจที่ไปกำหนดการแสดงพฤติกรรมออกมาต่อวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่จิตใจมีความมั่นคงไม่ได้แปรผันไปตามความต้องการของตนเองหรือของบุคคลอื่น ทำตามกฎเกณฑ์ของสังคม พูดและปฏิบัติตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น พระมหาอดิศร ถิรสีโล (2538: 65) ได้อธิบายเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ว่าเป็นความดีสูงสุดปลูกฝังอยู่ในอุปนิสัยอันดีงาม อยู่ในจิตสำนึกในความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องวัดการควบคุมพฤติกรรมแสดงออกตามความปรารถนา สอดคล้องกับความหมายที่กรมสามัญศึกษา และมนัส นิ่มมณี (2547: 36; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา 2539: 21) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง ความประพฤติดี ประพฤติชอบทั้งกาย วาจา ใจ ไม่คิดทรยศ ไม่คดโกงหลอกลวงผู้อื่น ประพฤติตรงไปตรงมา ถูกต้องตามทำนองครองธรรมและกฎหมายของบ้านเมือง ความซื่อสัตย์ เป็นจริยธรรมที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ซึ่งบุคคลควรจะยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ทั้งนี้เพราะความซื่อสัตย์เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติโดยสรุป ดังนี้ (สมบูรณ์ ทินกร. 2535: 40)

1. ความซื่อสัตย์จะทำให้บุคคลไม่เอาเปรียบผู้อื่น โดยการแสวงหาประโยชน์ใส่ตนในทางที่มิชอบ ซึ่งจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความเสียหายต่อทั้งตนเองและอาชีพ หรือหน่วยงานที่ตนสังกัด อีกทั้งมีความซื่อสัตย์ตรงต่อเวลาในการทำงาน จึงมีการอุทิศเวลาให้กับงานและรับผิดชอบภาระงานในหน้าที่ของตนให้เต็มความสามารถและดีที่สุด

2. ความซื่อสัตย์จะนำไปสู่ความสงบสุขภายในสังคม เพราะสมาชิกทุกคนในสังคมจะให้ความเคารพและปฏิบัติตามกติกาและกฎเกณฑ์ของสังคม และไม่มุ่งเอารัดเอาเปรียบ ซึ่งกันและกัน

3. ความซื่อสัตย์จะส่งผลให้บุคคลผู้นั้นตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังของตนในวาระโอกาสที่เหมาะสม

4. บุคคลที่มีความซื่อสัตย์ทางด้านความคิดย่อมจะเคารพในความคิดของตนเองและผู้อื่น เมื่อมีโอกาสที่ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะก็จะแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานและองค์กรให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

5. บุคคลที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ย่อมจะพูดจาอย่างตรงไปตรงมาด้วยความจริง ไม่สร้างความบาดหมางใจให้เกิดแก่ผู้อื่น

มนัส นิ่มมณี (2547: 36-37; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2539: 22) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของผู้มีความซื่อสัตย์ว่ามี ดังนี้ 1) พูดความจริง 2) เก็บของตกได้ส่งคืนเจ้าของ 3) ยอมรับผิดเมื่อทำผิด 4) ไม่หยิบของของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต 5) ไม่ลอกการบ้านหรือให้เพื่อนลอกการบ้าน 6) ตรงต่อเวลา 7) ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก 8) ไม่ทุจริตในการสอบ 9) คืนเงินส่วนที่แม่ค้าทอนเกินมา 10) ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา 11) ไม่ถือเอาของของผู้อื่นมาเป็นของตน 12) ไม่หลอกลวงผู้อื่น 13) ไม่ฉ้อโกงและไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง 14) ไม่ปลอมแปลงเอกสาร 15) รักษาความยุติธรรม 16) การเลี้ยงชีพในทางสุจริต และ 17) ไม่นอกใจคนรัก

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) ได้กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความซื่อสัตย์ ไว้ว่ามีลักษณะดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
    1.1 ไม่สับปลับกลับกลอก
    1.2 ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย
    1.3 มั่นคงต่อการกระทำดีของตน
    1.4 ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง
    1.5 ประพฤติตรงตามพูดและคิด
2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน
    2.1 ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว
    2.2 ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว
3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ
    3.1 ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น
    3.2 ไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย
    3.3 ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน
    3.4 เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์
    3.5 ยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง
4. ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ
    4.1 ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ
    4.2 ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน
    4.3 ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมและหมู่คณะ

สรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ เป็นคุณลักษณะเกี่ยวกับความซื่อตรงต่อตนเอง ต่อหน้าที่ ต่อบุคคล ต่อครูอาจารย์ ต่อครอบครัว ต่อเพื่อน ประพฤติตรง ไม่เอนเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึกลำเอียงหรืออคติผู้ที่มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งต่อหน้าที่ ต่อวิชาชีพ ตรงต่อเวลา ไม่ใช้เล่ห์กล คดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเองและปฏิบัติอย่างเต็มที่ถูกต้อง

4.3.2 ความเมตตากรุณา

กองการฝึก โรงเรียนจ่าอากาศ (2558: ออนไลน์) ได้รวบรวมสาระสำคัญเกี่ยวกับความเมตตากรุณา ดังต่อไปนี้

ความหมาย

เมตตา คือ ความคิดปรารถนาจะให้เขาเป็นสุข เมื่อตนได้รับความสุขแล้วก็อยากให้ผู้อื่นได้บ้าง

กรุณา คือ ปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ เมื่อผู้ใดรับทุกข์ก็พลอยหวั่นไหวไปด้วย

ผลของการเมตตากรุณา

ผลอันเกิดจากความเมตตา คือ ความรักอันประกอบด้วยไมตรีจิต คือ อยากให้เขาได้ดีมีความสุขเป็นความหวังดีต่อผู้อื่น ส่วนผู้ที่ได้รับอนุเคราะห์ด้วยกำลังเมตตาจิตนั้น ก็มีความยินดีต่อผลซึ่งพึงมีต่อผู้ได้รับความช่วยเหลือ ผลนั้นย่อมทำให้เป็นที่ปลื้มใจแก่ทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้และผู้รับ ตัวอย่าง เช่น เราตั้งขวดโหลน้ำยาอุทัยไว้หน้าบ้านเพื่อเป็นสาธารณทานแก่ผู้สัญจรไปมา จะได้ดื่มน้ำนั้นเป็นเครื่องแก้กระหายและแก้ร้อน ผู้ดื่มน้ำยานั้นย่อมยินดีปรีดาแสดงอนุโมทนาในความดีมีน้ำใจของเรา ฝ่ายเราเมื่อได้พบเห็นผู้มาดื่มน้ำยาอุทัยตามความตั้งใจ ก็เกิดปรีดาปราโมทย์ นี่เป็นผลแห่งการแสดงความเมตตา

ผลอันเกิดจากความกรุณา คือ เป็นความรู้สึก สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์ ใจก็พลอยหวั่นไหวไปด้วยเสมือนความทุกข์อันนั้นตนได้รับเอง แล้วพยายามช่วยเหลือเขา ถึงแม้ต้องเสียความสุขตนเองก็ยอมสละได้ เพราะฝังจิตใจอยากให้เขาพ้นทุกข์ มีความปรารถนาอยากให้เขาพ้นทุกข์ภัยทั้งปวง ผู้ที่ได้รับความกรุณาช่วยเหลืออนุเคราะห์ย่อมรู้สึกชื่นชมยินดี ผลอันได้ซึ่งเกิดจากกรุณาช่วยเหลืออนุเคราะห์ ผลอันนั้นย่อมเป็นที่ชุ่มชื่นเบิกบานใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย นี่เป็นผลแห่งการแสดงความกรุณา

สรุปได้ว่า ความเมตตากรุณา หมายถึง ความรู้สึก สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์ เสมือนความทุกข์อันนั้นตนได้รับเอง แล้วพยายามช่วยเหลือเขา ถึงแม้ต้องเสียความสุขตนเองก็ยอมสละได้ มีความปรารถนาอยากให้เขาพ้นทุกข์ภัยทั้งปวง ผลนั้นย่อมเป็นที่ชุ่มชื่นเบิกบานใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย นี่เป็นผลแห่งการแสดงความกรุณา

การแสดงความเมตตากรุณาต่อกัน

การแสดงความเมตตากรุณาต่อกัน มีอยู่ 3 ทาง คือ แสดงด้วยกาย แสดงด้วยวาจา แสดงด้วยใจ

แสดงด้วยกาย ได้แก่ ช่วยทำประโยชน์สุข ปลดเปลื้องทุกข์ภัยให้แก่ผู้อื่นด้วยกาย เช่น ช่วยทำกิจธุระของผู้อื่น การช่วยเหลือนี้บางทีอาจช่วยใหญ่หรือช่วยชีวิตก็ได้ เช่น คนไข้ไม่มีผู้พยาบาลเราช่วยหยอดตา ป้อนอาหาร ช่วยตามหมอ หรือเกิดไฟไหม้บ้านผู้อื่น เราช่วยดับไฟ เป็นต้น การแสดงออกด้วยกายเพียงแต่เราไปเยี่ยมคนไข้เท่านั้น ก็เป็นการทำให้เขาเห็นว่า เรามีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อแก่เขาเป็นอันมาก

แสดงด้วยวาจา ได้แก่ ช่วยทำประโยชน์สุข ปลดเปลื้องทุกข์ภัยให้แก่ผู้อื่นด้วยวาจา เช่น แนะนำตักเตือนให้เขาละเว้นความชั่ว ทำความดี แม้เพียงแต่กล่าววาจาปราศรัยถามทุกข์สุขก็อาจทำให้ผู้ที่ได้รับปราศรัย รู้สึกว่าเรามีเมตตากรุณาเขามิใช่น้อย

แสดงด้วยใจ ได้แก่ การตั้งจิตหวังสุขสวัสดิ์ ปรารถนาความไม่มีภัยไม่มีเวรแก่ผู้อื่นทั่วไป ไม่คิดเบียดเบียนเขา ตั้งใจจะช่วยทุกข์บำรุงสุขแก่เขาเป็นต้น (ถึงหากว่าเขาจะไม่ได้ขวนขวายช่วยเหลือเราด้วย กาย วาจา ก็ตามเมื่อใครเขาหวังทุกข์ประโยชน์แก่เขาอยู่เช่นนั้นแล้ว แสดงอาการออกด้วย กาย วาจา ของเราที่แสดงออกมาภายนอกนั้น ย่อมเป็นที่ถูกตาต้องใจไพเราะหู เป็นการประทุษร้ายเขาด้วยประการใด ๆ) เมื่อเราได้รับเมตตาจิตจากเขา ก็ย่อมแสดงไมตรีจิตตอบแทน ต่างฝ่ายก็จะมีความรักใคร่หวังดี ช่วยทุกข์บำรุงสุขแก่กันและกัน

ประโยชน์ของการแสดงความเมตตากรุณา

การแสดงความเมตตากรุณานี้ย่อมทำให้สำเร็จประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นทั้งสองฝ่าย ผู้ประกอบด้วย ความเมตตากรุณาย่อมอยู่เป็นสุขสบาย ไม่ต้องร้อนใจเพราะความอาฆาตพยาบาทมีจิตใจเยือกเย็นแช่มชื่นและปลอดโปร่งหาที่ติดขัดมิได้ ย่อมห่างไกลจากอันตรายเป็นที่รักใคร่ของคนทั้งหลาย ฝ่ายผู้อื่นที่ได้รับการอนุเคราะห์ด้วยกำลังแห่งความเมตตากรุณานั้นย่อมที่จะได้รับความสุขสำราญด้วย

ผลแห่งการแสดงความเมตตากรุณานั้นอาจไม่ได้รับประโยชน์อะไร ถ้าการแสดงความเมตตากรุณานั้นทำไม่ถูกต้อง หรือทำด้วยความเขลารู้เท่าไม่ถึงการณ์แล้ว ก็ไม่สู้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ อาจเป็นโทษแก่ผู้ทำก็เป็นได้ เช่น เห็นเขาจับผู้ร้ายมัดมา มีความเมตตากรุณา คิดให้ผู้ร้ายรอดพ้นอาญาแผ่นดินแล้วทำการแย่งชิงให้รอดพ้นไปได้ดังนี้ ถึงช่วยให้ผู้ร้ายรอดพ้นไปคราวหนึ่งก็จริง แต่เชื่อได้ว่าช่วยผู้ร้ายให้หลุดพ้นไปเที่ยวเบียดเบียนคนทั้งหลายอีก และกิริยาที่เข้าแย่งเจ้าหน้าที่นับเป็นการดูหมิ่นเจ้าหน้าที่ มีโทษตามกฎหมาย

4.3.3 ความเสียสละ

ความหมาย

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวว่า ความเสียสละ หมายถึง ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของความเสียสละไว้หลายท่าน ดังนี้

ความเสียสละ หรือจาคะ ในภาษาบาลีเป็นหลักธรรมเพื่อสร้างสันติในสังคม เนื่องจากการเสียสละ คือการให้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบไปด้วยการเสียสละภายใน คือ การสละกิเลส สละความโลภ โกรธ หลง ความเห็นแก่ตัวและความยึดติดให้ออกจากใจ จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การสละภายนอก คือ การสละวัตถุสิ่งของที่มองเห็นเป็นรูปธรรม (นงเยาว์ ชาญณรงค์ และวิชาญ ชูช่วย, 2551)

ความเสียสละในทางจิตวิทยา (สิทธิโชค วรานุสันติกูล. 2546: 46) หมายถึง ความยินดีเสียสละทรัพยากรของตนให้แก่ผู้อื่นทั้งที่เป็นรูปธรรม เช่น รายได้ ทรัพย์สิน และที่เป็นนามธรรม เช่น เวลา เพื่อช่วยให้ผู้อื่นก้าวพ้นจากความยากลำบากหรืออยู่ในสถานะสวัสดิการที่ดีขึ้น พื้นฐานของความเสียสละในทางจิตวิทยามีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ประการแรก การช่วยเหลือกันของมนุษย์นั้นเป็นการกระทำที่ทำไปเพื่อหวังผลตอบแทนแลกเปลี่ยนกันและกัน (reciprocity norm) ในภายภาคหน้าบนฐานทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (social exchange theory) ประการที่สอง การเสียสละตามแนวคิดของพฤติกรรมนิยม (behaviorism) โดยเชื่อว่าการที่มนุษย์แสดงพฤติกรรมการเสียสละเพื่อช่วยเหลือคนอื่นแล้วผลแห่งการช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความพอใจ หรือพฤติกรรมการช่วยเหลือกัน (helping behavior) ประการที่สาม การที่คนเรายอมเสียสละตัวเองหรือทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือกันนั้นเป็นการดำรงเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอด (kin selection) คือ มนุษย์มักจะเสียสละหรือช่วยเหลือคนที่เป็นลูกหลาน หรือญาติพี่น้องมากกว่าคนอื่น และประการสุดท้ายเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเกิดจากแรงจูงใจที่จะทำดีด้วยใจจริง

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2538: 145) ความเสียสละในทางเศรษฐศาสตร์สวัสดิการหมายถึง การเสียสละความพึงพอใจจากการที่สามารถจะนำรายได้ไปบริโภคสินค้าเอกชนอื่น ๆ แต่ยอมที่จะเสียสละความพึงพอใจดังกล่าวเพื่อมอบรายได้ของตนให้แก่รัฐในการผลิตสินค้าและบริการสาธารณะ อันเป็นการทำให้บุคคลอื่นหรือสังคมได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น

สรุปได้ว่า ความเสียสละ หมายถึง การแสดงออกทางร่างกายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ได้แก่ การเสียสละทรัพย์สิ่งของ การเสียสละกำลังกาย การเสียสละสติปัญญาการเสียสละเวลาและการเสียสละความสุขสบาย

รูปแบบของความเสียสละ

รัชตัน (Rushton. 1981: 7) แบ่งการเสียสละออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การแบ่งปันทางวัตถุ (Object-related Activity)คือ การแบ่งปันทางวัตถุ เช่น การให้ทรัพย์สิ่งของและเงินแก่ผู้อื่น 2) การให้ความร่วมมือ (Cooperative Activity)คือ การอาสาช่วยกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย 3) การให้ความช่วยเหลือทั่วไป (Helping Activity)ได้แก่ การช่วยหิ้วหรือถือของ ช่วยจูงคนข้ามถนน

สละที่นั่งบนรถประจาทาง เป็นต้น 4) การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Activity)ได้แก่ การช่วยให้คาแนะนา เจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์เพื่อบาบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่นและช่วยพูดปลอบใจผู้อื่น

วัชร วงษ์สด (2526: 6-7) ได้แบ่งรูปแบบการเสียสละ โดยใช้คำว่าเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ทางกาย ได้แก่ การช่วยหิ้วหรือถือของหนัก ช่วยจูงคนข้ามถนน สละที่นั่งบนรถประจำทาง ช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับอุบัติเหตุ ช่วยทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน ช่วยงานห้องสมุด ช่วยทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน เป็นต้น 2) ทางวาจา ได้แก่ การพูดจาปลอบโยนเมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์ บอกทางให้กับผู้ไม่รู้จักทาง การกล่าวตักเตือนเพื่อนด้วยความจริงใจ การช่วยเหลือให้คาแนะนำเพื่อน การช่วยเจรจาธุระให้ได้ผลสำเร็จ เป็นต้น 3) ทางใจ ได้แก่ การไม่กล่าวซ้ำเติมบุคคลอื่นที่ผิดพลาด ความรู้สึกสงสารบุคคลที่มีความทุกข์ การเอาใจใส่และสังเกตความรู้สึกของบุคคลอื่น การให้อภัยความผิดพลาดของบุคคลอื่น และ 4) ทางสติปัญญา ได้แก่ การช่วยแสดงความคิดเห็น การช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อน การช่วยหาแนวทาง
ที่ถูกต้อง การช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้บุคคลอื่น

เสาวนีย์ เสนาสุ (2529: 4) ได้แบ่งการเสียสละ โดยใช้คำว่าเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความคิด ได้แก่ การช่วยวางแผน การช่วยเสนอความคิดเห็น เป็นต้น 2) ด้านแรงงาน ได้แก่ การช่วยยกของ การช่วยถือวัสดุอุปกรณ์ การช่วยสร้างสะพาน เป็นต้น 3) ด้านกำลังทรัพย์ ได้แก่ การบริจาค เป็นต้น

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของการเสียสละ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้นิยามของพฤติกรรมเสียสละตามการแบ่งพฤติกรรมเสียสละของรัชตัน (Rushton. 1981) เนื่องจากมีความเป็นสากลและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายซึ่งหมายถึงการกระทำเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยสมัครใจ และไม่ได้คาดหวังผลตอบแทนไว้ล่วงหน้า โดยแสดงออกใน 4 รูปแบบ คือ 1) การแบ่งปันวัตถุ 2) การให้ความร่วมมือ 3) การให้ความช่วยเหลือทั่วไป 4) การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

4.4 มุมมองความยุติธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.4.1 ความเพียร

ความหมาย

กู๊ด (Good. 1973: 132) กล่าวว่า ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความมุ่งมั่นในการใช้ความมานะพยายามเพื่อทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542: 80) ให้ความหมายคำว่า ความเพียร คือ ความบากบั่นความกล้าแข็งพยายามจนกว่าจะสำเร็จด้วยความบากบั่น

เธียรชัย เอี่ยมวรเมธ (2545: 123) ให้ความหมายคำว่า ขยันหมั่นเพียร บากบั่น คือ ขยันหมั่นเพียรทำงาน หรือ ขยันเล่าเรียนและหมั่นฝึกฝนตนเอง

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (2541: 132) ให้ความหมายของความขยันหมั่นเพียรว่า หมายถึง ความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่และกระทำกิจของตนเองให้สำเร็จด้วยความมานะอุตสาหะ อดทนไม่ย่อท้อ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนหน้าที่การงานนั้นสำเร็จเรียบร้อย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529: 31) ให้ความหมายไว้ว่า การปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริตอย่างกระตือรือร้น และตั้งใจให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน

สรุปได้ว่า ความเพียร หมายถึง การแสดงออกในด้านการศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติงานของตนเอง และการช่วยเหลืองานของครอบครัวและโรงเรียน โดยแสดงความตั้งใจ ใส่ใจ มีความมานะพยายาม กระตือรือร้น มุ่งมั่น อดทน ทุ่มเท ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคในการปฏิบัติงาน มีความต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ลักษณะและประเภทของความเพียร

หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ (2529: 3) ได้กำหนดขอบข่ายของความเพียรไว้ 3 ประเภท คือ

1. ความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีความรักความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ท้อถอยแม้บางครั้งบทเรียนนั้นจะยาก หรือมีอุปสรรคต่างๆบางอย่าง ก็มานะทำจนกระทั่งสำเร็จ เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลานั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตน โดยอ่านหนังสือค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียนที่เรียนไปทุกวันและเตรียมตัวศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือสงสัยด้านการเรียน ก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ

2. ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานของตนเอง หมายถึง การมีความตั้งใจที่จะทำงานศึกษางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับตนเองในด้านอาหาร (เช่น พยายามฝึกปรุงอาหารรับประทานเอง) ด้านที่อยู่อาศัย (เช่น พยายามจัด ดัดแปลง ตกแต่ง ซ่อมแซมรักษาความสะอาดเป็นประจำ) ด้านเครื่องนุ่งห่ม (เช่น พยายามซ่อมแซม ดัดแปลงและซักรีดอยู่เสมอ) ด้านการใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าวอยู่สม่ำเสมอ และคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

3. ความขยันหมั่นเพียรในงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน หมายถึง การมีความรักความตั้งใจร่วมทำงานสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าว มาร่วมงานทุกครั้งด้วยความเต็มใจและปรารถนาดี ไม่เลือกงานหรือรังเกียจงานโดยไม่ยึดถือวัตถุ (เงิน สถานที่ ฯลฯ) หรือตัวบุคคล พยายามคิด ศึกษา และสร้างสรรค์งานที่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ

กองวิจัยการศึกษา (2542: 9,65-66) ได้วิเคราะห์ความหมายของคำว่า ขยัน มีลักษณะเด่น 2 ประการ คือ

ก. ตั้งใจ กระตือรือร้น ที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด อย่างมุ่งมั่น อาสาทำหรือทำทันที

ข. การกระทำดังกล่าวนั้นมีความมั่นคงที่สม่ำเสมออย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นิยามของคำว่า ขยัน มีความเป็นไปได้สูงที่จะมีความคาบเกี่ยวกับคำว่า ความมุ่งมั่น ความเอาจริงเอาจัง และความรับผิดชอบ นอกจากนั้นยังได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของความขยันไว้ 3 ส่วนย่อย ดังต่อไปนี้

1. ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการศึกษาเล่าเรียน
2. ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ส่วนตน
3. ความตั้งใจ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ต่อเนื่อง ในการอาสาช่วยงานเพื่อสังคมส่วนรวม

4.4.2 ความมีวินัย

การที่บุคคลมีการดำเนินชีวิตเป็นระเบียบและมีการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเรียบร้อย คือ ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและการอยู่ร่วมกับคนอื่นไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง ก็คือ บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีวินัย ซึ่งมีความสำคัญเหมือนเป็นการเตรียมพื้นที่หรือจัดพื้นที่ให้เรียบร้อย ความมีวินัยนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อให้ชีวิตนี้มีโอกาสที่จะพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งทั้งหลายได้อย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2546: 94) พื้นฐานทางสังคมจะมั่นคงหรือไม่ อยู่ที่คนในสังคมมีวินัย เพราะวินัยสร้างมนุษย์ให้มี
ความรับผิดชอบ มีระเบียบแบบแผน เป็นคนดี และสร้างบุคคลให้เป็นคนเก่ง ผู้ที่มีวินัยดีจึงเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและคนที่มีความรับผิดชอบเท่านั้นจึงจะเป็นผู้กล้าเผชิญกับอุปสรรค ปัญหา และใช้สติไตร่ตรองแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้น การสร้างวินัยให้แก่บุคคลตั้งแต่ในวัยเด็กจึงเป็นผลลัพธ์ที่มีคุณค่า (มนัส นิ่มมณี. 2547: 31)

คำว่า วินัย ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Discipline” หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผนและข้อบังคับปฏิบัติ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 2) ได้อธิบายความหมายของวินัยว่า เป็นคุณลักษณะทางด้านจิตใจและพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระบบระเบียบเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าวินัยเกิดจากการควบคุมดูแลในระยะแรกที่เด็กยังอยู่ในวัยเยาว์ การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และการแนะนำบอกกล่าวด้วยเหตุผล โดยรู้สึกว่าถูกต้องนับว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อสร้างความเคยชินที่ดีและเกิดความเต็มใจที่จะปฏิบัติตาม ส่วนมากการใช้วินัยภายนอกมักเกิดในลักษณะภาวะจำยอม เกรงกลัวอำนาจและการลงโทษ มักถูกควบคุมให้ปฏิบัติ

สินีนาฏ สุทธจินดา (2543: 16) สรุปไว้ว่า วินัย หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยเกิดจากความสำนึกว่าเป็นค่านิยมที่ดีงาม แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการอันใดที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเองและผู้อื่น

ในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น ในทำนองเดียวกับวิชัย วงษ์ใหญ่ (2543: 28) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีวินัยว่า ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ การควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบ ความมีเหตุผล ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 12-13) จำแนกพฤติกรรมบ่งชี้ความมีวินัยไว้ดังนี้ 1) สนใจใฝ่รู้ 2) ควบคุมตนเอง 3) รับผิดชอบ 4) มีเหตุผล 5) ขยันหมั่นเพียร 6) ตรงต่อเวลา 7) เชื่อมั่นในตนเอง 8) อดทน 9) เป็นผู้นำ 10) ให้ความร่วมมือ 11) รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น 12) การเคารพสิทธิผู้อื่น 13) การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง 14) การทำตามข้อตกลง 15) มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น และ 16) การมีวินัยในการเรียนรู้

สมาคมการศึกษาเด็กแห่งอเมริกา (กัลยา สุวรรณรอด. 2537: 13; อ้างอิงจาก Child Study Association of America. 1952: 132-135) ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของเด็ก พบว่า วินัย คือ สิ่งที่กำหนดไว้เพื่อระงับหรือควบคุมความโกรธ ความรู้สึกต้อยต่ำ ความรู้สึกว่าตนเอง
มีความรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา และมีความกลัวต่าง ๆ เพราะความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุทำให้บุคคลขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การลดหรือการขจัดความรู้สึกดังกล่าวให้หมดไป จึงเป็นทางหนึ่งที่ทำให้สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมขึ้นมาได้ การลงโทษเป็นสาเหตุหนึ่งให้เกิดความกลัวและความวิตกกังวล ซึ่งเป็นต้นเหตุของการขาดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นผลที่ทำให้บุคคลขาดวินัย ดังนั้น ถ้าต้องการสร้างนิสัยให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลจะต้องสร้างการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเกิดขึ้นเสียก่อน แต่พึงระลึกไว้เสมอว่าจะต้องไม่ใช่วิธีลงโทษหรือรุนแรงอื่น ๆ เป็นอันขาด มิฉะนั้นการสร้างการพัฒนาจริยธรรมและวินัยให้เกิดขึ้น ในตัวบุคคลก็จะไม่ประสบความสำเร็จแต่อย่างใด สอดคล้องกับงานวิจัยที่ เซเวียดคอฟ (เบ็ญจวรรณ ศรีมารุต. 2540: 17; อ้างอิงจาก Sheviakov. 1955: 8-14) ได้ศึกษาถึงประเภทของวินัยที่ปลูกฝังให้แก่เด็กควรเป็นวินัยมากกว่าที่จะเป็นนิสัยที่อยู่บนรากฐานของการปฏิบัติตามคำสั่งและให้ความเห็นต่อไปอีกว่า ควรเป็นเรื่องของความเต็มใจซึ่งมิใช่การกระทำตามคำสั่งหรือเพราะการลงโทษ นั่นคือ การปลูกฝังให้เกิดวินัย ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานแห่งการชื่นชอบและความรักในอุดมคติ หรือการยึดมั่นในจุดหมายที่ตนสร้างขึ้น

สรุปได้ว่า มีวินัย หมายถึง ความสามารถที่จะควบคุมตนเองในด้านของความประพฤติ การยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ตลอดจนการแก้ไขความประพฤติของตนเองหรือของผู้อื่น โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการดูแลให้คำแนะนำ โดยใช้หลักเหตุผลหรือวิธีการลงโทษตามสภาพของสถานการณ์ที่ปรากฏอยู่

4.4.3 ความรับผิดชอบ

ความหมาย

พิภพ วชังเงิน (2545: 19) กล่าวว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียรและความละเอียดรอบคอบ ยอมรับผลการกระทำในการ

ปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

ศรีสุดา ธิติโสภี (2545: 10) กล่าวว่า ความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยหมายถึง พฤติกรรมที่เด็กปฐมวัยได้แสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง เห็นคุณค่าและความสามารถของตนเองในการปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคมให้ประสบความสำเร็จอย่างตั้งใจ โดยที่ไม่ต้องมีผู้อื่นคอยตักเตือน

กัลยา สุรีย์ (2546: 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึงการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจรวมทั้งคอยติดตามผลงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขงานให้ดีขึ้น การรู้จักรักษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบโดยเคร่งครัด การรักษาทรัพย์สมบัติของส่วนรวมเหมือนของตน มีความซื่อสัตย์ไว้ใจได้และกล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

ดวงพร ทองชอุ่ม (2550: 10) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง การที่บุคคลมีความรู้ความสนใจและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ทันเวลาและยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งผลดีหรือผลเสีย

ฤทัยรัตน์ สังมีแสง (2553: 8) กล่าวว่า ความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัยหมายถึง พฤติกรรมที่เด็กปฐมวัยได้แสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการทากิจวัตรประจำวันที่เด็กพึงปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับตนเองและสังคม ให้ประสบความสำเร็จอย่างตั้งใจโดยที่ไม่ต้องมีผู้อื่นคอยตักเตือนหรือควบคุม

ได้สรุปไว้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่จดจ่อ ตั้งใจ มุ่งมั่นต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน และความเป็นอยู่ของตนเองและผู้อยู่ในความดูแล ตลอดจนสังคมอย่างเต็มความสามารถด้วยความผูกพัน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้นด้วย

ลักษณะบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

พระธรรมกิตติวงศ์ (2547: ออนไลน์) และบุญเตือน ปั้นแต่ง (ขวัญฤดี ขำซ่อนสัตย์. 2542: 20; อ้างอิงจาก บุญเตือน ปั้นแต่ง. 2535: 5-6) อธิบายถึงลักษณะผู้ที่มีความรับผิดชอบไว้อย่างสอดคล้องกันว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบนั้นจะเอาใจใส่ในการทำงานเพื่อผลของงานนั้น ๆ มีความเพียรพยายามใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ กล้าเผชิญต่อความจริง ยอมรับผลการกระทำของตนเอง ช่วยเหลืองานส่วนรวมด้วยความเต็มใจและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี ไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริตไว้วางใจได้ เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงษ์ศักดิ์ (2539: 83-95) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบ จะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ทำหน้าที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและสุดกำลังความสามารถ ไม่ว่าจะต้องเผชิญอุปสรรคมากน้อยเพียงใด

2. ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม

3. กล้ายอมรับในส่วนที่เป็นความรับผิดชอบของตน

4. เอาจริงเอาจังและขยันขันแข็ง

5. ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน ถึงแม้ว่าจะเป็นงานที่ตนเองไม่ชอบ

6. ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหาไว้ให้ผู้อื่น

7. ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่เสร็จหรือเกิดความเสียหาย

8. มีความตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย

สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย ด้วยความเอาใจใส่ มุ่งมั่น เพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ในปัจจุบันการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้รับความนิยมมากขึ้นและเข้ามาแทนที่การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ทั้งนี้เป็นเพราะการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น มีรูปแบบการวิเคราะห์ที่หลากหลายส่งผลให้ผลการวิเคราะห์ที่ได้ไม่สอดคล้องกัน บ่อยครั้งที่พบว่าองค์ประกอบที่ได้แปลความหมายค่อนข้างยากเพราะองค์ประกอบประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ที่มีเนื้อหาไม่ค่อยสอดคล้องกัน เนื่องจากการพิจารณาว่าองค์ประกอบ (Factor) ใดควรประกอบด้วยตัวแปรสังเกต (Observed Variable) ได้ตัวใดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจนั้น เป็นการจัดกลุ่มตามค่าทางสถิติมากกว่าเนื้อหาทฤษฎี นอกจากนี้ข้อตกลงเบื้องต้นบางประการของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจยังค่อนข้างเข้มงวดและไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น ตัวแปรที่สังเกตได้ทุกตัวเป็นผลมาจากองค์ประกอบร่วมทุกตัว หรือความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสามารถแก้ปัญหาของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจได้เกือบหมด (Steven. 2009: 345) ในทางสถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เป็นรูปแบบพิเศษรูปแบบหนึ่งของการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis: FA) FA เป็นวิธีหนึ่งในการวิเคราะห์การวัดของหลาย ๆ ตัวแปรและหาสาเหตุของความสัมพันธ์ระหว่างการวัดตัวแปรหลายตัวนั้น หรืออีกนัยหนึ่ง FA เป็นวิธีหนึ่งเพื่อศึกษาการวัดต่าง ๆ ในกลุ่มหนึ่ง และหาว่ามีความสัมพันธ์ร่วมกันแบบไหน (สรายุทธ กันหลง. 2554: ออนไลน์)

5.1 กระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ขั้นตอนแรกของ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต้องเริ่มต้นที่เมตริกซ์สหสัมพันธ์หรือเมตริกซ์ความแปรปรวนความแปรปรวนร่วมหรือเมตริกอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกันจุดประสงค์ในการทดสอบโมเดล ซึ่งจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีหรือข้อมูลที่มีอยู่ สมมติฐานจะต้องตั้ง

ให้เหมาะสมกับข้อมูล โมเดลจะต้องกำหนดระดับของความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของตัวแปรแต่ละตัวกับองค์ประกอบ ความแตกต่างของพารามิเตอร์คงที่และอิสระ เช่น สัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบ ความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมของความคลาดเคลื่อนที่ได้จากการวัด เป็นต้น ค่าพารามิเตอร์เหล่านี้ จะกำหนดขึ้นตามความคาดหวังในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน สามารถกระทำได้โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่หลากหลาย เช่น LISREL for Windows, Amos เป็นต้น (มณเทียร รัตนศิริวงว์วุฒิ, ศจีมาศ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง. 2553: 1; อ้างอิงจาก นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542 และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. 2547)

5.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง

เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบ ยืนยันความสอดคล้องผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจตามทฤษฎี กับข้อมูลเชิงประจักษ์ และทำการวิเคราะห์หาค่าน้ำหนักความสำคัญของปัจจัย ซึ่งขั้นตอนการวิเคราะห์ แสดงดังภาพประกอบ 13

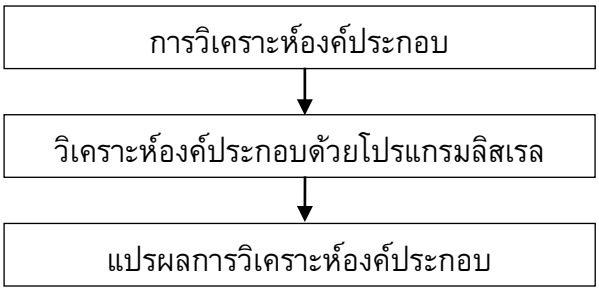

ภาพประกอบ 14 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง

ที่มา: มณเทียร รัตนศิริวงว์วุฒิ, ศจีมาศ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะนักเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง. หน้า 2-6.

จากภาพประกอบ 14 เป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (มณเทียร รัตนศิริวงว์วุฒิ, ศจีมาศ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง. 2553: 2; อ้างอิงจาก นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542 และ ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. 2547) แสดงรายละเอียดดังต่อ ไปนี้

1. วิเคราะห์สเกลขององค์ประกอบ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากแบบสอบถามและค่าสถิติเบื้องต้นของตัวแปรที่สังเกตได้ในโมเดลการวิจัยประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรทุกตัว มาทำการสร้างสเกลขององค์ประกอบแต่ละด้าน

2. การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม LISREL เป็นการกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล ระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ในโมเดล และทำการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดของปัจจัยด้านต่าง ๆ แสดงดังภาพประกอบ 15

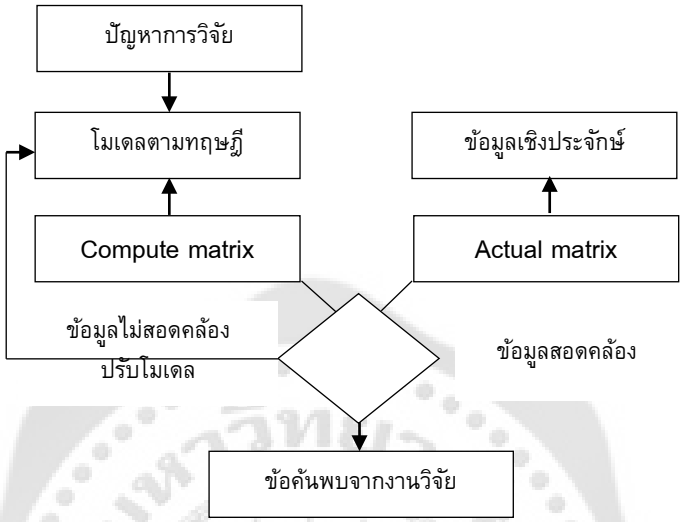

ภาพประกอบ 15 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดล

ที่มา:มณเทียร รัตนศิริวงวุฒิ, ศจีมาศ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะนักเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง. หน้า 15.

3. การแปรผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดเพื่ออธิบายผลทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโดยพิจารณาจากค่า ไค-สแควร์ (chi-square), P-value, และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI), ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยการใช้โมเดลลิสเรล ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้

การศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุรูปแบบดั้งเดิม (Classical Causal Model) เป็นการศึกษาโมเดล ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมดและไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัด เนื่องจากการศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุดังกล่าวมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรต้องไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัดข้อตกลงเบื้องต้นข้อนี้ยังไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับโมเดลลิสเรลแล้วจะผ่อนคลายข้อตกลงข้อดังกล่าวได้ เนื่องจากโมเดลลิสเรลสามารถประมาณค่าพารามิเตอร์ของเทอมความคลาดเคลื่อนได้ ทำให้การศึกษาโมเดลตรงตามสภาพความเป็นจริง (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542: 176-177; อ้างอิงจาก Joreskog; & Sorbom.1996; Bollen.1989)

โมเดลลิสเรล (Linear Structural Relationship Model or LISREE Model) หมายถึง โมเดลแสดงความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงซ้อนเส้นระหว่างตัวแปรที่เป็นไปได้ทั้งตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variable) และตัวแปรแฝง (Latent Variable) โดยโมเดลลิสเรลจะประกอบด้วยตัวแปรภายนอก หมายถึง ตัวแปรที่นักวิจัยไม่สนใจศึกษาสาเหตุของตัวแปรเหล่านี้ ตัวแปรสาเหตุของตัวแปรภายนอกจึงไม่ปรากฏในโมเดล ส่วนตัวแปรภายในหมายถึง ตัวแปรที่นักวิจัยสนใจศึกษาว่าได้รับอิทธิพลจากตัวแปรใด สาเหตุของตัวแปรภายในจะแสดงไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะมีทั้งตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variable) และตัวแปรแฝง (Latent Variable) ซึ่งตัวแปรแฝงเป็นตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่มีโครงสร้างตามทฤษฎีที่แสดงผลออกมาในรูปของพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ โดยใช้สัญลักษณ์วงกลมหรือวงรีแทนตัวแปรแฝง และใช้รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสหรือรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแทนตัวแปรสังเกตได้ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้สัญลักษณ์รูปลูกศร (⟶) แทนความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม หัวลูกศรแสดงทิศทางของอิทธิพล และใช้รูปลูกศรสองหัวเส้นโค้งแทนความสัมพันธ์ หรือสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

โมเดลลิสเรลเป็นการวิจัยที่มีประโยชน์มาก ใช้ได้กับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์เกือบทุกประเภท เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ นอกจากโมเดล ลิสเรลจะมีคุณลักษณะที่ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นจากโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมดังกล่าวแล้ว จากการศึกษาเกี่ยวกับโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมและโมเดลลิสเรล (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542: 176-177; อ้างอิงจาก Mueller. 1988; Joreskog & Sorbom. 1989) สามารถเปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมและโมเดลลิสเรลให้หลายประการ ความแตกต่างแต่ละด้านจะแสดงให้เห็นถึงข้อดีของโมเดลลิสเรล กล่าวคือประการแรก โมเดลลิสเรลสามารถวิเคราะห์อิทธิพลย้อนกลับได้ จึงสามารถระบุความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้น (Linear) และแบบบวก (Additive) ได้ทางเดียวและสองทาง (Recursive and Non–Model) ในขณะที่โมเดลเชิงสาเหตุดั้งเดิมวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบเส้นและแบบบวกที่เป็นทิศทางเดียวเท่านั้น

ประการที่สอง โมเดลลิสเรลมีความสามารถในการประมาณค่าพารามิเตอร์เทอมความคลาดเคลื่อน (Error of Measurement) ได้ดีกว่า เนื่องจากมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงว่าการวัดตัวแปรแฝงในการวิจัยทางการศึกษามีความคลาดเคลื่อนเสมอ ซึ่งในโปรแกรมลิสเรลจะมีวิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์หลายแบบและยอมให้ความแปรปรวนร่วมระหว่างความคลาดเคลื่อนมีค่าไม่เท่ากับศูนย์ได้ ทำให้ผลการวิเคราะห์ดีขึ้น แต่โมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมจะยึดข้อตกลงเบื้องต้นว่าตัวแปรไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัดและการแปรปรวนร่วมของเทอมความคลาดเคลื่อนมีค่าเท่ากับศูนย์

ประการที่สาม การวิเคราะห์ด้วยโมเดลลิสเรลสามารถวิเคราะห์โมเดลที่มีตัวแปรแฝงได้และตัวแปรระดับการวัดตั้งแต่ระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale) ขึ้นไป เป็นส่วนของโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมจะมีเฉพาะตัวแปรสังเกตได้เท่านั้น โดยมีตัวแปรแบบอันตรภาค (Interval Scale)

ประการที่สี่ โมเดลลิสเรลวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์อิทธิพลร่วมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบสำหรับโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมจะวิเคราะห์ตามหลักอิทธิพล

ประการสุดท้าย โมเดลลิสเรลสามารถคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องออกมาได้พร้อมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ในโมเดลเชิงสาเหตุแบบดั้งเดิมต้องคำนวณด้วยมือ อีกทั้งการปรับโมเดลก็ทำได้ยากกว่าในโมเดลลิสเรล

โมเดลลิสเรลหรือโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเป็นหัวใจสำคัญของการวิเคราะห์อิทธิพล ซึ่งจะช่วยให้นักวิจัยตอบคำถามวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรในการวิจัยได้ การดำเนินการวิเคราะห์เริ่มต้นจากการสร้างโมเดลลิสเรลแสดงอิทธิพลจากพื้นฐานทางทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นโมเดลการวิจัย จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ตามขั้นตอน 8 ขั้นตอน ดังนี้ (ไพรัตน์ วงษ์นาม. 2542: 5-14; อ้างอิงจาก Diamantopulos; & Siguaw. 2007)

1. การกำหนดกรอบแนวคิดของโมเดล (Model Conceptualization)
2. เขียนแผนภาพสายสัมพันธ์ (Path Diagram Construction)
3. การกำหนดความจำเพาะของโมเดล (Model Specification)
4. ระบุคำตอบเป็นหนึ่งเดียวของโมเดล (Model Identification)
5. การประมาณค่าพารามิเตอร์จากโมเดล (Parameter Estimation)
6. ประเมินความเหมาะสมของโมเดล (Assessment of Model Fit)
7. การปรับแก้โมเดล (Model Modification)
8. การศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล (Model Cross-Validation) ขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดกรอบแนวคิดของโมเดล

ขั้นนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับสถิติใด ๆ เป็นการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรอบของตัวแปร แล้วกำหนดความสัมพันธ์ตัวแปรแฝงกับตัวแปรแฝงเชิงทฤษฎี (Theory Based Hypothesis) และพิจารณาเกี่ยวกับตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการวัดตัวแปรแฝง คือ เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้ทฤษฎีและงานวิจัยที่มีอยู่ก่อนเป็นฐาน

2. เขียนแผนภาพสายสัมพันธ์

เมื่อผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีอย่างชัดเจนแล้วว่าตัวแปรแฝงที่ตนสนใจศึกษา โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ สามารถเขียนออกมาเป็นแผนภาพโดยการเชื่อมโยงด้วยลูกศรได้อย่างไร ผู้วิจัยยังไม่ต้องแสดงสัญลักษณ์เป็นโมเดลลิสเรลให้ยุ่งยาก เช่น ผู้วิจัยศึกษามาว่า ตัวแปรแฝงต้น (Independent Latent Variables) 2 ตัว คือ A และ B มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อตัวแปรแฝงตาม (Dependent Latent Variables) C และ D โดยที่ A มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางลบกับลักษณะแฝง C ก็ขีดลูกศรโยงจาก A ไป C นอกจากนั้นแล้วลักษณะแฝง A ยังส่งผลทางบวกไปยังลักษณะแฝง D ก็ขีดลูกศรจาก A ไป D จากภาพจะเห็นว่าเส้นที่ลากจากตัวแปรแฝงต้นไปยังตัวแปรแฝงตามมี 4เส้น เส้นที่แสดงความคลาดเคลื่อนซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าผล ที่เกิดจากตัวแปรแฝงตามมาจากตัวแปรใดอีกขีดเส้นแทนความคลาดเคลื่อน (Error)

ขีดเส้นแทนลูกศร 2 หัว เชื่อม A และ B เพราะทฤษฎีระบุว่าสองตัวมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยไม่เป็นสาเหตุ ขีดเส้นลูกศรลูกศรหัวเดียวจาก C ไป D เพราะทฤษฎีชี้นำว่า C มีอิทธิพลต่อ D จากการที่รู้ว่าตัวแปรแฝงทั้งต้นและตามสามารถวัดจากตัวแปรสังเกตต่างกัน คือ ตัวแปรที่วัด A คือ X_1 และ X_2 ตัวแปร ที่วัด B คือ X_3 และ X_4 ตัวแปรที่วัด C คือ Y_1 และ Y_2 และตัวแปรที่วัด D คือ Y_3 และ Y_4 เราก็ขีดเส้นลูกศรจากตัวแปรแฝง ไปยังตัวแปรสังเกต ที่เป็นตัวบ่งชี้จนครบ จากนั้นก็ขีดเส้นความคลาดเคลื่อนในแต่ละตัวบ่งชี้ ซึ่งอาจ จะไม่ได้มีผลมาจากตัวแปรแฝงทั้งหมด สามารถเขียนภาพตามทฤษฎีชี้นำได้ดังแผนภาพสายสัมพันธ์ (Path Diagram)

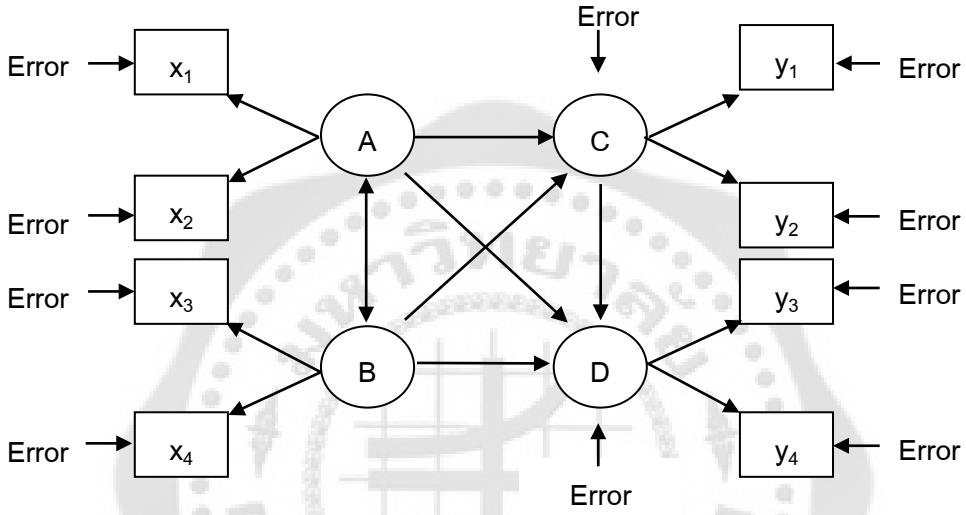

ภาพประกอบ 16 แผนภาพสายสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

ที่มา: มณเทียร รัตนศิริวงวุฒิ, ศจีมาศ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง. (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะนักเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง. หน้า 26.

ในภาพประกอบ 15 ถ้าไม่มีเส้นเชื่อมระหว่างตัวแปรคู่ใดแสดงว่าตัวแปรคู่นั้นไม่สัมพันธ์กัน จากนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่เป็นมาตรฐานตามภาษาของลิสเรล การเขียนสัญลักษณ์มาตรฐานทำให้สามารถสื่อสารโมเดลกับนักวิจัยอื่นได้ตรงและยังแปลงเป็นภาษาคณิตศาสตร์ในการวิเคราะห์ได้ด้วย

3. การกำหนดความจำเพาะของโมเดล

การกำหนดความจำเพาะของโมเดลในหัวข้อนี้หมายถึงการแปลงแผนภาพสายสัมพันธ์ ในขั้นที่ 3 ให้เป็นระบบของสมการเชิงเส้นตรง (System of Linear Equations) ขั้นนี้เป็นขั้นที่มีความสำคัญต่อการระบุลักษณะคำตอบเป็นหนึ่งเดียวและขั้นประมาณค่าพารามิเตอร์ (ขั้นที่ 4 และ 5) ดังตัวอย่างพอสังเขปจากที่เขียนแผนภาพสายสัมพันธ์ ดังนี้

กำหนดสมการของโมเดลโครงสร้าง

$C = f (A, B, Error)$

$D = f (A, B, C, Error)$

กำหนดสมการโมเดลการวัดของตัวแปรแฝงต้น

$x_1 = f (A, Error)$

$x_2 = f (A, Error)$

$x_3 = f (B, Error)$

$x_4 = f (B, Error)$

กำหนดสมการโมเดลการวัดของตัวแปรแฝงตาม

$y_1 = f (C, Error)$

$y_2 = f (C, Error)$

$y_3 = f (D, Error)$

$y_4 = f (D, Error)$

เมื่อ f คือฟังก์ชั่นเส้นตรง จากนั้นจะแปลงสมการแต่ละสมการให้มีความจำเพาะลงไป ดังสมการที่ 1 $C = f (A, B, Error)$ ดังนี้

$C = w_1 A + w_2 B + Error$ ..... (1)

เมื่อ w_1 w_2 คือพารามิเตอร์ที่ต้องการหาค่า สมการอื่น ๆ ในโมเดลก็ทำในลักษณะเดียวกัน เช่น โมเดลการวัดตัวแปรแฝงต้น $x_1 = f (A, Error)$

$x_1 = wA + Error$ ..... (2)

จะเห็นว่าสมการข้างต้นเป็นสมการพยากรณ์ ต่างกันเพียงแต่ไม่มีค่าคงที่หรือระยะตัดแกน Y ซึ่งค่าที่จุดเฉลี่ยของสมการที่จุดเฉลี่ยของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของสมการในสมการโมเดลลิสเรล ตัวแปรแฝงจะไม่มีหน่วยจะถือเป็นค่าเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ย ซึ่งคะแนนเบี่ยงเบนเมื่อหาค่าเฉลี่ยจะมีค่าเป็น 0 (ลักษณะเช่นนี้เหมือนสมการในคาโนนิคอล)

จากนั้นจึงแปลงสมการให้อยู่ในรูปสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ของลิสเรล คือ แทนค่า w และตัวแปรแฝงสัมพันธ์กันดังเช่น ในสมการโมเดลโครงสร้าง $C = w_1A + w_2B + Error$ เป็น

$$\eta_1 = \gamma_{11} \xi_1 + \gamma_{21} \xi_2 + \xi_1$$

4. ระบุคำตอบเป็นหนึ่งเดียวของโมเดล

โมเดลโครงสร้างต้องสามารถหาคำตอบได้ (Solution) จัดอยู่ในประเภทสามารถกำหนดคำตอบเป็นหนึ่งเดียวได้ เนื่องจากคำตอบของโมเดลจะเป็นการประมาณค่าพารามิเตอร์ ซึ่งได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สายสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Path Coefficient) ความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อน เป็นต้น โดยอาศัยเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมที่ป้อนเข้าไป จึงเกิดปัญหาว่าระหว่างสิ่งที่ป้อนเข้าไปเพียงพอที่จะประมาณค่าพารามิเตอร์ได้หรือไม่ ประเด็นนี้เองที่เกี่ยวข้องกับ “การระบุคำตอบเป็น

หนึ่งเดียวของโมเดล” การที่โมเดลจะสามารถประมาณค่าพารามิเตอร์ได้เป็นหนึ่งเดียวหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ต่อไปนี้

$$t \leq \frac{s}{2}$$

เมื่อ t = จำนวนค่าพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า

s = จำนวนความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วมระหว่างตัวแปร สังเกต คำนวณจาก (p + q) (p + q + 1)

P = จำนวนตัวแปร y

q = จำนวนตัวแปร x

$t \leq \frac{s}{2}$ โมเดลนั้น ๆ จะเป็นระบุได้ไม่พอดี Unidentified หรือ Under-Identified จะเกิดเหตุการณ์ในลักษณะที่ข้อมูลที่โมเดลได้จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคือความแปรปรวน และความแปรปรวนร่วมไม่เพียงพอที่จะประมาณค่าพารามิเตอร์ให้มีคำตอบที่ลงตัวเพียงหนึ่งเดียว (Unique Solution) ได้ เพื่อแก้ปัญหานี้ผู้วิจัยจะต้องกำหนดข้อจำกัดบางประการ ตัวอย่าง จากสมการ AB = 20 ให้หาค่า A กับ B จะเห็นว่าตัวไม่ทราบค่าที่ต้องประมาณค่ามี 2 ตัว แต่มีเพียงสมการเดียว คำตอบของสมการจึงมีหลากหลาย เช่น (2, 10; 4, 5; 20, 1; ฯลฯ) คำตอบจึงไม่มีหนึ่งเดียว แก้โดยกำหนดข้อจำกัดไปว่า A = 4 ค่าของ B ที่ต้องหาก็จะเป็น 5 ทันที นี่คือคำตอบที่สามารถหาได้เป็นหนึ่งเดียว ในทำนองเดียวกันโมเดลลิสเรลเราสามารถแก้ไขได้หลายวิธี เช่น 1) เพิ่มตัวแปรสังเกตเข้าไปในโมเดลอีก 2) กำหนดข้อจำกัดพารามิเตอร์บางตัวเป็น 0 และ 3) กำหนดให้พารามิเตอร์ มีค่าเท่ากับพารามิเตอร์อื่น ๆ แต่จะใช้วิธีการใดต้องอยู่บนเหตุผลเชิงทฤษฎีเป็นหลักไม่ควรใช้วิธีสุ่มกำหนดข้อบังคับเพียงเพื่อให้โมเดล Identified คือ หาคำตอบได้เท่านั้น

$$t \leq \frac{s}{2}$$

โมเดลนั้นจะมีชื่อเรียกว่า โมเดลระบุได้พอดี (Just-Identified)

ความหมายของคำภาษาอังกฤษคำนี้มีความหมายไปในทำนอง เพียงแต่กำหนดคำตอบได้ไม่เหลืออะไรให้ทดสอบ เท่านั้น ดังตัวอย่าง

จงหาค่า A และ B จากสมการต่อไปนี้

A+B = 5

A-B = 1

AB = 0

จากตัวอย่างมีตัวไม่ทราบค่าเพียง 2 ตัว คือ A B แต่มีสมการที่ให้ข้อมูลถึง 3 สมการ ได้คำตอบ A กับ B ตัวละมากกว่า 1 ค่า ถ้าใช้สมการ 1 และ 2 ได้คำตอบว่า A = 3 B=2 ถ้าใช้สมการ 2 กับ 3 จะได้ A=5 B=0 จึงนำคำตอบแต่ละชุดไปทดสอบโมเดลว่าคำตอบใดเหมาะสมที่สุด ในการระบุโมเดลให้เป็นโมเดลระบุได้เกินพอดี จะเป็นไปตามลักษณะโมเดลที่ศึกษา ดังนี้

4.1 ถ้าโมเดลไม่มีการคลาดเคลื่อนของการวัด โมเดลจะระบุได้เกินพอดี ยึดกฎความสัมพันธ์ทางเดียว ที่กำหนดว่า เมทริกซ์ BE ต้องเป็นเมทริกซ์แนวทแยง เมทริกซ์ PS ต้องเป็นเมทริกซ์แนวทแยง

4.2 โมเดลการวิเคราะห์ยืนยันตัวประกอบ ยึดกฎตัวบ่งชี้ 3 ตัว กล่าวคือ สมาชิกในแถวของเมทริกซ์ LX จะต้องไม่เป็น 0 อย่างน้อย 2 ตัว ตัวประกอบหรือตัวแปรแฝงแต่ละตัวต้องมีตัวแปรสังเกตเป็นตัวบ่งชี้อย่างน้อย 3 ตัวแปร ตัวบ่งชี้สุดท้ายคือ เมทริกซ์ TD เป็นเมทริกซ์แนวทแยง

4.3 ถ้าโมเดลมีความคลาดเคลื่อนในการวัด ความพอเพียงพิจารณาจากกฎ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ให้ปรับโมเดลลิสเรลเป็นโมเดลยืนยันตัวประกอบ ถ้าพบว่าโมเดลเป็นประเภทระบุได้พอดี ตรวจสอบขั้นที่ 2 โดยปรับโมเดลเป็นแบบไม่มีความคลาดเคลื่อนในการวัด

5. การประมาณค่าพารามิเตอร์จากโมเดล

โปรแกรมลิสเรลมีวิธีประมาณค่าพารามิเตอร์อยู่ 7 วิธี คือ Instrumental Variables (IV) ; Two Stage Least Squares (TSLS); Unweighted Least Squares (ULS); General Least Squares (GLS); Maximum Likelihood (ML); Generally Weighted Least Squares (WLS) และ Diagonally Weighted Least Squares (DWLS) ในกรณีที่โมเดลระบุถูกต้องและขนาดตัวอย่างที่ศึกษามีขนาดใหญ่ ทุกวิธีจะให้ค่าใกล้เคียงกัน

วิธี Instrumental Variables (IV) และ Two Stage Least Squares (TSLS) เป็นวิธีคำนวณได้เร็ว ไม่ต้องคำนวณวนซ้ำ (Iterative) จัดอยู่ในกลุ่มวิธีที่ใช้ข้อความรู้จำกัด จะคำนวณสมการแต่ละสมการแยกจากกัน โดยจะเริ่มจากค่าเริ่มต้น (Starting Value)

ส่วนวิธี Unweighted Least Squares (ULS); General Least Squares (GLS); Maximum Likelihood (ML); Generally Weighted Least Squares (WLS) และ Diagonally Weighted Least Squares (DWLS) เป็นวิธีการที่ใช้ข้อความรู้เต็ม (Full Information Techniques) ซึ่งประมาณค่าพารามิเตอร์จากโมเดลเต็มรูป จึงมีประสิทธิภาพสูงกว่าสองวิธีแรกเป็นการประมาณค่าโดยวนซ้ำ (Iterative) คือโปรแกรมต้องการค่าเริ่มต้นของพารามิเตอร์ที่เซตให้เป็นค่าอิสระ หากผู้วิจัยไม่กำหนดค่าเริ่มต้น โปรแกรมจะกำหนดเองโดยอัตโนมัติ จากค่าเริ่มต้นโปรแกรมจะคำนวณค่าเมทริกซ์ $\hat{\Sigma}_0$ จากนั้นโปรแกรมจะเปรียบเทียบค่าเมทริกซ์ คำนวณค่าเมทริกซ์ความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง S กับความแปรปรวน ณ ค่าเริ่มต้น คำนวณค่าเศษเหลือ $S-\hat{\Sigma}_0$ ถ้ายังมีค่ามากอยู่ $\hat{\Sigma}_0$ โปรแกรมจะเปลี่ยนค่าเริ่มต้นใหม่ และคำนวณเมทริกซ์ความแปรปรวน $\hat{\Sigma}_1$ แล้วเปรียบเทียบเศษเหลือ $S-\hat{\Sigma}_1$ จากนั้นก็หาเมทริกซ์ $\hat{\Sigma}_i$ และคำนวณ $S-\hat{\Sigma}_1$ จนค่าผลต่างน้อยที่สุดที่เรียกค่าทั้งสองว่า Convergence วิธีการนี้ค่อนข้างเสียเวลาในการคำนวณ หากผู้วิจัยไม่กำหนดวิธีประมาณค่าโปรแกรมจะเสนอวิธี ML ให้โดยอัตโนมัติ

6. ประเมินความเหมาะสมของโมเดลของ

เกณฑ์การประเมินความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม เสรี ชัดแช้ม และสุชาดา กรเพชรปาณี (2546: 9-11) ได้สรุปและรวบรวมจากรายงานการวิจัย ไว้ว่า ค่าสถิติวัดความสอดคล้อง (Model Fit Statistics) โปรแกรมคอมพิวเตอร์จะให้ค่าสถิติต่าง ๆ สำหรับพิจารณาความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โปรแกรมลิสเรลกำหนดค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้องให้โดยอัตโนมัติ ผู้วิจัยพิจารณาต้องเลือกใช้ค่าสถิติเอง ปัจจุบันยังไม่มีข้อยุติว่าค่าสถิติตัวใดเป็นค่าสถิติที่ดีที่สุด ค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้องที่พบบ่อย ๆ ในรายงานการวิจัยที่มีการตีพิมพ์ ค่าสถิติระดับวัดความสอดคล้องที่ใช้กันมาก ได้แก่ ดัชนีวัดความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index: GFI) และดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) ดัชนีทั้งสองมีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 โมเดลที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากดัชนี GFI และดัชนี CFI มีค่ามากกว่า .90 (Bentler; & Bonnet. 1980) ต่อมามีการนำดัชนี GFI มาปรับแก้โดยคำนึงถึงองศาอิสระ รวมทั้งจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง เป็นดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแก้แล้ว (Adjust Goodness of Fit Index: AGFI) มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับดัชนี GFI (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542: Diamantopoulos; & Siguaw. 2000) เสนอแนะว่า ดัชนี GFI และ AGFI มีค่ามากกว่า .90 โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hu; & Bentler. 1999) เสนอแนะว่า ดัชนี CFI มีค่ามากกว่า .95 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี การใช้ดัชนีเพียงสามตัวพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อาจไม่เหมาะสมสำหรับทุกกรณี เนื่องจากต้องพิจารณาเรื่องขนาดของกลุ่มตัวอย่าง วิธีประมาณค่าพารามิเตอร์และลักษณะการแจกแจงของข้อมูล (Hu; & Bentler. 1995) สำหรับดัชนี NFI (Norm Fit Index) และดัชนี NNFI (Non-Norm Fit Index) มีการนำมาใช้ในงานวิจัยบ้างส่วนดัชนีตัวอื่น ๆ เช่น IFI, RFI และ PGFI ไม่ค่อยนำมาใช้ในรายงานวิจัย ดัชนีเหล่านี้ก็เช่นเดียวกับดัชนี GFI และ ดัชนี CFI คือ มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ถ้ามีค่ามากกว่า .90 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ยังมีดัชนีบอกความคลาดเคลื่อนของโมเดล คือ ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standardized Root Mean Square Residual: Standardized RMR) ดัชนี Standardized RMR มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ถ้ามีค่าต่ำกว่า .08 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hu; & Bentler. 1999) และดัชนีความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Root Mean Square of Error Approximation: RMSEA) ดัชนี RMSEA มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 ถ้ามีค่าต่ำกว่า .06 แสดงว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Hu; & Bentler. 1999)

ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistics) ซึ่งเป็นการประเมินความแตกต่างระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับสมการลดรูปจากโมเดลเต็มรูป (Byrne. 1994) ในการทดสอบโมเดลต้องการให้ค่าสถิติไค-สแควร์ ไม่มีนัยสำคัญ (Non-significance) เพราะต้องการยืนยันสมมติฐานหลัก (Null Hypothesis) คือ โมเดลทางทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าไค-สแควร์ คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการฝ่าฝืนการแจกแจงของข้อมูลแบบปกติพหุ (Joreskok; & Sorbom. 2001) ดังนั้น การใช้เพียงค่าสถิติไค-สแควร์สรุปความสอดคล้องระหว่าง

โมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงเป็นการพิจารณาอย่างคร่าว ๆ (Bollen & Long. 1993) ขณะที่คาร์ไม และแมคไอเวอร์ (Marmines & McIver. 1983) เสนอให้ใช้ค่าสถิติที่คำนวณด้วยมือ 2 ตัว คือ 1) ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square Ratio) ซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์ กับองศาอิสระ (ค่าสถิติไค-สแควร์หารด้วยองศาอิสระ) ในกรณีที่ไค-สแควร์สัมพัทธ์น้อยกว่า 3.00 ถือว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) ค่าไค-สแควร์สอดแทรก (Nested Chi-square) ใช้สำหรับเปรียบเทียบระหว่างโมเดลที่ศึกษากับโมเดลคู่แข่ง (Competitive Model) ว่าโมเดลใดสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากกว่ากัน การตัดสินว่าโมเดลที่ศึกษาสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากกว่าโมเดลคู่แข่งหรือไม่ พิจารณาจากระดับนัยสำคัญของค่าไค-สแควร์สอดแทรก โดยที่โมเดลที่ศึกษา มีค่าสถิติไค-สแควร์ น้อยกว่าค่าสถิติไค-สแควร์ของโมเดลคู่แข่ง

โดยหลักการทั่วไป การตรวจสอบความตรงของโมเดลทางทฤษฎีที่เป็นสมมติฐานวิจัย หรือประเมินผลความถูกต้องของโมเดลทางทฤษฎีหรือการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลทางทฤษฎี ผู้วิจัยสามารถพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ และค่าดัชนี GFI, AGFI, CFI, Standardized RMR, RMSEA ดังนี้

1. ค่าสถิติไค-สแควร์ไม่มีนัยสำคัญ ($p > .05$) ดัชนี GFI, AGFI มีค่ามากกว่า .90 ดัชนี CFI มีค่ามากกว่า .95 ดัชนี Standardized RMR มีค่าต่ำกว่า .80 และดัชนี RMSEA มีค่าต่ำกว่า .06 ถือว่าโมเดลทางทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ค่าสถิติไค-สแควร์มีนัยสำคัญ ($p \leq .05$) แต่ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ น้อยกว่า 3.00 (ค่าสถิติไค-สแควร์หารด้วยองศาอิสระ) ดัชนี GFI, AGFI มีค่ามากกว่า .90 ดัชนี CFI มีค่ามากกว่า .95 ดัชนี Standardized RMR มีค่าต่ำกว่า .80 และดัชนี RMSEA มีค่าต่ำกว่า .06 ถือว่าโมเดลทางทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

7. การปรับแก้โมเดล

เมื่อโมเดลถูกตัดสินว่าไม่เหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลายอย่าง เช่น ละเมิดข้อตกลงเรื่องการแจกแจงของตัวแปรที่ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่เป็นเชิงเส้นตรง ข้อมูลไม่สมบูรณ์ (Missing Data) หรือการกำหนดลักษณะจำเพาะของความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยต้องปรับแก้โมเดล ปัญหาอยู่ที่ว่าปรับแก้อย่างไรจึงจะได้โมเดลที่เหมาะสม ใช้ค่าสถิติที่นำเสนอในขั้นตอนประมาณค่าดูว่า ตัวแปรใดมีส่วนอธิบายโมเดลได้ดี ตัวแปรใดอธิบายได้ไม่ดี ในการปรับต้องยึดถือทฤษฎีเป็นหลัก ซึ่งอาจจำเป็นต้องตัดสายสัมพันธ์ (Path) บางเส้นออกไปหรือเพิ่มสายสัมพันธ์บางตัวแปรที่ไม่มีในโมเดลเข้าไป ในผลการวิเคราะห์ลิสเรลจะมีดัชนีบอกเส้นที่ต้องเพิ่มและที่ต้องตัด เรียกว่า Modification Indices และ Residual Statistics จากข้อเสนอในสองหัวข้อจะบอกผู้วิจัยว่าถ้าลากเส้นเชื่อมต่อระหว่างตัวแปรคู่ใดเพิ่มขึ้น จะทำให้ค่าไค-แสควร์ลดลงไปได้เท่าไร หรือมีเส้นสัมพันธ์เดิมอยู่ในโมเดลทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนเป็นเท่าไร สามารถใช้ประโยชน์จากการชี้แนะนี้ได้ หลังจากได้ปรับแต่งโมเดลแล้วต้องทดสอบโมเดล ที่ปรับแก้จะได้โมเดลที่เหมาะสม นักสถิติย้ำกับนักวิจัยอย่างหนักแน่นว่า อย่าเพียงแต่ปรับแต่งโดยลดหรือ

เพิ่มเส้นสายสัมพันธ์เพื่อให้โมเดลมีความเหมาะสมกลมกลืน กับข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น ต้องยึดหลักวิชา ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรนั้น ๆ เป็นหลัก

8. การศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล

การศึกษาขั้นนี้มักไม่ค่อยมีนักวิจัยทำมากนักเป็นขั้นที่จะตรวจสอบความเที่ยงตรงภายนอกของโมเดลว่าเมื่อโมเดลมีความเหมาะสมกับข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างหนึ่งแล้ว เมื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นยังคงเหมาะสมอยู่อีกหรือไม่ สามารถเก็บข้อมูลในตัวอย่างใหม่หรือในกรณีที่วางแผนจะศึกษาความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดลด้วย สามารถสุ่มแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่มกลุ่มแรกใช้ในการสร้างและปรับโมเดล กลุ่มที่สองใช้ศึกษาคุณสมบัติความไม่แปรเปลี่ยนของโมเดล

6. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้พัฒนาขึ้นมาจากประเด็นที่ต้องการประเมิน โดยตัวบ่งชี้นี้จะแสดงให้ทราบถึงสภาพที่เป็นอยู่หรือที่เกิดขึ้นในประเด็นที่ต้องการประเมิน (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 24; อ้างอิงจาก สุวิมล ติรกานันท์. 2539) ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมานั้น ต้องมีความเหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการประเมิน สามารถวัดได้แม่นยำ ถูกต้องและที่สำคัญต้องกำหนดเกณฑ์หรือเป้าหมายที่ต้องการบรรลุสำหรับตัวบ่งชี้นั้น ๆ

ตัวบ่งชี้มีความแตกต่างจากเกณฑ์ชี้วัด (Criteria) โดยที่ตัวบ่งชี้จะสะท้อนถึงสิ่งที่ต้องการวัดในขณะที่เกณฑ์ชี้วัดจะบ่งบอกถึงระดับการบรรลุของสิ่งที่ต้องการจะวัด ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ต้องประกอบกันจึงจะทำให้การวัดสิ่งต่าง ๆ เกิดความหมาย และนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินได้อย่างแท้จริง

การนำเสนอสาระที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับตัวบ่งชี้นี้ ผู้วิจัยนำเสนอเป็น 8 ส่วน ประกอบด้วย 1) ความหมายของตัวบ่งชี้ 2) ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ 3) ประเภทของตัวบ่งชี้ 4) ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ 5) การเลือกตัวบ่งชี้ 6) กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ และ 7) รูปแบบการนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมาใช้

6.1 ความหมายของตัวบ่งชี้

คำว่า Indicator ในภาษาอังกฤษคำนี้ใช้ความหมายในภาษาไทยกันหลากหลาย เช่น ตัวชี้วัด ตัวชี้ ตัวบ่งชี้ ตัวชี้นำ ดัชนี และเครื่องชี้วัด เป็นต้น คำเหล่านี้ถูกใช้เป็นมาตรฐานทางสถิติหรือเครื่องชี้สภาวะบางอย่าง เพื่อใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการณ์ หรือสภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต กระบวนการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่หรือผลผลิต หรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่า “ตัวบ่งชี้”

Collins Essential Thesaurus (2006: Online) เทียบเคียงความหมาย ของคำว่าตัวบ่งชี้ (indicator) ว่าเป็น ป้าย เครื่องหมาย เครื่องวัด สิ่งแนะนำ สิ่งแสดงให้เห็น ดัชนี สัญญาณ สัญลักษณ์ มาตรวัด เข็มชี้วัด เครื่องหมายวัด เครื่องหมายระดับ เครื่องชี้ ป้าย เสา เครื่องวัดน้ำหนัก เป็นต้น

The American Heritage (2000: Online) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ว่า

1. เป็นสิ่งบ่งบอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 1) ตัวชี้ หรือ ดัชนี 2) เครื่องมือที่ใช้กับเครื่องยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้า มาตรวัด และ 3) เข็มชี้ หน้าปัดหมุน หรืออุปกรณ์อื่นที่ใช้กับเครื่องมือ

2. เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้วัดสารเคมี

3. สิ่งที่อยู่ในระบบนิเวศวิทยา เช่น สภาพของพืชหรือสัตว์บอกสภาพเฉพาะบางอย่างของสิ่งแวดล้อมได้

4. ค่าทางสถิติที่บอกสภาพหรือทิศทางของเศรษฐกิจ

จอห์ตัน (Johnstone. 1981: 2-3; citing Oxford Dictionary.1981) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่า หมายถึง สิ่งที่ใช้ชี้หรือบอกทิศทางไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่นเดียวกับที่พจนานุกรม

สุทธิรัช คนกาญจน์ (2547: 44; citing Johnstone.1981: 2-3) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง ตัวบ่งชี้ไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสภาพที่เจาะจงหรือชัดเจน แต่จะบ่งบอกหรือสะท้อนให้เห็นวิธีการหรือทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ รวมทั้งบอกถึงการบรรลุวัตถุประสงค์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต โดยตัวบ่งชี้จะเป็นสิ่งที่บ่งบอกอย่างกว้าง ๆ ถึงสภาวะหรือสถานการณ์ที่เราต้องการจะตรวจสอบ

ตัวบ่งชี้นำมาใช้สรุปสารสนเทศที่ซับซ้อนให้อยู่ในรูปแบบที่ง่ายและเป็นประโยชน์ต่อการวัดสถานะและแนวโน้ม ตัวบ่งชี้ช่วยทำให้เข้าใจสารสนเทศ ช่วยกระจายคำตอบ และช่วยทำให้ข้อมูลที่ซับซ้อนให้เป็นสารสนเทศอย่างง่ายตัวบ่งชี้อาจทำให้สิ้นเปลือง แต่ก็เป็นทางเลือกที่มีประสิทธิผล แม่นยำต่อการกำกับงานส่วนย่อยของระบบ ดังนั้น ตัวบ่งชี้จึงเป็นวิธีที่มีประสิทธิผล ในการช่วยกลุ่มบุคคลควานหาความก้าวหน้าของงานโครงการ (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 27; อ้างอิงจาก EPA. 2008)

สุทธิรัช คนกาญจน์, 2547: 45; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530) สรุปว่าตัวบ่งชี้ ให้ความหมายที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการ คือ

1. ต้องกำหนดเป็นปริมาณหรือคิดเป็นตัวเลขได้ ไม่ใช่เป็นการบรรยายข้อความ และในการตีความหมายค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้แต่ละตัวจะต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่จัดทำไว้ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถบอกได้ว่า ค่าตัวเลขที่ได้นั้นสูงหรือต่ำ

2. ค่าของตัวบ่งชี้จะบอกความหมายในตัวเอง 2 ประการ ได้แก่

2.1 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขของเวลากำกับ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้จะบ่งบอกเฉพาะในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรหรือข้อมูลว่า จัดเก็บในช่วงเวลาใดเป็นระยะเวลานานเท่าใด ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จะนำข้อมูลมาใช้และการแปลความหมาย

2.2 ความหมายที่บ่งบอกโดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับพื้นที่ค่าตัวบ่งชี้จะบอกความหมายเฉพาะในเขตพื้นที่หรือบริเวณหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบที่ต้องการตรวจสอบ หรือเป็นระดับความกว้างของพื้นที่ เช่น อำเภอ จังหวัด ภูมิภาคใดและระดับการศึกษาใด เป็นต้น ขึ้นอยู่กับข้อมูลหรือตัวแปรที่จัดเก็บ

ศิริชัย กาญจนวสี (2545: 5) ให้ความหมายตัวบ่งชี้ว่า หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปร หรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้บ่งบอกสถานภาพหรือสะท้อนลักษณะของทรัพยากร การดำเนินงาน หรือผลของการดำเนินงาน อาทิเช่น ตัวบ่งชี้ผลสำเร็จของการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอาจเป็นค่าเฉลี่ยคะแนน GPA ของนักเรียน อัตราการเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2546: ออนไลน์) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้หรือตัวชี้วัดไว้ว่า ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Indicator หมายถึง ตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จ หรือการบรรลุเป้าหมายในด้านความประหยัด ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ ระยะเวลา สถานที่ และต้นทุน หรือค่าใช้จ่าย โดยจะต้องมีความเชื่อถือได้และมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติด้วย การกำหนดตัวบ่งชี้ จะต้องสามารถวัดได้ และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมาก มีต้นทุน ในการวัดผลสำเร็จไม่สูงจนเป็นภาระงบประมาณ โดยทั่วไปตัวบ่งชี้ผลสำเร็จประกอบด้วย ตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ ตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ ตัวบ่งชี้เชิงเวลา และตัวบ่งชี้เชิงต้นทุน

ตัวบ่งชี้เชิงปริมาณ (Quantitative Indicator) หมายถึง การพิจารณาในลักษณะของปริมาณและตัวเลข เช่นจำนวนผลผลิตที่ต้องนำส่งจากการใช้งบประมาณที่ได้รับจัดสรร เป็นต้น

ตัวบ่งชี้เชิงคุณภาพ (Qualitative Indicator) หมายถึง การพิจารณาคุณภาพของสิ่งของหรือบริการที่หน่วยงานภาครัฐผลิต เช่นความถูกต้อง ความสมบูรณ์ครบถ้วนความแม่นยำ ความสามารถเข้าถึงบริการ ความถูกเวลา ความปลอดภัย ความครอบคลุม ความเสี่ยง ความถูกต้องตามกฎหมาย ความพึงพอใจของผู้ได้รับบริการ เป็นต้น

ตัวบ่งชี้เชิงเวลา (Time Indicator) หมายถึง การพิจารณาในเรื่องของระยะเวลาดำเนินการและ/ หรือ ระยะเวลาส่งมอบงาน เช่น การพิจารณาว่าระยะเวลาการส่งมอบผลผลิตเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือการพิจารณาความสามารถในการลดเวลาในการดำเนินงาน เป็นต้น

ตัวบ่งชี้เชิงต้นทุน (Costing Indicator) หมายถึง การพิจารณาในเรื่องของต้นทุนที่ใช้ไปในการผลิต เช่น พิจารณาว่าต้นทุนที่ใช้ไปนั้นเป็นต้นทุนที่ต่ำที่สุดเท่าที่ทำได้หรือไม่ หรือทำการพิจารณาเปรียบเทียบต้นทุนของหน่วยงานหนึ่งกับต้นทุนของอีกหน่วยงานหนึ่ง อาจเป็นต้นทุนระหว่างหน่วย งานราชการกับหน่วยงานราชการ หรือต้นทุนระหว่างหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนก็ได้

บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2547: 8) ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่า หมายถึง ค่าที่สังเกตได้ซึ่งใช้วัดหรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงาน

วันเพ็ญ ผ่องกาย (2550: ออนไลน์) ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ว่า หมายถึง ตัวแปร ประกอบ หรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของระบบการดำเนินงานส่วนใดส่วนหนึ่ง ในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นสารสนเทศที่บ่งบอกสภาวะหรือสภาพการณ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่เราสนใจซึ่งการนำตัวแปรหรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันนั้นก็เพื่อให้เกิดคุณค่าซึ่งจะสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์ที่ต้องการศึกษาได้โดยรวม

จากความหมายของตัวบ่งชี้ที่มีผู้ให้ไว้ต่าง ๆ กัน พอจะสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

1. ตัวบ่งชี้ต้องสามารถให้ค่าหรือบ่งบอกคุณลักษณะของสิ่งที่ทำการวัดว่ามีปริมาณหรือคุณลักษณะเช่นไร ส่วนจะมีความหมายอย่างไร จะต้องนำไปตีค่าหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐาน จึงจะทราบได้ว่าสิ่งนั้นมีค่าสูงหรือต่ำ ได้มาตรฐานหรือไม่ เพียงใด

2. ค่าหรือคุณลักษณะที่ได้จากตัวบ่งชี้มีความหมายภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ

2.1 เงื่อนไขของเวลา กล่าวคือ ตัวบ่งชี้จะบ่งบอกสถานภาพของสิ่งที่มุ่งวัดเฉพาะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น ระยะเวลา 1 สัปดาห์ 3 เดือน 1 ปี ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้และการตีความหมาย

2.2 เงื่อนไขของสถานที่ กล่าวคือตัวบ่งชี้จะบ่งบอกสถานภาพของสิ่งที่มุ่งวัดเฉพาะในเขตพื้นที่ หรือบริเวณ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบที่ทำการตรวจสอบ ด้านปัจจัยเข้า

สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของระบบการดำเนินงานส่วนใดส่วนหนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

6.2 ประโยชน์ของตัวบ่งชี้

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545: 54) ได้สังเคราะห์จากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับประโยชน์ของตัวบ่งชี้ ในวงการศึกษา ดังนี้

1. ใช้บรรยายสภาพและลักษณะของระบบการศึกษา ทำให้เข้าใจการทำงานของระบบการศึกษาได้เป็นอย่างดี

2. ใช้ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลง หรือแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งได้อย่างถูกต้อง

3. ใช้ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาได้ทั้งที่เป็นการเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือการเปรียบเทียบกับระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ หรือการเปรียบเทียบสภาพระหว่างภูมิภา

ประโยชน์ของตัวบ่งชี้ทางการศึกษามี 5 ประการ (Johnstone.1981: 6-13; Bottani; & Walberg.1994: 204) ดังนี้

1. เป็นแนวทางจัดทำนโยบายและวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการศึกษา

2. ใช้ตรวจสอบ ควบคุม และประเมินผลระบบการศึกษา

3. เป็นแนวทางการทำวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา

4. ใช้กำกับหรือจัดระบบการศึกษา

5. ใช้ประเมินคุณภาพการศึกษา

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539: 10-15) กล่าวถึง ตัวบ่งชี้ว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการจัดการศึกษาได้ คือ

1. ใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการวางแผนของรัฐบาล และหน่วยงานงบประมาณ เพื่อจัดลำดับการจัดสรรงบประมาณ การขยายโอกาสทางการศึกษาและคุณภาพการศึกษา

2. ใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสม เพื่อนำมาแก้ปัญหาทางการศึกษา โดยเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบคุณภาพ ประสิทธิภาพของการดำเนินงานภายในองค์การในด้านต่าง ๆ เพื่อการพิจารณาให้การสนับสนุนองค์การนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง

3. ช่วยลดความซ้ำซ้อนในเรื่องต่าง ๆ ด้วยการนำมาสรุปเป็นเงื่อนไขที่มีความชัดเจน มีเกณฑ์หรือระดับการวัดที่แน่นอนที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์

4. ช่วยสะท้อนให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบจากภายนอกทั้งในส่วนที่เป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งประสิทธิภาพในการติดตามการจัดการศึกษาว่าสามารถดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างไร

สรุปได้ว่าประโยชน์ของตัวบ่งชี้ต่อการจัดการศึกษา มีดังนี้

1. ทำให้ทราบสภาพ ทิศทาง ระบบการศึกษา และการจัดการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น

2. ทำให้สามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ตลอดเวลา ทำให้ทราบแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในช่วงเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งได้อย่างถูกต้อง

3. การมีตัวบ่งชี้จะทำให้การประเมินผลมีความเชื่อถือได้ และมีความเที่ยงตรงมากยิ่งขึ้น สามารถทำนายสถานการณ์การดำเนินงานในอนาคตได้

4. ปฏิบัติงานโดยอาศัยเกณฑ์จากตัวบ่งชี้ ทำให้เกิดความยุติธรรมในหมู่บุคลากรเป็นการพัฒนาบุคลากร พัฒนาองค์การ สามารถศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงานย่อย ระหว่างองค์การระหว่างประเทศและภูมิภาคได้

5. ทำให้องค์การมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้ได้รับความร่วมมือมากขึ้น

6.3 ประเภทของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ มีหลายประเภทตามลักษณะที่ใช้และตามขนาดพื้นที่ (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 29; อ้างอิงจาก EPA, 2008) ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ที่ใช้ด้วยกันทั่วโลก (Worldwide Indicator) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ใช้เหมือนกันทั่วโลกให้เป็นสิ่งตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นปัญหาที่เหมือนกัน เช่น ภาวะโลกร้อน หรือเป็นตัวบ่งชี้ที่มีคุณค่าเหมือนกันโดยไม่คำนึงถึงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เช่น อุณหภูมิของน้ำ

2. ตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรม/ทางสังคม (Cultural/ Societal Indicator) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่สามารถวัดกิจกรรมของมนุษย์ (Human Activity) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลกระทบของกิจกรรม

มนุษย์ต่อการ ยึดถือระบบนิเวศ (Ecosystem Integrity) หรือปฏิกิริยาของมนุษย์ต่อสิ่งที่มีอิทธิพลต่อระบบนิเวศตัวอย่างเช่น ตัวบ่งชี้ก่อนของโครงการปากแม่น้ำแห่งชาติ ที่มีน้ำเค็ม และน้ำจืดรวมกัน ระบุว่าตัวบ่งชี้ควรเชื่อมโยงกับเนื้อหาและเป้าหมายที่จำเพาะเจาะจงต่อแผนการการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ที่เป็นที่เข้าใจร่วมกันตามโครงการปากแม่น้ำแห่งชาติ (National Estuary Program)

3. ตัวบ่งชี้ทางเศรษฐกิจ (Economic Indicator) หมายถึงตัวบ่งชี้ที่แสดงให้เห็นแนวโน้มทั่วไปทางเศรษฐกิจ ตัวบ่งชี้ทางเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องกับระดับการตกงาน ดัชนีราคาสินค้าของผู้บริโภค การผลิตเชิงอุตสาหกรรม การล้มละลาย และราคาตลาดหุ้น

4. ตัวบ่งชี้ทางนิเวศวิทยา (Ecological Indicator) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่บอกลักษณะที่วัดได้บอกปริมาณได้ ซึ่งเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง องค์ประกอบรวม หรือหน้าที่ของระบบนิเวศวิทยา โดยธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตแล้ว ลักษณะเหล่านี้เป็นเครื่องวัดเฉพาะส่วน เป็นดัชนีของตัววัดหรือเป็นตัวแบบที่บอกลักษณะของระบบนิเวศ หรือส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ทางนิเวศวิทยาคือเป็นตัวประเมินเชิงปริมาณเกี่ยวกับสภาพทรัพยากรทางนิเวศวิทยา ปริมาณความเสียหาย ความเสี่ยงของสภาพทางชีววิทยาต่อ
ความเสียหาย หรือปริมาณความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์

5. ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (Environmental Indicator) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่วัดสภาพของอากาศ สภาพของน้ำ สภาพของดิน วัดความเสียหายที่มีต่อทรัพยากรเหล่านี้ และวัดผลกระทบต่อสภาพนิเวศวิทยาและสุขภาพของมนุษย์ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นความก้าวหน้าในการทำให้อากาศสะอาดขึ้น และน้ำบริสุทธิ์ขึ้น และความก้าวหน้าในการป้องกันสภาพของดิน ตัวบ่งชี้ประเภทนี้ใช้วัดสภาพสิ่งแวดล้อม (เช่น สุขภาพของมนุษย์ คุณภาพของชีวิต การบูรณาการเชิงนิเวศวิทยา) หรือวัดสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับรูปแบบและแนวโน้มของสถานการณ์

6. ตัวบ่งชี้ตามบริบทของโครงการ (Programmatic Indicator) สาระของโครงการสาระของนโยบาย หรือสาระเกี่ยวกับการบริหารอาจถือว่าเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ตัววัดผลการปฏิบัติงานของเรื่องเหล่านี้อาจจะ หรืออาจจะไม่สามารถหาวิธีการปรับปรุงได้จากสภาพสิ่งแวดล้อม ตัวบ่งชี้ แต่ละประเภทสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้าง ๆ หรือสามารถใช้ประโยชน์ได้กับเฉพาะสถานการณ์ ดังตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ภาวะโลกร้อน (Global Warming) ถือว่า เป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้ได้ทั่วโลก ในขณะที่กิจกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปถือว่าเป็นตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรม/ ทางสังคม

นิตยา สำเร็จผล. (2547: 28-29; อ้างอิงจาก องค์การอนามัยโลก. 2540) ได้จำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ตามกระบวนการ ผลกระทบ ปริมาณและคุณภาพ การจำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเรื่องที่จะใช้วัด ดังนี้

1. จำแนกกว้าง ๆ ตามที่ต้องการจะวัด เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรมการวัดโครงการด้านสังคมเรียกว่าตัวบ่งชี้ทางด้านสังคม (Social Indicators) ด้านสุขภาพ เรียกว่า ตัวบ่งชี้ด้านสุขภาพ (Health Indicators)

2. จำแนกตามขั้นตอนการดำเนินงาน ได้แก่ ตัวบ่งชี้ปัจจัยนำเข้า (Input Indicators) ตัวบ่งชี้กระบวนการ (Process Indicators) ตัวบ่งชี้ผลการดำเนินงาน (Output Indicators) ตัวบ่งชี้ผลลัพธ์ (Outcome Indicators) และตัวบ่งชี้ผลกระทบ (Impact Indicators) การจำแนกแบบนี้มีผู้จำแนกในลักษณะคล้ายกันโดยจัดเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน (Operation Indicators) และกลุ่มตัวบ่งชี้ด้านสุขอนามัย (Health Indicators)

3. จำแนกตามประเด็นที่ต้องการวัด เช่น ตัวบ่งชี้ความเป็นธรรม (Equity Indicators) ตัวบ่งชี้คุณภาพ (Quality Indicators) ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพ (Efficiency Indicators) ตัวบ่งชี้ประสิทธิผล (Effectiveness Indicators)

4. จำแนกตามลักษณะเฉพาะของตัวบ่งชี้ มี 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้จำเพาะหรือตัวบ่งชี้เดี่ยว (Specific indicators) และตัวบ่งชี้แบบองค์ประกอบ (Composite Indicators)

ตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นตัวบ่งชี้ที่จำแนกประเภทตามลักษณะการใช้ตัวบ่งชี้ มี 3 ประเภท (Johnstone.1981: 23) ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวแทน (Representative Indicators) ใช้มากในงานวิจัย งานบริหารและงานวางแผน ช่วยชี้หรือสะท้อนให้เห็นแง่มุมของระบบการศึกษา เป็นตัวบ่งชี้ที่วัดได้จากตัวแปรเดี่ยว ตัวอย่างของตัวบ่งชี้ เช่น อัตราส่วนของนักเรียนต่อประชากรการศึกษา อัตราการเรียนต่อของนักเรียนในระดับต่าง ๆ

2. ตัวบ่งชี้เดี่ยว (Disaggregative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่นำตัวแปรมาแยกย่อยให้เป็นส่วนละเอียดลึกลงไปเฉพาะ เพื่อใช้เป็นตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้อธิบายลักษณะของระบบการศึกษาโดยรวมได้ ตัวอย่างของตัวบ่งชี้ เช่น อัตราการเรียนต่อระดับปริญญาตรีของเพศหญิงที่มีรายได้ต่ำต่างกัน เป็นต้น

3. ตัวบ่งชี้รวมหรือตัวบ่งชี้ผสม (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่เกิดจากการรวมตัวแปรหลาย ๆ ตัว ด้วยวิธีการทางคณิตศาสตร์และมีการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรแต่ละตัวคำนวณค่าตัวบ่งชี้รวมออกมา เพื่อให้ได้ตัวบ่งบอกสภาวะหรือภาพรวมของระบบการศึกษา ซึ่งตัวบ่งชี้ประเภทนี้จะช่วยอธิบายสภาพการณ์ของการศึกษาได้ดีกว่าสองประเภทข้างต้นที่ใช้ตัวแปรเดียวหรือตัวแปรเฉพาะ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คุณภาพหรือความเป็นเลิศทางวิชาการ เป็นต้น

จอห์นตัน (Johnstone.1981: 24-26) ได้จำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ 5 วิธี ดังนี้

1. จำแนกตามวิธีการแปรผล ได้แก่ ตัวแปรผลแบบอิงกลุ่ม (Norm-referenced) การแปรผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced) และการแปรผลแบบอิงตนเอง (Self-referenced)

2. จำแนกตามลักษณะและสเกลการวัด ได้แก่ วัดเป็นค่าสัมบูรณ์ (Absolute Measurement) และวัดเป็นค่าสัมพันธ์ (Relative Measurement)

3. จำแนกตามช่วงเวลา ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่แสดงค่าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Measurement of stocks) และตัวบ่งชี้ที่แสดงการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา (Measurement of flows)

4. จำแนกตามระดับในการวัด ได้แก่ วัดลักษณะสภาพรวมทุกระดับ (Measurement of overall level) และวัดลักษณะการแจกแจงหรือการกระจาย (Measurement of distribution)

5. จำแนกตามตัวบ่งชี้เชิงระบบ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ตามทรัพยากรนำเข้า (Input Indicators) ตัวบ่งชี้กระบวนการ (Process Indicators) และตัวบ่งชี้ผลผลิต (Output Indicators)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การจำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ จำแนกตามการนำไปใช้งานตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะจำแนกประเภทของตัวบ่งชี้เป็นแบบใด ก็มีหัวข้อหรือประเด็นที่ซ้ำกันหรือคล้ายกันหรือเชื่อมโยงถึงกัน แล้วแต่ผู้จำแนกจะให้ความสำคัญหรือมองเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นหลัก

6.4 ลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดี

ตัวบ่งชี้ที่ดี มีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนวสี. 2546: 84-86)

1. ความตรง (Validity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องวัดได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดอย่างถูกต้องแม่นยำ ตัวบ่งชี้ที่สามารถชี้ได้แม่นยำ ตรงตามคุณลักษณะที่มุ่งวัดนั้นมีลักษณะดังนี้

1.1 มีความตรงประเด็น (Relevant) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้ตรงประเด็น มีความเชื่อมโยง หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด เช่น กระดาษลิทมัสเป็นตัวบ่งชี้สภาพความเป็นกรด/ ด่างของสารละลาย เป็นต้น

1.2 มีความเป็นตัวแทน (Representative) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ต้องมีความเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่มุ่งวัดหรือมุมมองที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างครบถ้วน

2. ความเที่ยง (Reliability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดได้อย่างน่าเชื่อถือคงเส้นคงวาหรือวัดได้คงที่เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ตัวบ่งชี้ที่สามารถชี้ได้อย่างคงเส้น คงวาเมื่อทำการวัดซ้ำ มีลักษณะ ดังนี้

2.1 มีความเป็นปรนัย (Objectivity) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างเป็นปรนัยการตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ควรขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกตามอัตวิสัย เช่น การรับรู้ประสิทธิภาพของหลักสูตร กับอัตราการสำเร็การศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตร ต่างเป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของคุณภาพหลักสูตร แต่อัตราการสำเร็การศึกษาตามระยะเวลาของหลักสูตร จะเป็นตัวบ่งชี้ที่วัดได้อย่างมีความเป็นปรนัย มากกว่าการรับรู้ด้านประสิทธิภาพของหลักสูตร

2.2 มีความคลาดเคลื่อนต่ำ (Minimum Error) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ค่าที่ได้จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น คะแนนผลสัมฤทธิ์ จากการทดสอบกับคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการตอบตามปฏิกิริยาหรือสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งต่างก็เป็นตัวบ่งชี้ตัวหนึ่งของความสำเร็จของการฝึกอบรม แต่คะแนนผลสัมฤทธิ์จากการทดสอบจะเป็น ตัวบ่งชี้ที่น่าเชื่อถือหรือมีความคลาดเคลื่อนจากการวัดต่ำกว่าความเป็นกลาง(Neutrality)

2.3 มีความเป็นกลางปราศจากความลำเอียง (Bias) ไม่โน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้โดยการวัดเฉพาะลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือความไม่ยุติธรรม

2.4 มีความไว (Sensitivity) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน โดยตัวบ่งชี้จะต้องมีมาตรและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ

2.5 ความสะดวกในการนำไปใช้ (Practicality) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ใช้ได้ดี และได้ผลโดยมีลักษณะที่ง่ายสองประการ คือ

ประการแรก เก็บข้อมูลง่าย (Availability) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย

ประการที่สอง แปลความหมายง่าย (Interpretability) กล่าวคือ ตัวบ่งชี้ที่ดีควรให้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุด เข้าใจง่าย และสามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2539: 10-15) กล่าวถึงคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดีไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ

1. มีความเป็นกลาง (Neutrality) หมายถึง ความไม่ลาเอียงของตัวบ่งชี้ ยกตัวอย่าง เช่น ตัวบ่งชี้ผลิตภาพของแรงงาน (Labor Productivity) ซึ่งวัดด้วยอัตราส่วน ระหว่างรายได้ต่อค่าใช้จ่ายแรงงาน เมื่อนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในหน่วยงาน ประเภทผลิต และประเภทบริการ จะทำให้ขาดความเป็นกลาง เพราะการปฏิบัติงานประเภทบริการนั้น ต้องใช้บุคลากรจำนวนมากส่วนการปฏิบัติงานประเภทการผลิตใช้เครื่องจักรกลมากกว่าแรงงาน

2. มีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง การตัดสินเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้มิได้เกิดจากการคิดเอาเองของผู้วิจัย แต่ขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่หรือเป็นรูปธรรม

3. มีความไวต่อความแตกต่าง (Sensitivity) หมายถึง ความสามารถของตัวบ่งชี้ที่จะวัดความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

4. ค่าของมาตรวัด หรือตัวบ่งชี้ที่ได้ ควรมีความหมาย หรือตีความได้อย่างสะดวก (Meaningfulness; & Interpretability) กล่าวคือ ค่าของมาตรวัดควรมีจุดสูงสุด และต่ำสุดที่ง่ายต่อความเข้าใจ เช่น มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 10 หรือระหว่าง 0 ถึง 100 ค่าของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวัดหากอยู่ที่ 60 จะตีความได้ว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย (50) เพียงเล็กน้อย แต่หากค่าของมาตรวัด และตัวบ่งชี้ไม่มีค่าสูงสุด (หรือต่ำสุด) ที่แน่นอน เช่น วัดออกมาแล้วได้ 50 หรือ 120 ก็ไม่ทราบว่า 50 หรือ 120 นั้น จะตีความได้อย่างไร

5. ความถูกต้องในเนื้อหาของตัวบ่งชี้ที่นามาใช้ (Content Validity) ในการศึกษา หรือพัฒนาตัวบ่งชี้ จะต้องศึกษาให้แน่ชัดว่าเนื้อหาในเรื่องที่ศึกษานั้น ๆ คืออะไร ตัวบ่งชี้ที่ดีต้องมีความถูกต้องในเนื้อหาที่ต้องการวัด

6. ความถูกต้องในการพัฒนาตัวบ่งชี้ (Development Validity) การพัฒนาตัวบ่งชี้ คือการนำเอาตัวแปรหลาย ๆ ตัวมารวมกัน ไม่ว่าจะนามาบวกกันหรือคูณกัน ความถูกต้องในการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับความสามารถพิสูจน์ได้ในเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับเชิงประจักษ์ตามที่ปรากฏ

คุณลักษณะสำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดีต้องสามารถวัดผลได้โดยตรง ไม่ยุ่งยาก เข้าใจง่าย สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของนโยบายอย่างชัดเจน มีความคุ้มทุนในการจัดทำและสามารถใช้ในการอธิบายสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่สามารถวัดและเปรียบเทียบได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วจะไม่สามารถกำหนดตัวบ่งชี้ที่เป็นมาตรฐานได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการใช้เป็นสำคัญ

6.5 เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้

สำนักงานสถิติแห่งชาตินิวซีแลนด์ (New Zealand's Official Statistics Agency, 2005: Online) ได้กำหนดเกณฑ์การเลือกตัวบ่งชี้ตามความคาดหวังมากที่สุด แต่ละสถานการณ์อาจใช้เกณฑ์ตัวบ่งชี้ต่างกัน ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้มีความถูกต้องและมีความหมาย (Be Valid and Meaningful) ถ้าตัวบ่งชี้สะท้อนปรากฏการณ์ที่ต้องการวัดและมีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้ในการพิจารณาความถูกต้องนั้น เราจำเป็นต้องรู้ว่าตัวบ่งชี้นั้นสร้างขึ้นมาอย่างไร และตัวบ่งชี้นั้นได้ให้ข้อมูลสารสนเทศที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ตัวอย่าง เช่น การวัดความร่วมมือในหลักสูตรโพลีเทคนิคซึ่งเรียน หกสัปดาห์หรือในชั้นเรียนภาคกลางคืนนั้นได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายหรือไม่

2. เครื่องมือวัดที่มีความหมายคือเครื่องมือที่เป็นที่รู้ว่าสมเหตุสมผล ตัวอย่าง เช่น การวัดความร่วมมือ ในการศึกษาภาคบังคับที่ลงเรียนภายหลัง และการลงเรียนหลักสูตรโพลีเทคนิค (Polytechnic Course) ที่เรียนหกสัปดาห์นั้น เทียบกันได้หรือไม่กับการเรียนระดับปริญญาตรีสี่ปีในมหาวิทยาลัย

กรอบเวลาในการวัด จะมีผลต่อความแม่นยำ และการตีความของข้อมูล ตัวอย่าง เช่น ถ้าอัตราการกักตัวนักเรียนของโรงเรียนได้รับการวัดกลางปี อัตรานี้จะไม่สามารถวัดได้ทั้งหมด เพราะจะมีผู้ที่จบและออกจากโรงเรียนตอนปลายปี และเมื่อเป็นเช่นนั้น การวัดก็ถือว่าเป็นการประมาณการเกินจริง

2. ตัวบ่งชี้สามารถชี้ชัดได้ไวและจำเพาะเจาะจงต่อปรากฏการณ์พื้นฐาน (Be Sensitive and Specific to the Underlying Phenomenon) การชี้ชัดได้ไวสัมพันธ์กับการที่ตัวบ่งชี้แปรสภาพอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ ตัวบ่งชี้จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้เร็ว สัมพันธ์กันและสังเกตได้ แต่จะไม่แสดงการตอบสนองที่ ไม่จริง ตัวอย่าง เช่น อัตราการตาย นำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ทั่วไปของสุขภาพ ตัวบ่งชี้อย่างนี้อาจ ไม่สัมพันธ์กับโรคระบาด เช่น โรคหัด เป็นเพราะ 1) มีคนจำนวนน้อยที่ตายจากการระบาดของโรคหัด และ 2) การตายเช่นนั้นก็ไม่ใช่การตายทันทีตัวบ่งชี้ควรเจาะจง สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่สนใจและไม่เกี่ยวกับปรากฏการณ์อื่น ๆ 3) ตัวบ่งชี้มีฐานรากจากงานวิจัย (Be Grounded in Research) เครื่องมือวัดที่เป็นตัวบ่งชี้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างความตระหนัก การรับรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบและอิทธิพลที่สำคัญ ที่มีผลต่อลัพธ์ 4) ตัวบ่งชี้เป็นเรื่องสถิติโดยแท้ (Be statistically Sound) เครื่องมือวัดที่เป็นตัว

บ่งชี้จำเป็นต้องอาศัยวิธีการทางสถิติโดยแท้ และต้องเหมาะสมกับจุดประสงค์ที่นำไปใช้ 5) ตัวบ่งชี้มีความชัดเจนและตีความได้ง่าย (Be Intelligible and Easily Interpreted) ตัวบ่งชี้ควรมีลักษณะที่ง่ายพอที่จะตีความได้ในทางปฏิบัติและเข้าใจได้ง่ายว่าตัวบ่งชี้ต้องการวัดอะไร 6) ตัวบ่งชี้ มีความสัมพันธ์บางส่วนที่เหมาะสมกับตัวบ่งชี้อื่น (Relate where Appropriate to Other Indicators) ตัวบ่งชี้หนึ่งตัวบ่งชี้ก็สามารถแสดงให้เห็นบางส่วนของปรากฏการณ์ได้ ตัวบ่งชี้เดี่ยวง่าย ๆ เช่น ช่วงชีวิตของคนหรืออัตราการจ้างงานถือว่าเป็นการวัดพื้นฐาน แต่ในแต่ละตัวบ่งชี้ก็มีข้อจำกัด และมีข้อด้อย ถ้าหากเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิต หรือเป็นเครื่องวัดเพื่อการพัฒนา การตีความที่ดีที่สุดจึงต้องอาศัยตัวบ่งชี้อื่นที่คล้ายกัน 7) ตัวบ่งชี้ สามารถเทียบเคียงกับนานาชาติได้ (Allowing International Comparison) ตัวบ่งชี้จำเป็นต้องสะท้อนเป้าหมายเจาะจง แต่ต้องสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ที่ใช้กับโครงการนานาชาติเพื่อที่จะสามารถเปรียบเทียบได้ 8) ตัวบ่งชี้สามารถที่จะแยกเป็นส่วน ๆ ได้ (Ability to be Disaggregated) ตัวบ่งชี้สามารถที่จะแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ ได้ตามกลุ่มเป้าหมายที่สนใจเป็นการเฉพาะ เช่น แบ่งกลุ่มตามภูมิภาคหรือตามเชื้อชาติหรือตามเพศ 9) ตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องตามช่วงเวลา (Consistency over time) ประโยชน์ของตัวบ่งชี้สัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถ ที่จะสืบหาแนวโน้มตามช่วงเวลา ถ้าหากเป็นไปได้ ตัวบ่งชี้ควรสอดคล้องตามช่วงเวลาด้วย 10) การกำหนดเวลา (Timelines) การเก็บข้อมูลและการรายงานควรกระทำเป็นประจำและกระทำบ่อย ๆ ให้สัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่กำลังกำกับติดตามอยู่ ระยะเวลาจากการเก็บข้อมูลกับการรายงานข้อมูลควรจะไม่มาก เพื่อให้มั่นใจว่าการรายงานตัวบ่งชี้เป็นปัจจุบันมากกว่าที่จะให้กลายเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์จะเป็นการดีที่จะมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน เพื่อที่จะให้ได้รายงานหรือแนวคิดที่เป็นสภาพการณ์ปัจจุบัน 11) ตัวบ่งชี้เชื่อมโยงกับนโยบายหรือประเด็นที่เกิดขึ้นใหม่ได้ (Linked with Policy or Emerging Issues) ควรเลือกตัวบ่งชี้ที่สะท้อนประเด็นสำคัญให้ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อมีประเด็นใหม่เกิดขึ้น ควรสร้าง ตัวบ่งชี้ใหม่เพื่อกำกับประเด็นนั้น ตัวอย่างเช่น ตัวบ่งชี้ชี้ให้เห็นว่าความอ้วนในวัยเด็กมีศักยภาพพอที่จะกลายเป็นประเด็นเรื่องสุขภาพ ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่เป็นไปได้ว่า รัฐบาลจะต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวในเรื่องนี้ 12) ตัวบ่งชี้สามารถสะกดใจ ทำให้สนใจและทำให้มีความสุข (Compel, Interest and Excite) เป็นเรื่องที่ผู้พัฒนาตัวบ่งชี้ต้องใส่ใจว่า ตัวบ่งชี้ทำให้ผู้ที่รับรู้เกิดความสนใจหรือไม่เกิดความรู้สึกว่าอยากรู้อยากเห็นหรือไม่

นิตยา สำเร็จผล. (2547: 128-130; อ้างอิงจาก องค์การอนามัยโลก. 2540) เสนอเกณฑ์ ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้สรุปได้ ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้มีความแกร่งเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientifically Robust) ตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง (Validity) มีความไว (Sensitive) คงที่ (Stable) และสะท้อนให้เห็นสิ่งที่ต้องการจะวัด

2. ตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง (Validity) ตัวบ่งชี้ต้องวัดองค์ประกอบ หรือสิ่งที่ต้องการจะวัดได้ตรงและถูกต้อง

3. ตัวบ่งชี้ เชื่อถือได้ (Reliable) ตัวบ่งชี้ต้องให้ค่าเดียวกันเมื่อใช้วิธีการวัดเหมือนกันในการวัดประชากรกลุ่มที่เหมือนกันในเวลาที่เกือบเป็นเวลาเดียวกัน

4. ตัวบ่งชี้ มีความไว (Sensitive) ตัวบ่งชี้ต้องทำให้สามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงแม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบที่สนใจนั้นได้

5. ตัวบ่งชี้ มีความเฉพาะเจาะจง (Specific) ตัวบ่งชี้ต้องแสดงในประเด็นที่สนใจเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น

6. ตัวบ่งชี้ใช้ประโยชน์ได้ (Useful)

7. ตัวบ่งชี้เป็นสิ่งสะดวกในการนำไปใช้ (Practicality)

ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ คือ เก็บข้อมูลง่าย (Availability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย และแปล ความหมายง่าย (Interpretability) ตัวบ่งชี้ที่ดีควรได้ค่าการวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุดเข้าใจง่ายและสามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย

8. ตัวบ่งชี้มีความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวบ่งชี้ต้องครอบคลุมทุกประเด็นหรือประชากรทุกกลุ่มที่คาดหวังให้ครอบคลุม

9. ตัวบ่งชี้สามารถเข้าใจได้ (Understandable) ตัวบ่งชี้ต้องง่ายที่จะนิยาม และค่าของตัวบ่งชี้ที่ต้องแปลความหมายได้ง่าย

10. ตัวบ่งชี้สามารถเข้าถึงได้ (Accessible) ข้อมูลที่ต้องการต้องหาได้ง่าย โดยใช้วิธีการเป็นข้อมูลที่สะดวก ทำได้จริง

11. ตัวบ่งชี้มีจริยธรรม (Ethical) ตัวบ่งชี้ที่มีจริยธรรม หมายถึง ในการรวบรวม วิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการ ต้องเป็นไปอย่างมีจริยธรรมในรูปของสิทธิของบุคคล ความมั่นใจ เสรีภาพในการเลือกที่จะให้ข้อมูลหรือไม่ โดยต้องมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปใช้

12. ตัวบ่งชี้มีความสอดคล้อง (Relevant) ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่เป็นค่านิยมของหน่วยการจัดการนั้น ได้แก่ ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่เป็นค่านิยมของหน่วยการจัดการนั้นและ ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงผลลัพธ์ที่ทีมงานทุกคนมีส่วน และการให้ข้อมูลสื่อความหมาย (Information) ได้แก่ ตัวบ่งชี้เป็นไปตามบริบท และ ตัวบ่งชี้ให้ผลย้อนกลับไปยังหน่วยการจัดการ

13. ตัวบ่งชี้มีความเป็นกลาง (Neutrality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลางปราศจากความลำเอียง (Bias) ไม่โน้มเอียงเข้าหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือความไม่ยุติธรรม

จอห์นตัน (Johnstone. 1981: 55-58) เสนอเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ความตรงภายในของตัวบ่งชี้ (Internal Validity) หมายถึงระดับความสอดคล้องระหว่างมโนทัศน์ กับนิยามเชิงปฏิบัติการ เกี่ยวข้องกับส่วนของกระบวนการวัดในระหว่างที่กำลังดำเนินการวัดตัวแปร เปรียบเทียบกับที่ต้องการวัดกับทฤษฎี หรือจากตัวมโนทัศน์นั้น ซึ่งมักจะต้องเกิดความแตกต่างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าหากความแตกต่างนี้มีขนาดใหญ่มากเกินไป คือ สิ่งที่วัดได้ไม่สัมพันธ์กับสิ่งที่ต้องการวัด กล่าวได้ว่า ตัวแปรนั้น ถึงแม้จะวัดได้คงที่ แต่ก็ไม่มีประโยชน์ในการใช้ คือ มีความเที่ยงตรงภายในน้อยมาก สิ่งที่มีอิทธิพลในการลดค่าความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้ทางการศึกษา มี 3 ประการ หลัก ๆ คือ

1.1 การวัดแบบเป็นส่วน ๆ (Fractional Measurement) กรณีนี้จะเกิดขึ้นเมื่อมโนทัศน์ที่ต้องการวัด สามารถจำแนกออกเป็นหลาย ๆ ด้าน แต่วัดจริงเพียง 1-2 ด้าน ทำให้มีมโนทัศน์บางส่วนเท่านั้นที่วัดได้ โดยไม่ได้วัดมโนทัศน์จริง ๆ ที่ต้องการวัดทั้งหมด ทำให้เกิดการลดค่าความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้นั้น

1.2 ความผันแปรของมโนทัศน์ที่ต้องการวัด (Variability of concept) หากมโนทัศน์ที่ต้องการวัดมีการเปลี่ยนแปลงในการนำไปปฏิบัติ อาจจะเปลี่ยนแปลงตามเวลา หรือเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ถึงแม้จะมีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของมโนทัศน์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีความแตกต่างกัน เช่น มโนทัศน์เกี่ยวกับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในทางปฏิบัติประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนาจะให้ความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการวัดตัวแปร เช่น จำนวนนักเรียนที่เรียนอยู่ในโรงเรียนมาเปรียบเทียบกัน ทำให้ความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้ลดลง

1.3 การกำหนดตัวแปรให้เป็นตัวแทนของมโนทัศน์ (The Definition of Variability to Represent a Concept) แม้จะรู้ว่าตัวแปรนั้นไม่ใช่ตัวแปรที่เหมาะสม ซึ่งการปฏิบัติแบบนี้เรียกว่าการแทนที่มโนทัศน์ (Concept Substitution) เช่น การวัดคุณภาพของผลลัพธ์ในระบบการศึกษา ความหมายของคุณภาพจะหมายถึง ระดับของการสัมฤทธิ์ผล โดยวัดจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ในการสำเร็จการศึกษาระดับต่าง ๆ ซึ่งอาจไม่มีข้อมูลในบางระดับ จึงมีการกำหนดให้อัตราผู้สำเร็จการศึกษา เป็นตัวแทนของระดับผลสัมฤทธิ์ทั้ง ๆ ที่ตัวแปรทั้งสองนี้ไม่จำเป็นต้องสัมพันธ์กัน เมื่อนำไปใช้ทำให้ผลการสรุปเปลี่ยนแปลงไป ในการที่จะลดปัญหานี้ทางหนึ่งทำได้โดยการกำหนดนิยามมโนทัศน์ ในรูปของนิยามเชิงปฏิบัติการให้ชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ความตรงภายในของตัวบ่งชี้ต้องมีค่าสูง อย่างน้อยที่สุดก็ต้องสูงพอสำหรับสถานการณ์เฉพาะที่ต้องการนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในการประเมินความเที่ยงตรงภายในของตัวบ่งชี้ ยังไม่มีวิธีทางสถิติอันใดที่ใช้ทดสอบความสอดคล้องระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการกับมโนทัศน์ได้ในเชิงปริมาณ แต่มีวิธีที่ไม่ใช้สถิติที่พอเป็นไปได้ คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ตัดสินความสอดคล้องนี้ทำให้เกิดปัญหาที่ว่า ถ้ามีความแตกต่างเล็กน้อย ระหว่างนิยามเชิงปฏิบัติการกับมโนทัศน์ ซึ่งจะแสดงว่าตัวบ่งชี้นั้น มีความเที่ยงตรงสามารถทำให้เกิดความสัมพันธ์ หรือการจัดจำแนกชั้นที่แตกต่างกันเล็กน้อย

2. ความเที่ยงและความคงเส้นคงวาของการวัด (Reliability and Consistency) หมายถึงระดับการวัดที่ตัวแปรให้ผลคงที่สม่ำเสมอ ถ้าเชื่อถือได้หมายถึงในการวัดคุณลักษณะเดียวกันถ้าทำซ้ำกับบุคคลที่ต่างกันจะได้ผลเหมือนกัน แหล่งที่ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวัดทำให้ความเชื่อมั่นของตัวบ่งชี้ลดลงมีดังนี้ คือ ความคงที่สม่ำเสมอในการนิยามเชิงปฏิบัติการไปใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการนิยามเชิงปฏิบัติการที่ไม่ชัดเจนไม่สมบูรณ์ ทำให้ผู้ใช้แต่ละคนตีความหมายได้ต่างกัน ได้แก่ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล

3. ความตรงภายนอกและเป็นอิสระของมโนทัศน์ (External Validity and Independent Concept) หมายถึง ความเป็นจริงของสมมุติฐานในการที่จะนำไปใช้เพื่อจัดจำแนกประเภทในสถานการณ์อื่น ๆ เป็นคุณสมบัติของการวัดที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ภายในของมโนทัศน์ต้องทำหลังจากมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงภายในจนได้ค่าที่พอใจ รวมทั้งค่าความเชื่อมั่นของการวัดได้รับการยอมรับแล้ว คุณสมบัติของความเที่ยงตรงภายนอก ระบุว่ามโนทัศน์หนึ่งไม่ควรมีองค์ประกอบที่ถูกกำหนดอยู่ในมโนทัศน์อื่น ซึ่งก็คือความเป็นอิสระของมโนทัศน์ หมายความว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อตัวบ่งชี้หนึ่งจะต้องไม่ส่งผลต่อตัวบ่งชี้อื่น ๆ ตัวบ่งชี้ที่มีความเที่ยงตรงภายนอก จะเป็นตัวแปรที่มีความสมบูรณ์ ครอบคลุม และสามารถวัดได้ในทางปฏิบัติ

จากข้อมูลข้างต้น เกณฑ์การคัดเลือกตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ คือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาได้ต้องมีความตรง ความเที่ยง ความเป็นกลาง ความไว สะดวกต่อการนำไปใช้ และมีความถูกต้องในเนื้อหาที่นำไปใช้

6.6 กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้

การพัฒนาตัวบ่งชี้ เป็นกระบวนการในการลดปริมาณและความซับซ้อนของข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศเชิงปริมาณ สำหรับบ่งชี้คุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการศึกษา หรือผลการดำเนินงานของระบบใดระบบหนึ่ง นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นตัวแปรคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการศึกษา ในการนำไปใช้วิเคราะห์เพื่อศึกษาวิจัยในแง่มุมต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ถูกต้อง และน่าเชื่อถือมากกว่าการใช้ตัวแปรเดี่ยวหรือตัวแปรย่อยแต่ละตัว ทั้งนี้ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น จะมีคุณภาพได้จะต้องมีขั้นตอนการสร้าง และขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพ
ที่น่าเชื่อถือ (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 33; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981)

ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. (2552: 33-38; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981) กล่าวว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้เป็นกระบวนการการสร้างสารสนเทศของสภาพการณ์ในระยะเวลาหนึ่งและมีขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้ว่ามี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) กำหนดวิธีการ 2) เลือกตัวแปรทั้งหมด 3) รวบรวมตัวแปรที่เหมาะสม และ 4) จัดน้ำหนักของตัวแปรในสาขาการศึกษานั้น และได้อธิบายว่า การพัฒนาหรือการสร้างตัวบ่งชี้ทางการศึกษานั้น มี 3 วิธีการ คือ

1. การนิยามตัวบ่งชี้เพื่อการใช้ประโยชน์ (pragmatic definition)
2. การนิยามตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎี (theoretical definition)
3. การนิยามตัวบ่งชี้เชิงประจักษ์ (empirical definition)

การจัดน้ำหนักตัวแปรมี 3 วิธีการ ได้แก่

1. ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบตัวบ่งชี้
2. การประเมินตัวบ่งชี้
3. การเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น การวิเคราะห์องค์ประกอบ การวิเคราะห์จำแนกและการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิคอล เป็นต้น

วิลาวัลย์ มาคุ้ม (2549: 32-33; อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2530) ได้อธิบายถึงการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ไว้ว่ากระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ประกอบด้วย

1. การสร้างตัวบ่งชี้ มีวิธีการที่สำคัญ 3 วิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็ให้ข้อมูลที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

วิธีที่ 1 การสร้างตัวบ่งชี้ความก้าวหน้า (Self-referenced Indicator Formation) เป็นการสร้างข้อมูลของระบบการศึกษาในช่วงเวลาต่างกัน เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าของการดำเนินงาน จากช่วงเวลาหนึ่งถึงอีกช่วงเวลาหนึ่ง ตามปกติจะเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างปี โดยกำหนดปีที่เริ่มต้น และปีที่สิ้นสุด เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว มีการดำเนินการที่นักวางแผนหรือผู้บริหารมี ความประสงค์จะทราบความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับตัวบ่งชี้ประเภทนี้คือข้อมูล ระยะยาว โดยกำหนดข้อมูลในปีฐานเท่ากับ 100 แสดงว่า ระดับค่าของตัวบ่งชี้ในปีนั้นสูงกว่าในปีฐานของการอ้างอิง ค่าของความแตกต่างนี้ คือ ค่าร้อยละที่เปลี่ยนแปลงไปใช้ช่วงเวลาที่คิดจากปีฐาน

วิธีที่ 2 การสร้างตัวบ่งชี้แบบอิงเกณฑ์ (Criterion-referenced Indicator Formation) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้จะต้องนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งมักจะกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาหรือแผนปฏิบัติการ โดยระบุไว้ว่าในช่วงระยะเวลาที่อยู่ในแผนจะพยายามปรับปรุงการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลตามที่เป้าหมายวางไว้ เป้าหมายดังกล่าวประกอบกับระยะเวลาที่ระบุไว้ในแผนจึงเป็นเกณฑ์ที่จะชี้ว่าการดำเนินงานได้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้หรือไม่

วิธีที่ 3 การสร้างตัวบ่งชี้โดยอิงปทัสฐาน (Norm-referenced Indicator Formation) ตัวบ่งชี้ประเภทนี้สร้างขึ้นเพื่อแสดงสถานภาพของระบบการศึกษาต่าง ๆ ว่าอยู่ในระดับใด โดยเปรียบเทียบกันระหว่างระบบการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน หรือเปรียบเทียบระบบการศึกษาย่อย ที่อยู่ภายใต้ระบบการศึกษาใหญ่เดียวกัน วิธีการสร้างตัวบ่งชี้โดยอิงปทัสฐานจึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้พัฒนาระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในด้าน การจัดสรรทรัพยากรด้านการบริหาร การนิเทศและการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการสร้างความเสมอภาคในด้านคุณภาพการศึกษา ซึ่งอาจวัดได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เป็นต้น

2. การพัฒนาตัวบ่งชี้ ตามแนวทางของนงลักษณ์ วิรัชชัย (2541: 20-21) ว่ามี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ (Statement of Purpose) ผู้ดำเนินการพัฒนาต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไรและอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การนิยามตัวบ่งชี้ (Definition) ขั้นตอนนี้จะเป็นตัวชี้นำวิธี การที่ต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ๆ รวมกัน เพื่อแสดงสารสนเทศของสิ่งที่ต้องการชี้วัด ดังนั้นในขั้นตอนนี้นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้ว ผู้พัฒนาต้องกำหนดด้วยว่า ตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างไร

ในการนิยามตัวบ่งชี้ต้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก การกำหนดกรอบความคิด หรือ การสร้างแนวคิด (Conceptualization) เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการชี้วัด โดยกำหนดรูปแบบหรือโมเดลแนวคิด (Conceptual Model) ของสิ่งที่ต้องการชี้วัดว่ามีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (Dimension) และแต่ละมิติประกอบด้วยแนวคิดอะไรบ้าง และส่วนที่สอง คือ การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Development of Component Measures) การสร้างและการกำหนดมาตร (Construction and Scaling) เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการของตัวแปรย่อยของโมเดลความคิด และการกำหนดการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้ มีรายละเอียด 3 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Component Variables) ของตัวบ่งชี้ ผู้พัฒนาต้องอาศัยความรู้จากทฤษฎีและประสบการณ์ ศึกษาตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Relate) และตรง (Relevant) กับตัวบ่งชี้ แล้วตัดสินใจเลือกตัวแปรย่อยเหล่านั้นว่าจะใช้ตัวแปรย่อยจำนวนเท่าไร ใช้ตัวแปรประเภทใดในการพัฒนาตัวบ่งชี้ โดยเลือกตัวแปรให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของตัวบ่งชี้ที่กำหนดและไม่ควรมีตัวแปรมากเกินไป การลดตัวแปรอาจทำได้โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ถ้าตัวแปรใดมีค่าความสัมพันธ์กันสูงก็คัดเลือกมาเพียงตัวเดียว

2. การกำหนดวิธีการรวม (Combination Method) ตัวแปรย่อยผู้พัฒนาต้องศึกษาและตัดสินใจเลือกวิธีการรวมตัวแปรย่อยให้ได้ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีวิธีการทำได้ 2 แบบ คือ

2.1 การรวมเชิงบวก (Additive) เป็นวิธีการที่มีแนวคิดว่าตัวแปรแต่ละตัวสามารถทดแทนหรือชดเชยกันได้ด้วยตัวแปรอีกตัวหนึ่ง ซึ่งทำให้ค่าตัวบ่งชี้รวมที่ได้ไม่เปลี่ยนแปลง วิธีการรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยการบวกนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่ต้องการวัดตั้งแต่สองระบบขึ้นไปว่ามีความแตกต่างกันกี่หน่วยในเรื่องที่แสดง และนิยมเสนอค่าตัวบ่งชี้ที่ได้มาจากสมการต่าง ๆ ตามวิธีการรวมตัวแปร

2.2 การรวมแบบพหุคูณ (Multiplying) เป็นการรวมค่าตัวแปรเข้าด้วยกันโดยการคูณ มีข้อตกลงเบื้องต้น คือ การเปลี่ยนแปลงของค่าตัวแปรหนึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของอีกตัวแปรหนึ่งไม่อาจทดแทนหรือชดเชยกันได้ คือ ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีค่าสูงขึ้นได้ก็ต่อเมื่อตัวแปรองค์ประกอบทุกตัวมีค่าสูงทั้งหมดและตัวแปรองค์ประกอบแต่ละตัวต้องเสริมกันและกัน การรวมตัวแปรองค์ประกอบด้วยวิธีการรวมแบบพหุคูณนี้ ใช้เพื่อต้องการเปรียบเทียบระบบตั้งแต่ 2 ระบบขึ้นไปว่าระบบหนึ่งมีค่าดัชนีสูงกว่าอีกระบบหนึ่งอยู่กี่เท่า หรือคิดเป็นร้อยละเท่าไร

3. การกำหนดน้ำหนักของตัวแปร (Weight) ในการรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ ผู้พัฒนาต้องกำหนดแทนความสำคัญของตัวแปรย่อยแต่ละตัว ซึ่งสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

3.1 การกำหนดตัวแปรแต่ละตัวให้มีน้ำหนักความสำคัญเท่ากัน (Equal Weight) และกำหนดตัวแปรแต่ละตัวมีน้ำหนักต่างกัน (Differential Weight) ซึ่งทำได้หลายวิธี ดังนี้

3.1.1 วิธีการพิจารณาตัดสินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) คือ การพิจารณาลงความเห็นในหมู่ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ต้องการศึกษานั้น ๆ โดยให้สมาชิก

แต่ละคนเสนอค่าน้ำหนักและตัวแปร พิจารณาหาข้อยุติโดยการใช้ค่าเฉลี่ยหรือการอภิปรายลงความเห็น หรืออาจใช้แบบสอบถามเพื่อหาค่าร้อยละที่ผู้ตอบเห็นด้วยกับน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร หรืออาจใช้วิธีที่เป็นระบบมากขึ้น เช่น การใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อสำรวจหาฉันทามติ จากผู้เชี่ยวชาญ โดยไม่ต้องเผชิญหน้ากัน แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปรต่อไป

3.1.2 วิธีวัดความสำคัญของตัวแปร (Measure Effort Required) พิจารณาจากเวลา (Time Taken) หรือค่าใช้จ่าย (Cost) ที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรนั้น

3.1.3 วิธีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) เป็นการใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละตัวแปร โดยอาจใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Analysis Regression) การวิเคราะห์จำแนก (Discriminate Analysis) หรือการวิเคราะห์สหสัมพันธ์
คาโนนิคอล (Canonical Correlation Analysis)

ดังนั้นจะเห็นว่า วิธีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่าควรใช้วิธีใดจึงจะมีความเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ หลายประการที่ควรพิจารณาถึง เช่น ธรรมชาติของตัวแปรที่นำมาใช้พัฒนาตัวบ่งชี้ รวมทั้งธรรมชาติของตัวบ่งชี้ที่ใช้พัฒนาขึ้นตลอดจนการนำตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการพัฒนาขึ้นนั้นไปใช้ประโยชน์ต่อไป ในทางปฏิบัติมักใช้หลักการทางทฤษฎีและหลักการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไป กล่าวคือ ในขั้นการวางแผนรวบรวมข้อมูล เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ ใช้หลักการทางทฤษฎีในการระบุคุณลักษณะของสิ่งที่มุ่งศึกษา คัดเลือกตัวแปรที่สามารถใช้วัดแต่ละคุณลักษณะ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงอาศัยหลักการ ทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปร

ขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นเหมือนแผน การดำเนินการขั้นต่อไป (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2541: 23-27; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981) อธิบายว่าโดยทั่วไปทำได้ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาโดยการนิยามเชิงปฏิบัติการ (Pragmatic Definition) เป็นวิธีการนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูลหรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อย ๆ หลาย ๆ ตัวไว้แล้ว ผู้พัฒนาเพียงพิจารณาคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ นำมาพัฒนาตัวบ่งชี้โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยและกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการนิยามตัวบ่งชี้ วิธีนี้อาศัย การตัดสินใจและประสบการณ์ของผู้พัฒนาตัวบ่งชี้เท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียง เพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎีหรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร จึงเป็นการนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ ถ้าจำเป็นต้องใช้ผู้พัฒนาควรพยายามปรับปรุงจุดอ่อน โดยใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหรือการใช้กรอบทฤษฎี ประกอบกับวิจารณญาณในการเลือกตัวแปร

วิธีที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการนิยามตามทฤษฎี (Theoretical Definition) เป็นวิธีที่ผู้พัฒนาใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจ ใช้วิจารณญาณน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น เป็นวิธีที่ผู้พัฒนากำหนดตัวแปรและให้ค่าน้ำหนักของตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้จากทฤษฎี แล้วใช้วิธีการรวมตัวแปรที่เป็นตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการรวมทางเลขคณิต ซึ่งการนิยามวิธีนี้อาจทำได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมดตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อยการกำหนดวิธีการรวมตัวแปร การกำหนดน้ำหนักตัวแปร ผู้พัฒนาใช้โมเดลหรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด

แบบที่ 2 ใช้ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อยและการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรเท่านั้น ส่วนขั้นตอนในการกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวผู้พัฒนาใช้วามคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบการตัดสินใจ ซึ่งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

วิธีที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาโดยการนิยามตามข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) เป็นลักษณะการนิยามที่ใกล้เคียงกับการนิยามตามทฤษฎี เพราะเป็นการนิยามที่ผู้พัฒนากำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวบรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้ โดยใช้ทฤษฎีและเอกสารทางวิชาการหรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน การกำหนดน้ำหนัก ตัวแปรแต่ละตัวที่นำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้นั้นอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นวิธีการนิยามที่มีความเหมาะสมและเป็นที่นิยมใช้กัน

เมื่อพิจารณาวิธีการนิยามตัวบ่งชี้การศึกษาทั้ง 3 วิธีข้างต้น จะเห็นว่า จอห์นตัน (วิลาวัลย์ มาคุ้ม. 2549: 40-41; อ้างอิงจาก Johnstone. 1981) ให้ความสำคัญกับการนิยามระดับนามธรรมตามทฤษฎี หรือการนิยามโครงสร้างที่มีทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานในการนิยาม วิธีการนิยามตัวบ่งชี้การศึกษาทั้ง 3 วิธี โดยเฉพาะสองวิธีหลังล้วนต้องมีทฤษฎีเป็นหลักทั้งสิ้น จึงกล่าว ได้ว่าการนิยามทุกวิธีในส่วนของการกำหนดตัวแปรย่อยและการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยของจอห์นตัน เป็นการนิยามโครงสร้างตามทฤษฎี ส่วนการแบ่งประเภทวิธีการนั้น เป็นเพียงการแบ่งโดยใช้เกณฑ์มากำหนดว่า การกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยใช้ทฤษฎีหรือข้อมูลเชิงประจักษ์เท่านั้น ดังคำอธิบายที่ว่า นิยามเชิงประจักษ์มีลักษณะเทียบเคียงได้กับนิยามเชิงทฤษฎี ต่างกันที่การกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยในวิธีแรกใช้แนวคิด ทฤษฎี ส่วนวิธีหลังใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล (Data Collection) คือ การดำเนินการวัด ตัวแปรย่อย ได้แก่การสร้างเครื่องมือสำหรับการทดลองใช้ การปรับปรุงเครื่องมือ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อย ซึ่งนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างตัวบ่งชี้ (Construction) และการสร้างสเกลตัวบ่งชี้ (scaling) ตามนิยามที่ได้กำหนดไว้ว่าประกอบด้วยตัวแปรอะไร รวมกันในลักษณะใด และมีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรในการรวมกันอย่างไร โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ให้ได้ตัวบ่งชี้ ใช้วิธีการรวมตัวแปรที่มีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญตามที่ได้นิยามไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ (Quality Check) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ครอบคลุมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อยและตัวบ่งชี้ด้วย ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีคุณภาพดีเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวบ่งชี้นั้นว่ามีความเหมาะสมตามเกณฑ์ต่อไปนี้อย่างไร ได้แก่ ความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) ความเชื่อถือได้ (Credibility) ความคงเส้นคงวา (Consistency) ความเป็นมาตรฐานที่เปรียบเทียบกันได้ (Standardization)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องการศึกษาและการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation) เป็นขั้นตอนที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้พัฒนาตัวบ่งชี้ หลังจากได้สร้างและตรวจสอบตัวบ่งชี้แล้ว ผู้พัฒนาต้องวิเคราะห์ให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) เช่น อาจวิเคราะห์แยกตามระดับเขตพื้นที่การศึกษา อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ให้ผู้บริโภค ผู้บริหาร นักวางแผน นักวิจัย นักการศึกษา ได้ทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้องต่อไป

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการ 1) วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา 2) กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เป็นผลงานวิจัย 4) สร้างกรอบแนวความคิด 5) นิยามและร่างตัวบ่งชี้ 6) สร้างเครื่องมือ 7) ตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ 8) เก็บข้อมูล และวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องการศึกษาและการนำเสนอรายงาน

6.7 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้

ความตรงเชิงโครงสร้างหรือความตรงเชิงทฤษฎี (Construct Validity) หมายถึง คุณสมบัติของมาตราวัดที่ให้ผลการวัดสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด ซึ่งนิยามโดยใช้ ตัวแปรโครงสร้างทฤษฎี ความตรงเชิงโครงสร้างเป็นความตรงที่มีความสำคัญที่สุดเพราะเป็นความตรงที่เชื่อมโยงการวัดในทางปฏิบัติกับลักษณะที่ต้องการวัดในทางทฤษฎี หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือความตรงเชิงโครงสร้างเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของมาตราวัด ซึ่งเป็น
ตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพ ของมาตราวัดว่าสามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้ สอดคล้องตามโครงสร้างทฤษฎีหรือไม่ การพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษานั้น สิ่งสำคัญที่จะตรวจสอบว่าโมเดลตัวบ่งชี้ที่

พัฒนาขึ้นมีคุณภาพหรือไม่ ต้องดูที่ความตรงเชิงโครงสร้าง การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างเป็นวิธีการนำเอาข้อมูลเชิงประจักษ์มาสนับสนุนสมมติฐานหรือโครงสร้างตามทฤษฎีที่ต้องการทดสอบซึ่งจำเป็นต้องนิยามคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาตามแนวคิดเชิงทฤษฎี ให้อยู่ในรูปของตัวบ่งชี้หรือพฤติกรรมที่สามารถวัดได้แล้วนำผลการวัดจากข้อมูลเชิงประจักษ์มาตรวจสอบว่าสอดคล้องตามคุณลักษณะที่กำหนดไว้หรือไม่ การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างมีวิธีตรวจสอบได้หลายวิธี เช่นใช้วิธีเชิงทดลอง ใช้หลักการวิเคราะห์เชิงตรรกะ การศึกษาหาความสัมพันธ์ การวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีสรุปอ้างอิงการเปรียบเทียบ กับกลุ่มรู้จักหรือมีหลักฐานอยู่ วิธีเมทริกซ์ซึ่งมีหลายคุณลักษณะหลายวิธี การวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง สำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้นี้ เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นวิธีการทางสถิติที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ชุดหนึ่งว่าเกิดจากตัวแปรแฝงที่เป็นองค์ประกอบร่วมอย่างไร และสามารถทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าข้อมูมที่ได้มีความสอดคล้องกลมกลืนกับสมมติฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ หรือตรวจสอบว่ามีโครงสร้างตามนิยามทางทฤษฎีหรือไม่

ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างสามารถทำได้ 2 รูปแบบ คือ 1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) และ 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เป็นวิธีที่ใช้หลักการวิเคราะห์โมเดลลิสเรล ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีจุดเด่นที่ดีกว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ สรุปได้
5 ประการ ดังนี้ (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 43-46; อ้างอิงจาก นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542)

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีการผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้น โดยยอมให้ความคลาดเคลื่อนของตัวแปรสัมพันธ์กันได้ และข้อตกลงเบื้องต้นสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากกว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งทำให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องยิ่งขึ้น

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีพื้นฐานทางทฤษฎีรับรอง เหมาะสำหรับการวิจัยที่มีกรอบความคิดเชิงทฤษฎีและมีโมเดลทางทฤษฎีที่ต้องการตรวจสอบและผลการวิเคราะห์สามารถนำมาแปลความหมายได้ง่ายกว่าการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างชัดเจน

4. ผลการวิเคราะห์ให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ และมีการทดสอบนัยความสำคัญทางสถิติของค่าพารามิเตอร์ทุกค่าด้วย

5. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นเครื่องมือที่นักวัดผลใช้ในการศึกษาคุณภาพของแบบวัดได้ดี

การตรวจสอบความตรงของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ใช้หลักการเช่นเดียวกับการตรวจสอบความตรงของโมเดลลิสเรลทั่วไป ในกรณีที่นักวิจัยมีความมั่นใจในโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันใช้ทดสอบโมเดลเดียวเพื่อยืนยันโมเดลอย่างเข้ม แต่ในกรณีที่นักวิจัยมีโมเดลที่มีชุดตัวแปรคงเดิม แต่เส้นทางอิทธิพลแตกต่างกันเป็น 2 โมเดล อาจใช้กาทดสอบเพื่อเลือกโมเดล และในกรณีที่นักวิจัยต้องการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อสำรวจ อาจใช้การทดสอบเพื่อพัฒนาโมเดลได้ ประเด็นที่จะเน้นในการตรวจสอบความตรงของโมเดลเพื่อให้ได้โมเดลที่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์แล้วไม่ควรใช้กลุ่มตัวอย่างหนึ่งในการตรวจสอบ ดังนั้นในกรณี ที่นักวิจัยต้องการใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อการสำรวจองค์ประกอบควรมีกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่และแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อยในการวิเคราะห์ กลุ่มแรกใช้เพื่อพัฒนาโมเดล และกลุ่มที่สองใช้ตรวจสอบโมเดลที่พัฒนาแล้ว เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ต้องนำผลการวิเคราะห์มาสร้างสเกลองค์ประกอบและแปลความหมายผลการวิเคราะห์ การสร้างสเกลองค์ประกอบมีหลักการเช่นเดียวกันกับเทคนิค EFA หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีสาระสำคัญ ดังนี้

เมทริกซ์ LX เป็นค่าประมาณพารามิเตอร์น้ำหนักองค์ประกอบพร้อมด้วยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่าสถิติ t ผลการวิเคราะห์จากโปรแกรม SPSS ไม่มีการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติในส่วนนี้

เมทริกซ์ PH เป็นเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ กรณีที่นักวิจัยกำหนดโมเดลให้องค์ประกอบเป็นอิสระต่อกัน ค่าพารามิเตอร์นอกแนวทแยงในเมเทริก PH จะมีค่าเป็นศูนย์ทั้งหมด

เมทริกซ์ TD เป็นเมทริกซ์ความแปรปรวน ความแปรปรวนร่วมของเทอมความคลาดเคลื่อนและค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ในกรณีที่ความคลาดเคลื่อนไม่สัมพันธ์กัน

เมทริกซ์ TD เป็นเมทริกซ์แนวทแยง และค่าพารามิเตอร์รวมกับค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจะมีค่าเป็นหนึ่ง นอกจากนี้ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณยังบอกค่าความตรงของตัวแปรอีกด้วย

ค่าดัชนีตรวจสอบความตรงของโมเดล CFA แบบต่าง ๆ รวมทั้งการวิเคราะห์เศษเหลือและกราฟของเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานด้วยค่าดัชนีวัดด้วยไคสแควร์ควรจะมีค่าต่ำและเส้นกราฟของเศษในรูปคะแนนมาตรฐานกับควอนไทล์ปกติ จะมีความชันกว่าเส้นทแยงมุมจึงจะสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเมทริกซ์คะแนนองค์ประกอบ ซึ่งเป็นเมทริกซ์ของค่าสัมประสิทธิ์ที่นักวิจัยต้องนำไปสร้างสเกลองค์ประกอบต่อไป

6.8 ข้อจำกัดบางประการของเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ประการแรก คือ การประมาณค่าพารามิเตอร์ใช้กระบวนการคำนวณทวนซ้ำ และเมื่อได้ผลการวิเคราะห์ว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าน้อยที่สุด ยังอาจมีปัญหาว่าอาจยังมีฟังก์ชันความกลมกลืนเป็นแบบอื่นอีกได้

ประการที่สอง ค่าพารามิเตอร์ที่ได้จากการวิเคราะห์โมเดล CFA อาจอยู่นอกพิสัยที่ควรจะเป็น ค่าสัมประสิทธิ์ที่คำนวณได้อาจมีค่ามากกว่าหนึ่งและความแปรปรวนมีค่าติดลบ ปัญหาเหล่านี้อาจเกิดเนื่องจากการกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดลไม่ถูกต้อง การแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้ไม่เป็นปกติ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างเล็กเกินไป และโมเดลเกือบระบุไม่ได้พอดี

ประการสุดท้าย คือ การวิเคราะห์ค่อนข้างซับซ้อนและใช้เวลาวิเคราะห์ค่อนข้างนาน โปรแกรมลิสเรลได้พัฒนาการกำหนดค่าเริ่มต้นของพารามิเตอร์ซึ่งช่วยให้ประหยัดเวลาการคำนวณของคอมพิวเตอร์ไปได้มาก

6.9 รูปแบบการนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมาใช้

การนำตัวบ่งชี้การดำเนินงานมาใช้เริ่มจากวงการศึกษาของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ได้มีการพัฒนาตัวบ่งชี้การดำเนินงาน มาตั้งแต่ต้นปี 1970 เนื่องจากการเผชิญกับปัญหาการถูกตัดทอนงบประมาณด้านการศึกษา เป็นเหตุให้ต้องมีการรัดเข็มขัดประหยัดค่าใช้จ่ายและต้องเพิ่มมาตรการตรวจสอบการทำงานของสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถจัดสรรงบประมาณที่ถูกจำกัดลงให้แก่สถาบันต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าสูงสุด จึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะเพิ่ม “ภาระรับผิดชอบ หรือ ความสามารถตรวจสอบได้ (Accountability)” ของสถาบันการศึกษาด้วยการผลักดันให้มีการพัฒนาตัวบ่งชี้การดำเนินงานอย่างจริงจังจนเป็นที่แพร่หลายมาถึงปัจจุบัน (ไกศิษฎ์ เปลรินทร์. 2552: 46-47; อ้างอิงจาก Ewell; & Jones. 1994) โดยพบว่า มี 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

1. รูปแบบ Input/ Process/ Output-Outcome Model เป็นรูปแบบที่นิยมใช้กันมากที่สุดในการตรวจสอบการดำเนินงานทางการศึกษาโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา แนวเหตุผลของรูปแบบนี้คือ กระบวนการผลิต ผลผลิตเบื้องต้นที่ถูกวัดเป็น “มูลค่าเพิ่ม (Value Added)” โดยมีตัวบ่งชี้อยู่ 3 ประเภทที่ใช้มากที่สุด ได้แก่

1.1 จำนวน คุณสมบัติและระดับความสามารถของนักศึกษาที่เข้าศึกษา

1.2 ค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษาระดับการศึกษาและภูมิหลัง รูปแบบของโครงสร้างการผลิต (เช่น การออกแบบหลักสูตร) โครงสร้างที่เป็นอยู่ของสถาบัน (เช่นขนาดห้องเรียน จำนวนอาจารย์) และพฤติกรรมนักศึกษา (เช่น การคงสภาพอยู่ สาขาวิชาเลือก เป็นต้น)

1.3 จำนวน คุณลักษณะและระดับความสามารถของนักศึกษา (ความแตกต่างและคุณค่าของนักศึกษาที่รับเข้ามา) โดยมีความแตกต่างระหว่าง Input / Process/ Output Indicators ดังนี้

Input Indicators เป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับทรัพยากรและมักให้ค่าในเชิงปริมาณ (เช่น เงิน อาคาร สถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ) รวมถึงบุคคลที่เข้ามาอยู่ในองค์การนั้นด้วย

Process Indicators เป็นตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร หรือประโยชน์จากปัจจัยนำเข้าและการปฏิบัติการขององค์การ เป็นวิถีทางการบริการและต้องการวัดในเชิงคุณภาพ

Output Indicators เป็นตัวบ่งชี้เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ขององค์การ เป็นผลที่เกิดขึ้นทันทีและมักให้ค่าในเชิงปริมาณ ซึ่งต่างจาก Outcome ตรงที่มีขอบเขตที่ยาวและนานกว่า ให้ผลกระทบเชิงคุณภาพมากกว่าด้วย

2. รูปแบบการนิยามคุณภาพ Quality Definition Model เป็นบ่งชี้การดำเนินงานตามรูปแบบคำนิยามคุณภาพ ในลักษณะดังต่อ ไปนี้

2.1 ชื่อเสียง หรือการจัดอันดับองค์การ (Transcendent) โดยให้ความสำคัญกับองค์การที่ได้รับความสำเร็จทางการศึกษาสูงสุด ตามนิยามนี้ กล่าวถึง คุณภาพที่เน้นทรัพยากรมากกว่าการดำเนินงาน

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่าง Input และ Output (Cost / Benefit Quality) ตัวบ่งชี้ตามนิยามนี้ต้องการเปรียบเทียบผลของการนำ Input เข้าสู่ระบบกับการออกนอกระบบในลักษณะของ Output โดยมุ่งที่จะให้ค่าของการวัดคุณภาพและประสิทธิภาพในการดำเนินการ

2.3 ความสอดคล้องกับมาตรฐานของรัฐ (Process Quality) ตัวบ่งชี้ตามนิยามนี้เน้นคุณภาพของกระบวนการ เป็นตัวบ่งชี้ที่ต้องผ่านกระบวนการรับรองวิทยฐานะขององค์การ

2.4 คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาที่วัดได้ (Product Quality) ตัวบ่งชี้ตามนิยามนี้เป็นตัวบ่งชี้ที่มุ่งวัดสมรรถภาพทางการศึกษาโดยทั่วไป

2.5 ความพอใจของนายจ้าง (User–Based Quality) เป็นการพัฒนาตัวบ่งชี้เพื่อประเมินคุณภาพโดยดูจากความพึงพอใจของผู้บริโภคผลผลิตทางการศึกษา เป็นสำคัญ

3. รูปแบบ Comprehensive Indicator System Model ตัวบ่งชี้จากรูปแบบนี้ จัดทำเพื่อติดตามการดำเนินงานทางการศึกษา ที่เน้นการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นสารสนเทศสำคัญ ๆ ตามความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีคุณภาพสูง สามารถวิเคราะห์ประเด็นและนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจหรือจัดทำนโยบายได้ ทั้งให้ความสำคัญกับคุณค่าและเป้าหมายของระบบการศึกษาของชาติเป็นหลัก และมุ่งเน้นตัวบ่งชี้ที่ให้สารสนเทศเพื่อการเปรียบเทียบระหว่างองค์การได้

จากรูปแบบของการประยุกต์ใช้ตัวบ่งชี้การดำเนินงาน ในการจัดการศึกษาดังกล่าวมาแล้ว จะพบว่าในวงการศึกษาของไทยนิยมใช้รูปแบบ Input/ Process/ Output Model เนื่องจากสอดคล้องกับบริบทของการจัดการศึกษาของไทย เพราะเป็นรูปแบบที่สำคัญต่อการดำเนินงานในระยะแรก และมีระบบการดำเนินงานชัดเจนกว่ารูปแบบอื่น ๆ เพราะระบบนี้จะพิจารณาว่าปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และปัจจัยผลผลิต (Output) คืออะไร เช่น ปัจจัยนำเข้าได้แก่ ทรัพยากรคน ทรัพยากรเงิน สภาพแวดล้อม ปัจจัยเกื้อหนุน เป็นต้น กระบวนการได้แก่

กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน กระบวนการวิจัย กระบวนการให้บริการทางวิชาการ เป็นต้น ปัจจัยผลผลิต ได้แก่ ปริมาณและคุณภาพของผู้จบการศึกษา ศรัทธาของประชาชน เป็นต้น (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 48; อ้างอิงจาก อุทุมพร จามรมาน. 2541)

7. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2545: 165) วิจัยเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทภิบาลในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยบรรษัทภิบาลต่างประเทศมีวิวัฒนาการจาก 1) การเป็นหน่วยศึกษาอบรมแบบศูนย์รวมเชิงนโยบาย และมีโปรแกรมการศึกษาเฉพาะทาง 2) การรองรับการขยายตัวและการเติบโตขององค์กร 3) การสนับสนุนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและวิธีดำเนินงานขององค์กร 4) การส่งเสริมองค์กรให้เป็นผู้นำทางธุรกิจและได้เปรียบในการแข่งขัน 5) การเป็นแหล่งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 6) การส่งเสริมองค์กรแห่งการเรียนรู้และการเรียนรู้ตลอดชีวิต 7) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรตรงตามความต้องการและกลยุทธ์ของบรรษัท 8) การนำปรัชญา หลักการ แนวคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมของบรรษัทมาเป็นหลักในการจัดการศึกษา และได้เสนอรูปแบบของมหาวิทยาลัยบรรษัทภิบาล 12 ด้าน คือ การบริหารจัดการ วิสัยทัศน์ การเงิน องค์กร การมีส่วนร่วม ผู้เรียน หลักสูตรและการเรียนการสอน เทคโนโลยีการศึกษา การวัดและประเมินผล การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งและเปิดดำเนินการ และการรับรองมาตรฐานการศึกษา โดยที่แต่ละด้านส่วนใหญ่มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในระดับมากและมากที่สุด ยกเว้นการดำเนินงานในรูปสภามหาวิทยาลัย คล้ายกับสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป และการระดมทุนในตลาดหลักทรัพย์ อยู่ในระดับปานกลางและการแบ่งศาสตร์การศึกษา เป็นคณะวิชาคล้ายมหาวิทยาลัยทั่วไปอยู่ในระดับน้อย กลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 3 ด้าน คือ บริหารจัดการทั่วไป บริหารจัดการวิชาการ และกลไกการอุดมศึกษาของรัฐ มีกลวิธีที่สำคัญคือ 1) จัดตั้งโดยไม่ต้องรอการปรับกฎหมายประเภทสถาบันคู่สัญญา สถาบันสมทบ สถาบันอุดมศึกษาทั่วไป ศูนย์เฉพาะทางในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาเฉพาะทาง 2) จัดตั้งเป็นสถาบันอิสระซึ่งมีความเหมาะสมมากที่สุด แต่ต้องรอการปรับกฎหมาย 3) นำระบบคุณวุฒิทางวิชาชีพ (Thai Vocational Qualification: TVQ) มาใช้ในการรับรองมาตรฐานการศึกษา การกำหนดหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล 4) รัฐให้การสนับสนุนและจูงใจให้ดำเนินการ 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและหน่วยงานต่าง ๆ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย คือ องค์กรและสถานประกอบการ น่าจะได้นำรูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทไปใช้เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนาองค์กร และสร้างความเชื่อมโยงการดำเนินการระหว่างหน่วยงานรัฐด้านการศึกษา สถานประกอบการ และสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป โดยเฉพาะด้านการจัดตั้งและการรับรองมาตรฐานการศึกษาให้บังเกิดผลเชิงรูปธรรม

วรรณี งามขจรกุลกิจ (2550: 174-175) วิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและลักษณะของพันธกิจความรับผิดชอบต่อสังคมที่พึงประสงค์เพื่อสนับสนุนแบรนด์สถาบันอุดมศึกษาเอกชนผลการวิจัยพบว่ารูปแบบลักษณะ CSR ที่นักเรียนมีความพึงประสงค์มากที่สุด คือ การมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชนเรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์จนสำเร็จระดับปริญญาตรีเช่นเดียวกับผู้ปกครองก็มีความพึงประสงค์มากที่สุดต่อการมอบทุนการศึกษาแก่เยาวชน นอกจากนั้นยังมีความพึงประสงค์มากที่สุดต่อรูปแบบลักษณะที่เป็นการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีไทย และรูปแบบลักษณะการจัดโครงการสร้างจิตสำนึกให้รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

มาลัยวัลย์ วงศ์ใหญ่ และคณะ (2550: 99-100) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ ปีการศึกษา 2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณลักษณะและคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการในด้านความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจของนักเรียนนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่จะพัฒนาคุณลักษณะ และคุณธรรมจริยธรรมด้านความขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจให้แก่นักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ โดยใช้แบบสำรวจเป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ จำนวน 338 คน จำนวน 2 ครั้ง

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ก่อนมีการจัดกิจกรรมและโครงการเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการ นักศึกษาของวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์มีพฤติกรรมการแสดงออกอยู่ในระดับปานกลาง และพฤติกรรมของนักศึกษาที่ควรเร่งพัฒนาในภาพรวม คือ คุณธรรมด้านความขยัน ประหยัด มีวินัยและมีน้ำใจ แต่ถ้าพิจารณาแต่ละสาขางานมีคุณธรรมที่เด่นและด้อยแตกต่างกันออกไปตามสภาพของสาขาวิชา เช่น สาขางานการท่องเที่ยวและการโรงแรม และสาขางานอาหารและโภชนาการ ด้อยในเรื่องความประหยัด ส่วนสาขาในประเภทวิชาพณิชยการ เช่น สาขางานการบัญชี การตลาด การเลขานุการ และสาขางานคอมพิวเตอร์ ด้อยในเรื่องของความขยัน เป็นต้น ฉะนั้นกิจกรรมที่สาขาวิชาควรจัดเสริมนอกเหนือจากที่งานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาของวิทยาลัยฯ จะต้องส่งเสริมในเรื่องความด้อยในสาขาของตนเอง จึงจะได้รับการพัฒนา ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งที่ 2 หลังจากจัดกิจกรรม/ โครงการแล้ว ทั้งโครงการของงานกิจกรรมนักเรียนนักศึกษาและกิจกรรม/โครงการของสาขาวิชาแต่ละวิชา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดิมเพื่อศึกษาดูผลของการพัฒนา พบว่า พฤติกรรมของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดิม เมื่อจัดกิจกรรม/โครงการแล้วคุณธรรมที่มีการพัฒนาดีขึ้นกว่าเดิมคือคุณธรรมประหยัด ความซื่อสัตย์ ความสุภาพ ความสะอาด และความสามัคคี ส่วนคุณธรรมที่ลดน้อยลงคือ ความมีวินัย ความขยัน และมีน้ำใจแสดงว่า กิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้นยังไม่สามารถตอบสนองให้นักศึกษามีการพัฒนาคุณธรรมทั้ง 8 ประการได้อย่างเหมาะสม

สุเมธ กาญจนพันธุ์ (2551: 80-82) วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ รูปแบบ แลกระบวนการในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจในด้าน “ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ”

ผลการศึกษา พบว่า องค์กรธุรกิจในประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการจัดการเชิงกลยุทธ์โดยมีกลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะที่เป็นเชิงกลยุทธ์มากขึ้น โดยการวิเคราะห์ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กร ประกอบการวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งในปัจจุบันองค์กรธุรกิจมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่าจะเป็นวิธีการที่จะขับเคลื่อนให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามองค์กรธุรกิจบางองค์กรก็ยังไม่ได้มีการดำเนินงานในด้านที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยจะมุ่งเน้นใน 2 มิติเป็นหลัก คือ มิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่าแนวโน้มในการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น ในอนาคตองค์กรธุรกิจจะให้ความสำคัญในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น โดยจะมีการจัดการที่เป็นเชิงกลยุทธ์มากยิ่งขึ้น มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านนี้โดยเฉพาะ มีการมุ่งเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของพนักงาน คู่ค้า มากขึ้น และจะมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจโดยเฉพาะ

ณัฐชรินธร อภิวิชญ์พลชาติ (2551:139-140) วิจัยเรื่อง การศึกษาการให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า ปตท. ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านนโยบายของบริษัท ซึ่งปรากฏในวิสัยทัศน์ และค่านิยมขององค์กร โดย “มุ่งไปสู่องค์กรแห่งความเป็นเลิศด้วยการดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีแก่สังคมและชุมชน รวมทั้งมีความสามารถในการให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่เหมาะสมต่อผู้มีส่วนได้เสีย” ปตท. มีการดำเนินธุรกิจตามหลักการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยความรับผิดชอบใน 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านสังคม โดย ปตท. กำหนดกรอบและขอบเขตในประเด็นทางสังคมไว้อย่างชัดเจน ทำให้บริษัทสามารถกำหนดกลยุทธ์การทำงานและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการได้ตรงจุดรวมทั้ง การเลือกพันธมิตรที่มีเป้าหมายสอดคล้องกับบริษัท โดยประเด็นหลักที่สังคมและองค์กรได้ประโยชน์ร่วมกัน คือ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านส่งเสริมการศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อสังคมของ ปตท. ด้านผลตอบรับของผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ปตท. ได้รับการยอมรับจากชุมชนรอบบริเวณดำเนินการ และได้รับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นจากนักลงทุน ทำให้เกิดชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กร สามารถดำเนินกิจการและอยู่ร่วมกับสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

ปารีณา ประยุกต์วงศ์ และ แมท โอเซ็น (2552: ออนไลน์) วิจัยเรื่องการพัฒนา CSR ในประเทศไทยและบทบาทอาสาสมัคร เป็นงานวิจัยที่ใช้การวิจัยปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับเจ้าหน้าที่ข้าราชการไทย และเจ้าหน้าที่องค์กรสนับสนุนและการวิจัยทุติยภูมิ ด้วยการค้นหาข้อมูลจากหนังสือและบทความต่าง ๆ เกี่ยวกับ CS งานวิจัยค้นพบข้อสรุป 4 ข้อ คือ 1) ท่ามกลางภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นนี้ ธุรกิจไทยกำลังเผชิญช่วงเวลาที่ยากลำบากในการทำ CSR ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ในปัจจุบันธุรกิจทำ CSR ในรูปแบบการทำกิจกรรมเพื่อสังคมเพื่อ

ประชาสัมพันธ์สร้างชื่อเสียง หรือมุ่งเป็นเพียงกลยุทธการตลาดเท่านั้น แต่กระแสการพัฒนา CSR ในระดับโลกนั้น มุ่งไปที่การพัฒนาการทำ CSR ให้เป็นเครื่องมือการพัฒนา ที่จะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งที่ไม่ใช่เพียงแต่ธุรกิจเท่านั้น แต่เป็นการสร้างคุณค่าทางสังคมที่ธุรกิจมีต่อชุมชนและสังคม เพื่อให้เท่าทันกระแสการพัฒนานี้ ธุรกิจจำเป็นต้องทำความเข้าใจหาวิถีการทำ CSR อย่างบูรณาการในการดำเนินธุรกิจโดยทั่วไป 2) ความท้าทายขององค์กรสนับสนุนในประเทศไทย ที่มีต่อการส่งเสริมและสนับสนุนเรื่อง CSR อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งที่เป็นข้อจำกัดสำหรับรัฐบาลไทยต่อการพัฒนา CSR ในประเทศไทยก็คือ ไม่ปรากฏหน่วยงานราชการไทยใดที่จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงานกลางที่จะประสานความร่วมมือในการประสานการส่งเสริมที่ต่างมีการส่งเสริมที่เป็นไปตามวาระการพัฒนาขององค์การตนเองโดยเฉพาะ 3) กระแสการพัฒนา CSR และการพัฒนาอาสาสมัครในประเทศไทย มีแนวโน้มที่ดีต่อแนวทางการพัฒนาของ UNDP และแนวทางการส่งเสริมเรื่องอาสาสมัครของ UNV 4) การรับรู้เรื่องหลักการสัญญาโลกแห่งสหประชาชาติ (UN Global Compact) ในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก

ทัศนีย์ เหลืองตระกาลกูร (2552: 46-53) วิจัยเรื่อง การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การธุรกิจที่ได้รับรางวัลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้าน CSR ขององค์กรเป็นส่วนหนึ่งของหลักการกำกับดูแลกิจการ เพื่อดูแลผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือกรรมการผู้จัดการใหญ่/คณะกรรมการบริษัท/ ธนาคาร เป็นผู้ผลักดันการดำเนินงานด้าน CSR ส่วนปัญหาจากการดำเนินงาน CSR หลัก ๆ คือ ความไม่เพียงพอของงบประมาณ การขาดการมีส่วนร่วมของพนักงาน การสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพ และแนวทางการดำเนินงานด้าน CSR ขององค์การชั้นนำ คือ การกำหนดนโยบาย CSR ซึ่งบูรณรการเข้ากับวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กรผู้บริหารมีพันธะผูกพันในการดำเนินงาน CSR โดยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม CSR รวมทั้งมีการสำรวจความต้องการของคนในชุมชนหรือพื้นที่เป้าหมายก่อนดำเนินงานด้าน CSR สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัยในการจัดการงานด้าน CSR คือ ควรใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม CSR ไม่ใช่เพื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กร

พัลลภา ปิติสันต์ (2552: ออนไลน์) วิจัยเรื่อง A Comparison between Developed and DevelopingCountries Implementation CSR: Case study of SIF Projects โดยศึกษาเปรียบเทียบมุมมองของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ SIFE ซึ่งเปิดโอกาสให้นักศึกษาจาก 41ประเทศเข้าร่วมคิดโครงการเพื่อสังคมโดยจะมีการแข่งขันในระดับประเทศก่อนแล้วจึงได้งบประมาณลงไปทำจริงก่อนมีการตัดสินใจในรอบระดับโลก ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการมองความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับที่ไม่มีผลประโยชน์ขององค์กรมากำกับโดยสนใจว่าเด็กในประเทศที่พัฒนาแล้วและเด็กที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งถือเป็นแบบจำลองของผู้ใหญ่ในสังคมจะมีมุมมองต่อประเด็นทางสังคมที่แตกต่างหรือไม่ อาทิ โครงการสร้างอาชีพในการทำดอกไม้จันทน์ของผู้ติดเอดส์ของตัวแทนจาก ประเทศไทย โครงการอบรมเรื่องสิ่งแวดล้อมซึ่งร่วมกับยักษ์ใหญ่อย่างวอลมาร์ตได้รับรางวัลชนะเลิศ ฯลฯ จากงานวิจัยครั้งนี้พบว่าจุดร่วมประการหนึ่งคือความอยากช่วยเหลือสังคมเหมือนกันแต่กระบวนการที่ทำ

และความสนใจในประเด็นสังคมนั้นแตกต่างกันรวมถึงวิธีคิดที่มีต่อประเด็นด้านความรับผิดชอบต่อสังคมต่าง ๆ อย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัดคือประเด็นทางจริยธรรมที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนานั้นสนใจเรื่องนี้มากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้วงานวิจัยพบว่าเด็กต่างชาติส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่ลงไปช่วยเหลือประเทศอื่นมากกว่าในบ้านตัวเองขณะที่เด็กในประเทศกำลังพัฒนาจะเน้นไปที่การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคมซึ่งไม่แตกต่างกับองค์กรธุรกิจระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วที่ให้น้ำหนักกับประเด็นทางสังคมและโครงการในรูปแบบที่ใกล้เคียงกันเมื่อมองถึงประเด็นของกระบวนการทำงานจะเห็นว่าเด็กในประเทศกำลังพัฒนาปัญหาที่สำคัญที่สุดคือไม่มีเงินรวมไปถึงปัญหาของการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเช่น ที่อินเดียซึ่งได้รับรางวัลของปีที่ผ่านมา

วิภาดา วีระสัมฤทธิ์ (2553: 92-100) วิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค่าของบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความจงรักภักดีด้านสัดส่วนระยะเวลาการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ภายในเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับการศึกษา และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี 2) ความจงรักภักดีด้านการเปลี่ยนระบบเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี และการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม 3) ความจงรักภักดีด้านการบอกต่อผู้อื่นให้มาใช้บริการเครือข่าย AIS มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม 4) ความจงรักภักดีด้านความรู้สึกเมื่อมีผู้อื่นพูดถึงเครือข่าย AIS ในทางที่ไม่ดีมีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการกำกับดูแลกิจการที่ดี 5) ความจงรักภักดีด้านความภูมิใจในสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากสิทธิ AIS Plus หรือสิทธิลูกค้า Serenade มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรด้านการความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ธีรพร ทองขะโชค (2556: 231-239) วิจัย เรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกัน โดยบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีแนวคิดที่ครอบคลุม 4 มิติ คือ ความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจ ความรับผิดชอบด้านกฎหมาย ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม และความรับผิดชอบด้านการกุศล ค่าน้ำหนักองค์ประกอบคะแนนมาตรฐานมีค่าระหว่าง .70-.85 และ 2) ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า มีความสอดคล้องกันโดยมีค่าเฉลี่ยระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทของบริษัทอยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า บริษัทมีความรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจมากที่สุด รองลงมาคือความรับผิดชอบด้านกฎหมาย ความรับผิดชอบด้านจริยธรรม และความรับผิดชอบด้านการกุศล ตามลำดับ

7.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

United Nations Development Programme: UNDP (2000: 34) วิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในอินเดีย ปี 2002 ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ Corporate Social Responsibility; CSR หรือความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถแสดงออกได้ในหลากหลายรูปแบบ หลากหลายมุมมองทั้งในลักษณะของรูปธรรม และนามธรรม แล้วแต่การแสดงออกขององค์กรในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ตลอดรวมทั้งลักษณะและกลไกของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมจากนโยบายสู่การปฏิบัติ เป็นไปในลักษณะของการสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กร โดยเฉพาะในองค์กรเอกชน หรือองค์กรธุรกิจ พบว่า การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นภารกิจที่องค์กรพยายามกระทำในลักษณะต่าง ๆ เพื่อเป็นการแสดงการมีส่วนร่วมในสังคม ออกมาในรูปแบบของกิจกรรม การบริจาค การสร้างการมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชน รวมทั้งทางด้านการจัดการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ยังมีความพยายามที่จะสร้างกระบวนการ Corporate Social Responsibility; CSR โดยผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลาย ให้นิสิตนักศึกษาและคณาจารย์ได้มีส่วนร่วม โดยยังเน้นไปที่ชุมชน การสร้างประโยชน์ต่อชุมชน อีกทั้งในด้านการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์ขอบข่ายความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา (University Social Responsibility: USR) รวมทั้งเพื่อนำไปสู่การศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

นิโคลัส (Nicolescu. 2006: 1) วิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศโรมาเนีย ผลการวิจัยพบว่า ในรายวิชาที่มีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนด้านความรับผิดชอบต่อสังคม มาจากการวิเคราะห์สภาพทางธุรกิจของมหาวิทยาลัยและสภาพทางเศรษฐกิจของคณะ และพบอีกว่าควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย ให้มีการนำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม มาใช้เป็นการเริ่มและสนับสนุนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในระดับบุคคลในการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมของประเทศโรมาเนีย

โคลทีฟ (Kolektiv. 2008: 214-215) วิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศเซอร์เบีย : การรับรู้และทัศนคติของสาธารณชนองค์กรธุรกิจองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรและภาครัฐที่มีต่อกระบวยการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศเซอร์เบียนั้นผู้ประกอบการและองค์กรในภาคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลองค์กรภาคธุรกิจหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรต่างก็มีความรู้และความเข้าถึงกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจอยู่ไม่มากและมีแรงขับเคลื่อนในการพัฒนากระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจค่อนข้างน้อยจึงควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจเพิ่มมากขึ้น พร้อมนั้งชี้ให้องค์กรเหล่านี้เห็นถึงคุณประโยชน์ของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่าจะส่งผลดีอย่างไรนอกจากนี้ยังพบอีกว่าประชากรส่วน

ใหญ่ในประเทศเซอร์เบียต่างรับรู้ว่าหลาย ๆ องค์กรมีการส่งเสริมกิจกรรมในลักษณะที่เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมแต่จะรับรู้ในลักษณะของการดำเนินกิจกรรมรณรงค์การบริจาค การสนับสนุนงานด้านกีฬา และการส่งเสริมวัฒนธรรม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังค้นพบว่าสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการพัฒนากระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศเซอร์เบีย คือการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจแก่องค์กรธุรกิจและสาธารณชนให้มากขึ้นและถูกวิธี ซึ่งจะช่วยสร้างเสริมแรงขับในการพัฒนากระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในประเทศเซอร์เบียต่อไปในอนาคต

โกราน สวันสัน และ คณะ (Goran Svansson et. al. 2008: 118) ศึกษาความแตกต่างของการนำระบบจริยธรรมไปใช้ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนขนาดใหญ่ในประเทศสวีเดน โดยใช้แบบสำรวจสำรวจหน่วยงานภาครัฐและเอกชนขนาดใหญ่ใน 4 ด้าน คือ 1) หน่วยงานด้านจริยธรรม 2) เครื่องมือจริยธรรม 3) การใช้จริยธรรมภายในและภายนอก และ 4) ระเบียบการสนับสนุนจริยธรรมและการวัดผลด้านจริยธรรม ผลการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกันทั้งน้อยและมากระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ภาคเอกชนมีแนวโน้มที่จะมีการใช้จริยธรรมมากกว่าในภาครัฐในด้านหน่วยงานด้านจริยธรรม เครื่องมือจริยธรรม การใช้จริยธรรมภายในและภายนอก และระเบียบการสนับสนุนจริยธรรมและการวัดผลด้านจริยธรรม

บราวน์ และคล๊อค (Brown & Cloke, 2009: 277-278) วิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการองค์กร โดยใช้แนวคิดและหลักการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านความรับผิดขอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษานี้ ช่วยให้เกิดผลกระทบด้านการตลาด และการพัฒนาบทบาทหน้าที่ และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษเป็นอย่างมากในศตวรรษที่ 21 แม้ว่าจะยังมีผู้บริหารระดับสูงในมหาวิยาลัยในอังกฤษที่จะต้องทำความเข้าใจประเด็นด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้ชัดเจนขึ้น อย่างไรก็ตามมีข้อแนะนำจากประสบการณ์ของมหาวิทยาลัยที่นำกระบวนการความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้ในการพัฒนาองค์กรว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์
และสามารถช่วยองค์กรพัฒนาได้อย่างแท้จริง

เวเนเซีย และ คณะ (Venezia et al. 2010: 121) ศึกษาเปรียบเทียบบรรยากาศจริยธรรมในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณโดยมีผู้ตอบแบบสำรวจ 265 คนจากประเทศฟิลิปปินส์และ 253 คนจากประเทศไต้หวัน ผลการศึกษาพบว่าประเภทของจริยธรรมซึ่งแบ่งโดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) สามารถแบ่งได้เป็น 7 ด้าน สรุปได้ว่า บรรยากาศด้านจริยธรรมของภาครัฐเปรียบเทียบกับภาคเอกชนในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาครัฐมีค่าสูงกว่าภาคเอกชนในด้านกฎระเบียบความเอื้ออาทร การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน ความรับผิดชอบต่อสังคม และกลไกการทำงาน ส่วนภาคเอกชนมีค่าสูงกว่าภาครัฐในด้านการมุ่งเน้นประสิทธิภาพ และคุณธรรมส่วนบุคคล

เดวิด, แอบลู, คาไรร่า และ คอนคาลเวส (David, Abrue, Carreira; & Goncalves. (2010: 251-274)วิจัยเรื่อง ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพและความรับผิดชอบต่อสังคม:หลักฐานจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศโปรตุเกส ผลการศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษามีความสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อสังคมและเน้นผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ เช่น มหาวิทยาลัยต้องให้การช่วย ซึ่งเป็นบทบาทของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะต้องให้การสนับสนุนการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของสังคม และสถาบันการศึกษาเองด้วย ซึ่งตัวบ่งชี้เหล่านี้เป็นแหล่งที่มาของข้อมูลที่ถูกต้องที่สามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนการบริหารจัดการและกระบวนการตัดสินใจในการบริหารจัดการสถาบัน

เนจาติ ฟาอี ซาแลมซาดี และ ดาราอี (Nejati, Shafaei, Salamzadeh; & Daraei. 2011: 445-447) วิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมกับมหาวิทยาลัย การศึกษาจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยระดับโลก 10 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกสร้างพันธะสัญญาต่อความรับรับผิดชอบต่อสังคม และมหาวิทยาลัยได้นำเสนอสารสนเทศที่เพียงพอต่อการระบุประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม และประเด็นปัญหาที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการองค์กรที่ดี สิทธิมนุษยชน การปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน สิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมและความโปร่งใส นิสิต นักศึกษา และการพัฒนาชุมชนและสังคม

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และเพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มี 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ขั้นที่ 3 สรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

โดยมีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ผู้วิจัยดำเนินการ 3 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

ผู้วิจัยทำการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแหล่งข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากแนวคิดหลักในการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษาตามวิธีการเชิงประจักษ์ (Empirical Method) ของนงลักษณ์ วิรัชชัย (2551) ซึ่งเป็นที่นิยมนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยใช้หลักในการตัดสินใจคัดเลือกตัวบ่งชี้ 4 ประการ คือ การนิยามตัวบ่งชี้จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมต่างๆ ร่วมกับความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกตัวแปรที่จะใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ เพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือ การรวมตัวแปรให้เป็นตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Item - Objective Congruence: IOC)

และการกำหนดน้ำหนักให้กับตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ในรูปของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แล้วทำการคัดเลือกเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ที่มุ่งศึกษา

1.2 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา วิเคราะห์เอกสารความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมทั้งภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษา ความเป็นมาของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาสถาบันในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สอดคล้องกับตัวชี้วัดการตรวจประเมินคุณภาพภายใน องค์ประกอบที่ 2 ด้านการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้ที่ 2.8 การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา โดยการกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงให้นักศึกษาใหม่ทุกคนเข้าร่วมการอบรมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามศาสนาที่นับถือ เพื่อให้นักศึกษาเป็นนักศึกษาที่ดี มีความรับผิดชอบ เคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความประพฤติดีปฏิบัติชอบอยู่ในกรอบของการเป็นนักศึกษาที่พึงประสงค์ของสังคม ดำรงตนเป็นคนดีตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ ธำรงไว้ซึ่งเกียรติและความมีระเบียบวินัยของสถาบัน พบว่ามี 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย

1. มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความประหยัด 2) มีความสามัคคี และ 3) มีจิตสาธารณะ

2. มุมมองปัจเจกบุคคล มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความใฝ่รู้ 2) มีความอดทนอดกลั้น 3) มีความกตัญญูกตเวที

3. มุมมองคุณธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์ 2) ความเมตตากรุณา และ 3) มีความเสียสละ

4. มุมมองของความยุติธรรม มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) มีความเพียร 2) มีวินัย และ 3) ความรับผิดชอบ

ขั้นที่ 2 สัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

2.1 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์และและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า จำนวน 17 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 5 คน

2.1.2 ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ประกอบด้วย

2.1.2.1 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.1.2.2 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.1.2.3 อธิการบดีและรองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.1.2.4 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.1.2.5 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.1.2.6 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่มีตำแหน่งเป็นนายกสโมสรและรองนายกสโมสรนักศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 2 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียง การจดบันทึก การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยที่พัฒนาได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ ตัวอย่างเช่น

1.1 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความซื่อสัตย์*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสืบค้นและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามประเด็นคำถามที่กำหนดไว้ และใช้วิธีการสรุป นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดไปสรุปผลเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้

ขั้นที่ 3 สรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปผลและปรับปรุงแก้ไขตัวบ่งชี้ เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 2 ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีในเครือพระจอมเกล้า จำนวน 48,247 คน ประกอบด้วย

1.1 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 17,852 คน

1.2 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 18,646 คน

1.3 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 11,749 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของแฮร์และคณะ (Hair; et al. 2010: 102) ซึ่งได้อธิบายไว้ว่าขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่า โดยกฎทั่ว ๆ ไป กลุ่มตัวอย่างอย่างน้อยที่สุดต้องเป็น 5 เท่า ของตัวแปรที่ต้องการวิเคราะห์และขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ระดับที่สูงกว่าควรจะเป็น 10: 1 คือ หน่วยตัวอย่าง 10 หน่วย ต่อตัวแปรที่สังเกตได้ 1 ตัวแปร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างคือ 10 เท่าของตัวแปร ซึ่งตัวแปรที่ต้องการวิเคราะห์หรือตัวแปรที่สังเกตได้ มี 150 ตัวแปร จากหลักการดังกล่าวมาแล้ว ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลครั้งนี้ จึงมีจำนวน 1,500 คน และชดเชยกรณีผู้ตอบแบบสอบถามไม่ตอบกลับ สรุปว่าการวิจัยครั้งนี้ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,502 คน

2.2 การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากบัญชีประชากร เป็นนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า 3 แห่ง โดยใช้วิธีการกลุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling) เป็นนักศึกษา ที่เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา 3 พระจอม เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559 ณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังจำนวน 1,502 คน ดังนี้

2.2.1 นักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 556 คน

2.2.2 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 550 คน

2.2.3 นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 366 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaires) เพื่อใช้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเป็นนักศึกษาในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้ง 3 แห่ง เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ ที่ได้มาจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ สถานภาพ ตำแหน่ง และสถาบัน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามในตอนที่ 2 มีดังนี้

เกณฑ์ระดับความคิดเห็น

5 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง เห็นด้วยในระดับมาก
3 หมายถึง เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อย
1 หมายถึง เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ดังตัวอย่างเช่น

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ							
	มีความประหยัด						
1	รู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ						[ ]
2	ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม						[ ]
3	ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม						[ ]

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เพื่อเป็นการตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นว่ามีความเป็นตัวแทน หรือครอบคลุมเนื้อหาหรือไม่ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งมีประสบการณ์การบริหารกิจการนักศึกษาและประสบการณ์ปฏิบัติงานในการสอนในระดับอุดมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง (IOC) กำหนดค่าที่เหมาะสมตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยมีเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อความนั้นสอดคล้องกับกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ ข้อความนั้นสอดคล้องกับกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

-1 หมายถึง แน่ใจว่า ข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบสอบถามมีค่าดัชนีวัดความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 จัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างในลำดับต่อไป

1.2.2 การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α) (Cronbach's Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach. 1990: 202-204) กับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัย จำนวน 45 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความเชื่อมั่น ต้องมีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. 2548:48) จากการวิเคราะห์แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับ เท่ากับ .90 แสดงว่าเป็นที่ยอมรับได้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อใช้สอบถามเกี่ยวกับตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า สำหรับนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

4.1 ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังสถาบันในเครือเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้ง 3 แห่ง

4.2 ผู้วิจัยใช้การประสานผ่านทางโทรศัพท์ และจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อขอความอนุเคราะห์จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เพื่อขอให้ดูแลการทำแบบสอบถาม จากนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมกีฬา 3 พระจอม เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2559 ณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในการตอบแบบสอบถามกลับคืนมา

4.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน ได้ข้อมูลสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 1,500 ชุด คิดเป็นร้อยละ 99.87 เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.4 ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาลงรหัส (Coding) เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

5.1 การวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามในด้านเพศ สถานภาพ ตำแหน่ง และสถาบัน ด้วยการคำนวณค่าความถี่ และค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) และนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (สุทธิรัช คนกาญจน์. 2547: 45)

ค่าเฉลี่ย 4.50 ขึ้นไป หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.50 ลงมา หมายถึง เป็นตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

5.3 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างเชิงเส้น และกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรม LISREL 8.53 เพื่อหาค่าน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้ และทำการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยที่เป็นตัวแบบเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูล ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI) โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์. 2550)

5.3.1 ค่าสถิติ ไค-สแควร์ (Chi - Square) เป็นค่าสถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานทางสถิติว่าฟังก์ชั่นความสอดคล้องมีค่าเป็นศูนย์ ถ้าค่าสถิติ ไค–สแควร์ มีค่าต่ำมาก หรือมีค่า ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์เท่าไร แสดงว่าข้อมูลโมเดลลิสเรลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3.2 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ซึ่งเป็นอัตราส่วนผลต่างระหว่างฟังก์ชั่นความสอดคล้องจากโมเดลก่อนและหลังปรับโมเดลกับฟังก์ชั่น ความสอดคล้องก่อนปรับโมเดล ค่า GFI ที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) ซึ่งนำ GFI มาปรับแก้และคำนึงถึงขนาดของตัวแปรและกลุ่มตัวอย่าง ค่านี้ใช้เช่นเดียวกับค่า GFI และ AGFI มีค่าเท่ากับหรือเข้าใกล้ 1 ค่าที่ยอมรับได้ควรมีค่ามากกว่า 0.90 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.3.4 ค่า RMSEA (Striger's Root Mean Square Error of Approximation) เป็นค่าที่บ่งบอกถึงความไม่สอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้น กับเมทริกซ์ความแปรปรวนร่วมของประชากร ค่า RMSEA ที่ 0.05 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลมาก แต่อย่างไรก็ตาม ค่าที่ใช้ได้และถือว่าโมเดลที่สร้างขึ้นสอดคล้องกับโมเดลไม่ควรเกิน .08

5.3.5 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องในรูปของความคลาดเคลื่อนได้แก่ ค่า Root Mean Square Residual (RMR) เป็นค่าที่วัดความคลาดเคลื่อนเฉลี่ยของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่คลาดเคลื่อนไปจากโมเดลเชิงทฤษฎี (Average of the Fitted Residuals) ซึ่งโมเดลที่ดีควรมีค่า Residual เข้าใกล้ศูนย์ และควรมีค่าน้อยกว่า .05 จึงจะสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 5 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง

ดัชนี	ระดับการยอมรับ
1. ค่าไค-สแคว์ (χ^2)	χ^2 ที่ไม่มีนัยสำคัญหรือค่า P-value สูงกว่า .05 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
2. ค่า GFI	มีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
3. ค่า AGFI	มีค่าตั้งแต่ .90 ขึ้นไป แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง
4. ค่า RMSEA	น้อยกว่า .08 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้อง

5.4 นำผลการวิเคราะห์ จากข้อ 5.3 มาคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีความเที่ยงตรงโครงสร้างเชิงเส้น คือ มีค่า factor loading มากกว่าหรือเท่ากับ .30

ขั้นตอนทั้งหมด ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นภาพประกอบขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

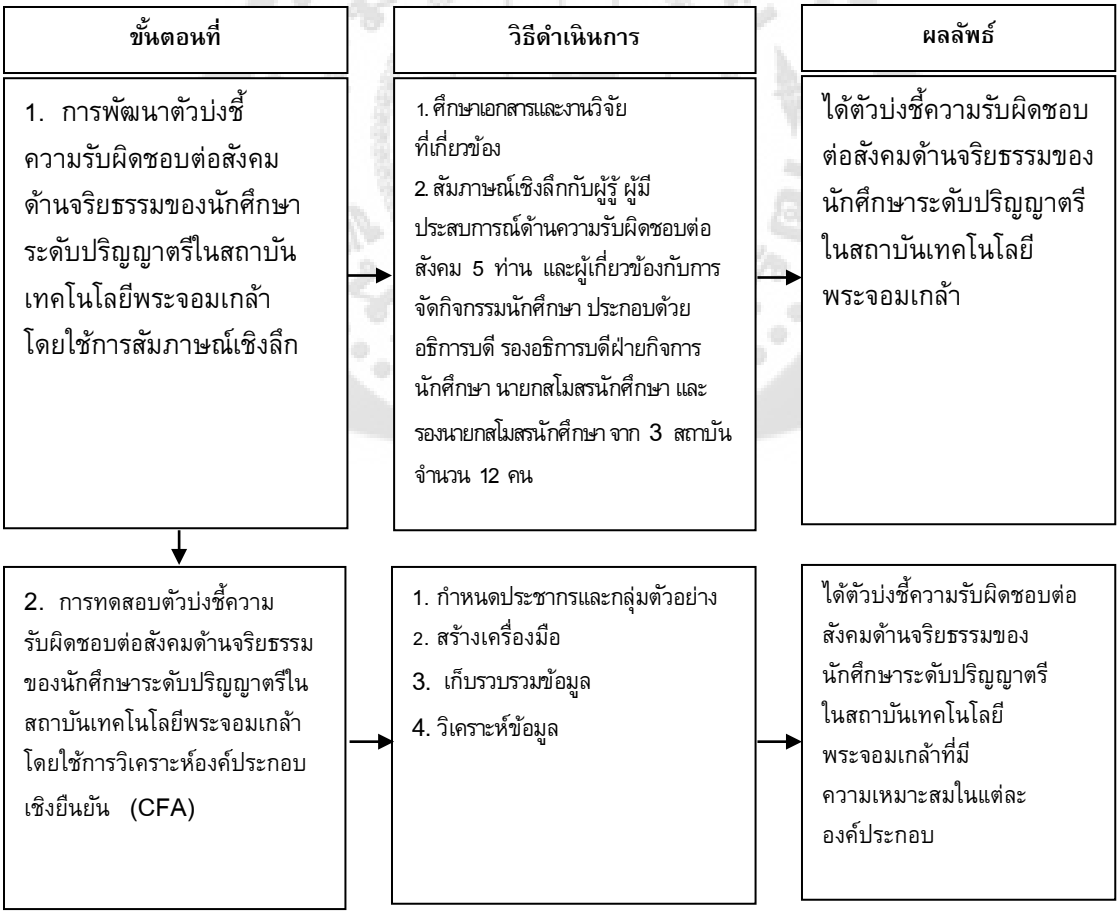

ภาพประกอบ 17 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

MORA	แทน	ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม
ADVA	แทน	มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ
Hone	แทน	มีความซื่อสัตย์
Savi	แทน	มีความประหยัด
Unity	แทน	มีความสามัคคี
Publ	แทน	มีจิตสาธารณะ
INDI	แทน	มุมมองปัจเจกบุคคล
Know	แทน	มีความใฝ่รู้
Tole	แทน	มีความอดทนอดกลั้น
Grat	แทน	มีความกตัญญู
VIRT	แทน	มุมมองคุณธรรม
Kind	แทน	มีความเมตตากรุณา
Sacr	แทน	มีความเสียสละ
JUST	แทน	มุมมองความยุติธรรม
Disc	แทน	ความมีวินัย
Resp	แทน	ความรับผิดชอบ
X1-X150	แทน	ตัวแปรสังเกตได้
$\overline{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
SD	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

Factor Loading	แทน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
SE	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าที
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย
χ^2	แทน	ค่าสถิติไค-สแควร์
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ
df	แทน	องศาอิสระ
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
GFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน
AGFI	แทน	ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว
RMSEA	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์
Standardized RMR	แทน	ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ตาราง 6 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักศึกษา

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
1. มีความประหยัด	X1 รู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ
	X2 ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม
	X3 ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
	X4 รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ
	X5 ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า
	X6 ใช้อุปกรณ์/ เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับตนเอง
	X7 ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตน
	X8 ทำงานพิเศษเพื่อเป็นการช่วยลดภาระของพ่อแม่

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
	X9 ไม่เที่ยวกลางคืน ช่วยลดรายจ่ายได้มาก
	X10 ออมเงินบางส่วนเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น
	X11 มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ
	X12 คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนซื้อสิ่งของ
	X13 ปิดน้ำประปา/ เครื่องใช้ไฟฟ้าทันทีเมื่อไม่ได้ใช้
	X14 ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องที่จำเป็น
	X15 ดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยและที่สาธารณะ
	X16 เดินทางโดยใช้รถยนต์สาธารณะแทนรถยนต์ส่วนตัว
2. มีความสามัคคี	X17 ร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาของสถาบันด้วยความสมัครใจ
	X18 ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี
	X19 ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ
	X20 ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม
	X21 หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ
	X22 ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด
	X23 ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
	X24 ช่วยตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อน
	X25 ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
	X26 ตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม
	X27 ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม
3. มีจิตสาธารณะ	X28 ไม่สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของส่วนรวม
	X29 ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ
	X30 แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมร่วมกัน
	X31 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และอาจารย์ทำงานด้วยความเต็มใจ
	X32 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเอง และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
	X33 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน/มหาวิทยาลัย ชุมชน และสังคม

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
	X34 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงาม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น
	X35 ให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ
	X36 ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม
	X37 ช่วยเหลือผู้อื่นป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
	X38 สำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม
	X39 ใช้ทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม
	X40 ให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า
องค์ประกอบหลัก มุมมองปัจเจกบุคคล	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
1. มีความใฝ่รู้	X41 ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มทั้งในห้องสมุด และวิธีการอื่น
	X42 แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ
	X43 ศึกษาบทเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนสม่ำเสมอ
	X44 ทบทวนและค้นคว้าเพิ่มเติมในบทเรียนที่อาจารย์สอนให้เข้าใจถ่องแท้
	X45 กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนทุกชั่วโมงทุกวิชา
	X46 มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ
	X47 ศึกษาหาความรู้จากวารสาร
	X48 ติดตามความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวทางวิชาการสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี
	X49 เข้าร่วมอบรม สัมมนาหรือชมนิทรรศการทั้งในและนอกสถาบัน สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง
	X50 สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง
2. มีความอดทนอดกลั้น	X51 ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ
	X52 สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงพอใจ
	X53 ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความเต็มใจ

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองปัจเจกบุคคล	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
	X54 ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้งานนั้นจะยากลำบากและมีอุปสรรค
	X55 ไม่โกรธหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อถูกตำหนิหรือต่อว่า
	X56 ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่วยุ
	X57 ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องในการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข
	X58. กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น
	X59 มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนและกิจการต่าง ๆ
	X60 มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่นเสมอ
	X61 ไม่คล้อยตามเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี
	X62 ไม่ใช้กำลังในการตัดสินปัญหา
	X63 ปฏิเสธคำชักชวนไม่เข้าเรียนทุกกรณี
3. มีความกตัญญูกตเวที	X64 แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจ
	X65 ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่ และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน
	X66 ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ตามเวลา และเทศกาลที่เหมาะสม
	X67 จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
	X68 แบ่งเบาภาระงานของพ่อ แม่ ครู และผู้ปกครอง
	X69 ปฏิบัติตนให้พ่อ แม่ ครู และผู้ปกครองภาคภูมิใจ
	X70 มีสัมมาคารวะต่อพ่อ แม่ ครู ผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่
	X71 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณแม้จะขัดกับต่อความรู้สึก แต่ก็ยินดีที่จะปฏิบัติตาม
	X72 ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ
	X73 ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อครอบครัวและสถาบัน
	X74 อาสาช่วยเหลืองานของอาจารย์ คณะ และสถาบัน
	X75 สำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองคุณธรรม	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
1. มีความซื่อสัตย์	X76 ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต
	X77 ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตน
	X78 ไม่กล่าวโทษผู้อื่นเพื่อให้ตนเองพ้นผิด
	X79 ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ
	X80 ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง
	X81 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อตนเองและผู้อื่น
	X82 พูดในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริงเสมอ
	X83 ละอาย/ เกรงกลัวต่อการกระทำผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น
	X84 กล้าเผชิญกับความจริงไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ
	X85 ไม่ทุจริตในการสอบทุกกรณี
	X86 ไม่หลอกลวงผู้อื่นในทุกกรณี
	X87 ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด
	X88 ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน
	X89 ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น
	X90 ไม่โกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินซื้อของฟุ่มเฟือย
2. มีความเมตตากรุณา	X91 ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทุกกรณี
	X92 ให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ
	X93 แบ่งปัน เสียสละสิ่งของและทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือดร้อน
	X94 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์และสติปัญญา
	X95 ยินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทันทีเมื่อเพื่อนมีปัญหา
	X96 มีความเห็นอก เห็นใจ สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์
	X97 ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
	X98 ยอมรับ และเข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อนได้เป็นอย่างดี
	X99 พร้อมจะให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด หรือทำให้ไม่พอใจ
3. มีความเสียสละ	X100 อุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ
	X101 มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองคุณธรรม	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
	X102 เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทรัพย์สิ่งของตามกำลัง
	X103 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น
	X104 ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ
	X105 ช่วยกิจกรรมของสถาบันในโอกาสต่างๆ
	X106 ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ
	X107 อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
	X108 มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็ก และคนชรา
	X109 ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า
	X110 แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนยืมด้วยความเต็มใจ
	X111 ยินดีสละสิทธิบางอย่างของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
	X112 อธิบาย/ถ่ายทอดความรู้หากเพื่อนไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ
องค์ประกอบหลัก มุมมองยุติธรรม	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
1. มีความเพียร	X113 กระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน
	X114 พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน
	X115 ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย
	X116 มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด
	X117 ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ
	X118 ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งการงานของตนและส่วนรวม
	X119 ควบคุมตนเองในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ
	X120 มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง
	X121 ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา
	X122 เพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน
	X123 เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน
	X124 รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม
	X125 ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองยุติธรรม	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
2. มีวินัย	X126 ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน
	X127 แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย และสถานการณ์ต่างๆ
	X128 ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ทำลายสุขภาพ
	X129 ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ
	X130 ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการอ่านหนังสือและทำงานที่ได้รับมอบหมาย
	X131 ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำ ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน
	X132 ส่งงานตรงตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย
	X133 เมื่อได้รับมอบหมายให้กระทำการสิ่งใด ต้องเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ
	X134 รับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่องานของตนเสร็จ
	X135 ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่พักอาศัย/ สถาบัน และสถานที่ต่างๆ
	X136 แสดงความเคารพอาจารย์ แม้ว่าไม่เคยเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น
3. มีความรับผิดชอบ	X137 ตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์ สถาบันมอบหมาย
	X138 วางแผนเตรียมการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้า
	X139 ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ
	X140 กล้าคิดกล้าแสดงออกในทิศทางที่ถูกต้อง
	X141 ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
	X142 มีความวิริยะ อุตสาหะในการเรียนและการทำงาน
	X143 ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ
	X144 ทำในสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น
	X145 พัฒนาอารมณ์ และความคิดเพื่อเป็นผู้ที่มีคุณธรรม
	X146 ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์

ตาราง 6 (ต่อ)

ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม	
องค์ประกอบหลัก มุมมองยุติธรรม	ข้อสรุปตัวบ่งชี้
	X147 กระทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข
	X148 แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำงานเสมอ
	X149 ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์
	X150 ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

จากตาราง 6 พบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 12 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 150 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ องค์ประกอบหลักมุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด มีตัวบ่งชี้ 16 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี มีตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีจิตสาธารณะ มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยด้านมีความใฝ่รู้ มีตัวบ่งชี้10 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความอดทนอดกลั้น มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที มี ตัวบ่งชี้ 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยด้านมีความซื่อสัตย์ มีตัวบ่งชี้ 15 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความเมตตากรุณา มีตัวบ่งชี้ 9 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองความยุติธรรม องค์ประกอบย่อยด้านมีความเพียร มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความมีวินัย มีตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความรับผิดชอบ มีตัวบ่งชี้ 14 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
	องค์ประกอบหลักมุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ			
	องค์ประกอบย่อยมีความประหยัด			
1.	รู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ	3.89	.93	มาก
2.	ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม	3.82	.93	มาก
3.	ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม	3.99	.88	มาก
4.	รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	3.79	.93	มาก
5.	ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า	3.91	1.00	มาก
6.	ใช้อุปกรณ์/ เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับตนเอง	3.91	.88	มาก
7.	ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตน	3.74	.98	มาก
8.	ทำงานพิเศษเพื่อเป็นการช่วยลดภาระของพ่อแม่	4.00	.91	มาก
9.	ไม่เที่ยวกลางคืน ช่วยลดรายจ่ายได้มาก	4.07	.94	มาก
10.	ออมเงินบางส่วนเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น	4.06	.96	มาก
11.	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ	4.07	.95	มาก
12.	คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนซื้อสิ่งของ	4.04	.97	มาก
13.	ปิดน้ำประปา/ เครื่องใช้ไฟฟ้าทันทีเมื่อไม่ได้ใช้	4.02	.92	มาก
14.	ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องที่จำเป็น	4.03	.91	มาก
15.	ช่วยดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยและที่สาธารณะ	3.92	.98	มาก
16.	เดินทางโดยใช้รถยนต์สาธารณะแทนรถยนต์ส่วนตัว	4.13	.95	มาก
	รวม	**3.96**	**.52**	**มาก**

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
	องค์ประกอบย่อยมีความสามัคคี			
1.	ร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาของสถาบันด้วยความสมัครใจ	4.02	.96	มาก
2.	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.99	.89	มาก
3.	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ	3.86	.95	มาก
4.	ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม	3.99	1.00	มาก
5.	หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ	4.02	.90	มาก
6.	ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด	3.94	.95	มาก
7.	ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	3.85	.94	มาก
8.	ช่วยตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อน	3.83	.96	มาก
9.	ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม	3.82	.96	มาก
10.	ตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม	3.79	.93	มาก
11.	ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม	3.78	1.00	มาก
	รวม	**3.90**	**.52**	**มาก**
	องค์ประกอบย่อยมีจิตสาธารณะ			
1.	ไม่สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของส่วนรวม	4.00	.89	มาก
2.	ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ	3.99	.97	มาก
3.	แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมร่วมกัน	4.14	.88	มาก
4.	ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และอาจารย์ทำงานด้วยความเต็มใจ	4.00	.89	มาก
5.	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเอง และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น	3.92	.98	มาก
6.	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน/มหาวิทยาลัย ชุมชน และสังคม	4.06	.94	มาก
7.	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น	4.09	.97	มาก
8.	ให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ	4.05	.88	มาก
9.	ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมและสังคม	4.08	.89	มาก
10.	ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	4.03	.94	มาก
11.	สำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม	4.19	.91	มาก
12.	ใช้ทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม	4.09	.95	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
13.	ให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า	4.16	.87	มาก
	รวม	**4.06**	**.48**	**มาก**
	รวมองค์ประกอบหลักมุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ	**3.98**	**.43**	**มาก**
	องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล			
	องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้			
1.	ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มทั้งในห้องสมุด และวิธีการอื่น	4.05	.90	มาก
2.	แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ	3.94	.95	มาก
3.	ศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนสม่ำเสมอ	3.95	.92	มาก
4.	ทบทวนและค้นคว้าเพิ่มเติมในบทเรียนที่อาจารย์สอนให้เข้าใจถ่องแท้	4.01	.91	มาก
5.	กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนทุกชั่วโมงทุกวิชา	3.98	.91	มาก
6.	มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ	3.98	.95	มาก
7.	ศึกษาหาความรู้จากวารสาร	4.01	.89	มาก
8.	ติดตามความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวทางวิชาการสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี	4.00	.92	มาก
9.	เข้าร่วมอบรม สัมมนาหรือชมนิทรรศการทั้งในและนอกสถาบัน	4.03	.90	มาก
10.	สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง	3.97	.92	มาก
	รวม	**4.00**	**.51**	**มาก**
	องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น			
1.	ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ	3.97	.96	มาก
2.	สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงพอใจ	3.99	.91	มาก
3.	ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความเต็มใจ	3.97	.91	มาก
4.	ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้งานนั้นจะยากลำบากและมีอุปสรรค	3.92	.93	มาก
5.	ไม่โกรธหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อถูกตำหนิหรือต่อว่า	3.97	.96	มาก
6.	ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่วยุ	3.89	.96	มาก
7.	ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องในการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข	3.95	.97	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
8.	กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น	3.87	.95	มาก
9.	มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนและกิจการต่างๆ	3.92	.93	มาก
10.	มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่นเสมอ	4.03	.96	มาก
11.	ไม่คล้อยตามเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี	3.97	.93	มาก
12.	ไม่ใช้กำลังในการตัดสินปัญหา	4.08	.88	มาก
13.	ปฏิเสธคำชักชวนไม่เข้าเรียนทุกกรณี	4.12	.86	มาก
	รวม	**3.98**	**.53**	**มาก**
	องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที			
1.	แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจ	3.93	.90	มาก
2.	ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่ และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน	3.96	.95	มาก
3.	ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ตามเวลา และเทศกาลที่เหมาะสม	4.02	.99	มาก
4.	จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	4.07	.86	มาก
5.	แบ่งเบาภาระงานของพ่อ แม่ ครู และผู้ปกครอง	4.02	.94	มาก
6.	ปฏิบัติตนให้พ่อ แม่ ครู และผู้ปกครองภาคภูมิใจ	4.03	.94	มาก
7.	มีสัมมาคารวะต่อพ่อ แม่ ครู ผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่	4.12	.89	มาก
8.	ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณแม้จะขัดกับต่อความรู้สึก แต่ก็ยินดีที่จะปฏิบัติตาม	4.10	.87	มาก
9.	ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ	4.11	.88	มาก
10.	ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียของครอบครัวและสถาบัน	3.98	.89	มาก
11.	อาสาช่วยเหลืองานของอาจารย์ คณะ และมหาวิทยาลัย	4.09	.89	มาก
12.	สำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส	4.15	.87	มาก
	รวม	**4.05**	**.54**	**มาก**
	รวมองค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล	**4.01**	**.44**	**มาก**

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
	<u>องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม</u>			
	<u>องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์</u>			
1.	ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	3.79	.93	มาก
2.	ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตน	3.91	1.00	มาก
3.	ไม่กล่าวโทษผู้อื่นเพื่อให้ตนเองพ้นผิด	3.91	.88	มาก
4.	ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	3.74	.98	มาก
5.	ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง	4.00	.91	มาก
6.	ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อตนเองและผู้อื่น	4.07	.94	มาก
7.	พูดในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริงเสมอ	4.06	.96	มาก
8.	ละอาย/ เกรงกลัวต่อการกระทำผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น	4.07	.95	มาก
9.	กล้าเผชิญกับความจริงไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ	4.04	.97	มาก
10.	ไม่ทุจริตในการสอบทุกรณี	4.02	.92	มาก
11.	ไม่หลอกลวงผู้อื่นในทุกกรณี	4.03	.91	มาก
12.	ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด	3.92	.98	มาก
13.	ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน	4.13	.95	มาก
14.	ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น	4.02	.96	มาก
15.	ไม่โกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินซื้อของฟุ่มเฟือย	3.99	.89	มาก
	รวม	**3.98**	**.50**	**มาก**
	<u>องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา</u>			
1.	ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทุกกรณี	3.86	.95	มาก
2.	ให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ	3.99	1.00	มาก
3.	แบ่งปัน เสียสละสิ่งของและทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือดร้อน	4.02	.90	มาก
4.	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์และสติปัญญา	3.94	.95	มาก
5.	ยินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทันทีเมื่อเพื่อนมีปัญหา	3.85	.94	มาก
6.	มีความเห็นอก เห็นใจ สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์	3.83	.96	มาก
7.	ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	3.83	.96	มาก
8.	ยอมรับ และเข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อนได้เป็นอย่างดี	3.79	.93	มาก
9.	พร้อมจะให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด หรือทำให้ไม่พอใจ	3.78	1.00	มาก
	รวม	**3.87**	**.56**	**มาก**

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
	<u>องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ</u>			
1.	อุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ	4.00	.89	มาก
2.	มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ	3.99	.97	มาก
3.	เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทรัพย์สิ่งของตามกำลัง	4.14	.88	มาก
4.	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น	4.00	.89	มาก
5.	ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ	3.92	.98	มาก
6.	ช่วยกิจกรรมของสถาบัน/ มหาวิทยาลัยในโอกาสต่างๆ	4.06	.94	มาก
7.	ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ	4.09	.97	มาก
8.	อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	4.06	.88	มาก
9.	มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็ก และคนชรา	4.08	.89	มาก
10.	ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า	4.03	.94	มาก
11.	แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนยืมด้วยความเต็มใจ	4.19	.91	มาก
12.	ยินดีสละสิทธิบางอย่างของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	4.09	.95	มาก
13.	อธิบาย/ถ่ายทอดความรู้หากเพื่อนไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ	4.16	.87	มาก
	รวม	**4.06**	**.48**	**มาก**
	รวมองค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม	**3.98**	**.43**	**มาก**
	<u>องค์ประกอบหลักมุมมองความยุติธรรม</u>			
	<u>องค์ประกอบย่อยมีความเพียร</u>			
1.	กระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน	3.89	.93	มาก
2.	พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน	3.83	.93	มาก
3.	ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย	3.99	.88	มาก
4.	มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด	3.79	.93	มาก
5.	ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ	3.91	1.00	มาก
6.	ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งการงานของตนและส่วนรวม	3.91	.88	มาก
7.	ควบคุมตนเองในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ	3.74	.98	มาก
8.	มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง	4.00	.91	มาก
9.	ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา	4.07	.93	มาก
10.	เพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน	4.06	.96	มาก
11.	เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน	4.07	.95	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
12.	รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม	4.04	.97	มาก
13.	ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม	4.02	.92	มาก
	รวม	**3.95**	**.56**	**มาก**
	องค์ประกอบย่อยความมีวินัย			
1.	ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน	4.03	.91	มาก
2.	แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย และสถานการณ์ต่างๆ	3.92	.98	มาก
3.	ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ทำลายสุขภาพ	4.13	.95	มาก
4.	ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ	4.02	.96	มาก
5.	ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการอ่านหนังสือและทำงานที่ได้รับมอบหมาย	3.90	.89	มาก
6.	ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำ ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน	3.86	.95	มาก
7.	ส่งงานตรงตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย	3.99	1.00	มาก
8.	เมื่อได้รับมอบหมายให้กระทำการสิ่งใด ต้องเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	4.02	.90	มาก
9.	รับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่องานของตนเสร็จ	3.94	.95	มาก
10.	ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่พักอาศัย/ สถาบัน และสถานที่ต่างๆ	3.85	.94	มาก
11.	แสดงความเคารพอาจารย์ แม้ว่าไม่เคยเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น	3.83	.96	มาก
	รวม	**3.96**	**.50**	**มาก**

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	ตัวบ่งชี้	n=1,500		ระดับ
		$\overline{X}$	SD	
	<u>องค์ประกอบย่อยมีความรับผิดชอบ</u>			
1.	ตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์ สถาบันมอบหมาย	3.83	.96	มาก
2.	วางแผนเตรียมการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้า	3.79	.93	มาก
3.	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ	3.78	1.00	มาก
4.	กล้าคิดกล้าแสดงออกในทิศทางที่ถูกต้อง	4.00	.89	มาก
5.	ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	3.99	.97	มาก
6.	มีความวิริยะ อุตสาหะในการเรียนและการทำงาน	4.14	.88	มาก
7.	ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ	4.00	.89	มาก
8.	ทำในสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น	3.92	.98	มาก
9.	พัฒนาอารมณ์ และความคิดเพื่อเป็นผู้ที่มีคุณธรรม	4.06	.94	มาก
10.	ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์	4.09	.97	มาก
11.	กระทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข	4.06	.88	มาก
12.	แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำงานเสมอ	4.08	.90	มาก
13.	ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์	4.03	.94	มาก
14.	ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด	4.19	.91	มาก
	รวม	**4.00**	**.46**	**มาก**
	รวมองค์ประกอบหลักมุมมองความยุติธรรม	**3.97**	**.43**	**มาก**
	รวมทั้งทั้งสิ้น	**3.98**	**.36**	**มาก**

จากตาราง 7 พบว่า ค่าเฉลี่ยเลขคณิตของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า โดยรวม มีค่าเท่ากับ 3.98 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน มีค่า เท่ากับ .36 เมื่อพิจารณาจำแนกเรียงลำดับตามมุมมอง พบว่า มุมมองปัจเจกบุคคล มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มุมมองคุณธรรม และมุมมองความยุติธรรม มีค่าเฉลี่ยเลขคณิต เท่ากับ 4.01, 3.98, 3.98 และ 3.97 ตามลำดับ มีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ .44, .43, .43 และ .43 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเลขคณิต ระหว่าง 3.74 ถึง 4.19 และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระหว่าง .86-1.00 แสดงว่า ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ และมีความเหมาะสมของตัวบ่งชี้อยู่ในระดับมาก

2. โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

ตาราง 8 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

	ADVA	INDI	VIRI	JUST
ADVA	1	.14*	.99*	.99*
INDI		1	.15*	.13*
VIRI			1	.99*
JUST				1
Mean	3.98	4.01	3.98	3.97
SD	.43	.44	.43	.43

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 8 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ทุกองค์ประกอบหลักมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบหลักที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ มุมมองถือประโยชน์เป็นสำคัญ กับ มุมมองคุณธรรม (ADVA-VIRI) มุมมองถือประโยชน์เป็นสำคัญ กับ มุมมองความยุติธรรม (ADVA-JUST) มุมมองคุณธรรม กับมุมมองความยุติธรรม (VIRI-JUST) รองลงมา คือ มุมมองปัจเจกบุคคล กับ มุมมองความยุติธรรม (INDI-VIRI) โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกค่า

ตาราง 9 การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

องค์ประกอบหลัก	Factor Loading	SE	t	R^2
มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ (ADVA)	.63	.02	3.86*	.39
มุมมองปัจเจกบุคคล (INDI)	.35	.04	2.98*	.37
มุมมองคุณธรรม (VIRI)	.36	.04	2.10*	.35
มุมมองความยุติธรรม (JUST)	.45	.03	3.95*	.42

** t >.1.96*

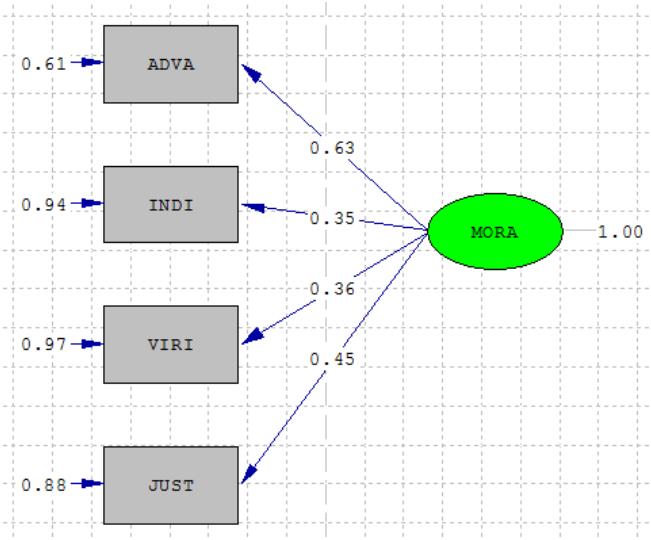

χ^2 = 3.86, df = 2, p = .14, GFI = 1.00, AGFI = .99, Standardized RMR = .01, RMSEA = .04

ภาพประกอบ 18 โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

จากตาราง 9 และ ภาพประกอบ 18 พบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบหลักความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมมี 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ 2) มุมมองปัจเจกบุคคล 3) มุมมองคุณธรรม และ 4) มุมมองความยุติธรรม มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 3.86 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 2 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .14 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .98 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .04 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบหลัก แสดงว่าองค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก เป็นองค์ประกอบหลัก ที่แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม

ตาราง 10 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

	Savi	Unit	Publ
Savi	1.00	.64*	.54*
Unit		1.00	.46*
Publ			1.00
Mean	3.96	3.90	4.06
SD	.52	.52	.48

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 10 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ มีความประหยัด กับ มีความสามัคคี (Savi-Unit) รองลงมา คือ มีความประหยัด กับ มีจิตสาธารณะ (Savi-Publ) และ มีความสามัคคี กับมีจิตสาธารณะ (Unit-Publ) โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกค่า

ตาราง 11 การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

องค์ประกอบย่อย	Factor Loading	SE	t	R^2
มีความประหยัด (Savi)	.87	.03	33.22*	.75
มีความสามัคคี (Unit)	.74	.03	28.40*	.54
มีจิตสาธารณะ (Publ)	.63	.03	24.14*	.39

** t >.1.96*

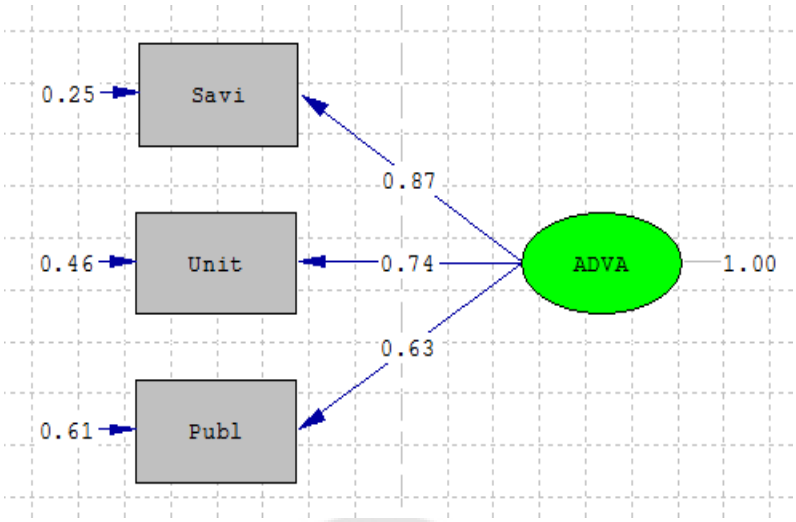

χ^2 = .00, df = 0, p = 1.00, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, Standardized RMR = .01, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 19 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

จากตาราง 11 และ ภาพประกอบ 19 พบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีความประหยัด 2) มีความสามัคคี และ 3) มีจิตสาธารณะ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ .00 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 0 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ 1.00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบย่อย แสดงว่า องค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย เป็นองค์ประกอบย่อยที่แท้จริงของความรับผิดชอบ ต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

ตาราง 12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้าน มีความประหยัด

	x__1	x2	x3	x4	x5	x6	x7	x8	x9	x10	x11	x12	x13	x14	x15	x16
x__1	1	.45*	.35*	.39*	.26*	.35*	.34*	.31*	.17*	.26*	.28*	.28*	.23*	.20*	.06*	.16*
X2		1	.34*	.36*	.21*	.22*	.26*	.22*	.19*	.26*	.18*	.21*	.33*	.13*	.01	.10*
X3			1	.45*	.29*	.34*	.36*	.43*	.25*	.25*	.23*	.26*	.19*	.27*	.06*	.19*
X4				1	.39*	.34*	.46*	.34*	.28*	.31*	.27*	.27*	.20*	.20*	.08*	.13*
X5					1	.24*	.24*	.26*	.42*	.47*	.32*	.36*	.19*	.20*	.20*	.18*
X6						1	.44*	.23*	.22*	.26*	.22*	.24*	.27*	.18*	.14*	.26*
X7							1	.33*	.22*	.26*	.28*	.19*	.21*	.14*	.04	.11*
X8								1	.25*	.26*	.20*	.26*	.22*	.22*	.16*	.13*
X9									1	.47*	.35*	.27*	.15*	.21*	.16*	.14*
X10										1	.47*	.43*	.29*	.22*	.19*	.26*
X11											1	.43*	.34*	.21*	.11*	.24*
X12												1	.40*	.34*	.24*	.29*
X13													1	.28*	.19*	.27*
X14														1	.26*	.29*
X15															1	.31*
X16																1
Mean	3.89	3.83	3.99	3.79	3.91	3.91	3.74	4.00	4.07	4.06	4.07	4.04	4.02	4.03	3.92	4.13
SD	.93	.93	.88	.93	1.07	.88	.98	.91	.94	.96	.95	.97	.92	.91	.98	.95

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 12 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม และทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตนกับช่วยดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัย และที่สาธารณะ (X2-X15, X7-X15) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ตาราง 13 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
x__1	รู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ	.46	.03	17.22*	.21
X2	ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม	.32	.03	11.50*	.10
X3	ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม	.42	.03	15.60*	.18
X4	รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ	.46	.03	17.40*	.21
X5	ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า	.59	.03	22.35*	.35
X6	ใช้อุปกรณ์/ เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับตนเอง	.46	.03	16.63*	.21
X7	ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตน	.41	.03	14.80*	.17
X8	ทำงานพิเศษเพื่อเป็นการช่วยลดภาระของพ่อแม่	.44	.03	16.56*	.20
X9	ไม่เที่ยวกลางคืน ช่วยลดรายจ่ายได้มาก	.59	.03	17.86*	.35
X10	ออมเงินบางส่วนเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น	.68	.03	25.73*	.46
X11	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ	.66	.03	25.85*	.43
X12	คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนซื้อสิ่งของ	.74	.03	30.58*	.55
X13	ปิดนำประปา/ เครื่องใช้ไฟฟ้าทันทีเมื่อไม่ได้ใช้	.63	.03	24.21*	.40
X14	ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องที่จำเป็น	.44	.03	15.30*	.19
X15	ดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยและที่สาธารณะ	.34	.03	12.61*	.12
X16	เดินทางโดยใช้รถยนต์สาธารณะแทนรถยนต์ส่วนตัว	.45	.03	16.90*	.20

** t >.1.96*

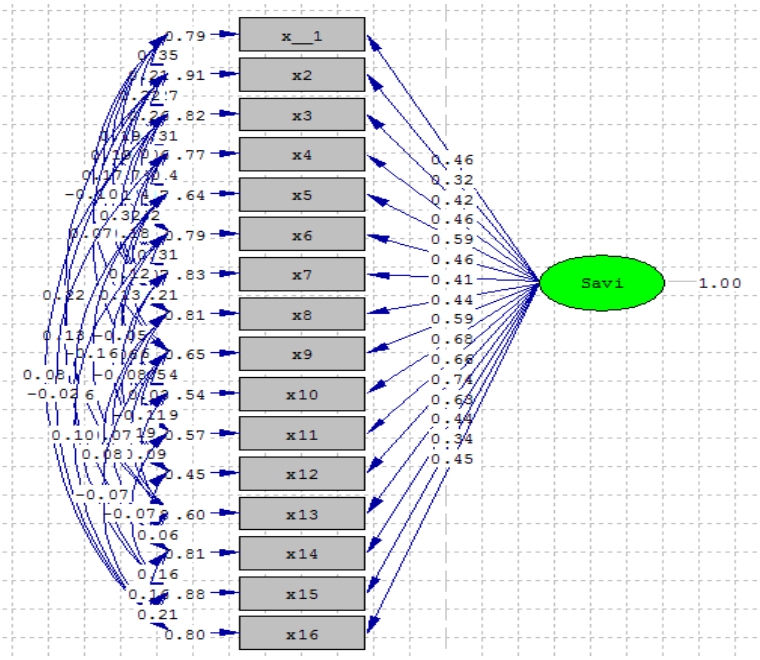

χ^2 = 129.42, df = 50, p = .00, GFI = .99, AGFI = .97, Standardized RMR = .01, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 20 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด

จากตาราง 13 และ ภาพประกอบ 20 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ ด้านมีความประหยัด มี 16 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 129.42 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 50 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .97 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 16 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด

ตาราง 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี

	x__17	x18	x19	x20	x21	x22	x23	x24	x25	x26	x27
X__17	1	.29*	.26*	.20*	.14*	.17*	.08*	.16*	.09*	.08*	.18*
X18		1	.42*	.24*	.22*	.32*	.20*	.20*	.14*	.08*	.15*
X19			1	.33*	.26*	.37*	.12*	.22*	.16*	.10*	.22*
X20				1	.26*	.28*	.22*	.21*	.47*	.10*	.13*
X21					1	.43*	.19*	.22*	.16*	.42*	.22*
X22						1	.23*	.27*	.20*	.19*	.37*
X23							1	.40*	.22*	.30*	.23*
X24								1	.30*	.32*	.23*
X25									1	.28*	.20*
X26										1	.41*
X27											1
Mean	4.02	3.99	3.86	3.99	4.02	3.94	3.85	3.83	3.83	3.79	3.78
SD	.96	.89	.95	1.00	.90	.95	.94	.96	.96	.93	1.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 14 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยมีความสามัคคี

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_17	ร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาของสถาบันด้วยความสมัครใจ	.41	.03	13.24*	.16
X18	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	.53	.03	17.67*	.28
X19	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ	.59	.03	18.66*	.35
X20	ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม	.58	.03	17.67*	.34
X21	หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ	.50	.03	18.81*	.25
X22	ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด	.68	.03	17.67*	.46
X23	ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	.44	.03	22.18*	.19
X24	ช่วยตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อน	.45	.03	15.22*	.20
X25	ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม	.35	.03	16.13*	.12
X26	ตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม	.30	.05	11.84*	.09
X27	ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม	.56	.03	16.61*	.32

** t >.1.96*

χ^2 *= 29.17, df = 18, p = .05, GFI = 1.00, AGFI = .99, Standardized RMR = .02, RMSEA = .02*

ภาพประกอบ 21 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยมีความสามัคคี

จากตาราง 15 และ ภาพประกอบ 21 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี มี 11 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 29.17 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 18 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .05 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .02 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 11 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี

ตาราง 16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ

	X__28	X29	X30	X31	X32	X33	X34	X35	X36	X37	X38	X39	X40
X__28	1	.32*	.24*	.25*	.19*	.21*	.21*	.21*	.21*	.12*	.18*	.18*	.23*
X29		1	.28*	.22*	.14*	.15*	.15*	.15*	.20*	.04	.16*	.26*	.14*
X30			1	.35*	.29*	.30*	.23*	.22*	.18*	.06*	.25*	.22*	.25*
X31				1	.22*	.28*	.18*	.19*	.15*	.10*	.22*	.15*	.21*
X32					1	.22*	.24*	.18*	.15*	.15*	.21*	.23*	.14*
X33						1	.33*	.27*	.18*	.12*	.19*	.16*	.20*
X34							1	.30*	.33*	.25*	.21*	.13*	.28*
X35								1	.30*	.17*	.11*	.16*	.21*
X36									1	.23*	.27*	.18*	.23*
X37										1	.28*	.20*	.19*
X38											1	.28*	.31*
X39												1	.26*
X40													1
Mean	4.00	3.99	4.14	4.00	3.92	4.06	4.09	4.06	4.08	4.03	4.19	4.09	4.16
SD	.89	.97	.88	.89	.98	.94	.97	.88	.89	.94	.91	.95	.87

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 16 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ กับ ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่มีความสัมพันธ์กัน (X29-X37)

ตาราง 17 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม
องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_28	ไม่สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของส่วนรวม	.45	.03	16.47*	.21
X29	ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ	.33	.03	11.21*	.11
X30	แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมร่วมกัน	.56	.03	21.02*	.32
X31	ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และอาจารย์ทำงานด้วยความเต็มใจ	.43	.03	15.08*	.18
X32	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเอง และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น	.54	.03	19.43*	.29
X33	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน/ชุมชน และสังคม	.47	.03	16.44*	.22
X34	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น	.53	.03	18.97*	.28
X35	ให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ	.45	.03	15.86*	.20
X36	ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม	.42	.03	14.54*	.18
X37	ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน	.36	.03	12.92*	.14
X38	สำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม	.55	.03	20.25*	.30
X39	ใช้ทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม	.52	.03	18.95*	.27
X40	ให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า	.60	.03	22.14*	.36

** t >.1.96*

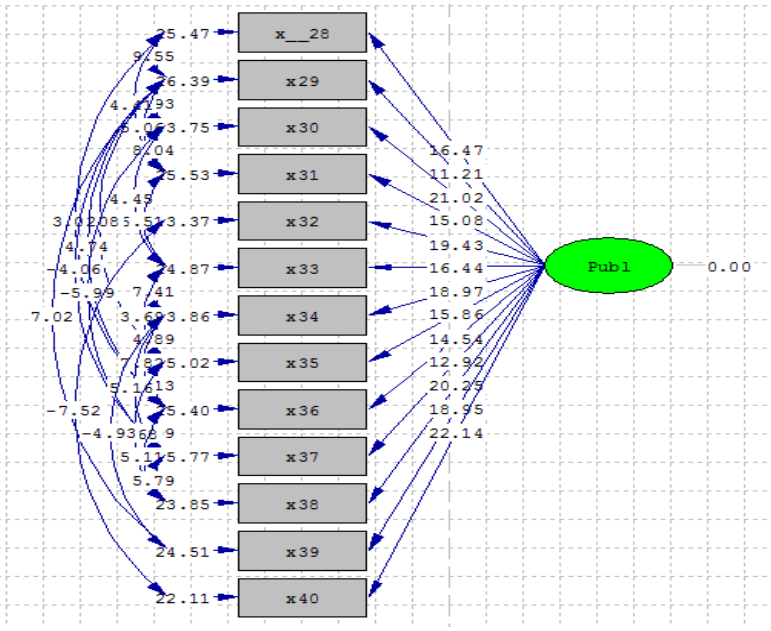

χ^2 = 91.01, df = 40, p = .00, GFI = .99, AGFI = .98, Standardized RMR = .02, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 22 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อย ด้านมีจิตสาธารณะ

จากตาราง 17 และ ภาพประกอบ 22 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีจิตสาธารณะ มี 13 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 91.01 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 40 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .98 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 13 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยมีจิตสาธารณะ

ตาราง 18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล

	Know	Tole	Grat
Know	1.00	.53*	.49*
Tole		1.00	.54*
Grat			1.00
Mean	4.00	3.98	4.05
SD	.51	.53	.54

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 18 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 องค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ มีความอดทนอดกลั้น กับ มีความกตัญญูกตเวที (Tole-Grat) รองลงมา คือ มีความใฝ่รู้ กับ มีความอดทนอดกลั้น (Know-Tole) และ มีความใฝ่รู้ กับ มีความกตัญญูกตเวที (Know- Grat) ตามลำดับ โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกค่า

ตาราง 19 การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล

องค์ประกอบย่อย	Factor Loading	SE	t	R^2
มีความใฝ่รู้ (Know)	.70	.03	26.15*	.49
มีความอดทนอดกลั้น (Tole)	.77	.03	28.47*	.59
มีความกตัญญูกตเวที (Grat)	.70	.03	26.21*	.49

** t >.1.96*

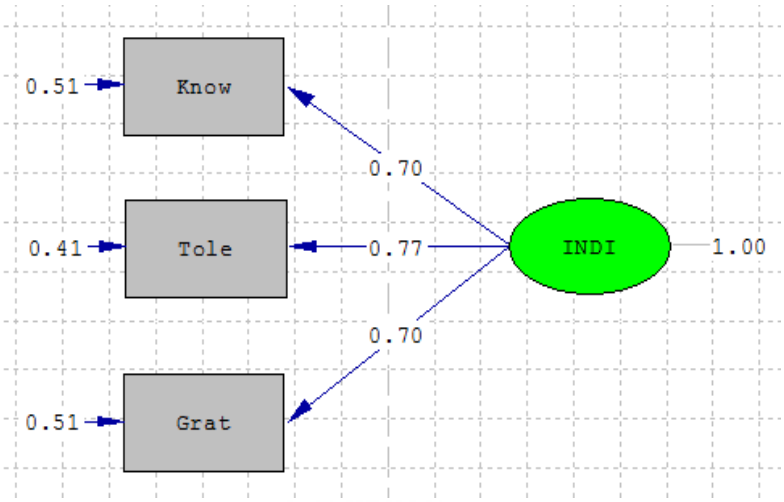

χ^2 = .00, df = 0, p = 1.00, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, Standardized RMR = .01, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 23 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล

จากตาราง 19 และ ภาพประกอบ 23 พบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีความใฝ่รู้ 2) มีความอดทนอดกลั้น และ 3) มีความกตัญญูกตเวที มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ .00 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 0 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ 1.00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบย่อย แสดงว่าองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย เป็น องค์ประกอบย่อยที่แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลัก มุมมองปัจเจกบุคคล

ตาราง 20 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้

	X__41	X42	X43	X44	X45	X46	X47	X48	X49	X50
X__41	1	.16*	.08*	.13*	.08*	.06*	.09*	.05	.035	.06*
X42		1	.40*	.33*	.33*	.27*	.24*	.24*	.24*	.23*
X43			1	.38*	.37*	.29*	.30*	.27*	.24*	.24*
X44				1	.34*	.24*	.25*	.30*	.25*	.20*
X45					1	.40*	.34*	.34*	.29*	.26*
X46						1	.30*	.27*	.27*	.33*
X47							1	.36*	.23*	.24*
X48								1	.35*	.28*
X49									1	.32*
X50										1
Mean	4.05	3.94	3.95	4.01	3.98	3.98	4.01	4.00	4.04	3.97
SD	.90	.95	.92	.91	.91	.95	.89	.92	.90	.92

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 20 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยด้านมีความใฝ่รู้ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ทำหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ กับ ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่มีความสัมพันธ์กัน (X__41-X48)

ตาราง 21 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X__41	ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มทั้งในห้องสมุด และวิธีการอื่น	.14	.03	4.47*	.02
X42	แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ ให้เข้าใจถ่องแท้	.52	.03	18.96*	.28
X43	ศึกษาบทเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนสม่ำเสมอ	.59	.03	21.76*	.35
X44	ทบทวนและค้นคว้าเพิ่มเติมในบทเรียนที่อาจารย์สอนให้เข้าใจถ่องแท้	55	.03	19.26*	.30
X45	กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนทุกชั่วโมงทุกวิชา	.73	.03	28.61*	.53
X46	มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ	.63	.03	23.57*	.39
X47	ศึกษาหาความรู้จากวารสาร	.56	.03	20.88*	.31
X48	ติดตามความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวทางวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี	.53	.03	19.02*	.28
X49	เข้าร่วมอบรม สัมมนาหรือชมนิทรรศการทั้งในและนอกสถาบัน	.49	.03	18.04*	.24
X50	สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง	.45	.03	15.82*	.20

** t >.1.96*

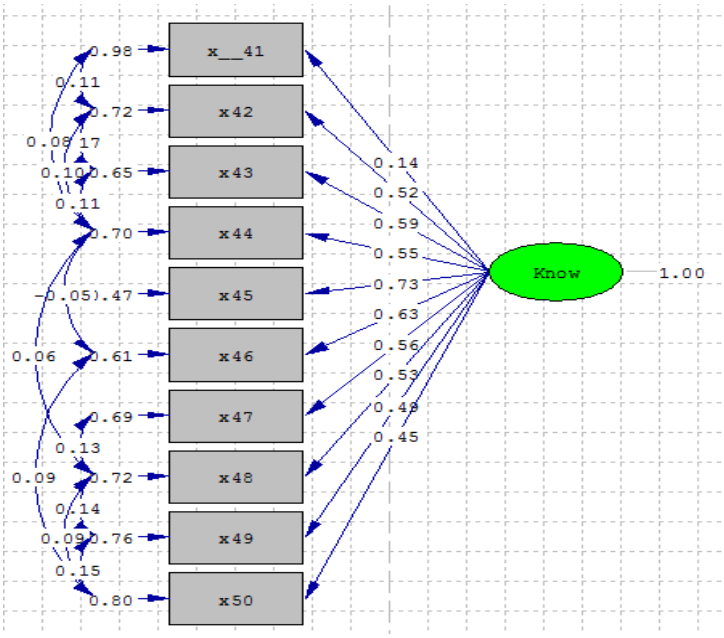

χ^2 = 39.69, df = 23, p = .06, GFI = 1.00, AGFI = .99, Standardized RMR = .02, RMSEA = .02

ภาพประกอบ 24 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้

จากตาราง 21 และ ภาพประกอบ 24 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบ ต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้ มี 10 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 9 ตัวบ่งชี้ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 39.69 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 23 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .06 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .02 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ได้ 9 ตัวบ่งชี้ ยกเว้น X__41 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) น้อยกว่า .30 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความใฝ่รู้

ตาราง 22 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น

	x__51	x52	x53	x54	x55	x56	x57	x58	x59	x60	x61	x62	x63
X__51	1	.43*	.32*	.30*	.23*	.19*	.22*	.23*	.25*	.26*	.20*	.24*	.33*
X52		1	.39*	.35*	.17*	.22*	.23*	.18*	.23*	.27*	.18*	.23*	.27*
X53			1	.43*	.29*	.25*	.29*	.19*	.17*	.26*	.21*	.23*	.24*
X54			.	1	.31*	.30*	.26*	.20*	.24*	.24*	.21*	.30*	.27*
X55					1	.47*	.38*	.28*	.26*	.28*	.24*	.22*	.21*
X56					.	1	.49*	.36*	.23*	.27*	.25*	.23*	.23*
X57							1	.40*	.31*	.34*	.26*	.29*	.25*
X58							.	1	.42*	.37*	.30*	.34*	.31*
X59									1	.40*	.31*	.33*	.28*
X60										1	.38*	.39*	.34*
X61											1	.39*	.30*
X62												1	.37*
X63													1
Mean	3.97	3.99	3.97	3.92	3.97	3.89	3.95	3.87	3.92	4.03	3.97	4.08	4.12
SD	.96	.91	.91	.93	.96	.96	.97	.95	.93	.96	.93	.88	.86

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 22 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองปัจเจกบุคคล ด้านมีความอดทนอดกลั้น ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 23 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X__51	ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ	.44	.03	15.79*	.19
X52	สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงพอใจ	.39	.03	14.01*	.15
X53	ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความเต็มใจ	.47	.03	16.94*	.22
X54	ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อแม้งานนั้นจะยากลำบากและมีอุปสรรค	.42	.03	15.07*	.18
X55	ไม่โกรธหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อถูกตำหนิหรือต่อว่า	.47	.03	17.36*	.22
X56	ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่วยุ	47	.03	17.30*	.22
X57	ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องในการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข	.57	.03	21.69*	.33
X58	กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น	.61	.03	23.21*	.38
X59	มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียน และกิจการต่างๆ	.63	.03	24.07*	.39
X60	มีน้ำใจเป็นนักกีฬาและรู้จักให้อภัยผู้อื่นเสมอ	.72	.03	28.98*	.51
X61	ไม่คล้อยตามเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี	.58	.03	22.16*	.34
X62	ไม่ใช้กำลังในการตัดสินปัญหา	.62	.03	23.57*	.38
X63	ปฏิเสธคำชักชวนไม่เข้าเรียนทุกกรณี	.56	.03	21.40*	.32

** t >.1.96*

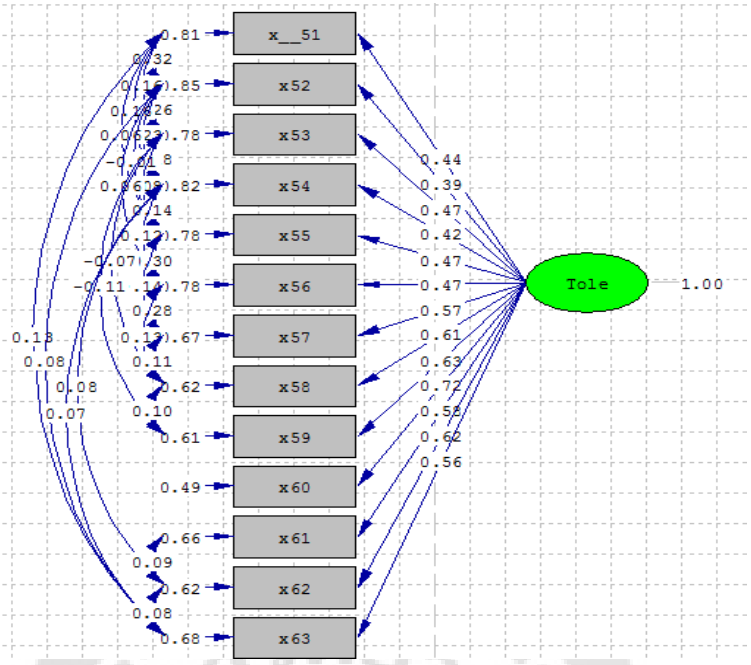

χ^2 = 82.66, df = 39, p = .00, GFI = .99, AGFI = .98, Standardized RMR = .02, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 25 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยด้านมีความอดทนอดกลั้น

จากตาราง 23 และ ภาพประกอบ 25 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยด้านมีความอดทนอดกลั้น มี 13 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ *82.66* ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 39 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .98 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 13 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความอดทนอดกลั้น

ตาราง 24 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที

	X__64	X65	X66	X67	X68	X69	X70	X71	X72	X73	X74	X75
X__64	1	.42*	.32*	.24*	.28*	.26*	.25*	.26*	.14*	.21*	.19*	.16*
X65		1	.45*	.37*	.39*	.36*	.28*	.24*	.23*	.29*	.20*	.19*
X66			1	.42*	.37*	.29*	.28*	.28*	.32*	.24*	.25*	.21*
X67				1	.40*	.29*	.32*	.24*	.27*	.23*	.23*	.21*
X68					1	.38*	.34*	.33*	.26*	.21*	.21*	.19*
X69						1	.38*	.32*	.30*	.26*	.21*	.22*
X70							1	.53*	.34*	.35*	.26*	.26*
X71								1	.38*	.28*	.23*	.26*
X72									1	.39*	.29*	.38*
X73										1	.36*	.31*
X74											1	.39*
X75												1
Mean	3.93	3.96	4.02	4.07	4.02	4.03	4.12	4.10	4.11	3.98	4.09	4.15
SD	.90	.95	.99	.86	.94	.94	.89	.87	.88	.89	.89	.87

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 24 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 25 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_64	แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจ	.49	.03	18.18*	.24
X65	ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่ และ/หรือผู้มีพระคุณในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน	.67	.03	26.04*	.45
X66	ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ตามเวลา และเทศกาลที่เหมาะสม	.58	.03	21.03*	.33
X67	จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์	.63	.03	24.16*	.40
X68	แบ่งเบาภาระงานของพ่อ แม่ ครู และผู้ปกครอง	.68	.03	27.19*	.47
X69	ปฏิบัติตนให้พ่อ แม่ ครู และผู้ปกครองภาคภูมิใจ	.64	.03	24.83*	.42
X70	มีสัมมาคารวะต่อพ่อ แม่ ครู ผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่	.60	.03	22.97*	.36
X71	ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณแม้จะขัดกับต่อความรู้สึก	.59	.03	22.03*	.35
X72	ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ	.66	.03	20.57*	.43
X73	ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อครอบครัวและสถาบัน	.47	.03	16.72*	.22
X74	อาสาช่วยเหลืองานของอาจารย์ คณะ และสถาบัน	.48	.03	16.22*	.23
X75	สำนึกในหน้าที่ กตัญญูต่อแผ่นดินเกิดและตอบแทนเมื่อมีโอกาส	.41	.03	13.66*	.16

** t >.1.96*

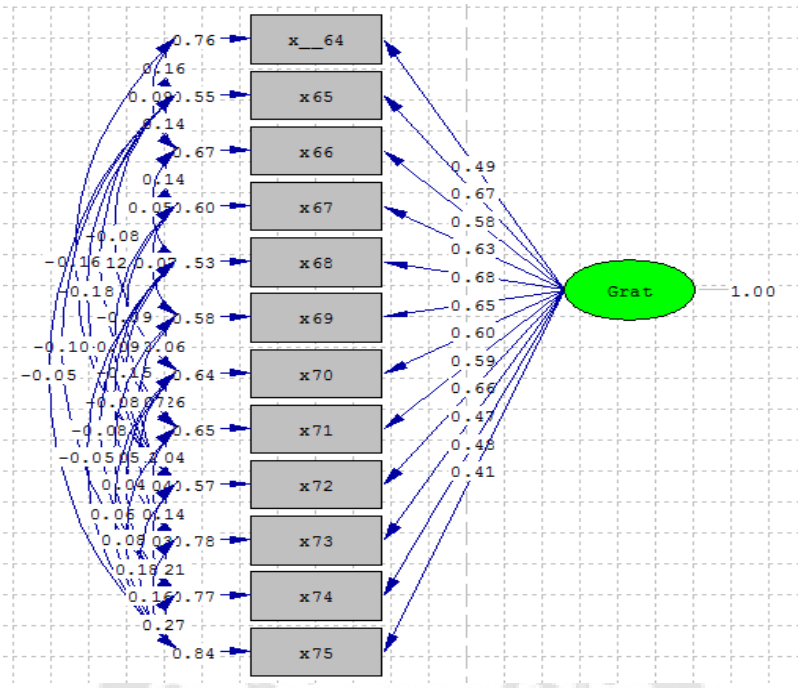

χ^2 = 18.62, df = 20, p = .06, GFI = .99, AGFI = .98, Standardized RMR = .02, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 26 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที

จากตาราง 25 และ ภาพประกอบ 26 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที มี 12 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 1.72 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 23 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .06 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 12 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที

ตาราง 26 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม

	Hone	Kind	Sacr
Hone	1	.64*	.57*
Kind		1	.43*
Sacr			4
Mean	3.98	3.87	4.06
SD	.50	.56	.48

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 26 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ มีความใฝ่รู้ กับ มีความเมตตากรุณา (Hone-Kind) รองลงมา คือ มีความใฝ่รู้ กับ มีความเสียสละ (Hone-Sacr) โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกค่า

ตาราง 27 การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม

องค์ประกอบย่อย	Factor Loading	SE	t	R^2
1. มีความซื่อสัตย์ (Hone)	.92	.05	18.02*	.85
2. มีความเมตตากรุณา (Kind)	69	.05	13.67*	.48
3. มีความเสียสละ (Sacr)	.62	.05	12.36*	.39

** t >.1.96*

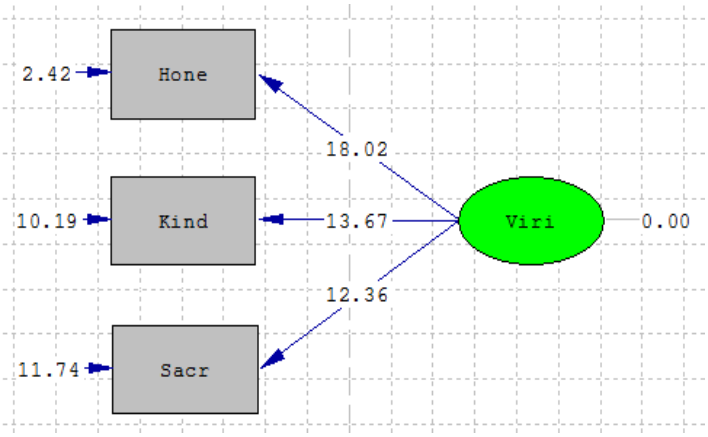

χ^2 = .00, df = 0, p = 1.00, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, Standardized RMR = .01, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 27 โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม

จากตาราง 27 และ ภาพประกอบ 27 พบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีความซื่อสัตย์ 2) มีความเมตตากรุณา และ 3) มีความเสียสละ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ .00 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 0 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ 1.00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบย่อย แสดงว่า องค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย เป็นองค์ประกอบย่อยที่แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม

ตาราง 28 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์

	X__76	X77	X78	X79	X80	X81	X82	X83	X84	X85	X86	X87	X88	X89	X90
X__76	1	.39*	.34*	.46*	.34*	.28*	.31*	.27*	.27*	.20*	.20*	.08*	.13*	.03	.08*
X77		1	.23*	.23*	.25*	.42*	.46*	.32*	.35*	.18*	.20*	.20*	.17*	.13*	.12*
X78			1	.43*	.23*	.21*	.26*	.22*	.23*	.27*	.18*	.14*	.25*	.12*	.24*
X79				1	.32*	.22*	.26*	.28*	.19*	.20*	.14*	.04	.11*	.05*	.15*
X80					1	.25*	.26*	.20*	.25*	.22*	.21*	.15*	.13*	-.02	.08*
X81						1	.47*	.34*	.27*	.15*	.20*	.15*	.13*	.16*	.05*
X82							1	.46*	.42*	.28*	.23*	.17*	.25*	.18*	.12*
X83								1	.42*	.33*	.21*	.10*	.23*	.12*	.12*
X84									1	.40*	.34*	.23*	.28*	.17*	.22*
X85										1	.27*	.19*	.26*	.19*	.22*
X86											1	.26*	.29*	.19*	.16*
X87												1	.31*	.19*	.17*
X88													1	.30*	.25*
X89														1	.28*
X90															1
Mean	3.79	3.91	3.91	3.74	4.00	4.07	4.06	4.07	4.04	4.02	4.03	3.92	4.13	4.02	3.99
SD	.93	1.00	.88	.98	.91	.94	.96	.95	.97	.92	.91	.98	.95	.96	.89

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 28 พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองคุณธรรม ด้านมีความซื่อสัตย์ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต กับ ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น (X__76-X89) ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ กับ ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด (X__79-X87) และ ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง กับ ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น (X80-X89) ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ตาราง 29 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_76	ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต	.48	.03	17.60*	.23
X77	ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตน	.60	.03	21.83*	.36
X78	ไม่กล่าวโทษผู้อื่นเพื่อให้ตนเองพ้นผิด	.43	.03	16.30*	.19
X79	ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	.38	.03	14.14*	.14
X80	ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง	.44	.03	16.71*	.19
X81	ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อตนเองและผู้อื่น	.59	.03	18.12*	.35
X82	พูดในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริงเสมอ	.70	.03	26.12*	.49
X83	ละอาย/ เกรงกลัวต่อการกระทำผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น	.60	.03	22.52*	.36
X84	กล้าเผชิญกับความจริงไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ	.70	.03	28.13*	.50
X85	ไม่ทุจริตในการสอบทุกรณี	.68	.03	25.37*	.47
X86	ไม่หลอกลวงผู้อื่นในทุกกรณี	.46	.03	17.42*	.22
X87	ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด	.34	.03	12.53*	12
X88	ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน	.45	.03	16.64*	.20
X89	ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น	.31	.03	11.16*	.19
X90	ไม่โกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินซื้อของฟุ่มเฟือย	.33	.03	1.88*	.11

** t >.1.96*

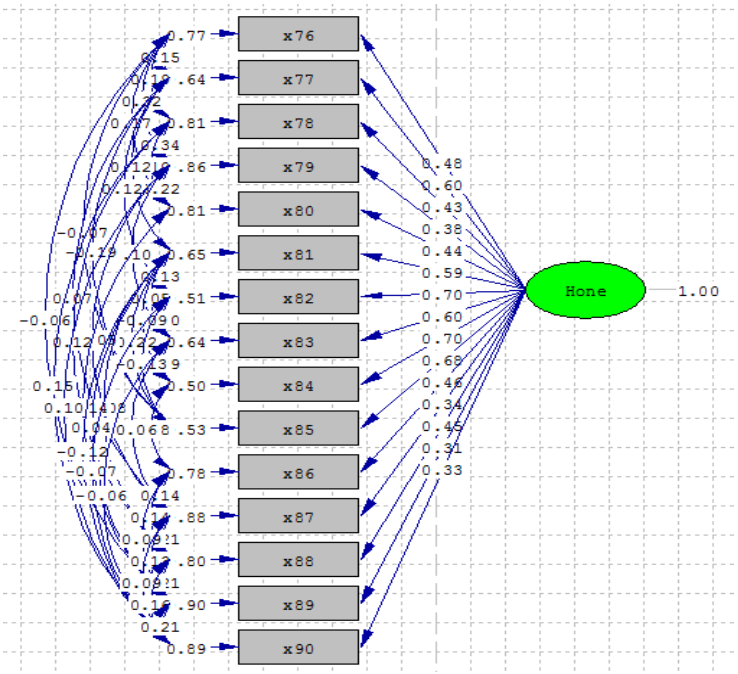

χ^2 = 121.23, df = 48, p = .00, GFI = .99, AGFI = .97, Standardized RMR = .03, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 28 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์

จากตาราง 29 และ ภาพประกอบ 28 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยด้านมีความซื่อสัตย์ มี 15 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 121.23 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 48 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .97 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .03 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 15 ตัว เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความซื่อสัตย์

ตาราง 30 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา

	X__91	X92	X93	X94	X95	X96	X97	X98	X99
X__91	1	.32*	.25*	.37*	.12*	.21*	.16*	.09*	.21*
X92		1	.25*	.27*	.22*	.20*	.47*	.10*	.13*
X93			1	.43*	.19*	.22*	.15*	.41*	.22*
X94				1	.23*	.26*	.19*	.19*	.37*
X95					1	.39*	.21*	.30*	.22*
X96						1	.29*	.31*	.22*
X97							1	.27*	.20*
X98								1	.40*
X99									1
Mean	3.86	3.99	4.02	3.94	3.85	3.83	3.83	3.79	3.78
SD	.95	1.00	.90	.95	.94	.96	.96	.93	1.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 30 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรมองค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 31 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_91	ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทุกกรณี	.53	.04	14.40*	.28
X92	ให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ	.56	.03	16.37*	.31
X93	แบ่งปัน เสียสละสิ่งของและทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือดร้อน	.58	.03	21.69*	.34
X94	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และสติปัญญา	.64	.03	16.38*	.42
X95	ยินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทันทีเมื่อเพื่อนมีปัญหา	.43	.03	16.65*	.18
X96	มีความเห็นอก เห็นใจ สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์	.45	.03	17.77*	.20
X97	ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	.38	.03	14.46*	.14
X98	ยอมรับ และเข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อนได้เป็นอย่างดี	.83	.03	29.62*	.69
X99	พร้อมจะให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด หรือทำให้ไม่พอใจ	.57	.03	16.69*	.32

** t >.1.96*

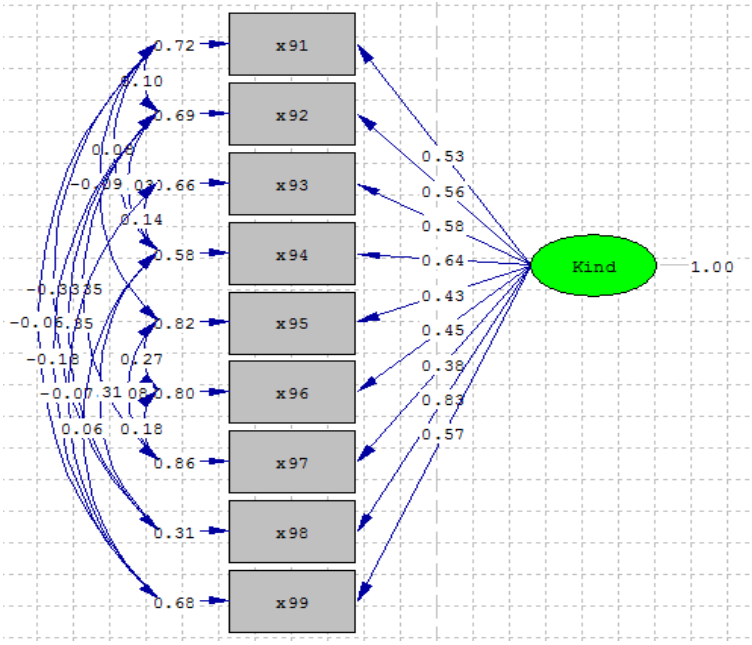

χ^2 = 10.30, df = 11, p = .50, GFI = 1.00, AGFI = .99, Standardized RMR = .01, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 29 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา

จากตาราง 31 และ ภาพประกอบ 29 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา มี 9 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 10.30 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 11 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .50 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 9 ตัว เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเมตตากรุณา

ตาราง 32 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม
องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ

	X__100	X101	X102	X103	X104	X105	X106	X107	X108	X109	X110	X111	X112
X__100	1	.31*	.24*	.24*	.19*	.20*	.20*	.21*	.20*	.12*	.18*	.17*	.22*
X101		1	.28*	.21*	.14*	.14*	.14*	.19*	.19*	.04	.15*	.26*	.14*
X102			1	.35*	.29*	.29*	.22*	.22*	.17*	.06*	.24*	.21*	.24*
X103				1	.21*	.28*	.17*	.18*	.15*	.09*	.21*	.14*	.21*
X104					1	.25*	.24*	.17*	.15*	.14*	.21*	.23*	.13*
X105						1	.33*	.26*	.18*	.11*	.19*	.15*	.19*
X106							1	.30*	.32*	.24*	.21*	.13*	.27*
X107								1	.30*	.16*	.11*	.16*	.21*
X108									1	.23*	.27*	.18*	.22*
X109										1	.27*	.20*	.18*
X110											1	.27*	.30*
X111												1	.26*
X112													1
MEAN	4.00	3.99	4.14	4.00	3.92	4.06	4.09	4.06	4.08	4.03	4.19	4.09	4.16
SD	.89	.97	.88	.89	.98	.94	.97	.88	.89	.94	.91	.95	.87

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 32 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองคุณธรรม ด้านมีความเสียสละ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นอุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ กับ ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า (X101-109)

ตาราง 33 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม
องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X__100	อุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ	.16	.03	4.29*	.03
X101	มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ	.30	.03	9.22*	.09
X102	เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทรัพย์สิ่งของตามกำลัง	.29	.04	9.01*	.08
X103	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น	.46	.03	13.13*	.21
X104	ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ	.42	.04	10.90*	.17
X105	ช่วยกิจกรรมของสถาบันในโอกาสต่างๆ	.39	.04	10.91*	.15
X106	ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ	.49	.03	13.38*	.24
X107	อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	40	.04	12.10*	.16
X108	มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็ก และคนชรา	.52	.03	14.27*	.27
X109	ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า	.37	.03	10.88*	.14
X110	แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนยืมด้วยความเต็มใจ	.38	.03	11.47*	.15
X111	ยินดีสละสิทธิบางอย่างของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	.18	.03	5.47*	.03
X112	อธิบาย/ถ่ายทอดความรู้หากเพื่อนไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ	.14	.03	4.46*	.03

** t >.1.96*

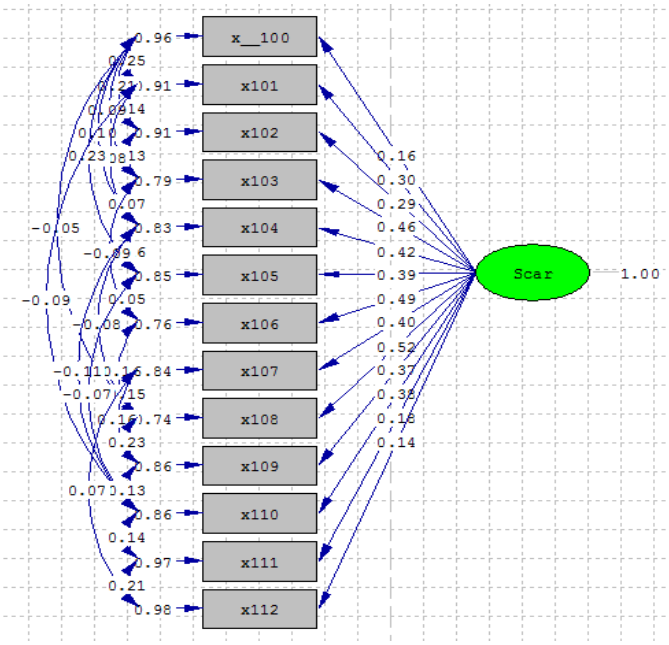

χ^2 = 87.70, df = 40, p = .00, GFI = .99, AGFI = .98, Standardized RMR = .02, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 30 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ

จากตาราง 33 และ ภาพประกอบ 28 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ มี13 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 9 ตัวบ่งชี้ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 87.70 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 40 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ได้ 9 ตัวบ่งชี้ ยกเว้น X__100, X102, X111 และ X112 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) น้อยกว่า .30 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ 9 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรมองค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ

ตาราง 34 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม

	Dili	Disc	Resp
Dili	1	.57*	.61*
Disc		1	.58
Resp			1
Mean	3.95	3.96	4.00
SD	.56	.50	.46

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 33 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม ทุกตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวบ่งชี้ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ มีความเพียร กับ มีความรับผิดชอบ (Dili-Resp) รองลงมา คือ ความมีวินัย กับ มีความเพียร (Disc-Resp) โดยมีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกค่า

ตาราง 35 การวิเคราะห์โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม

องค์ประกอบย่อย	Factor Loading	SE	t	R^2
มีความเพียร (Dili)	.78	.03	31.62*	.61
ความมีวินัย (Disc)	.74	.03	29.32*	.54
มีความรับผิดชอบ (Resp)	.79	.03	32.14*	.63

** t >.1.96*

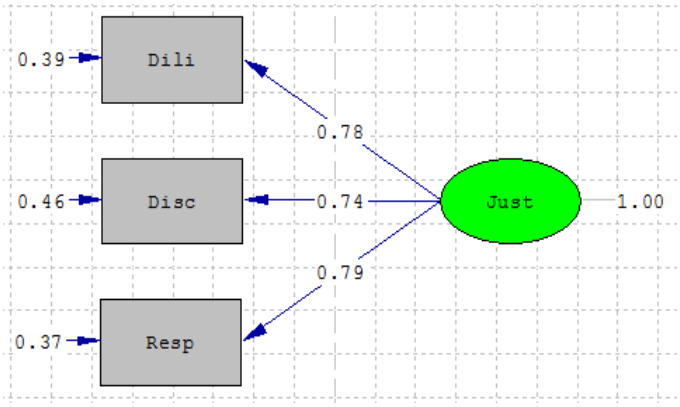

χ^2 = .00, df = 0, p = 1.00, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, Standardized RMR = .01, RMSEA = .00

ภาพประกอบ 31 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม

จากตาราง 35 และ ภาพประกอบ 31 พบว่า โมเดลการวัดองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) มีความซื่อสัตย์ 2) มีความเมตตากรุณา และ 3) มีความเสียสละ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ .00 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 0 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ 1.00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .00 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบย่อย แสดงว่าองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย เป็นองค์ประกอบย่อย ที่แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม

ตาราง 36 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร

	x__113	X114	X115	X116	X117	X118	X119	X120	X121	X122	X123	X124	X125
X__113	1	.42*	.34*	.39*	.26*	.34*	.33*	.31*	.16*	.26*	.28*	.28*	.22*
X114		1	.35*	.35*	.21*	.22*	.25*	.21*	.19*	.26*	.18*	.20*	.32*
X115			1	.45*	.29*	.34*	.35*	.42*	.25*	.25*	.23*	.26*	.19*
X116				1	.39*	.33*	.46*	.33*	.27*	.30*	.27*	.27*	.19*
X117					1	.23*	.23*	.25*	.42*	.46*	.32*	.35*	.18*
X118						1	.43*	.23*	.21*	.26*	.22*	.23*	.27*
X119							1	.32*	.22*	.26*	.28*	.19*	.20*
X120								1	.25*	.26*	.20*	.25*	.22*
X121									1	.47*	.34*	.27*	.15*
X122										1	.46*	.42*	.28*
X123											1	.42*	.33*
X124												1	.40*
X125												.	1
Mean	3.89	3.83	3.99	3.79	3.91	3.91	3.74	4.00	4.07	4.06	4.07	4.04	4.02
SD	.93	.93	.88	.93	1.00	.88	.98	.91	.94	.96	.95	.97	.92

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 36 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความเพียร ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 37 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X__113	กระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน	.64	.03	24.82*	.41
X114	พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน	.45	.03	15.97*	.20
X115	ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย	.64	.03	24.14*	.41
X116	มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด	.67	.03	25.90*	.45
X117	ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ	.50	.03	18.31*	.25
X118	ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งการงานของตนและส่วนรวม	.60	.03	22.24*	.36
X119	ควบคุมตนเองในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ	.61	.03	22.82*	.38
X120	มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง	.61	.03	22.55*	.37
X121	ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา	.45	.03	16.01*	.20
X122	เพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน	.51	.03	18.71*	.26
X123	เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน	.48	.03	15.32*	.19
X124	รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม	.49	.03	17.97*	.24
X125	ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม	.39	.03	14.07*	.16

** t >.1.96*

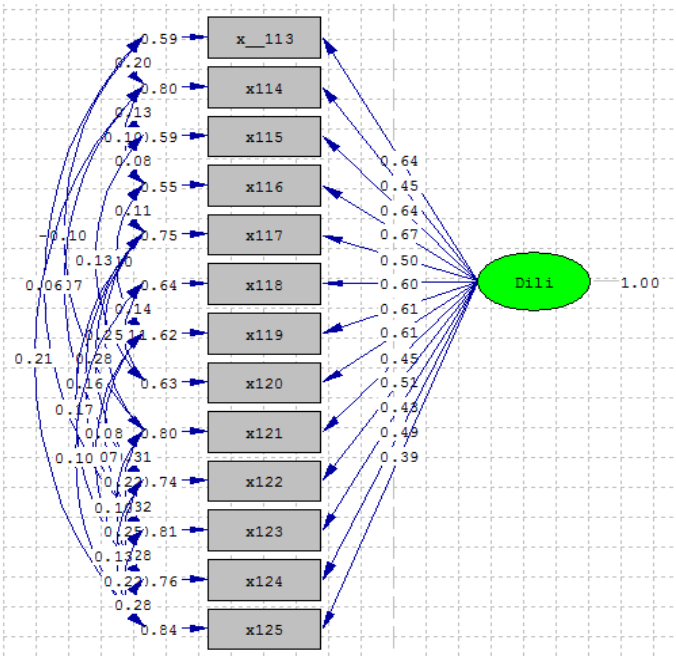

χ^2 = 57.61, df = 36, p = .01, GFI = .99, AGFI = .99, Standardized RMR = .01, RMSEA = .02

ภาพประกอบ 32 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร

จากตาราง 37 และ ภาพประกอบ 32 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร มี 13 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ทุกตัว พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ *57.61* ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 36 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .01 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับ แก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .02 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกตัวบ่งชี้ แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 13 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยมีความเพียร

ตาราง 38 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย

	x__126	x127	x128	X129	X130	X131	X132	X133	X134	X135	X136
X__126	1	.26*	.29*	.19*	.16*	.12*	.18*	.18*	.19*	.08*	.13*
X127		1	.31*	.19*	.17*	.14*	.07*	.06*	.15*	.09*	.08*
X128			1	.30*	.25*	.18*	.20*	.15*	.22*	.09*	.09*
X129				1	.28*	.25*	.20*	.14*	.16*	.08*	.17*
X130					1	.42*	.23*	.21*	.32*	.20*	.19*
X131						1	.32*	.25*	.37*	.12*	.21*
X132							1	.25*	.27*	.22*	.20*
X133								1	.43*	.19*	.22*
X134									1	.23*	.26*
X135										1	.39*
X136										.*	1
Mean	4.03	3.92	4.13	4.02	3.99	3.86	3.99	4.02	3.94	3.85	3.83
SD	.91	.98	.95	.96	.89	.95	1.00	.90	.95	.94	.96

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 38 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย ทุกค่ามีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 39 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_126	ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน	.33	.03	11.06*	.11
X127	แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของสถาบัน และสถานการณ์ต่างๆ	.62	.03	23.59*	.38
X128	ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ทำลายสุขภาพ	.54	.03	20.24*	.29
X129	ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ	.66	.03	24.82*	.44
X130	ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการอ่านหนังสือ และทำงานที่ได้รับมอบหมาย	.43	.03	15.11*	.19
X131	ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำ ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน	.65	.03	24.06*	.42
X132	ส่งงานตรงตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย	.48	.03	17.77*	.23
X133	เมื่อได้รับมอบหมายให้กระทำการสิ่งใดต้องเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ	.40	.03	14.16*	.16
X134	รับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่องานของตนเสร็จ	.56	.03	18.87*	.33
X135	ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย	.38	.03	11.81*	.15
X136	แสดงความเคารพอาจารย์ แม้ว่าไม่เคยเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น	.02	.65	.65	.00

** t >.1.96*

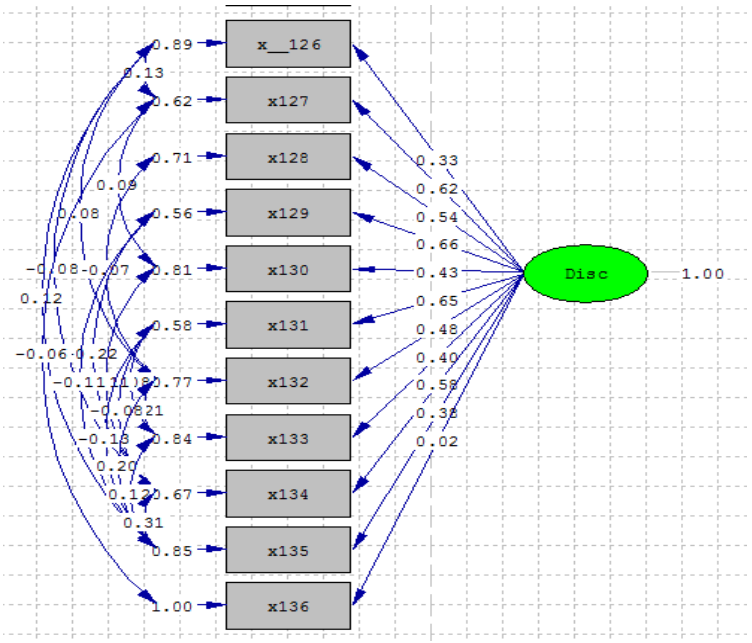

χ^2 = 48.57, df = 27, p = .01, GFI = .99, AGFI = .99, Standardized RMR = .01, RMSEA = .02

ภาพประกอบ 33 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย

จากตาราง 39 และ ภาพประกอบ 33 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย มี 11 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 10 ตัวบ่งชี้ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 48.57 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 27 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .01 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .02 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ได้ 10 ตัวบ่งชี้ ยกเว้น X136 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) น้อยกว่า .30 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความมีวินัย

ตาราง 40 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยด้านความรับผิดชอบ

	X__137	X138	X139	X140	X141	X142	X143	X144	X145	X146	X147	X148	X149	X150
X__137	1	.27*	.20*	.18*	.25*	.06*	.14*	.15*	.09*	.13*	.11*	.14*	.03	.14*
X138		1	.40*	.18*	.08*	.05*	.11*	.09*	.10*	.19*	.10*	.17*	.13*	.13*
X139		.	1	.14*	.04	.12*	.07*	.17*	.20*	.20*	.08*	.15*	.24*	.11*
X140				1	.31*	.24*	.24*	.19*	.20*	.20*	.21*	.20*	.12*	.18*
X141					1	.28*	.21*	.14*	.14*	.14*	.19*	.19*	.04	.15*
X142						1	.35*	.29*	.29*	.22*	.22*	.17*	.06*	.24*
X143							1	.21*	.28*	.17*	.18*	.15*	.09*	.21*
X144								1	.25*	.24*	.17*	.15*	.14*	.21*
X145									1	.33*	.26*	.18*	.11*	.19*
X146										1	.30*	.32*	.24*	.21*
X147											1	.30*	.16*	.11*
X148												1	.23*	.27*
X149													1	.27*
X150														1
Mean	3.83	3.79	3.78	4.00	3.99	4.14	4.00	3.92	4.06	4.09	4.06	4.08	4.03	4.19
SD	.96	.93	1.00	.89	.97	.88	.89	.98	.94	.97	.88	.89	.94	.91

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 40 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์สถาบันมอบหมาย กับ ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์ (X137-X149) ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ กับ ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ (X139-X141) และ ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วย ความเต็มใจ กับ ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์ (X141-X149)

ตาราง 41 การวิเคราะห์โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ

	ตัวแปรสังเกตได้	Factor Loading	SE	t	R^2
X_137	ตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์ สถาบันมอบหมาย	.27	.03	9.92*	.07
X138	วางแผนเตรียมการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้า	.29	.03	10.62*	.08
X139	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ	.24	.03	8.61*	.05
X140	กล้าคิดกล้าแสดงออกในทิศทางที่ถูกต้อง	.45	.03	17.16*	.20
X141	ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	.38	.03	14.22*	.15
X142	มีความวิริยะ อุตสาหะในการเรียนและการทำงาน	.65	.03	20.08*	.42
X143	ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ	.59	.03	19.05*	.34
X144	ทำในสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น	.45	.03	15.98*	.20
X145	พัฒนาอารมณ์ และความคิดเพื่อเป็นผู้ที่มีคุณธรรม	.54	.03	19.61*	.29
X146	ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์	.62	.03	22.16*	.39
X147	กระทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข	.56	.03	20.18*	.31
X148	แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำงานเสมอ	.64	.03	22.86*	.41
X149	ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์	.31	.03	10.26*	.09
X150	ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด	.49	.03	18.16*	.24

** t >.1.96*

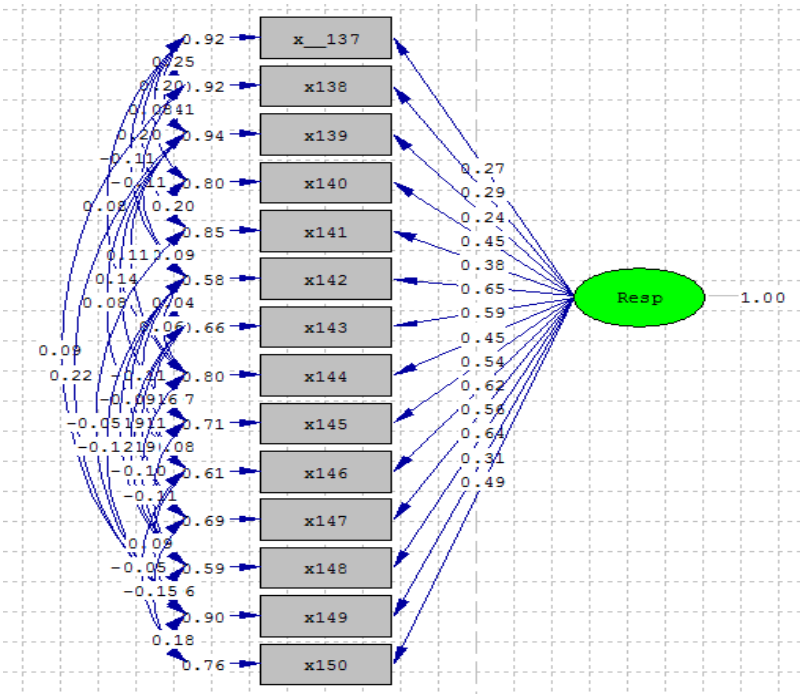

χ^2= 97.72, df = 43, p = .00, GFI = .99, AGFI = .98, Standardized RMR = .02, RMSEA = .03

ภาพประกอบ 34 โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลัก มุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ

จากตาราง 40 และ ภาพประกอบ 34 พบว่า โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ มี 14 ตัวบ่งชี้ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 11 ตัวบ่งชี้ พิจารณาได้จากไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ *97.72* ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 43 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .00 นั่นคือ ค่าไค-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .02 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์(*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .03 และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ได้ 11 ตัวบ่งชี้ ยกเว้น X__137, X138 และ X139 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) น้อยกว่า .30 แสดงว่า ตัวแปรสังเกตได้ 11 ตัวบ่งชี้ เป็นตัวบ่งชี้แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม องค์ประกอบหลักมุมมองยุติธรรม องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้และทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมนักศึกษา จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ความคิดเห็นสรุปประเด็นสำคัญ และกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัด ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 1,500 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม Lisrel 8.53 ค่าสถิติในการพิจารณา ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index = GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index = AGFI)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พบว่า มีองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย 12 องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ 150 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ องค์ประกอบหลักมุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ องค์ประกอบย่อยด้านมีความประหยัด มีตัวบ่งชี้ 16 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความสามัคคี มีตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีจิตสาธารณะ มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองปัจเจกบุคคล องค์ประกอบย่อย ด้านมีความใฝ่รู้ มีตัวบ่งชี้10 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความอดทนอดกลั้น มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความกตัญญูกตเวที มี ตัวบ่งชี้ 12 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองคุณธรรม องค์ประกอบย่อยด้านมีความซื่อสัตย์ มีตัวบ่งชี้ 15 ตัว องค์ประกอบย่อยด้านมี ความเมตตากรุณา มีตัวบ่งชี้ 9 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความเสียสละ มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบหลักมุมมองความยุติธรรม องค์ประกอบย่อยด้านมีความเพียร มีตัวบ่งชี้ 13 ตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อยด้านมีความมีวินัย มีตัวบ่งชี้ 11 ตัวบ่งชี้ และองค์ประกอบย่อยมีความรับผิดชอบ มีตัวบ่งชี้ 14 ตัวบ่งชี้

2. โมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 3.86 ที่องศาอิสระ (*df*) เท่ากับ 2 ความน่าจะเป็น (*p*) มีค่าเท่ากับ .14 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (*GFI*) เท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (*AGFI*) มีค่าเท่ากับ .99 รากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (*Standardized RMR*) มีค่าเท่ากับ .01 ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (*RMSEA*) มีค่าเท่ากับ .01

และมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (*Factor Loading*) มากกว่า .30 ทุกองค์ประกอบหลัก แสดงว่าองค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก เป็นองค์ประกอบหลักที่แท้จริงของความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

อภิปรายผลการวิจัย

1. ตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ มุมมองปัจเจกบุคคล มุมมองคุณธรรม และมุมมองความยุติธรรม โดยทุกมุมมองเป็นองค์ประกอบหลักที่แท้จริง และเป็นไปตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา และนำไปสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ ในขั้นนี้ผู้ศึกษาทำการนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ มีฐานข้อมูลหรือมีการสร้างตัวแปรหลักจากตัวแปรย่อยหลายตัว (วิลาวัลย์ มาคุ้ม. 2549: 31) หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการสร้างตัวบ่งชี้โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามกรอบแนวคิด บนพื้นฐานการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามกระบวนการสร้างตัวบ่งชี้ 7 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ 2) การนิยามตัวบ่งชี้ 3) การรวบรวมข้อมูล 4) การสร้างตัวบ่งชี้ 5) การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ 6) การวิเคราะห์ตามบริบทที่ต้องการศึกษา และ 7) การนำเสนอรายงาน (วิลาวัลย์ มาคุ้ม. 2549: 32-33) จึงทำให้ตัวบ่งชี้ทุกตัวที่ผ่านกระบวนการทั้งหมดมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้ สอดคล้องกับ นงลักษณ์ วิรัชชัย (2545: 71) ได้นำแนวคิดของแบลง (Blank,1992: 125); จอนส์ตัน (Johnstone. 1981: 111);บรัสเตน และไกท์ชั่น (Burstein.Oakes; & Guition.1992: 132) และบอททานิ (Bottani; & Salberg.1994: 125) สรุปรวมเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษารวม 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักประเมินต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ในเรื่องอะไร และอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ ขั้นตอนที่ 2 นิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้น จะเป็นตัวชี้นำวิธีการที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ๆ รวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศ หรือคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้นในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้นี้ นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้ว นักประเมินต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้อย่างไร ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัดการทดลองใช้และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออก

ภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้ ขั้นตอนที่ 4 การสร้างตัวบ่งชี้การศึกษา เป็นขั้นตอนการสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้ โดยวิธีการรวมตัวแปรย่อยและการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้ไว้ ขั้นตอนที่ 5 การตรวจคุณภาพตัวบ่งชี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวแปรย่อย และตัวบ่งชี้ด้วย โดยตรวจสอบทั้งความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเชื่อถือได้ (Credibility) และขั้นตอนที่ 6 การจัดเข้าบริหารและการนำเสนอรายงาน เป็นขั้นตอนในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการสื่อสารระหว่างนักวิจัยที่เป็นผู้พัฒนากับผู้ใช้ ตัวบ่งชี้การศึกษาหลังจากที่ได้สร้างและตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้การศึกษาแล้ว

2. ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การดำเนินการในขั้นตอนนี้เป็นการทดสอบเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้ โดยการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการวิจัยในครั้งนี้ ก่อนการดำเนินการทดสอบผู้วิจัยได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการหาความตรงด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) และหาความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งปรากฏผลว่า ตัวบ่งชี้ทุกตัวมีค่าความสอดคล้องตามเกณฑ์ที่กำหนดคือมากกว่า .80 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ว่าต้องมีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ (Quality Check) ที่พัฒนาขึ้นรวมถึงการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ย่อยด้วย ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจะมีคุณภาพดีเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของตัวบ่งชี้นั้นว่ามีความเหมาะสมตามเกณฑ์ต่อไปนี้เพียงใด ได้แก่ ความเชื่อมั่น ความตรง ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม ความเชื่อถือได้ ความคงเส้นคงวา และความเป็นมาตรฐานที่เปรียบเทียบกันได้

จากการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบหลัก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากขึ้นไป ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น จึงสามารถเป็นตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ได้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์โมเดลการวัดที่พบว่า ตัวบ่งชี้ย่อยทั้ง 150 ตัว มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factors Loading) เกิน .30 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าเป็นตัวบ่งชี้องค์ประกอบย่อยที่สามารถวัดองค์ประกอบหลักได้ เนื่องจากตัวแปรมีความคลาดเคลื่อนน้อย พิจารณาจากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) (ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. 2552: 250; อ้างอิงจาก สุภมาส อังศุโชติ สมถวิล วิจิตรวรรณา และรัชนีกูล ภิญโญภานุวัฒน์. 2549) โดยมุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ (ADVA) มุมมองปัจเจกบุคคล (INDI) มุมมองคุณธรรม (VIRI) และ

มุมมองความยุติธรรม (JUST) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ.39, .37, .35 และ.42 ตามลำดับ

จากผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวัดตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ครั้งนี้ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1. มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

1.1 มีความประหยัด เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยรู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ใช้อุปกรณ์/ เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับตนเอง ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตน ทำงานพิเศษเพื่อเป็นการช่วยลดภาระของพ่อแม่ ไม่เที่ยวกลางคืน ช่วยลดรายจ่ายได้มาก ออมเงินบางส่วนเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนซื้อสิ่งของ ปิดน้ำประปา/ เครื่องใช้ไฟฟ้าทันทีเมื่อไม่ได้ใช้ ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องที่จำเป็น ดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยและที่สาธารณะ และเดินทางโดยใช้รถยนต์สาธารณะแทนรถยนต์ส่วนตัวสอดคล้องกับ ชาตรี ศิริสวัสดิ์ (2541: 13) กล่าวว่า บุคคลที่มีความประหยัดจะมีความเป็นอยู่เรียบง่าย ไม่แปรเปลี่ยนตามแฟชั่น ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นเสมอ รู้จักใช้ และบูรณะทรัพย์สิ่งของเครื่องใช้ทั้งของตน และของส่วนรวม มีการวางแผนใช้จ่ายที่รอบคอบ และ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) กล่าวถึงขอบข่ายผู้ที่มีความประหยัดว่ามีลักษณะ ดังนี้ 1) การประหยัดเวลา ได้แก่ การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ให้เหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักคุณค่าของเวลา มิยอมให้เวลาหมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการหาความรู้ การสร้างความดี การสร้างสมรรถภาพ การสร้างอำนาจ และการสร้างทรัพย์ และ 2) การประหยัดทรัพย์ ได้แก่ การรู้จักใช้ทรัพย์ให้ถูกต้องและเหมาะสม พยายามใช้จ่ายทรัพย์เท่าที่จำเป็นสมควรแก่อัตภาพ รู้จักกำหนดรายจ่ายให้พอเหมาะพอควร เก็บรวบรวมรายได้อันสมควรเก็บไว้เป็นทุนสำรอง ทำทรัพย์ที่มีอยู่ในเจริญงอกงาม คุ้มครองรักษาทรัพย์ให้ปลอดภัย บูรณะของเก่าอันควรบูรณะให้กลับใช้ประโยชน์ได้ใหม่ ใช้และถนอมของใช้และทรัพย์สินให้คงคุณค่าและประโยชน์นาน ๆ รู้จักทำของใช้เอง ไม่ใช้จ่ายอย่างฟุ่งเฟ้อ ให้หมดเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ ไม่บำรุงบำเรอความสุขสนุกสนานจนเกินไป และ ขยันหาทรัพย์ใหม่มาเพิ่มเติมเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแครอล (Carall.1972: 154-156) ที่กล่าวว่า ความประหยัดควรมีเกิดขึ้นกับทุกคนโดยการยับยั้ง ระมัดระวัง การใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะหรือใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งที่จำเป็น คำว่า ประหยัดอาจรวมถึงการประหยัดเวลา ประหยัดคำพูด คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้ที่มีความประหยัด คือ ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

1.2 มีความสามัคคี เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาของสถาบันด้วยความสมัครใจ ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ช่วยตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อน ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม และ ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม เป็นไปตามที่ อาภา ถนัดช่าง (2521: 1-13) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามัคคี ได้แก่ 1) สมาชิกทุกคนพร้อมใจกันปฏิบัติงาน 2) เมื่อมีความผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้น สมาชิกร่วมกันรับผิดชอบโดยไม่โยนความผิดให้กันและกัน 3) เมื่องานสำเร็จลง สมาชิกต่างยินดี ถือเป็นความสำเร็จร่วมกันของกลุ่มและต่างยกย่องให้เกียรติกัน โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนช่วยกลุ่มอย่างมาก 4) เมื่อกลุ่มต้องการความช่วยเหลือสมาชิกพร้อมที่จะเสียสละ 5) ร่วมมือกันในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น สอดคล้องกับ สุรางค์ รุ่งเรือง (2525: 59) กล่าวว่า พฤติกรรมความสามัคคีมีดังนี้ 1) ร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ 2) มีความรักใคร่ปรองดองกัน ไม่ทะเลาะวิวาท 3) ไม่อิจฉาริษยาแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน ซึ่ง จุฑาทิพย์ ธีรภาค (2529: 59) กล่าวถึงพฤติกรมความสามัค□ีว่า ต้องแสดงออก ดังนี้ 1) ปรับตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ 2) รับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 3) เข้ามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของส่วนรวม 4) เป็นผู้ประสานความสามัคคีในกลุ่ม 5) ไม่แบ่งแยกพวกเขาพวกเรา 6) รักหมู่คณะ มีความหวังดี และช่วยเหลือเกื้อกูลในทางไม่ผิดศีลธรรม 7) มองคนอื่นในแง่ดีเสมอ ส่วน สุรีรัตน์ พันธุ์ดี (2529: 51) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความสามัคคีมี ดังนี้ 1) รู้จักทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ 2) มีความรักใคร่ปรองดอง ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท 3) มีความเห็นอกเห็นใจและให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ 4) รู้จักแบ่งงานและหน้าที่ให้แก่สมาชิกได้ทำตามความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์ประภา พันธุ์พิพัฒน์ (2546: 20) กล่าวว่า พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามัคคี ได้แก่ การที่บุคคลแสดงออกต่อหมู่คณะ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมีลักษณะที่แสดงออกถึงความรักใคร่กลมเกลียว เห็นอกเห็นใจ ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท แก่งแย่งชิงดี ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและเคารพในเหตุผล ของคนส่วนใหญ่ มีความสามารถในการปรับตนเองเข้ากับผู้อื่นได้ ร่วมกันรับผิดชอบงานที่ทำ และร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ของหมู่คณะ สอดคล้องกับ ปิยะพร ทองสิงห์ (2552: 28) กล่าวว่า ผู้ที่มีพฤติกรรมความสามัคคีต้องมีลักษณะต่อไปนี้ มีส่วนร่วมและร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ร่วมกันทำงานและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีความเสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีและพูดจาสุภาพไพเราะกับสมาชิกในกลุ่ม ยอมรับความสามารถและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น และมีความรักใคร่ปรองดองไม่ทะเลาะวิวาท และไม่แบ่งแยกพวก

เขาพวกเรา ซึ่งสอดคล้องกับเฟอเรล (Ferrell.2008: 323-324) ที่กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal)” เพราะมนุษย์ต้องมีการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมวดหมู่ มิได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียว ตามลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นใจ และความปลอดภัยให้กับตนเองอยู่เสมอจึงต้องมีความสามัคคีต่อกันตลอดเวลา

1.3 มีจิตสาธารณะ เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยไม่สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของส่วนรวม ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมร่วมกัน ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และอาจารย์ทำงานด้วยความเต็มใจ แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเอง และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน/มหาวิทยาลัย ชุมชน และสังคม เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น ให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน สำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ใช้ทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม และให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า เป็นไปตามที่ยุทธนา วรุณปิติ (2542: 181-183) กล่าวถึง บุคคลที่มีจิตสาธารณะว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) การทุ่มเทและอุทิศตน 2) เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม 4) การลงมือกระทำ สอดคล้องกับ สมพงษ์ สิงหะพล (2542: 15-16) ที่กล่าวถึงจิตสาธารณะว่ามี 3 ระดับ คือ 1) จิตสาธารณะเกี่ยวกับตนเอง เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้าง ไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย 2) จิตสาธารณะเกี่ยวกับผู้อื่น เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก และ 3) จิตสาธารณะเกี่ยวกับสังคม เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือ คำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มากเพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพเป็นต้นชายโพธิสิตา และคณะ (2540: 14) ศึกษาเรื่อง จิตสาธารณะต่อสาธารณะสมบัติ ในกรณีกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม คือ กลุ่มทำงาน ราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือทำงานสำนักงาน กลุ่มที่ทำงาน รับจ้าง งานค้าขายและธุรกิจส่วนตัว กลุ่มนักศึกษาที่สูงกว่ามัธยม และผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปว่าองค์ประกอบของจิต

สาธารณะต่อสาธารณะสมบัติ 2 ประการ ได้แก่ 1) การใช้สมบัติอย่างรับผิดชอบ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้ และการกระทำที่ก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณะสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น เพราะสาธารณะสมบัติ คือ ของที่คนทั่วไปมีสิทธิ์ในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธารณะสมบัติอย่างรับผิดชอบในแง่นี้จึงหมายถึงการใช้ของส่วนรวม โดยการคำนึงถึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิ์ในการใช้เช่นเดียวกัน จะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสในการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่ง ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ (2547: 3) กล่าวถึงองค์ประกอบของ จิตสาธารณะจะต้องพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึง 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์รวมกันของ กลุ่ม และการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น สรุปเป็น 3 องค์ประกอบ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้ เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแล และ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม และ กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 220) กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยผู้ที่มีจิตสาธารณะคือผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และสอดคล้องกับมาร์เชค (Ma Shek. 2000: 65-78) ได้กล่าวว่าการมีจิตสาธารณะคือการมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สังคมยอมรับหรือพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่าง ว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับ บารอน (Baron. 2000: 395) ให้ความหมายถึงความมีจิตสาธารณะว่า พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม หมายถึง การกระทำ ที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่น แต่ไม่มีผลประโยชน์หรือผลกำไรกับตัวเอง หรือเป็นพฤติกรรมการช่วยเหลือ หรือพฤติกรรมใจบุญ การไม่เห็นแก่ตนและมีความเป็นอาสาสมัครโดยแก่นแท้

2. มุมมองปัจเจกบุคคล

2.1 มีความใฝ่รู้ เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองปัจเจกบุคคล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ ๆ กับอาจารย์และเพื่อน ๆ ศึกษาบทเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนสม่ำเสมอ ทบทวนและค้นคว้าเพิ่มเติมในบทเรียนที่อาจารย์สอน ให้เข้าใจถ่องแท้ กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนทุกชั่วโมงทุกวิชามีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ศึกษาหาความรู้นอกเหนือจากบทเรียน เช่น

วารสาร หรือ หนังสือพิมพ์ หรือ นิตยสาร หรือ อื่น ๆ ติดตามความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวทางวิชาการ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี เข้าร่วมอบรม สัมมนา หรือ ชมนิทรรศการทั้งใน และนอกสถาบัน สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง และ สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง เป็นไปตามที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539:15) สรุปว่าพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนไว้ ดังนี้ 1) ความชอบและความชื่นชมและเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ 2) ความใฝ่ฝันและจินตนาการ 3) การแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ 4) ความกระตือรือร้น ความอยากรู้อยากเห็น 5) ความตั้งใจ การเอาใจใส่ ทำให้ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ 6) ความกล้า ความริเริ่มและการตัดสินใจ และ 7) ความเพียรพยามยาม มุ่งมั่น บากบั่น มีความสงบ มีสมาธิในการทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ย่อท้อ สอดคล้องกับ วินัย พัฒนรัฐ และคณะ (2538: 2) กล่าวว่าลักษณะของผู้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีดังนี้ 1) เป็นคนช่างสังเกตสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว 2) มักสงสัย ชอบซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ สิ่งที่พบเห็นและเรื่องราวต่าง ๆ 3) เป็นคนไม่อยู่นิ่ง ชอบศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ 4) ชอบอ่านหนังสือ ฟังข่าวสารและสะสมภาพเกี่ยวกับความรู้ 5) มีความคิดสร้างสรรค์อยู่เสมอและ 6) เป็นคนขยัน มานะบากบั่นและสนุกสนานในการเรียนและการทำงาน และคณะซิสเตอร์และครูของโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนด้านความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 ข: 66-68) ไว้ดังนี้ คือ 1) มีความกระตือรือร้น 2) กล้าแสดงความคิดเห็น 3) ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง 4) มีนิสัยรักการอ่าน และ 5) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ วัฒนา พาผล (2550: 19) และวาสนา กิ่มเทิ้ง (2553: 2553) กล่าวว่าสรุปไว้ว่า คุณลักษณะของบุคคลที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนไว้ ดังนี้ 1) เป็นคนช่างสังเกต มีความกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น ชอบตั้งคำถาม 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิดกล้าทำ และกล้าและตัดสินใจ 3) มีความมุ่งมั่นในการเรียน มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ และทำงานอย่างเป็นระบบ 4) มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจัย 5) ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ และ 6) เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าให้กับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ มีทัศนคติต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และติดตามข่าวสารเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552: 17-171) สรุปว่าพฤติกรรม ที่บ่งชี้ถึงการใฝ่รู้ใฝ่เรียน ประกอบด้วย 1) ตั้งใจเรียน 2) เอาใจใส่และมีความเพียรพยายาม ในการเรียนรู้ 3) เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ 4) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสม 5) บันทึกความรู้ วิเคราะห์ข้อข้อมูลจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ และ 6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และ บลูบลาเชอร์ เคส และ โรแกน (Brubacher. Case; & Rogan.1994) กล่าวว่า คุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนไว้ ดังนี้ 1) ต้องมีเหตุผล 2) มีความอยากรู้อยากเห็น 3) มีแรงจูงใจ 4) ชอบศึกษาหาความรู้ และ 5) ชอบความท้าทาย

2.2 มีความอดทนอดกลั้น เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองปัจเจกบุคคล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยตั้งใจเรียน

ทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงพอใจ ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความเต็มใจ ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้งานนั้นจะยากลำบากและมีอุปสรรค ไม่โกรธหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อถูกตำหนิหรือต่อว่า ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกยั่วยุ ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องในการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนและกิจการต่างๆ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่นเสมอ ไม่คล้อยตามเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดีไม่ใช้กำลังในการตัดสินปัญหา และ ปฏิเสธคำชักชวนไม่เข้าเรียนทุกกรณี เป็นไปตามที่ลิขิต ธีรเวคิน (2548: ออนไลน์) ได้อธิบายคุณลักษณะของผู้มีความอดทนอดกลั้น ไว้ดังต่อไปนี้ 1) มีความเข้มแข็งพยายามเอาชนะปัญหาอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ ได้แก่ ทำงานที่ยากลำบากเหน็ดเหนื่อยเป็นเวลานานจนสำเร็จ ค้นหาวิธีการแก้ปัญหา และไม่หลีกเลี่ยงการงาน และ 2) มีจิตใจหนักแน่น สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นปกติเมื่อพบกับปัญหาหรือสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ได้แก่ ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนยั่วยุอารมณ์ ไม่กล่าวคำหยาบเมื่อถูกเพื่อนหรือครูตำหนิ หรือผิดหวัง ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกเพื่อนยั่วยุ ไม่แสดงความเสียใจ เมื่อถูกครูหรือเพื่อนตำหนิ และรับคำวิพากษ์วิจารณ์ด้วยจิตใจหนักแน่น สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ (2553: 3) สรุปไว้ว่า อดทนอดกลั้นแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ การควบคุมอารมณ์เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ การเก็บอารมณ์รุนแรง การยับยั้งชั่งใจ และการยับยั้งอารมณ์โกรธของตนเองไม่ให้ตอบโต้ หรือแสดงกิริยาท่าทางออกมาในทางที่ไม่ดี ควบคุมให้มีความมั่นคงทางอารมณ์อยู่ตลอดเวลา อดทนต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ที่มาติดต่อ ทนต่อภาวะแวดล้อมในสภาพที่กดดัน ไม่แสดงออกทั้งทางอารมณ์ พฤติกรรม และร่างกายให้ผู้อื่นได้เห็น 2) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีสติในการรับฟัง วิเคราะห์ ไตร่ตรอง คิดก่อนพูด แสดงออกและรับรู้ต่อสิ่งที่มากระทบด้วยใจด้วยความเป็นกลาง ทั้งในขณะที่มีบุคคลอื่นมาติดต่อหรือพูดคุยในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบ หรือไม่พร้อมปฏิบัติงาน หรือขณะปฏิบัติงานอื่นอยู่ เป็นผู้รับฟังที่ดีและพยายามทำความเข้าใจลดความขัดแย้ง และ 3) การมีสติ รู้เท่าทันความคิด อารมณ์ของตนเอง สิ่งที่มากระทบ หรือสิ่งเร้าอื่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุ ใช้สติที่จะรับฟังปัญหาต่าง ๆ ที่มากระทบตัวเราทั้งทางด้านกาย วาจา และใช้สติปัญญาในการแก้ไขต่อไป ไม่วู่วามและแสดงปฏิกิริยาที่ไม่ถูกต้อง หนักแน่น อดทน คิดให้รอบคอบ ควบคุมอารมณ์ให้ได้ ใช้เหตุผลและทำจิตใจให้เยือกเย็น ซึ่งสอดคล้องกับ สิกาปาดีและ วิเทล (Singhapakdi and Vitell. 2007) ที่กล่าวว่า มนุษย์คือสัตว์ที่ต้องใช้ความเป็นตัวตนแต่ต้องอยู่รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเป็นเหล่า ดังนั้นจะหลีกหนีไม่ได้ต่อการเผชิญหน้าทั้งในด้านบวกและลบ ความอดทนอดกลั้นจะต้องอยู่เคียงข้างกับจิตใจตลอดเวลาแม้ในห้วงเวลาที่เรารู้สึกขัดแย้งต่อการกระทำหรือความคิดที่ผิดแปลกไปจากเราก็ตาม เราต้องรับฟังเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในขณะที่เราอยู่กันเป็นกลุ่มได้

2.3 มีความกตัญญูกตเวที เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองปัจเจกบุคคล ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดย แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจ ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่ และ/

หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ตามเวลาและเทศกาลที่เหมาะสม จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ แบ่งเบาภาระงานของพ่อ แม่ ครู และผู้ปกครอง ปฏิบัติตนให้พ่อ แม่ ครู และผู้ปกครองภาคภูมิใจ มีสัมมาคารวะต่อพ่อ แม่ ครู ผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ แม้จะขัดกับต่อความรู้สึก แต่ก็ยินดีที่จะปฏิบัติตาม ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียต่อครอบครัวและสถาบัน อาสาช่วยเหลืองานของอาจารย์ คณะ และสถาบัน และ สำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส สอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) สรุปไว้ว่า ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีมีลักษณะดังนี้ คือ 1) ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคล ได้แก่ แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชู ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น ชักนำคนอื่นให้นิยมยินดี ในการทำคุณความดีตอบแทนผู้มีพระคุณ ปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณด้วยความซื่อตรงไม่มีลับลมคมในหรือมีสิ่งใดแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน ลำบาก เคารพรักใคร่ ไว้ใจ และเชื่อถือในผู้มีพระคุณที่ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ทำตนให้เป็นที่เสื่อมเสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูล และผู้มีพระคุณ ทำให้ผู้มีพระคุณสุขใจ อิ่มใจ และไม่คิดร้ายผู้มีพระคุณ 2) ความกตัญญูกตเวทีต่อสัตว์ ได้แก่ ไม่ประพฤติเหี้ยมโหดต่อสัตว์ ใช้ด้วยความกรุณาปราณี ไม่เกินกำลัง ไม่ปล่อยปละให้อดอยากอิดโรย บำรุงเลี้ยงดูให้เป็นสุข ให้ได้กินได้นอน พักผ่อนตามวาระ ให้การดูแลรักษา ไม่ทอดทิ้งเมื่อเจ็บป่วย และไม่ผลักไสไล่ส่งหรือทำลาย เมื่อสัตว์นั้นไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้ และ 3) ความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสาธารณะสมบัติ ได้แก่ มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เชิดชูชาติ และรักษาเกียรติของประเทศชาติ หมั่นประกอบกิจอันเป็นหน้าที่ของตน ทำนุบำรุงศาสนาที่ตนเองนับถือรวมทั้งศาสนาอื่น แสดงความเคารพต่อสถาบันที่ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา รักษา และปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติให้มีปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้น รักษาเกียรติยศ และนำชื่อเสียงมาสู่ครอบครัว โรงเรียน และประเทศชาติ และสอดคล้องกับ คาสิโอ (Cascio. 1998) ที่กล่าวว่า ความกตัญญูกตเวที หมายถึงการรู้จักรำลึกถึงบุคคลหรือองค์กร ที่มีความเอื้อเฟื้อต่อเรา ความจงรักและรู้สำนึกต่อการทดแทนคุณเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สำนึกและจงรักมีความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น ทำให้องค์กรมีความรุ่งเรืองและส่งผลย้อนกลับมาที่ผู้กระทำทุกคนสืบไป ดังนั้นจึงสมควรให้ทุกคนรู้จักสำนึกต่อบุคคลหรือองค์กรที่ควรบูชาต่อไป

3. มุมมองคุณธรรม

3.1 มีความซื่อสัตย์ เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองคุณธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน ยอมรับ ความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตน ไม่กล่าวโทษผู้อื่นเพื่อให้ตนเองพ้นผิด ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ปฏิบัติตาม

คำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อตนเองและผู้อื่น พูดในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริงเสมอ ละอาย/ เกรงกลัวต่อการกระทำผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น กล้าเผชิญกับความจริงไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ ไม่ทุจริตในการสอบทุกกรณี ไม่หลอกลวงผู้อื่นในทุกกรณี ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น และ ไม่โกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินซื้อของฟุ่มเฟือย สอดคล้องกับ มนัส นิ่มมณี (2547: 36-37; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2539: 22) ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตว่ามี ดังนี้ 1) พูดความจริง 2) เก็บของตกได้ส่งคืนเจ้าของ 3) ยอมรับผิดเมื่อทำผิด 4) ไม่หยิบของของผู้อื่นก่อนได้รับอนุญาต 5) ไม่ลอกหรือให้เพื่อนลอกการบ้าน 6) ตรงต่อเวลา 7) ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก 8) ไม่ทุจริตในการสอบ 9) คืนเงินส่วนที่แม่ค้าทอนเกินมา 10) ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือสัญญา 11) ไม่ถือเอาของของผู้อื่นมาเป็นของตน 12) ไม่หลอกลวงผู้อื่น 13) ไม่ฉ้อโกงและไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง 14) ไม่ปลอมแปลงเอกสาร 15) รักษาความยุติธรรม 16) การเลี้ยงชีพในทางสุจริต และ 17) ไม่นอกใจคนรัก ซึ่ง บูรชัย ศิริมหาสาคร (2546: 55-56) ได้อธิบายลักษณะของความซื่อสัตย์ไว้ว่า ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณธรรมที่จำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันทรงเน้นถึงความซื่อสัตย์สุจริตมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทาน แก่ชาวไทย 4 ประการ คือ 1) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติ แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม 2) รู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ 3) การอดทนอดกลั้น และอดออมที่ไม่ประพฤติปฏิบัติล่วงความสัตย์สุจริตไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด 4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อย ของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง และ รสิตา กุลแถลง (2550: 19) อธิบายลักษณะของความซื่อสัตย์ดังนี้ 1) มีความซื่อตรง 2) มีความนับถือตนเอง 3) ไม่หลอกลวงตนเอง 4) เป็นผู้ที่มีความละอายต่อการกระทำผิด 5) ไม่คิดคดต่อผู้อื่น 6) ไม่ลักขโมย 7) ประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมาทั้งต่อหน้าและลับหลัง 8) รับผิดชอบต่อหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย 9) รักษากฎระเบียบของสังคมและหน่วยงาน และ 10) ไม่กระทำการใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมและสังคม (ศิณาภรณ์ หู้เต็ม. 2552: 30; อ้างอิงจาก ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล. 2529: 99) อธิบายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความซื่อสัตย์ไว้ ดังนี้ 1) ซื่อตรงต่อตนเอง คือ ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย และไม่คดโกง ตั้งใจทำจริง 2) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน คือ ไม่เอาเวลาทำงานในหน้าที่ไปทำประโยชน์ส่วนตัว และไม่ใช้อำนาจหน้าที่ประโยชน์ส่วนตัว 3) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่น ไม่ชักชวนไปทางเสื่อมเสีย และไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน 4) ความซื่อสัตย์ต่อสังคมและประเทศชาติ คือ ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน และ ไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ และ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 146-157) สรุปว่าผู้ที่มีความซื่อสัตย์ มีลักษณะสำคัญ คือ 1) ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง เช่น ไม่สับปลับกลับกลอก ไม่คล้อยตามพวกที่ลากหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย มั่นคงต่อการกระทำดีของตน ไม่คดโกง มีความตั้งใจทำจริง ประพฤติตรงตามพูดและคิด 2) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน เช่น ไม่เอา

เวลาทำงานในหน้าที่ไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ทำประโยชน์ส่วนตัว 3) ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือ มีความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อหัวหน้างาน ต่อผู้มีพระคุณ ประพฤติตรงไปตรงมา ไม่คิดคดต่อผู้อื่นไม่ชักชวนไปในทางที่เสื่อมเสีย ไม่สอพลอเพื่อหาประโยชน์ส่วนตน เตือนสติและแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ไม่คิดริษยาหรือกลั่นแกล้ง และ 4) ความซื่อสัตย์ต่อคณะ สังคม และประเทศชาติ เช่น ร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน หรือเอาดีเข้าตน และไม่ร่วมมือกันทำงานใด ๆ ที่ผิดกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับของสังคม และหมู่คณะ ทั้งนี้สอดคล้องกับ มาร์แชล (Marshall. 2013) ที่กล่าวว่า ความซื่อสัตย์หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการกระทำตนอย่างตรงไปตรงมาไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นทั้งทางร่างกาย วาจา และใจ มีเจตนาที่บริสุทธ์ไม่คดโกง มีความละอายและเกรงกลัวต่อการประพฤติทุจริตทุกประการ

3.2 ความเมตตากรุณา เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองคุณธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทุกกรณี ให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ แบ่งปัน เสียสละสิ่งของและทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือดร้อน อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และสติปัญญา ยินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทันทีเมื่อเพื่อนมีปัญหา มีความเห็นอก เห็นใจ สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ยอมรับ และเข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อนได้เป็นอย่างดี และพร้อมจะให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด หรือทำให้ไม่พอใจ สอดคล้องกับ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525: 75-76) สรุปไว้ว่า พฤติกรรมของผู้ที่มีความเมตตากรุณาสามารถแสดงออกในลักษณะต่างๆได้ดังนี้ 1) ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิต และร่างกายของบุคคลและสัตว์ 2) ให้ความคุ้มครอง และช่วยผู้ที่อ่อนแอกว่า 3) แบ่งปันสิ่งของ เครื่องใช้ และอาหารให้แก่ ผู้ที่สมควรได้รับ 4) ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ 5) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 6) ช่วยประกอบกิจกรรมของส่วนรวม ได้แก่ การสละแรงงาน และทรัพย์เพื่อทำความเจริญหรือร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น 7) ให้อภัยผู้อื่นเมื่อกระล่วงเกินจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม 8) สุภาพอ่อนโยน 9) ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้วและไม่จำเป็น และ 10) สละสิทธิ์ในส่วนแบ่งของตนให้แก่ผู้ที่ขาดแคลนและมีความจำเป็นกว่า ซึ่ง ประภาศรี สีหอำไพ (2540: 63) กล่าวถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตาไว้ ดังนี้ 1) แบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่จนเกินความจำเป็นอย่างเหมาะสมตามกำลัง 2) เสียสละในสิ่งที่ตนมีหรือผู้ที่จำเป็นกว่า แม้จะทำให้ตนขาดสิ่งนั้นไป 3) ช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์ภัยด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล 4) ยินดีกับความสุขความสำเร็จที่ผู้อื่นได้รับ 5) เห็นใจ ปลอบโยน ให้กำลังเมื่อเห็นผู้ทุกข์ทรมาน และหาทางช่วยเหลือเท่าที่จะพอช่วยเหลือได้ 6) ให้อภัยผู้ที่ทำผิด ไม่ผูกอาฆาตพยาบาท 7) ไม่ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น 8)บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ และ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2553: 73-75) อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความเมตตาไว้ ดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีน้ำใจแก่ผู้อื่นอย่างใสสะอาด 2) เป็นผู้มีบุคลิกภาพอ่อนโยน 3) เป็นผู้มีเสน่ห์ให้ชวนคบหา 4) เป็นผู้ที่ร่าเริงมองโลกในแง่ดี และสอดคล้องกับ แครอล (Caroll. 1972: 154-156)ที่กล่าวว่า ความเมตตากรุณา

เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการที่บุคคลปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและรู้สึกต้องการที่จะช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจโดยไม่หวังผลตอบแทนและไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

3.3 มีความเสียสละ เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองคุณธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยอุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทรัพย์สิ่งของตามกำลัง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ ช่วยกิจกรรมของสถาบันในโอกาสต่าง ๆ ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน มีความเอื้ออาทร ต่อสตรี เด็ก และคนชรา ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนยืมด้วยความเต็มใจ ยินดีสละสิทธิบางอย่างของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ อธิบาย/ถ่ายทอดความรู้หากเพื่อนไม่เข้าใจในเรื่องนั้น ๆ (ศิณาภรณ์ หู้เต็ม. 2552: 30; อ้างอิงจาก ปิ่น มุทุกันฑ์. 2520: 144) การเสียสละ มีแนวปฏิบัติดังนี้ 1) การเสียสละทางกาย เช่น การช่วยเหลือการงานสาธารณประโยชน์ อาทิ ทำความสะอาดโรงเรียน วัด สถานที่ราชการ เป็นต้น 2) การเสียสละทางวาจา เช่น การให้คำแนะนำ แก่ผู้อื่นในส่วนที่เราสามารถกระทำได้ อาทิ การแนะนำเมื่อผู้อื่นมีปัญหาชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม 3) การเสียสละทางกำลังปัญญา เช่น การแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าจะในที่ประชุมหรือกิจการใด ๆ อาทิ อาสาสมัครสอนหนังสือให้แก่เด็กในชุมชนแออัด 4) การเสียสละทางกำลังทรัพย์ เช่น การแบ่งปันเงินทองให้แก่ ผู้ที่ขัดสน การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสาธารณกุศล และ 5) การเสียสละทางจิตใจ การรู้จักปล่อยวางอารมณ์ที่เป็นศัตรูต่อความสงบทางใจ เช่น ความโกรธเคืองขัดใจบุคคลอื่น ดังนั้นการระงับใจ และการให้อภัย จึงเป็นการเสียสละอย่างหนึ่ง (ศิณาภรณ์ หู้เต็ม. 2552: 30-31; อ้างอิงจาก ณรงค์ ศิลารัตน์. 2544: 31) กล่าวว่าพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นผู้เสียสละ ในรูปแบบของการให้ คือ 1) การให้ทางกาย ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุรการงานที่ไม่มีโทษไม่นิ่งดูดาย และ ช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ 2) การให้ทางวาจา ได้แก่ ช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งในทางโลกและทางธรรมช่วยเจรจาเอาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ 3) การให้ทางสติปัญญา ได้แก่ ช่วยแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนที่เดือดร้อน และ ช่วยคิดแนวทางที่ถูกที่ชอบ 4) การให้ด้วยกำลังทรัพย์ ได้แก่ แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ ผู้ขัดสนที่ควรให้ และแบ่งปันเงินทองให้ผู้ขัดสนที่ควรให้และสละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศล และ 5) การให้ทางใจ ได้แก่ ยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และ ให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ไม่อาฆาตจองเวร และ รัชตัน (Rushton.1981: 7) แบ่งการเสียสละออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การแบ่งปันทางวัตถุ เช่น การให้ทรัพย์สิ่งของและเงินแก่ผู้อื่น 2) การให้ความร่วมมือ เช่น การอาสาช่วยกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย 3) การให้ความช่วยเหลือทั่วไป เช่น การช่วยหิ้วหรือถือของ ช่วยจูงคนข้ามถนน สละที่นั่งบนรถประจาทาง เป็นต้น และ 4) การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เช่น การช่วยให้คำแนะนำ เจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์เพื่อบาบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น และช่วยพูดปลอบใจผู้อื่นโดยไม่กังวลในเรื่องของเวลาที่ตนเองพึงเสียไปจากการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ คาสิโอ

(Cascio. 1998) ที่กล่าวว่า ความเสียสละคือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเสียสละในเรื่องของเวลาส่วนตัว เสียกำลังกายและใจ และพร้อมที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือสังคมโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งคอยเข้าร่วมกิจกรรมที่สังคมจัดขึ้นเพื่อส่วนรวมทุกคราวไป

4. มุมมองความยุติธรรม

4.1 มีความเพียร เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองความยุติธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งการงานของตนและส่วนรวม ควบคุมตนเองในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่างปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา เพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวมและปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม สอดคล้องกับ ยุพดี ปิดตะคุ (2527: 5-6) ได้แบ่งความขยันหมั่นเพียรออกเป็น 2 ส่วนย่อย คือ 1) ความขยันหมั่นเพียรในการเรียนขณะที่ครูบรรยาย ได้แก่ ตั้งใจฟังครูอธิบาย ไม่เล่น ไม่พูดคุย ในขณะที่ครูสอน ไม่นำงานของวิชาอื่นมาทำ ไม่นำหนังสือการ์ตูนขึ้นมาอ่าน เป็นต้น สนใจครูขณะที่ครูสอน ไม่นั่งเหม่อลอยถาม-ตอบคำถามของครูเกี่ยวกับบทเรียน และ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทเรียน 2) ความขยันหมั่นเพียรในการเรียนในขณะที่ครูแบ่งงานกลุ่มให้ทำ ให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม ได้แก่ ช่วยเพื่อนทำงาน แสดงความคิดเห็นในการทำงาน และมีความรับผิดชอบต่องาน ได้แก่ ตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมายให้ทำ ทำรายงานโดยให้เสร็จทันเวลา หรือก่อนเวลากำหนด กรมวิชาการ (2540: 29) ได้ระบุพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความขยันไว้ ดังนี้ 1) ตอบรับการทำงาน พูด หรือ แสดงกิริยาท่าทางว่า ยอมรับ เต็มใจ พึงพอใจที่จะทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย 2) อาสาทำงาน พูด หรือแสดงกิริยาท่าทางว่าต้องการจะทำงานหนึ่งงานได้ แม้จะไม่ใช่งานที่ได้รับมอบหมายโดยตรง 3) ทำทันทีที่ได้รับมอบหมาย 4) ทำงานอย่างต่อเนื่อง ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่อง และสำเร็จตามเป้าหมาย และ หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ (2529: 3) ได้กำหนดขอบข่ายของความขยันหมั่นเพียรไว้ 3 ประเภท คือ 1) ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน มีความรักความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน ไม่ท้อถอยแม้บางครั้งบทเรียนนั้นจะยากหรือมีอุปสรรคต่างๆ ก็มานะทำจนกระทั่งสำเร็จ เมื่อมีเวลาว่างก็ใช้เวลานั้นให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนของตน โดยอ่านหนังสือค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่างๆ เพิ่มเติม ทบทวนบทเรียนที่เรียนไปทุกวันและเตรียมตัวศึกษาบทเรียนมาล่วงหน้าทุกครั้ง เมื่อมีปัญหาหรือสงสัยด้านการเรียน ก็พยายามศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อคลี่คลายปัญหาของตนอยู่เสมอ 2) ความเพียรในการปฏิบัติงานของตนเอง มีความตั้งใจที่จะทำงาน ศึกษางาน ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถ ความชำนาญในงานที่เกี่ยวข้องกับตนเองในด้านอาหาร (เช่น พยายามฝึกปรุงอาหารรับประทานเอง) ด้านที่อยู่อาศัย (เช่น พยายามจัด ดัดแปลง ตกแต่งซ่อมแซม

รักษาความสะอาดเป็นประจำ) ด้านเครื่องนุ่งห่ม (เช่น พยายามซ่อมแซม ดัดแปลง และซักรีดอยู่เสมอ) ด้านการใช้เวลาว่างศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในงานดังกล่าวอยู่สม่ำเสมอ และคิดสร้างสรรค์งานอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และ 3) ความเพียรในงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน มีความรักความตั้งใจร่วมทำงานสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานดังกล่าว มาร่วมงานทุกครั้งด้วยความเต็มใจและปรารถนาดี ไม่เลือกงานหรือรังเกียจงานโดยไม่ยึดถือวัตถุ (เงิน สถานที่ ฯลฯ) หรือตัวบุคคล พยายามคิด ศึกษา และสร้างสรรค์งานที่ส่งผลประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนอยู่เสมอ และสอดคล้องกับ แครอล (Caroll. 1972: 154-156) ที่กล่าวว่า การมีความเพียร คือต้องเป็นคนที่สู้งานทั้งงานหนักงานเบา ต้องสู้ มีความมุมานะอดทนอดกลั้นและทำงานอย่างเต็มกำลังความ สามารถของตนด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญและต่อตนเองเป็นเหตุผลที่ตามมาต่อไป

4.2 ความมีวินัย เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม มุมมองความยุติธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และข้อบังคับของสถาบัน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย และสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ทำลายสุขภาพ ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่าง ๆ ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการอ่านหนังสือและทำงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำ ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน ส่งงานตรงตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำกระทำการสิ่งใด ต้องเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ รับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่องานของตนเสร็จ ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่พักอาศัย/ สถาบัน และสถานที่ต่างๆ และแสดงความเคารพอาจารย์ แม้ว่าไม่เคยเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น สอดคล้องกับ กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ (2541: 12-13) ที่จำแนกพฤติกรรมบ่งชี้ความมีวินัยไว้ ดังนี้ 1) สนใจใฝ่รู้ 2) ควบคุมตนเอง 3) รับผิดชอบ 4) มีเหตุผล 5) ขยันหมั่นเพียร 6) ตรงต่อเวลา 7) เชื่อมั่นในตนเอง 8) อดทน 9) เป็นผู้นำ 10) ให้ความร่วมมือ 11) รับฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น 12) การเคารพสิทธิผู้อื่น 13) การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง 14) การทำตามข้อตกลง 15) มีความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น และ 16) การมีวินัยในการเรียนรู้ และศิริพร สอาดล้วน (2551: 14) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีวินัยไว้ว่ามีลักษณะดังต่อ ไปนี้ 1) มีความรับผิดชอบสูง 2) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 3) มีความตรงต่อเวลา 4) มีลักษณะความเป็นผู้นำ 5) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 6) มีความอดทน และ 7) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่วน ณัฐพล กล้าหาญ (2540: 19) และ กัญระญา รุ่งเรือง (2545: 15) กล่าวถึง คุณลักษณะของบุคคลที่มีวินัยในทำนองเดียวกันไว้ ดังนี้ 1) มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแน่ใจหรือมั่นใจในความสามารถของตนเองว่าจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลและเชื่อว่าการที่ประสบผลสำเร็จได้ตามที่บุคคลนั้นตั้งใจไว้เป็นผลจากความสามารถทักษะหรือการกระทำของตนเอง 2) มีความเป็นผู้นำ สามารถนำ ชักจูง แก้ปัญหาและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด และรับผิดชอบต่อกลุ่มได้ 3) มีความรับผิดชอบ มีความสนใจ ความตั้งใจที่จะทำงานและติดตามผลงาน

ที่ได้กระทำแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตนกระทำไปทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย 4) มีความตรงต่อเวลา รู้จักกาลเทศะ ทำงานที่ได้รับมอบหมายหรือกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ตรงต่อเวลาหรือให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนดได้ ตลอดจนรู้ว่าจะประพฤติอย่างไรให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาส 5) เคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ประพฤติปฏิบัติก้าวก่ายหรือล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น 6) มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม ประพฤติโดยไม่ขัดกับกฎข้อบังคับของสังคมทั่วไปรวมทั้งปฏิบัติตามระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 7) มีลักษณะมุ่งอนาคต สามารถอดใจรอผลที่เกิดขึ้นในอนาคตที่ดีกว่าในปัจจุบัน 8) มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่หลอกลวงตนเองและผู้อื่นไม่ทุจริตไม่หาผลประโยชน์ และไม่เอาเปรียบผู้อื่นและละอายเกรงกลัวต่อบาป 9) ความอดทนขยันหมั่นเพียร การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จด้วยความมานะอดทนมีจิตใจเข้มแข็งไม่ยอมแพ้อุปสรรคที่เกิดขึ้น มีความพยายามอย่างสม่ำเสมอมุ่งปฏิบัติหน้าที่การงานจนสำเร็จ และ 10) รู้จักเสียสละและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การยอมเสียสละสิทธิและยอมลำบากเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น โดยการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งได้รับความเดือดร้อน หรือประสบภัยพิบัติให้ได้รับความสะดวกและความสบายใจมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สิกาปาดีและ วิเทล (Singhapakdi and Vitell. 2007) ที่กล่าวว่า ความมีวินัย คือการที่เป็นคนที่เคารพต่อข้อปฏิบัติของหน่วยงานหรือองค์กรโดยการกระทำทุกอย่างที่ยึดหลักความถูกต้องมีระเบียบแบบแผนต่อการกระทำใดๆก็ตาม โดยการกระทำที่กล่าวมานี้จะต้องไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนและการกระทำทั้งหมดต้องอยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้องและบังเกิดความสุขแม้ในห้วงเวลาแห่งความเดือดร้อน ทั้งกำลังกายและกำลังใจ ก็ตาม

4.3 ความรับผิดชอบ เป็นองค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันสนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคนปฏิบัติตนโดยตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์/ สถาบันมอบหมาย วางแผนเตรียมการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้า ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ กล้าคิดกล้าแสดงออกในทิศทางที่ถูกต้อง ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ มีความวิริยะ อุตสาหะในการเรียนและการทำงาน ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ ทำในสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น พัฒนาอารมณ์และความคิดเพื่อเป็นผู้ที่มีคุณธรรม ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นที่มีความทุกข์ กระทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำงานเสมอ ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์ และ ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด สอดคล้องกับ ภัสรา อรุณศรี (2533: 29) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้ 1) ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน 2) ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด 3) เข้าร่วมกิจกรรมกับสถาบันต่าง ๆ 4) เอาใจใส่ต่อสุขภาพของตน 5) ตรงต่อเวลา 6) ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ 7) ช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถ 8) เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ปกครอง และ 9) ซื่อสัตย์ไว้ใจได้ อรทัย โสภา (2533: 35 กล่าวว่า ลักษณะของผู้ที่มีความรับผิดชอบมี ดังนี้ 1) ตรงต่อเวลา 2) มีความละเอียดรอบคอบ 3) รู้จักหน้าที่และกระทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี 4) มีความเพียรพยายามใช้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ 5) เคารต่อระเบียบกฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง 6) มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัว

7) ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น 8)มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหา 9)ไม่ปัดงานที่ได้รับมอบหมายไปให้ผู้อื่น และ 10) ช่วยเหลือกลุ่มในการที่จะทำกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ในขณะที่ กัลยา สุรีย์ (2546: 13) อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ ดังนี้ 1) มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ 2) มีความมานะพยายามในการทำงานให้ได้ผลดี 3) มีความรอบคอบ และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 4) ยอมรับผลการกระทำของตนเอง และ 5) พยายามปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานดีขึ้น สอดคล้องกับ อังคณา บุญสีสด (2551: 28) อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ดังนี้ 1) ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเต็มกำลังความสามารถ 2) สามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี 3) ปรับปรุงงานที่ได้รับมอบหมายให้ดีขึ้นอยู่เสมอ 4) มีการวางแผนในการทำงาน และ 5) ไม่ปัดความผิดให้กับผู้อื่น ส่วน กองมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2533: 30) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงบุคคลที่มีความรับผิดชอบว่า ประกอบด้วย พฤติกรรมหลัก 3 ประการ คือ 1) มุ่งหวังในผลงาน คือ มีวิธีการที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ 2) ใช้เวลาอย่างมีคุณค่า คือ วางแผนการใช้เวลาอย่างเหมาะสม ปฏิบัติงานได้ทันเวลา ใช้เวลาคุ้มค่า และ มีประสิทธิภาพ และ 3) ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วน คือ วางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ ปฏิบัติงานตามแผนได้เสร็จ และมีประสิทธิภาพ มีความรอบคอบระมัดระวังในการปฏิบัติหน้าที่ทุกด้าน ปฏิบัติภารกิจทุกด้านได้ครบถ้วนตามความสามารถ และประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม และ สอดคล้องกับ แครอล (Caroll. 1972: 154-156) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบ คือบุคคลที่มีความสำนึกในหน้าที่ของตนซึ่งจะต้องกระทำด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีและให้เต็มกำลังความสามารถ ระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งส่วนตนและส่วนรวมอยู่ตลอดเวลาที่กระทำใดๆ ก็ตาม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สามารถนำผลวิจัยที่ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ทั้ง 141 ตัวบ่งชี้ ไปสร้างเกณฑ์ประเมินคุณลักษณะของบัณฑิต

2. สามารถนำตัวบ่งชี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

3. สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณลักษณะความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมไปประยุกต์ใช้ในด้านอื่นๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม ที่ครอบคลุมความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกด้านต่อไป

2. ควรมีการศึกษาด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถาบันอุดมศึกษาในเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่างๆ อาทิเช่น ด้านสิ่งแวดล้อมและจริยธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ, *กระทรวงศึกษาธิการ* (2525). *เอกสารเสริมความรู้สำหรับครูกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). *แผนพัฒนาการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

----------. (2553). *แนวทางการพัฒนา การวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

----------. (2541) *ความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย*, (กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงการต่างประเทศ. (2549*). ตัวอย่างบางตอนของพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ*. สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2558. จาก http://www.mfa.go.th/web/240.php

กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฏ์. (2545). *การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 สังกัดกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กรมการศาสนา. (2521). *ศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

----------. (2524). *การศึกษาหาเกณฑ์ปกติของระดับพัฒนาการทางจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

----------. (2531). *การประเมินคุณลักษณะทางจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

----------. (2539). *แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานและตัวบ่งชี้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านผลผลิต ปัจจัย และกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

----------. (2540). *การประเมินการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

----------. (2541). *กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. กระปุกการศึกษา. (2546, 9 กันยายน). *วิตามินเสริมของมหาวิทยาลัยที่ดี*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2558. จาก http://www.kapook.com/content/publish/article_12095.shtml

กองการฝึกโรงเรียนจ่าอากาศ (2558:ออนไลน์). *ความเมตตากรุณา.* สืบค้นวันที่ 24 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.atts.ac.th/traindiv/index.php/2013-02-13-02-44-16/2013-02-13-02-45-55/8-2013-02-14-01-02-19/49-m)

กองมาตรฐานวิชาชีพครู. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2533). *หลักการพื้นฐานหลักสูตรและการสอน.* กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ.

กัญระญา รุ่งเรือง. (2545). *ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบหลากหลายต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการแนะแนวและให้คำปรึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กัลยา สุวรรณรอด. (2537). *การวิเคราะห์องค์ประกอบความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กัลยา สุรีย์. (2546). *การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

กิ่งดาว จินดาเทวิน. (2555). *จริยธรรมทางธุรกิจ.* คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

กรีติ บุญเจือ. (2534). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน.* พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงษ์ศักดิ์. (2539). *ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21: แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย.* กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย.

----------. (2541). *มหาวิทยาลัยที่ทางแยก: จุดประกายวิสัยทัศน์อุดมศึกษาไทยในอนาคต.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมีเดีย

เกษม วัฒนชัย. (2549). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: คุณธรรมพื้นฐาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.* สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2558, จาก http://www.finearts.cmu.ac.th/library/Update%20day/porpeang.htm

โกเมท เทือกสุบรรณ. (2539). *การศึกษาการพัฒนาคุณธรรมนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขากาอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โกศล มีคุณ. (2531). *การวัดจริยธรรม.* ตำราขั้นสูง. ราชบุรี: วิทยาลัยครูหมู่บ้านจอมบึง

โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2531). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ไกศิษฏ์ เปลรินทร์. (2552). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.* วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ขวัญฤดี ขำซ่อนสัตย์. (2542). *การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษมหาวิทยาลัยมหิดล.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). สารานุกรมระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์. *งานพัฒนารูปแบบการจัดงานงบประมาณแบบใหม่และยุทธศาสตร์ในภาพรวม.* สืบค้นเมื่อ 29 สิงหาคม 2558, จาก http://www.bb.go.th/information/semina/15dec_46/Encyclopedia%20RE1.doc

จุรี วิจิตรวาทการ. (2553: ออน-ไลน์). *บทวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของคนไทย : รากเหง้าของความเจริญและปัญหาทั้งมวลของประเทศไทย.* สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2558 จาก http://www.bloggang.com.

จุฑาทิพย์ ธีรภาค. (2529). *วิเคราะห์จริยธรรมในหนังสืออ่านนอกเวลาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จรัส สุวรรณเวลา. (2545). *อุดมศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตนา บุญบงการ. (2544). *สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท แอคทีฟพริ้นท์ จำกัด

จีราพร หัสเนตร. (2548, มีนาคม). วิกฤตเด็กไทย. *วารสารวงการครู*. 2(15): 117.

เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ และรุ่งเรือง สุขารมย์ (2550) *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ* กรุงเทพมหานคร บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. (2543). *การพัฒนาดัชนีบ่งชี้คุณภาพด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยเอกชน.* ปริญญานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. สาขาการอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชม ภูมิภาค. (2525). การศึกษาเพื่อคุณธรรม. ใน *บทความวิทยุกระจายเสียงของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์.

ชาย โพธิสิตา และคณะ. (2540). *รายงานการวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

ชาตรี ศิริสวัสดิ์. (2541). *ความคิดเชิงจริยศาสตร์และค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา.* งานวิจัยคณะกรรมการวิจัยการศึกษาการศาสนาและวัฒนธรรม. กระทรวงศึกษาธิการ.

ชัยพร วงศ์วรรณ. (2540). *การสอนค่านิยมและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ.* กรุงเทพฯ: วี พรินท์ (1991).

ชัยลิขิต สร้อยเพชรเกษม. (2542, พฤษภาคม-สิงหาคม). *"ความจริงและวิธีค้นหาความจริง: ปรัชญาวิทยาศาสตร์และปรัชญาพุทธศาสตร์"* ใน *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 พฤษภาคม-สิงหาคม. หน้า 101-111.

ชาญชัย อินทรประวัติ. (2535). *การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมของนิสิตคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.* สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

ชลวิทย์ เจียรจิตต์. (มปป.: ออนไลน์). *การตระหนักด้านจริยธรรมของนิสิตระดับอุดมศึกษา กรณีศึกษานิสิตคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.* สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.lib.ku.ac.th/KUCONF/2555/KC4910009.pdf

ชิดกมล สังข์ทอง (2536*) การศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่น.* วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาจิตวิทยา. บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุตินาถ รัตนจรณะ. (2527). *การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครูภาคกลาง.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชุติมา สัจจานันท์. (2549). *สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชกับความเป็นครูและพระราชกรณียกิจด้านการศึกษา.* สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.odi.stou.ac.th/ODI/King9& STOU/Poem-Story-02.htm

ชำนาญ นิศารัตน์. (2524). *พุทธศาสนาในประเทศไทย ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

โชติ จินตแสวง. (2542). *38 มงคล.* กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

ณรงค์ ศิลารัตน์. (2542). *ศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช.* วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ณัฏฐภรณ์ หลาวทอง. (2550). *การประเมินจิตพิสัยในการประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐชรินธร อภิวิชญ์ชลชาติ. (2551). *การให้ความหมาย รูปแบบ และกลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน).* การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพล กล้าหาญ. (2540). *การพัฒนาจริยธรรมความมีวินัยในตนเอง ด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กรณีศึกษา: นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านดอนลำดวน.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการแนะแนวและให้คำปรึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดวงพร ทองชะอุ่ม. (2550). *คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของเด็กปฐมวัย.ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.* สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงเด่น นุเรมรัมย์. (2548). *ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม.* สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2558. จาก http://www.duangden.com/Ethical.html.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และเพ็ญแข ประจนปัจจนึก. (2520). *รายงานการวิจัย ฉบับที่ 21 เรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย.* กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). *ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและพัฒนาบุคคล.* กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

----------. (2538). *ทฤษฎี ต้นไม้จริยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

----------. (2544). *ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน.* กรุงเทพฯ: บริษัท ส่งเสริมการศึกษาและจริยธรรม จำกัด.

----------. (2547). บทบรรณาธิการ: พฤติกรรมจริยธรรม. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรมไทย.* 1(1): 171

ดุจเดือน พันธุมนาวิน. (2551). *การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.

ธีรพร ทองขะโชค. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2545). *รูปแบบและกลยุทธ์การจัดตั้งมหาวิทยาลัยบรรษัทภิบาลในประเทศไทย.* ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนีย์ เหลืองตระกาลกูร. (2552). *การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจที่ได้รับรางวัลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทิศนา แขมมณี. (2546). *วิธีสอนสาหรับมืออาชีพ.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2552). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธรรมนันทิกา แจ้งสว่าง. (2547). *ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธวัชชัย เพ็ญสุริยะ. (2554). *การสร้างแบบวัดพฤติกรรมความสามัคคีสาหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นงเยาว์ ชาญณรงค์, วิชาญ ชูช่วย. (2551). *หลักธรรมแห่งความเสียสละ.* สืบค้นวันที่ 24 กรกฎาคม 2558, จากhttp://www.mwit.ac.th/~t2060105/content2551/textlaktam.pdf.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2541). *สถิติการศึกษาและแนวโน้ม.* เอกสารประกอบการสอนวิชาสถิติการศึกษาและแนวโน้ม. ภาควิชาวิจัยการศึกษา. คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2542). *โมเดลริสเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2545). *ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น LISREL: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2551.) *การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมิน.* การประชุมวิชาการ เปิดขอบฟ้าคุณธรรมจริยธรรม. วันที่ 29 สิงหาคม 2551. โรงแรมแอมบาสเดอร์. สืบค้นเมื่อ 8 พฤษภาคม 2558. จาก http://beekrab01.blogspot.com/2009_11_01_archive.html

นิตยา สำเร็จผล. (2547). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต.* ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นันทวัฒน์ ชุนชี. (2546). *การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญทัน ภูบาล. (2549). *การใช้วิดีทัศน์ละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญมี แท่นแก้ว. (2539). *จริยศาสตร์ทั่วไป.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุญศรี พรหมมาพันธ์ และคณะ. (2547). *การพัฒนาเครื่องชี้วัดสำหรับการประเมินผลการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เบญจวรรณ ศรีมารุต. (2541). *ระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยที่ใช้การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บูรชัย ศิริมหาสาคร. (2546). *เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์.* กรุงเทพฯ: บริษัทบุ๊คพ้อยท์ จำกัด.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2541). *ปฏิรูปการศึกษายกเครื่องทางปัญญา ทางรอดจากความหายนะ.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิศรีสฤษดิ์วงศ์.

ปารีณา ประยุกต์วงศ์ และ แมท โอเซ็น (2552). *รายงานวิจัยเรื่องการพัฒนา CSR ในประเทศไทย และบทบาทอาสาสมัคร (ฉบับแปล)*, สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2558, จาก http://www.ngobiz.org/index.php?option=com_content&view=article&id=81:-csr&catid=30:csr-csv-social-business

ปราณี ตั้งใจดี. (2540). *การสร้างแบบวัดคุณธรรมด้านความใฝ่รู้ ความมีระเบียบวินัย ความอดทน และการตรงต่อเวลา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการประถมศึกษา. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปราณี วิธุรวานิชย์. (2542). *จริยธรรมกับชีวิต.* กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

ประภาศรี สีหอำไพ. (2540). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยะพร ทองสิงห์. (2552). *ผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบเดินเรื่องที่มีต่อพฤติกรรมพื้นฐานความสามัคคีในเด็กปฐมวัย.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปัทฐวรรณ อ่วมศรี. (2541). *การศึกษาคุณลักษณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พงศ์สัณห์ ศรีสมทรัพย์. (2549). *วิกฤติจริยธรรมในการบริหารงานสาธารณะ*. การประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 7.

พนม พงษ์ไพบูลย์. (2543). *บันทึกปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สี่ ความรู้คู่คุณธรรม*. สืบค้นเมื่อ 18 เมษายน 2558, จาก http://www.moe.go.th

พนัส หันนาคินทร์. *หลักการบริหารโรงเรียน.* กรุงเทพฯ : แมค, 2542.

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2545). *การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง.* กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.thaiedresearch.org/result/result.php?id=6867

พระครูศรีสุตโสภณ (เงิน ชาตเมธี). (2549). *ความกตัญญูกตเวทีในฐานะคุณธรรมค้ำจุนสังคมจากมุมมองพระพุทธศาสนา.* วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2553). *เมตตาทาน การให้ที่มีผลเป็นความสุขอย่างยิ่ง,* กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา.

พระบำรุง ปญฺญาพโล (โพธิ์ศรี). (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมของนักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ ปยุตฺโต). (2528). *คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2535). *การพัฒนาจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2548). *ขอบฟ้าแห่งความรู้.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (ม.ป.ป). *หลักการพัฒนาตน.* สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.parliament.go.th/moral/hrdtric5.pdf

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2520). *อริยศีลธรรม (ชุดธรรมโฆษณ์).* สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ

----------. (2536). กตัญญูกตเวทีเป็นร่มไทรของโลก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2528). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม

----------. (2539). *วินัยเรื่องที่ใหญ่กว่าคิด.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

----------. (2542). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

----------. (2543). *จริยธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

----------. (2546). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาจู่ล้อม ชูเลื่อน. (2546). *ความกล้าหาญทางจริยธรรมในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.

พระมหาบุญเพียร ปุญญวิริโย. (2544, กันยายน). ปฏิรูปการศึกษาเพื่อการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. *วารสารวิชาการ.* 4(9): 37-42.

พระมหาอดิศร ถิรสีโล. (2540). *คุณธรรมสำหรับครู.* กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์.

พระมหาอุดม สารเมธี. (2549). *กตัญญูกตเวทิตา การรู้จักตอบแทนคุณ.* พิมพ์ครั้งที่ 4. นครปฐม: ระฆังทอง.

พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์. (2546). *ครูสร้างคน.* กรุงเทพฯ: ธรรมดา.

พระเมธีธรรมาภรณ์. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างจริยศาสตร์และจริยศึกษา. ในความรู้คู่คุณธรรม: รวมบทความเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมและการศึกษา. หน้า 89-93.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ ปยุตโต). (2528). *คุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงพยอม ชิดทอง. (2536). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตกรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2551). CSR ในมุมมองของ OECD. กรุงเทพธุรกิจออนไลน์.: สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2558, จาก http://www.bangkokbiznews.com/2008/04/17/WW14_1412_news.php newsid=248856

พัลลภา ปิติสันต์. (2552). หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ วันที่ 02 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ปีที่ 32 ฉบับที่ 4076. สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2558, จาก http://www.matichon.co.th/prachachat/prachachat_detail.php?s_tag=02csr04020252&day=2009-02-02§ionid=0221

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ และ คณะ. (2553: 10) *รายงานฉบับสมบูรณ์การสร้างเครื่องมือประเมินเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และความโปร่งใสขององค์กร.* ศูนย์ส่งเสริมจริยธรรม. สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร. (2543). *สานึกไทยที่พึงปรารถนา.* กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

ไพรัตน์ วงษ์นาม. (2545). *การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม LISREL.* ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.ภัสรา อรุณมีศรี. (2533). *การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2553). *คู่มือส่งเสริมความอดทนอดกลั้น.* เชียงใหม่: ชุมชนปฏิบัติ (COPs) กลุ่มงานบริหารงานทั่วไป. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

มัลลิกา มัติโก. (2541). *จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหิดล.

มนัส นิ่มมณี. (2547). *ศึกษาการรับรู้ของนักเรียนเตรียมทหารในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม.* สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยงยุทธ ณ นคร. (ม.ป.ป.). *ความคิดสร้างสรรค์กับการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์.* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558, จาก http://pioneer.chula.ac.th/~yongyudh/book2/creativity.htm.

ยอดชาย แพชนะ. (2538). *การเปรียบเทียบคุณภาพของแบบทดสอบวัดจริยธรรมความซื่อสัตย์ที่มีรูปแบบตัวเลือกคำตอบต่างกัน.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุทธนา วรุณปิติกุล. 2542. *สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม.* กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.

มลิวัลย์ บำรุงการ. (2531). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรม 4 ประการ ตามพระบรมราโชวาทของรัชการที่ 9 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2558: ออนไลน์). *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.* สืบค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2558, จาก http://qa.bu.ac.th/buqa/index.php/kmqa/57-tqf

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2527). *พระราโชวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร วันพุธที่ 11 เมษายน 2527.* สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2558, จาก http://www.lib.ru.ac.th/speech/2527APR11.pd speech01.html

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ (2556: ออนไลน์). *เทคนิคเดลฟาย.* สืบค้นวันที่ 19 มิถุนายน 2558, จาก http://rcim.rmutr.ac.th/wp-content/uploads/2014/03/1.The-knowledge-about-the-Delphi-technique.56.pdf

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2557). *ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.* สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2558, จาก http://www2. kmutt.ac.th/thai/abt_history/

มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. (2557). *ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2558, จาก http://www.kmutnb.ac.th/introduction.php

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. (2557). *ความเป็นมาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี*. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2558, จาก http://www.kmitl.ac.th/about.main.php

มาลัยวัลย์ วงศ์ใหญ่ และคณะ. (2550). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมพื้นฐาน 8 ประการของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์ ปีการศึกษา 2550*. วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุตรดิตถ์. สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.

มณเฑียร รัตนศิริวงศ์วุฒิ, ศจีมาจ ณ วิเชียร และ มนต์ชัย เทียนทอง (2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะนักเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*. 6(12): 1

ยงยุทธ ณ นคร. (ม.ป.ป.). *ความคิดสร้างสรรค์.....กับการเรียนการสอนในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2548, จาก http://pioneer.chula.ac.th/~yongyudh/book2/creativity.htm.

ยุพดี ปิดตะคุ. (2527: 5-6). *ผลของการใช้ชุดแนะแนวที่มีต่อความขยันหมั่นเพียรในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

รสิตา กุลแถลง. (2550). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนองค์รักษ์ จังหวัดนครนายก*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์

ลิขิต ธีรเวคิน. (2548, 16 มิถุนายน). *ความอดทน อดกลั้น เป็นส่วนสำคัญของการต่อสู้ชีวิต. ผู้จัดการรายวัน*.หน้า 11.

ลัดดา เสนาวงษ์. (2532). *ความเป็นครู*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: พิศิษฐ์การพิมพ์.

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร; และคณะ. (2547). รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ เนื่องในวันสถาปนาสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ครบรอบ 49 ปี*. หน้า 1 – 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วรรณี งามขจรกุลกิจ. (2552). *การศึกษาการรับรู้ การเข้าร่วม และรูปแบบลักษณะของโครงการพันธกิจความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ที่พึงประสงค์ เพื่อสนับสนุนแบรนด์สถาบันอุดมศึกษาเอกชน.* รายงานการวิจัย. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

วิภาดา วีระสัมฤทธิ์. (2553). *ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (CSR) ที่มีผลต่อความจงรักภักดีของลูกค้าของ บริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ เซอร์วิส จำกัด (มหาชน).* สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการตลาด. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิลาวัลย์ มาคุ้ม. (2549). *การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.* ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิทย์ วิศวเวทย์; และเสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2537). *จริยธรรมกับบุคคล.* กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี. (2546). *รายงานการประชุมครู-อาจารย์และข้าราชการวิทยาลัยเทคนิคราชบุรี ครั้งที่ 1/2545.* ราชบุรี: วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี.

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ (2556: 2-3). *สรุปองค์ความรู้ที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีหรือจากกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของวิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ประจำปีการศึกษา 2556 หัวข้อองค์ความรู้ เรื่อง เทคนิคเดลฟาย.* สืบค้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2548, จาก http://rcim.rmutr.ac.th/wp-content/uploads/2014/03/1.The-knowledge-about-the-Delphi-technique.56.pdf

เวธกา กลิ่นวิชิต. (2555). *แนวทางการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยบูรพา: กรณีศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์.* ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วาสนา กิมเทิ้ง. (2553). “ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Learning) ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ และความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.” ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วัฒนา พาผล. (2551). “การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความใฝ่รู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.” ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิณาภรณ์ หู้เต็ม. (2552). *รายงานการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษา ในระดับปริญญาตรี วิทยาลัยราชพฤกษ์.* กรุงเทพฯ: วิทยาลัยราชพฤกษ์.

ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ. (2530). *ผลการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). *ทฤษฎีการประเมิน.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริพร สอาดล้วน. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2545). *องค์การและการจัดการ (ฉบับมาตรฐาน).* กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร จำกัด.

สมบูรณ์ ทินกร. (2535). *การศึกษาเปรียบเทียบความสามารถและความซื่อสัตย์ในการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนสะกดคำกับการใช้แบบฝึกหัดตามคู่มือครู.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. (2546). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการมัธยมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). ต้องสอนให้เกิดจิตสานึกใหม่. *สีมาจารย์.* (มิถุนายน -ตุลาคม), 13(27): 15-16.

สมสุดา ผู้วัฒน์; และอัจฉรา ธนะมัย. (2543). *รายงานการวิจัย เรื่อง ความอดทน: แหล่งที่มาและปัจจัย.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2526). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามงกุฎราชวิทยาลัย.

สงัด หงส์พันธ์. (2549).*การพัฒนาการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนด้านการตรงต่อเวลาโรงเรียนเทศบาลวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.* การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2555). ซีเอสอาร์มีประโยชน์อย่างไร. สืบค้นวันที่ 5 เมษายน 2558, จาก http://faq.thaicsr.com/2006/01/blog-post_30.html

สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. (2551). *เข็มทิศธุรกิจเพื่อสังคม.* สืบค้นวันที่ 5 มิถุนายน 2558 จาก http://www.sec.or.th/infocenter/th/pub/other/CSR.pdf

สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร.* กรุงเทพฯ: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สรายุทธ กันหลง. (2554). การวิจัย: *การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)*. สืบค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2551, จาก http://yuthxx.multiply.com/journal/item/357/357

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2547). *จุดประกายแห่งชีวิต.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศยาม.

สินีนาฏ สุทธจินดา. (2543). *การศึกษาวินัยในตนเองของนักเรียนสาขาวิชาพานิชยการโรงเรียนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาจิตวิทยาการแนะแนว. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สิริวุฒิ บูรณพิร. (2551). Ethics. *เอกสารประกอบการสอน วิชา หลักการบริหารธุรกิจ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2551.* คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุรีรัตน์ พันธ์ดี. (2529). *การศึกษาจริยธรรมที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรางค์ รุ่งเรือง. (2525). *วิเคราะห์คุณธรรมในหนังสือการ์ตูนไทย เล่มละ 3- 10 บาท.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร.(2550). *การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา.* ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

สุเมธ กาญจนพันธุ์. (2551). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์. บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี ชัดแช้ม และสุชาดา กรเพชรปาณี. (2546). โมเดลสมการโครงสร้าง. *วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษามหาวิยาลัยบูรพา.* 1(1): 13.

เสรี ชัดแช้ม. (2547). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารวิจัยและวัดผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา* 2(1): 15-42.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2539). *จริยธรรมทางวิชาการ.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.

สุภาพ เครือเนตร. (2542). *ปฏิรูปการศึกษาผสานหลักศาสนา.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เลี่ยงเชียง.สุภรณ์ ลิ้มอารีย์. (2543). *บัณฑิตมหาชน. ใน การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรม และจริยธรรม: แนวทางพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย.* กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สุวรรณา วชิรปราการสกุล. (2533). *การสร้างแบบทดสอบวัดคุณธรรมด้านกัลยาณมิตร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวิมล ว่องวานิช; และ นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). *รายงานการวิจัย เรื่อง ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งความสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุคนธรส หุตะวัฒนะ. (2550). *ผลของการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยเทคนิคเสนอตัวแบบผ่านภาพการ์ตูนร่วมกับการชี้แนะทางวาจาที่มีต่อจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุพจน์ ทรายแก้ว. (2546*). จิตสำนึกสาธารณะ: การก่อรูปและกระบวนการเสริมสร้าง. วารสารเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์.* 15(27): 15-18.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2541). *การสร้างแบบทดสอบวัดลักษณะความรับผิดชอบสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 โดยใช้การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่น.* ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสินี. (2550). *ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เกื้อกูลผูกพันมั่งคั่งและยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: เจริญการพิมพ์.

สุวพร ตั้งสมวรพงษ์. (2545). การพัฒนาบัณฑิตในศตวรรษที่ 21. ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาชุดที่ 1กระบวนทัศน์และกลยุทธ์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาบนเส้นทางปฏิรูปการเรียนรู้.* เมื่อวันที่ 8-9 สิงหาคม 2545. จัดโดยทบวงมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สุภาพร พิศาลบุตร. (2548). *จริยธรรมทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

สุภัททา ปิณฑะแพทย์. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์และการพัฒนาตน.* กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว.

สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ. (2554*). แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม.* (2554: ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 5 มิถุนายน 2558 จาก http://www.idis.ry.ac.th/report/index.php?action=printpage;topic=5998.0.

โสภณ พรโชคชัย. (2552). *ความรับผิดชอบต่อสังคมที่แท้.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน. (2556). *ความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร.* กรุงเทพฯ: สถาบันธุรกิจเพื่อสังคม. ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). *คุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

----------. (2544ก). *การวัดและประเมินผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

----------. (2544ข). *การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม: กรณีศึกษาจากการปฏิบัติจริง.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

----------. (2545ก). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.* กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

----------. (2545ข). *แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559).* กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

----------. (2546). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.* สำนักพัฒนาการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ: กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

----------. (2547). *แนวคิดด้านวิธีการพัฒนาคุณธรรม.* สืบค้นเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2548, จาก http://www.onec.go.th/publication/4004001/intro002.hlm

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 12.* การประชุมทางวิชาการ 15-16 พฤศจิกายน 2550 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2548). *รายงานสารสนเทศทางการศึกษา.* สืบค้นวันที่ 24 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.mua.go.th/default1.php

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *มหาวิทยาลัยกับความรับผิดชอบต่อสังคม (University social responsibility: USR*.: สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2558, จาก http://www.mua. go.th/data_pr/data_sumate_52/Retreat_4.pdf

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). *คู่มือครู การจัดกิจกรรมและสื่อเพื่อพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา.* กรุงเทพฯ: การศาสนา.

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2543). *แผนการพัฒนานักศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549).* กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. (2543). *การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรมและจริยธรรม: แนวทางพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย.* กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. (2543). *การสร้างหลักสูตรและรายวิชาใหม่ด้านคุณธรรม และจริยธรรม: แนวทางพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย.* กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). *มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก: ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2547.*กรุงเทพฯ: จุดทอง.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). แนวทางการพัฒนา การวัดและการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2539). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์.* กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุทธิรัช คนกาญจน์. (2547). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ.* ปริญญานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไสว มาลาทอง. (2542). *คู่มือการศึกษาจริยธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

หฤทัย อาจปรุ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล.* วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาการพยาบาลศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หน่วยศึกษานิเทศก์. (2529). *หลักการและทฤษฎีการปลูกฝังสร้างจริยธรรม.* กรุงเทพ ฯ: กรมสามัญศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ.

เหวง โตจิราการ. (2552). *จุดประกาย...คีต (ดนตรี) เพื่อจิตสาธารณะ.* สืบค้นวันที่ 24 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.9dern.com/rsa/view.php?id=110

อรทัย โสภา. (2533). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนและเรียนตามคู่มือครู.* วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนันตชัย ยูรประถม. (2550). เปิดตำนาน CSR พิสูจน์คุณค่าจากภายใน. *Productivity World*. 12(70): 32-36.

อัจฉริยา บุญเนตร. (2554). *อำนาจพยากรณ์ของความรับผิดชอบต่อสังคมของ นักศึกษาและการรับรู้ความรับผิดชอบต่อสังคมของ องค์การ ที่มีต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรวรรณ พาณิชปฐมพงษ์. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการกับพฤติกรรมด้านความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อังคณา บุญสีสด. (2551). *คู่มือพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนช่วงชั้นที่ 1*. สารนิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาภา ถนัดช่าง. (2521, ธันวาคม). “แนวคิดการสอนวิชาจริยธรรมกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย” *ประชาศึกษา*. 5(2): 2-13.

อนุพันธ์ อภิชยานุภาพ. (2548). *การนำหลักธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวทีไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนธัญวิทยา (ตงมิ้น) ตำบลรังสิต อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: สภาวิจัยแห่งชาติ.

อภิญญา มานะโรจน์. (2539). *กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภา โลจายะ. (2535). *พฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลสภากาชาดไทยตามความคิดเห็นของผู้บริหารพยาบาลและอาจารย์พยาบาล*. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาการวัดผลการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Adler. M., & Ziglio. E., (1996). *Gazing into the Oracle: The Delphi Method and its Application to Social Policy and Public Health*. London: Kingsley Publishers.

Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)., (2005). *Corporate Social Responsibility in the APEC Region: Current Status and Implications, December 2005.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.apec.org/apec/publications/all_publications/human_resources_development.MedialibDownload.v1.html?url=/etc/medialib/apec_media_library/downloads/workinggroups/hrdwg/pubs/2006.Par.0006.File.v1.1

Atkinson, R.F Conduct., (1969). *An Introduction to Moral Philosophy*. London: Mainilian.

Bateman, T.S., & Snell, S., (2004). *Management: The New Competitive Landscape*. Boston, Mass.: McGraw-Hill/Irwin.

Bentler, P. M. & Bonnett, D.G. (1980). Significance Test and Goodness of in the Analysis of Covariance Structure. *Psychological Bulletin.* 88(3) : 588-606.

Bottani, N. & Waberg, H. J. (1994). International Educational Indicators. *The International Encyclopedia of Education.* Emerald Group Publishing Limited.

Bovee, C. L., Thill, J. V., Wood, M. B., & Dovel, G. P., (1993). *Management*. New York: McGraw-Hill.

Boylan., M. (2000). *Basic Ethics*. New Jersey: Upper Sadder River.

Brown. E., & Clocke. J., (2009). Corporate Social Responsibility in Higher Education. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*. 8(3): 474-483.

Brubacher. J. W.; Case. C. W & Rogan. T. G.(1994). *Becoming Reflective Educator: How to build Culture of Inquiry in the Schools*. New York: Mc Grar-Hill.

Business for Social Responsibility (BSR)., (2009). *Issue Briefs.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.bsr.org/insight/issue-briefs.cfm

Business for Social Responsibility (BSR)., (2009). *Issue Briefs.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.bsr.org/insight/issue-briefs.cfm

Businessballs., (2008). Ethical Leadership, Decision-Making, and Organizations. Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.businessballs.com/ ethical_management_leadership.htm

Caux R. T., (2003). *Principles for Business.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.cauxroundtable.org/index.cfm?&menuid=8

Carroll, A. B., (1991). *The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders.* Business Horizons, 34(4), 39 48. Retrieved March 28 2015. Available from: Business Source Complete.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper CollinsPublishers.

Crane, A., Matten, D., & Spence, L. J., (2008*). Corporate social responsibility reading and cases in a global context* (2nd ed.). London: Rutledge.Carroll, A.B., &

Balabanis. G., Hugh. C. P., & Lyall. J., (1998) Corporate Social Responsibility and Economic Performance in the Top British Companies: Are They Links?. *European Business Review*. 98(1): 25-44.

Brown. T. J., & Dacin. P. A., (1997). The Company and the Product: Corporate Associations and Consumer Product Responses. *Journal of Marketing*. 61: 68-84.

Bollen, K. A. and Long, J. S. (1993). Introduction. In K.A. Bollen and J. S. *Long Testing Structural Equation Models.* (1-9). Thousan Oaks. CA : SAGE Publications,Inc.

Buchholtz, A. K., (1999). *Business and Society*. Australia: South Western Cen gage Learning.

Coskun, S. A., (1992). *Social Responsibility in Marketing : a Proactive and Profitable Marketing Management.* New York: Quorurm Books.

Crane, & Desmond., (2002). Societal Marketing and Morality. *European Journal of Marketing.* 36(5/6). 548-569.

Carmines and McIver. (1983). An Introduction to the Analysis of Models with Unobserved Variables. *Political Methodology*. 51-102.

Clarkson, M. E., (1995). *A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Corporate Social Performance.* Academy of Management Review, 20(1), 92-117. Retrieved March 28 2015. Available from: Business Source Complete.

Collins, P. and Toppins, A. (1987). *Personality Strengths that Influence Teachers Pursuit of Leadership Roles: A Comparative Bi/Polar Study.* Paper presented at the Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association.

Creyer. E. H., & Ross, W. T. Jr., (1997). The Influence of Firm Behavior on Purchase Intention: do Consumers Really Care About Business Ethics?. *Journal of Consumer Marketing*. 14(6): 421-432.

Dalkey, N. C., (1967). *Delphi*. Santa Monica: The RAND Corporation.

----------. (1969). An Experimental Study of Group Opinion. *Futures,* 1(5): 408-426.

----------. (2001). *The Delphi Methodology.* Retrieved March 28 2015. Available from:: http:// www.feruni-hagen.de/ZIFF/v2-Ch45a.htm. *Defines: Responsibility*. Retrieved March 28 2015. Available from: URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Responsibility

David, F., Abrue, R., Carreira, F., & Goncalves, S. (2010). Performance Indicators and Corporate Social Responsibility: Evidence from Potuguguese Higher Education Institutions. International Journal of Banking, *Accounting and Finance 2010*. 2(3): 251-274.

Department for International Development (DFID). (2008). *DFID and Corporate Social Responsibility.* Retrieved March 28 2015. Available from: from http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/corporate-social-resp.pdf

Dobbins, T. R. (1999). Clinical experience for agricultural teacher education programs in North Carolina, South Carolina, and Virginia. Ph.D. Dissertation, The Verginia polytechnic institute and state university.

Export Development Canada (EDC)., (2004). *Corporate Social Responsibility Report 2004.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.edc.ca/english/ docs/csrannualreport_2004_e.pdf

Edelman Public Relations APAC., (2004). *Corporate Social Responsibility (CSR) and Customer Relationships Show Dramatic Increase in Importance for Stakeholders.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.edelmanapac.com/files/stakeholders/APAC%20Stakeholder%202004%20Press%20Release.pdf

European Multi Stakeholder Forum on Corporate Social Responsibility Final Report: Round Table Reports 'Improving Knowledge about ความรับผิดชอบต่อสังคม' 29 June 2004 Final Report. Retrieved March 28 2015. Available from: http://circa.europa.eu/irc/empl/ความรับผิดชอบต่อสังคม_eu_multi_stakeholder_ forum/info/data/en/ความรับผิดชอบต่อสังคม%20Forum%20final%20report.pdf

Fazio, L. S. (1987). *"The Delphi"* In D.S.Cordray, & M.W.Lipsey(Eds.), Evaluation studies review annual volume11 (pp.287-297). Carifornia: SAGE.New York: Longman.

Flanders. F. B., (1988). *Determining Curriculum Content for Nursery/Landscape Course Work in Vocational Agriculture for the 21st Century: A Futures Study Utilizing the Delphi Technique* (Doctoral Dissertation, University of Georgia, 1988. *Dissertation Abstracts International, 49,* 09.

Firm Perspective. *Academy of Management Review, 26(1), 117-127.* Retrieved March 28 2015. Available from: Business Source Complete.

Good, C. V.; & Merle, W. R., (1973). *Dictionary of Education.* New York: Mc Graw-Hill.

Goran Svansson, Greg Wood and Michael Callaghan. (2008). *Cross-Sector Organization Engagement with Ethics: a Comparison Between Private Sector Companies and Public Sector Entities of Sweden*. Emerald Group Publishing Limited.

Gove, P. B. (Ed.). (1967). *Webster'third new international dictionary*. Massachusetts: G & C Merriam.

Hair, Joseph F; et al. (2010). *Multivariate Data Analysis : A Global Perspective.* 7th ed. Upper Saddle River: Pearson.

Helmer. O., (1977). Problems in Futures Research: Delphi and Causal Cross-Impact Analysis. *Futures*, 17-31

Hu, L. & Bentler, P. M. (1999). Cutoff Criteria for fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives. *Structural Equation Modeling.* 6(1) : 1–55.

Johnstone, J. N. (1981). *Indicators of Education System.* London : The Anchor Press.

Joreskog, K. & Sorbom. D., (2001). *Structural Equation Modeling whit the SIMPLIS Command Language*. United States of America.

Kolektiv. S., (2008). *Corporate Social Responsibility in Serbia: Attitude of The General Public, Profit, Non-Profit Sector Leaders in Serbia Towards the Concept of Social Responsibility*. Serbia.

Lee, K., (2007). *Corporate Social Responsiveness in the Korean Electronics Industry.* Corporate Social Responsibility & Environmental Management, 14(4), 219-230. Retrieved March 28 2015. Available from Business Source Complete.

Longman., (2004). *Longman Active Study Dictionary*. New ed. London: Longman Group.

Marsden. C., (2000). The New Corporate Citizenship of Big Business: Part of the Solution to Sustainability?. *Business & Society Review*. 105(1): 9-25.

McAlister. D. T. & Ferrell L., (2002). The Role of Strategic Philanthropy in Marketing Strategy. *European Journal of Marketing*. 36(5/6), 689-705.

Macmillan. T., (1971). *The Delphi Technique.* Paper Presented at the Annual Meeting of the California Junior Colleges Association Commission on Research and Development. Monterey, California.

McWilliams, A., & Siegel, D., (2001). Corporate Social Responsibility: A Theory of the Firm Perspective. *Academy of Management Review*, 26(1), 117-127. Retrieved August 30, 2008 from Business Source Complete.

Menzel., D. C. (2007). *Ethics Management for Public Administrators*. New York: M.E. Sharpe.

Nejati, M., Shafaei, A., Salamzadeh, Y., & Daraei, M., (2011). Corporate Social Responsibility and Universities: A Study of Top 10 World Universities' Websites. African *Journal of Business Management*. 5(2): 440-447.

Nicolescu. C., (2006). Corporate Social Responsibility in the Romanian higher Education. Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.policy.hu/cnicolescu.

New Zealand's Official Statistics Agency. (2005). *Criteria for Indicator Selection*. Retrieved on November 1, 2008. Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.stats.govt.nz/products-and-services/useruides/indicator-guidelines/indicator-guidelines-indicator-selection.htm

International Institute for Sustainable Development (IISD). (2008). *ISO 26000 (CSR Guidance).* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.iisd.org/standards/csr.asp

International Institute for Trade and Development (ITD). (2008). *Global Market Pressures and Corporate Social Responsibility (CSR): Impacts and Implications on Thai Businesses.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.itd.or.th/en/node/868

John W, Brubacher, Charles W. Case & Timethy G. Rogan. (1994). *Becoming Reflective Educator : How to Build Culture of Inquiry in the Schools.* California: Corwin Press.

Kohlberg, L., (1984). *The Psychology of Moral Development*. Volume II. San Francisco: Harper & Row.

Krathwohl, D. R. and Others(ed)., (1964).*Taxonomy of Educational Objectives.* Handbook II Affective Domain. Newyork: David Mckay.

Krejcie. R. V., & Morgan, D. W., (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Education and Psychological measurement*.

Panapanaan, V. M., Linnanen, L., Karvonen, M.M., & Phan, V. T., (2003). Road Mapping Corporate Social Responsibility in Finnish Companies. *Journal of Business Ethics,* 44(2/3), 133-148. Retrieved March 22, 2008 from Business Source Complete.

Procter,P. (Ed.). (1995). *Cambridge International Dictionary of English*. London: Cambridge.

Porter. M. E., & Kramer M. R., (2002). The Competitive Advantage of Corporate Philanthropy. *Harvard Business Review.* 80(12): 56-68.

----------. (2006). The link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review.* 84(12). 78-92.

Post, J. E., Lawrence, A.T., & Weber, J., (2005). Business and Society: Corporate Strategy, Public Policy, Ethics. Boston: McGraw- Hill/Irwin.

Ruggie. J. G., (2002). The theory and Practice of Learning Networks: Corporate Social Responsibility and Global Compact. *The Journal of Corporate Citizenship*. (5): 27-36.

Rushton Philippe. (1981). *Altruism and Helping behaviorS: social, Personality, and Developmental Perspectives*. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates.

Schermerhorn. (2011). *Introduction to Management.* 11th ed. Asia: John Wiley & Sons.

Scholtens, B., (2006). Finance as a Driver of Corporate Social Responsibility. *Journal of Business Ethics,* 68(1), 19-33. Retrieved August 30, 2008 from Springer Link.

Schwartz, M. S., & Carroll, A. B., (2003). Corporate Social Responsibility: A Three Domain Approach. *Business Ethics Quarterly*, 13(4): 503-530.

Sharfman, M. P., Pinkston, T. S., & Sigerstad, T. D., (2000). *The Effects of Managerial Values on Social Issues Evaluation: An Empirical Examination. Business and Society, 39(2), 144-182.* Retrieved March 28 2015. from: from ABI/INFORM Complete.

Steven, J. P., (2009). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences.* New York : Routledge.

Sullivan, L. H., (2005). *The Principle*. Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.thesullivanfoundation.org/gsp/principles/gsp/default.asp

The Delphi Method. (n.d.b).Retrieved on August 24, 2001 from: http://www.iit.edu/~it/Delphi.html.

The American Heritage. (2000). *Dictionary of the English Language*, Fourth Edition copyright©2000 by Houghton Mifflin Company. Updated in 2003. Published by Houghton Mifflin Company. Retrieved on October 7, 2008, from http://www.thefreedictionary.com/indicator

Thorne, L. (1998). *The Role of Virtue in Auditors' Ethical Decision Making: an Integration of Virtue-Ethics Perspectives, in Ponemon*, L. (Eds),Research on Accounting Ethics, JAI Press, Greenwich,CT, Vol. 4.

Turner, R. H. (2002). *Handbook of Sociological Theory*. New York: Kluwer Academic/ Plenum.

Uniped Nations Development Programmed. (1997). *Governance for Sustainable Human Development: A UNDP Policy Document.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://magnet.undp.org/policy/chapter1.htm

Venezia G, Venezia C.C, Hung C. (2010). A Comparative study of Ethical work Climates among Public and Private Sector Asian Accountants. *International Business & Economics Research Journal*, April. Vol.9, Number 4.

Waldman, D. A., et al., (2006). Cultural and Leadership Predictors of Corporate Social Responsibility Values of Top Management: A GLOBE Study of 15 Countries. *Journal of International Business Studies*, 37(6), 823–837. Retrieved August 30, 2008 from ABI/INFORM Complete.

Walter, M. L.; & Others., (1966). *The Holt Basic Dictionary of American English.* New York: Holt Rinehart and Winston.

Werther, W. B., & Chandler, D., (2006). *Strategic Corporate Social Responsibility: Stakeholders in a Global Environment.* Thousand Oaks: SAGE.

Yanti, T. K., (2007). *Corporate Social Responsibility in Indonesia Building Internal Corporate Values to Address Challenges in CSR Implementation.* Retrieved March 28 2015. Available from: http://www.aseanfoundation.org/seminar/gcsg/papers/Yanti%20Koestoer%20%20Paper%202007.pdf

Zeuschner., R. B. (2001). *Classical Ethics: East and West*. New York: The McGraw-Hill Companies.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถาม

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ของแบบสอบถาม

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงค์ฤทธิ์ วิบูลกิจธนากร
   คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา บุญภักดิ์
   อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
   สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม
   อาจารย์ประจำศูนย์นวัตกรรมการบริหารและผู้นำทางการศึกษา
   คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
4. ดร. สาธิต รื่นเริงใจ
   อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
5. ดร.สายฝน วิบูลย์รังสรรค์
   อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ภาคผนวก ข

คำถามประกอบการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

---

1. มุมมองถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ

1.1 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความซื่อสัตย์*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?
- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

1.2 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความสามัคคี*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?
- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

1.3 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความประหยัด*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?
- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

1.4 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีจิตสาธารณะ*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?
- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

2. มุมมองปัจเจกบุคล

2.1 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความใฝ่รู้*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?
- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

2.2 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความอดทนอดกลั้น*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

2.3 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความกตัญญูกตเวที*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

3. มุมมองคุณธรรม

3.1 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง*การมีความเมตตากรุณา*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

3.2 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง*การมีความเสียสละ*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

4. มุมมองความยุติธรรม

4.1 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีวินัย*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

4.2 ท่านมีวิธีการอย่างไรบ้าง ในการปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่บ่งชี้ถึง *การมีความรับผิดชอบ*

ขยาย - ทำอย่างต่อเนื่องเป็นระบบหรือไม่ ? อย่างไร ?

- สถาบันให้ความสำคัญ/ สนับสนุนหรือไม่ ? อย่างไร ? เพราะเหตุใด ?

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในเครือพระจอมเกล้า

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในเครือพระจอมเกล้า

2. ขอความอนุเคราะห์ท่านได้ทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องระดับความสำคัญ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามความคิดเห็นของท่าน

3. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบและตรงกับสภาพความเป็นจริงทุกข้อ

4. ข้อมูลที่ท่านตอบเป็นรายบุคคลจะนำมาวิเคราะห์ในภาพรวมและจะไม่มีผลกระทบกับท่านแต่อย่างใด

เกณฑ์ระดับความคิดเห็น

5	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
มุมมองที่ถือเอาประโยชน์เป็นสำคัญ							
	<u>มีความประหยัด</u>						
1	รู้คุณค่าของเงินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นตามอัตภาพ						[ ]
2	ดูแลทรัพย์สินส่วนตนและส่วนรวม						[ ]
3	ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม						[ ]
4	รักษาซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ให้ใช้งานได้ดีอยู่เสมอ						[ ]
5	ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า						[ ]
6	ใช้อุปกรณ์/ เครื่องใช้ที่เหมาะสมกับตนเอง						[ ]
7	ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ช่วยให้รู้ค่าใช้จ่ายจริงของตน						[ ]
8	ทำงานพิเศษเพื่อเป็นการช่วยลดภาระของพ่อแม่						[ ]
9	ไม่เที่ยวกลางคืน ช่วยลดรายจ่ายได้มาก						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
10	ออมเงินบางส่วนเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น						[ ]
11	มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ						[ ]
12	คำนึงถึงผลดี ผลเสีย และความคุ้มค่าก่อนซื้อสิ่งของ						[ ]
13	ปิดน้ำประปา/ เครื่องใช้ไฟฟ้าทันทีเมื่อไม่ได้ใช้						[ ]
14	ใช้โทรศัพท์มือถือ พูดคุยในเรื่องที่จำเป็น						[ ]
15	ดูแลการใช้พลังงานในมหาวิทยาลัยและที่สาธารณะ						[ ]
16	เดินทางโดยใช้รถยนต์สาธารณะแทนรถยนต์ส่วนตัว						[ ]
	<u>มีความสามัคคี</u>						
1	ร่วมกิจกรรมอาสาพัฒนาของสถาบันด้วยความสมัครใจ						[ ]
2	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี						[ ]
3	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ						[ ]
4	ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่ม						[ ]
5	หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ						[ ]
6	ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด						[ ]
7	ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่นด้วยความเต็มใจ						[ ]
8	ช่วยตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเพื่อน						[ ]
9	ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม						[ ]
10	ตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่ม						[ ]
11	ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม						[ ]
	<u>มีจิตสาธารณะ</u>						
1	ไม่สร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สินของส่วนรวม						[ ]
2	ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจ						[ ]
3	แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวมร่วมกัน						[ ]
4	ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และอาจารย์ทำงานด้วยความเต็มใจ						[ ]
5	แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินของตนเอง และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น						[ ]
6	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสถาบัน/ มหาวิทยาลัยชุมชน และสังคม						[ ]
7	เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
8	ให้ความเป็นมิตรและมีน้ำใจต่อผู้อื่นเสมอ						[ ]
9	ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและสังคม						[ ]
10	ช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกันแก้ไขพัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน						[ ]
11	สำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม						[ ]
12	ใช้ทรัพย์สินของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม						[ ]
13	ให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า						[ ]
มุมมองปัจเจกบุคคล							
	<u>มีความใฝ่รู้</u>						
1	ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มทั้งในห้องสมุด และวิธีการอื่น						[ ]
2	แลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ กับอาจารย์และเพื่อนๆ						[ ]
3	ศึกษาบทเรียนล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนสม่ำเสมอ						[ ]
4	ทบทวนและค้นคว้าเพิ่มเติมในบทเรียนที่อาจารย์สอน ให้เข้าใจถ่องแท้						[ ]
5	กระตือรือร้นในการศึกษาเล่าเรียนทุกชั่วโมงทุกวิชา						[ ]
6	มีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ						[ ]
7	ศึกษาหาความรู้จากวารสาร						[ ]
8	ติดตามความก้าวหน้า และความเคลื่อนไหวทาง วิชาการ สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี						[ ]
9	เข้าร่วมอบรม สัมมนาหรือชมนิทรรศการทั้งในและนอกสถาบัน						[ ]
10	สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นของตนเอง						[ ]
	<u>มีความอดทนอดกลั้น</u>						
1	ตั้งใจเรียนทุกวิชา แม้จะมีบางวิชาที่ไม่ชอบ						[ ]
2	สามารถคอย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงพอใจ						[ ]
3	ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างด้วยความเต็มใจ						[ ]
4	ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยไม่ย่อท้อ แม้งานนั้น จะยากลำบากและมีอุปสรรค						[ ]
5	ไม่โกรธหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อถูกตำหนิหรือต่อว่า						[ ]
6	ไม่กล่าวคำหยาบ เมื่อถูกยั่วยุ						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
7	ยอมรับฟังข้อเสนอแนะ และข้อบกพร่องในการทำงานเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข						[ ]
8	กล่าวคำ “ขอโทษ” เมื่อทำความผิดต่อผู้อื่น						[ ]
9	มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนและกิจการต่างๆ						[ ]
10	มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และรู้จักให้อภัยผู้อื่นเสมอ						[ ]
11	ไม่คล้อยตามเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่ไม่ดี						[ ]
12	ไม่ใช้กำลังในการตัดสินปัญหา						[ ]
13	ปฏิเสธคำชักชวนไม่เข้าเรียนทุกกรณี						[ ]
	<u>มีความกตัญญูกตเวที</u>						
1	แสดงความเคารพนับถือบุพการี ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณด้วยความเต็มใจ						[ ]
2	ดูแลและไม่ละทิ้งพ่อแม่ และ/หรือผู้มีพระคุณ ในยามที่ท่านลำบากหรือเดือดร้อน						[ ]
3	ไปเยี่ยมญาติผู้ใหญ่ตามเวลา และเทศกาลที่เหมาะสม						[ ]
4	จงรักภักดีต่อประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์						[ ]
5	แบ่งเบาภาระงานของพ่อ แม่ ครู และผู้ปกครอง						[ ]
6	ปฏิบัติตนให้พ่อ แม่ ครู และผู้ปกครองภาคภูมิใจ						[ ]
7	มีสัมมาคารวะต่อพ่อ แม่ ครู ผู้ปกครองและญาติผู้ใหญ่						[ ]
8	ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่และ/หรือผู้มีพระคุณ แม้จะขัดกับต่อความรู้สึก						[ ]
9	ระลึกถึงและตอบแทนบุญคุณผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือตนอยู่เสมอ						[ ]
10	ไม่ปฏิบัติตนให้เป็นที่เสื่อมเสียของครอบครัวและสถาบัน						[ ]
11	อาสาช่วยเหลืองานของอาจารย์ คณะ และสถาบัน						[ ]
12	สำนึกในหน้าที่และกตัญญูต่อแผ่นดินเกิด และตอบแทนเมื่อมีโอกาส						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
	มุมมองคุณธรรม						
	<u>มีความซื่อสัตย์</u>						
1	ไม่หยิบสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต						[ ]
2	ยอมรับความผิดพลาดที่เกิดจากการกระทำของตน						[ ]
3	ไม่กล่าวโทษผู้อื่นเพื่อให้ตนเองพ้นผิด						[ ]
4	ทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ						[ ]
5	ไม่คัดลอกหรือแอบอ้างผลงานของผู้อื่นเป็นของตนเอง						[ ]
6	ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ต่อตนเองและผู้อื่น						[ ]
7	พูดในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริงเสมอ						[ ]
8	ละอาย/ เกรงกลัวต่อการกระทำผิดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น						[ ]
9	กล้าเผชิญกับความจริงไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ						[ ]
10	ไม่ทุจริตในการสอบทุกกรณี						[ ]
11	ไม่หลอกลวงผู้อื่นในทุกกรณี						[ ]
12	ปฏิบัติตามข้อตกลง/สัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่นอย่างเคร่งครัด						[ ]
13	ไม่นำสิ่งของส่วนรวมไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน						[ ]
14	ไม่ทรยศ หรือคิดร้ายต่อผู้อื่น						[ ]
15	ไม่โกหกผู้ปกครองเพื่อขอเงินซื้อของฟุ่มเฟือย						[ ]
	<u>มีความเมตตากรุณา</u>						
1	ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อนทุกกรณี						[ ]
2	ให้กำลังใจผู้อื่นอยู่เสมอ						[ ]
3	แบ่งปัน เสียสละสิ่งของและทรัพย์สินให้ผู้อื่นที่เดือนร้อน						[ ]
4	อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ และสติปัญญา						[ ]
5	ยินดีให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือทันทีเมื่อเพื่อนมีปัญหา						[ ]
6	มีความเห็นอก เห็นใจ สงสาร เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์						[ ]
7	ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน						[ ]
8	ยอมรับ และเข้าใจนิสัยใจคอของเพื่อนได้เป็นอย่างดี						[ ]
9	พร้อมจะให้อภัยเมื่อผู้อื่นทำผิด หรือทำให้ไม่พอใจ						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
	<u>มีความเสียสละ</u>						
1	อุทิศเวลาเพื่อส่วนรวมอย่างเต็มกำลังความสามารถ						[ ]
2	มีความเกื้อกูลต่อหมู่คณะด้วยความเต็มใจ						[ ]
3	เสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ และทรัพย์สิ่งของตามกำลัง						[ ]
4	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น						[ ]
5	ใช้เวลาว่างช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความเต็มใจ						[ ]
6	ช่วยกิจกรรมของสถาบันในโอกาสต่างๆ						[ ]
7	ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ						[ ]
8	อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน						[ ]
9	มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็ก และคนชรา						[ ]
10	ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า						[ ]
11	แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนยืมด้วยความเต็มใจ						[ ]
12	ยินดีสละสิทธิบางอย่างของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม						[ ]
13	อธิบาย/ถ่ายทอดความรู้หากเพื่อนไม่เข้าใจในเรื่องนั้นๆ						[ ]
มุมมองของความยุติธรรม							
	<u>มีความเพียร</u>						
1	กระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนโดยไม่ต้องให้ใครเตือน						[ ]
2	พยายามแก้ข้อบกพร่องของตนเกี่ยวกับการเรียน						[ ]
3	ทำงานด้วยความเข้มแข็ง อดทน ไม่ท้อถอย						[ ]
4	มีความมานะ บากบั่น ที่จะทำงานให้ผิดน้อยที่สุด						[ ]
5	ศึกษาค้นคว้า สอบถาม หาความรู้ความจริงอยู่เสมอ						[ ]
6	ไม่ละเลยหรือทอดทิ้งการงานของตนและส่วนรวม						[ ]
7	ควบคุมตนเองในการทำงานได้ตามกำหนดเสมอ						[ ]
8	มีความตื่นตัวและสม่ำเสมอในการทำงานทุกอย่าง						[ ]
9	ปรับปรุงวิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพตลอดเวลา						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
10	เพียรพยายามที่จะนำชื่อเสียงมาสู่สถาบัน						[ ]
11	เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน						[ ]
12	รับผิดชอบหน้าที่ของตนที่มีต่อส่วนรวม						[ ]
13	ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนและสังคม						[ ]
	<u>มีวินัย</u>						
1	ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน						[ ]
2	แต่งกายสุภาพเรียบร้อย และถูกต้องตามระเบียบของสถาบัน และสถานการณ์ต่างๆ						[ ]
3	ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดที่ทำลายสุขภาพ						[ ]
4	ใช้ระเบียบแถวในการรับบริการต่างๆ						[ ]
5	ทำตารางและปฏิบัติตามตารางในการอ่านหนังสือและทำงานที่ได้รับมอบหมาย						[ ]
6	ไม่นำงานอื่นขึ้นมาทำ ในขณะที่อาจารย์กำลังสอน						[ ]
7	ส่งงานตรงตามกำหนดที่ได้รับมอบหมาย						[ ]
8	เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำกระทำการสิ่งใด ต้องเอาใจใส่งานนั้นอย่างเต็มความสามารถ						[ ]
9	รับผิดชอบในงานของตนเองอย่างเต็มที่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นเมื่องานของตนเสร็จ						[ ]
10	ช่วยรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่พักอาศัย/ สถาบัน และสถานที่ต่างๆ						[ ]
11	แสดงความเคารพอาจารย์ แม้ว่าไม่เคยเรียนกับอาจารย์ท่านนั้น						[ ]

ข้อ	ตัวบ่งชี้	ระดับความคิดเห็น					สำหรับผู้วิจัย
		5	4	3	2	1	
	<u>มีความรับผิดชอบ</u>						
1	ตั้งใจทำกิจกรรมที่อาจารย์ สถาบันมอบหมาย						[ ]
2	วางแผนเตรียมการกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายล่วงหน้า						[ ]
3	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ						[ ]
4	กล้าคิดกล้าแสดงออกในทิศทางที่ถูกต้อง						[ ]
5	ทำงานที่ได้รับมอบหมายร่วมกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ						[ ]
6	มีความวิริยะ อุตสาหะในการเรียนและการทำงาน						[ ]
7	ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่นับถือ						[ ]
8	ทำในสิ่งที่ดีงามต่อตนเองและผู้อื่น						[ ]
9	พัฒนาอารมณ์ และความคิดเพื่อเป็นผู้ที่มีคุณธรรม						[ ]
10	ห่วงใย และให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นมีความทุกข์						[ ]
11	กระทำดีต่อผู้อื่นโดยไม่มีเงื่อนไข						[ ]
12	แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่องในการทำงานเสมอ						[ ]
13	ตักเตือนเพื่อนมิให้ทำลายสิ่งของที่เป็นสาธารณประโยชน์						[ ]
14	ปฏิบัติตนตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด						[ ]

ภาคผนวก ง

ประกาศ

ประกาศสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
-สำเนา-

ประกาศสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เรื่อง นโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษา

.....

เพื่อให้การดำเนินงานด้านคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษา อันเป็นปัจจัยคุณภาพบัณฑิต ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จึงกำหนดนโยบายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. นักศึกษาต้องมีจิตสาธารณะ ทำประโยชน์เพื่อสังคม

2. นักศึกษาต้องแต่งกายชุดนักศึกษาที่ถูกต้องตามระเบียบสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ประกาศ ณ วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2554

กิตติ ตีรเศรษฐ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ตีรเศรษฐ)
อธิการบดี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

-สำเนา-

มติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ครั้งที่ 3/ 2555

วันพุธที่ 28 มีนาคม 2555

เรื่อง ทบทวนอัตลักษณ์ของสถาบัน

.....

สืบเนื่องจากสภาสถาบันในการประชุม เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2555 มีมติเห็นชอบให้กำหนดอัตลักษณ์ คือ ใฝ่รู้ สู้งาน แล้วนั้น

เนื่องจากประธานได้ให้คำแนะนำว่า เรื่อง คุณธรรม จริยธรรม มีความสำคัญในการปฏิบัติในกิจการงานและการดำรงชีวิตทุกด้าน จึงเห็นควรให้มีการปลูกฝังให้นักศึกษาเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยเรื่องที่มีความสำคัญคือ “ซื่อสัตย์” เพราะถ้ามีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานแล้ว จะสามารถปฏิบัติงาน และดำรงชีวิตได้อย่างมีความรับผิดชอบทั้งในเรื่องส่วนรวมและส่วนตัว

จึงเสนอให้ที่ประชุมได้พิจารณาร่วมกันเพื่อทบทวนอัตลักษณ์ของสถาบันจากเดิม “ใฝ่รู้ สู้งาน” เป็น “ซื่อสัตย์ ใฝ่รู้ สู้งาน”

มติที่ประชุม เห็นชอบให้กำหนดอัตลักษณ์ของสถาบัน ดังนี้ “ซื่อสัตย์ ใฝ่รู้ สู้งาน”

สภาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

เห็นชอบเมื่อวันพุธที่ 28 มีนาคม 2555

รัตติกร วรากูลศริพันธุ์

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตติกร วรากูลศริพันธุ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

-สำเนา-

ประกาศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

เรื่อง การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

.....

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ และตระหนักถึงความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข เพื่อให้การพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เป็นไปตามนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(3) และ (11) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ.2550 ประกอบมติคณะกรรมการนโยบายและแผนในคราวประชุม ครั้งที่ 9/ 2554 เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2554 จึงกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ และแนวทางปฏิบัติที่ดีไว้ ดังนี้

1. มีความขยัน คือ ผู้ที่มีความตั้งใจมุ่งมั่นศึกษาเล่าเรียน พากเพียรพยายาม มีความมานะอดทนไม่ท้อถอย กล้าเผชิญอุปสรรค เพื่อความสำเร็จในอนาคต

2. มีความประหยัด คือ ผู้ที่ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย รู้จักฐานะการเงินของตน คิดก่อนใช้ คิดก่อนซื้อ เก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3. มีความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่มีความประพฤติตรงทั้งเวลา ต่อหน้าที่ และต่อวิชาชีพ มีความจริงใจปลอดจากความรู้สึกสำเอียง หรือคติ ไม่ใช้เล่ห์กลคดโกงทั้งทางตรงและทางอ้อม รับรู้หน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติอย่างเต็มที่และถูกต้อง ไม่ใช้วิชาชีพไปในทางมิชอบ

4. มีความกตัญญู คือ ผู้ที่รู้คุณ และตอบแทนบุญคุณท่านผู้นั้น บุญคุณที่มีมิใช่ว่า ตอบแทนกันแล้วจะหมดกัน แต่หมายถึงการรำลึกถึงพระคุณที่เคยให้ความอุปการะแก่เราด้วยความเคารพยิ่ง

5. มีวินัย คือ ผู้ที่ปฏิบัติตนในขอบเขต กฎ ระเบียบของสถานศึกษา สถาบัน องค์กรและประเทศโดยที่ตนยินดีปฏิบัติตามอย่าง เต็มใจและตั้งใจยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติรวมถึงการมีวินัยทั้งต่อตนเองและสังคม เคารพผู้อื่น เคารพกติกา

6. มีความสุภาพ คือ ผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนตามสถานภาพและกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ เรียบร้อย

7. สะอาด คือ ผู้ที่รักษาร่างกาย ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องตามสุขลักษณะ ฝึกฝนจิตไม่ให้ขุ่นมัว มีความแจ่มใสอยู่เสมอ ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจ และสภาพแวดล้อม มีความผ่องใสเป็นที่เจริญตาทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

8. มีความสามัคคี คือ ผู้ที่เปิดใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้บทบาทของตนทั้งในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี เป็นผู้มีเหตุผล ยอมรับความแต่งต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิดและความเชื่อพร้อมที่จะปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติและสมานฉันท์

9. มีน้ำใจ คือ ผู้ให้และผู้อาสาช่วยเหลือสังคม มีจิตสาธารณะ รู้จักแบ่งปัน เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์แก่ผู้อื่นเห็นอกเห็นใจและเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์และผู้ที่มีความเดือดร้อน มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ อาสาช่วยเหลือสังคมด้วยแรงกายและสติปัญญา ลงมือปฏิบัติการเพื่อบรรเทาปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชน

แนวทางปฏิบัติที่ดี

1. ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม โดยการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปในการเรียนการสอนทุวิชา

2. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม ทั้งในและนอกชั้นเรียน

3. ส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสดงออกถึงความมีคุณธรรม และจริยธรรมทุกด้าน

4. ให้การยกย่องแก่นักศึกษาผู้มีความประพฤติดีด้านคุณธรรม จริยธรรม

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2554

ธีรวุฒิ บุณยโสภณ

(ศาสตราจารย์ ดร.ธีรวุฒิ บุณยโสภณ)

อธิการบดี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

-สำเนา-

ประกาศมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
เรื่อง กำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา

.....

เพื่อให้การดำเนินการด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี อย่างมีประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และเพื่อเป็นการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ให้เป็นบัณฑิตที่เก่งและดีตามวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี จึงขอกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษา ดังต่อไปนี้

1. Integrity ยึดมั่นในคุณธรรม ยืนหยัดบนความถูกต้อง นักศึกษายึดมั่นในคุณธรรมความถูกต้อง ไม่คัดลอกงานอื่นที่ไม่ใช่ของตน และต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำไป รวมถึงผลของการกระทำนั้น และปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบของมหาวิทยาลัย ด้วยความเข้าใจในเจตนารมณ์

2. Respect and Care ให้เกียรติและใส่ใจ นักศึกษาพึงให้เกียรติและใส่ใจตนเอง ผู้อื่นสังคม แวดล้อม รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน โดยเคารพคุณค่าของการกระทำที่ดีและถูกต้องเป็นหลัก แสวงหาโอกาสในการช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมเสมอ

3. Continuous Improvement พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นักศึกษาเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน และใช้ความคิดเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อจะไม่ให้มีวันใดที่ผ่านไปโดยไม่ได้พัฒนาตนเอง

4. Do Something ไม่ดูดาย นักศึกษาจะไม่ดูดายเมื่อพบการกระทำที่ไม่ถูกต้องขัดต่อจริยธรรมอันดี ทั้งด้านการเรียนและการใช้ชีวิต

จึงประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2555

ศักรินทร์ ภูมิรัตน์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักรินทร์ ภูมิรัตน์)
อธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวมณฑา พลรักษ์
วันเดือนปีเกิด	10 สิงหาคม 2515
สถานที่เกิด	จังหวัดยะลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 99/780 ซ.สุวินทวงษ์ 64 แขวงลำผักชี เขตหนองจอก กรุงเทพฯ 10350
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ ภาควิชาศิลปศาสตร์ประยุกต์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10250

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2532	มัธยมศึกษา จาก โรงเรียนบันนังสตาวิทยา จังหวัดยะลา
พ.ศ. 2538	ศิลปศาสตรบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง จังหวัดกรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2543	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ. ศ. 2545	Teaching English as a Foreign Language (TEFL) Latrobe University, Australia
พ.ศ. 2559	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ